MARIN IONIȚĂ

CAPUL LUI DECEBAL

MARIN IONIȚĂ

EX LIBRIS
I
D
Pro ARTE

Restitutio Daciae

MARIN IONIȚĂ

CAPUL LUI DECEBAL

— Roman —

E-Book realizat după
volumul apărut la
EDITURA ALBATROS
BUCUREŞTI - 1985

I

Pe o rădăcină de zid stă încovoiat, cu barba pe genunchi, un oştean înfăşurat în mantia aruncată pe umeri. La cîțiva paşi alți doi luptători cu lănci în mîna dreaptă, cu scuturi în cealaltă mînă. De-abia se țin pe picioare. Deşi sînt vlăguiți, simt nevoia să vorbească. De teamă. De urît. Se agață de vorbe, se sprijină şi se reazemă în ele.

Dar proptelele acestea încropite din cuvinte sînt atît de fragile şi atît de iluzorii, încît se topesc şi se risipesc, uneori chiar mai înainte de a le fi rostit gîndul pînă la capăt. Atunci te trezeşti dezechilibrat, te înclini într-o parte sau în cealaltă, gata să aluneci, să te răstorni. Cîte o dată chiar ajungi pe jos, în coate, în genunchi, pe o rînă. Şi atunci iar cauți o cîrjă de vorbe în care să te ridici, de care să te agăți.

— Nu trebuie să lăsăm pe nimeni să ajungă pînă la El.

Era ceva de mult ştiut, chiar de asta este pus ostaşul de pază ca să nu lase pe nimeni nici măcar să se apropie. Dar soldatului i se repetă mereu şi mereu, aşa făcuse şi centurionul aseară şi ei îi luaseră vorbele din gură: „Nu trebuie să lăsăm pe nimeni să se apropie, răspundem cu viața”. Nu se apropia nimeni, nu se întîmpla nimic. Ştiau prea bine ce au de făcut, dar trebuie să spui ceva, mereu să spui cîte ceva, altfel cum te-ai mai putea ține pe picioare cînd îți cad grele pleoapele şi îți simți pînă şi oasele moi? Ce

altceva ți-ar putea veni în minte, dintre toate vorbele pe care le ştii, cînd faci de strajă la miezul nopții şi ce altceva te-ar putea ține mai bine treaz decît gîndul că nu trebuie să laşi pe nimeni să se apropie de omul pe care îl ai în pază?

— Nu trebuie să lăsăm pe nimeni...

Şi al doilea soldat nu-şi mai duse gîndul pînă la capăt, dar o luă de la început: „să nu lăsăm, să nu lăsam". Totuşi, simțea că se clatină, pe toți zeii, trebuie să te reazimi de ceva, să te sprijini în ceva. Cît de amăgitor este toiagul pe care ți-l faci din cuvinte, parcă ar fi, parcă n-ar fi...

Mereu şi mereu aceleaşi vorbe: de unde să iei altele? De la o vreme ele nu mai spun nimic, nu mai au nici un înțeles, se rostesc de la sine şi tot aşa se destramă. Cînd părea că nu mai este nimic de făcut unul dintre soldați, putu în sfîrşit, să articuleze altceva:

— Singur...

Celălalt ostaş ar fi vrut să întrebe despre cine sau despre ce este vorba. Dar se simțea atît de vlăguit că nici nu mai încercă să-şi deslipească vorbele una de alta. Pînă la urmă chiar uită să mai pună întrebarea. Poate că şi tovarăşul său, dacă nu s-ar fi înclinat într-o parte, ar fi gata să cadă, aşa că tot zise:

— Soldații care au rămas vii...

Era într-adevăr ceva nou, care îi făcu pe amîndoi să se scuture ca de frig.

— Soldații care au rămas vii se îngrămădesc unii în alții, ca să nu se simtă singuri.

— Cînd nu sînt puşi să stea de veghe...

— Noi doi sîntem cei mai destoinici. Cei mai curajoşi. Cei mai de încredere.

— Şi ne-au pus de pază să nu lăsăm pe nimeni..:

— Tocmai de aceea ne-au pus chiar pe noi...

Nu mai trecu mult şi se treziră rezemați unul de altul, cap în cap, ca doi berbeci vlăguiți.

Vînturătoarea de vorbe se porni din nou, veche şi neunsă.

— Cei mai destoinici şi mai de încredere..."

— Să nu ajungă nimeni pînă la el...

Şi iar prinse unul din ei un crîmpei de idee:

— Soldații morți nu au nevoie să se îngrămădească. Ei sînt de mult prăvăliți unii peste alții.

Se legănau împreună, rezemați unul de altul, spate în spate.

— Morții cu morții, viii cu viii, îşi făcu aşa, deodată, curaj, unul dintre ei.

— Morții cu viii, viii cu morții, pe legea mea, totul nu e decît harababură pe aici.

Morții cu morții viii cu viii, ar fi trebuit să se desprindă viii de morți.

Dar sînt atîția morți că nu ai cum să te scapi de ei şi cei vii sînt atît de vlăguiți, că trebuie să închidă şi ei puțin ochii în noaptea asta.

— În afară de noi, care trebuie să-l veghem, să nu ajungă nimeni pînă la El.

— Dar de ce nu pune şi El capul jos, că om e şi El, de n-o fi zeu. N-a închis ochii de atîtea nopți...

— Treaba lui. De aia este El ce este, să nu dea seamă nimănui de ce face.

— Decît senatului din Roma...

— Hei, senatul... Iar Roma e atît de departe... Şi în nici un caz nu ar interesa-o de ce stă treaz. Poate că Roma chiar crede că El nu doarme niciodată. Pe vremea lui Augustus scriau toți poeții că principele stă, veşnic treaz pentru fericirea Cetății Eterne.

— Tu eşti un om citit... Eu nu mi-am stricat niciodată ochii cu aşa ceva.

— Un motiv în plus ca să-i ții deschişi, de ce îți cad pleoapele peste ei?

— A fost doar aşa, un moment de slăbiciune.

— Să nu se mai repete, prietene. Nu ştiu dacă viața lui depinde de acest lucru. Dar viața noastră, în mod sigur... Dacă ne găseşte cineva adormiți, ne vom odihni într-una din grămezile acelea de morți.

Se înfiorară amîndoi. Şi se treziră de-a binelea. Erau atît de trezi că simțeau cenuşa cum îi înglodeşte sub pleoape. Şi fumul care îi făcea să lăcrimeze.

Se pomeniră că tac din nou. Că au terminat toate vorbele. Că nu mai au ce să spună. Că nu mai au de ce să se agațe, de ce să se rezeme.

Dar nu se poate să stai treaz, să te ții în viață fără să te sprijini pe ceva. Şi ei nu aveau la îndemînă decît nişte sărmane cuvinte.

— Să nu ajungă nimeni pînă la el...

— Cu prețul vieții noastre...

Parcă mai auzise, într-adevăr, cuvintele acestea, dar cine ştie unde, cine ştie cînd?

— Nenorocită victorie...

— Tu ai spus asta?

— Credeam că ai spus-o tu.

— Am auzit foarte bine: „nenorocită victorie”.

— Putea s-o spună oricare dintre noi. Nici nu s-ar fi putut închipui una mai nenorocită.

— Să cucereşti o cetate în care nu poți să pui foc la nici o casă pentru că totul se afla în flăcări la sosirea ta.

— În care să nu găseşti nici un om viu.

— Numai soldați plini de răni care şi-au dat viața cu arma în mînă.

— Nici podoabe, nici vin, nici femei.

— Nici măcar o picătură de apă.

— Am alergat şi eu cu buzele uscate spre cazanul acela mare din mijlocul cetății. Era gol.

— Poate că a fost plin cu otravă din care ei au băut ca să nu cadă vii în mîinile noastre.

— Sau poate a fost cu apă şi apa s-a terminat...

— Bine că, deocamdată, noi sîntem vii şi nevătămați.

După toate vorbele acestea parcă se mai scuturaseră de amorțeală. Erau foarte hotărîți să vegheze ca să nu se apropie nimeni de omul pe care îl aveau în pază. Şi erau chiar convinşi că nimeni nu poate să ajungă pînă la El.

Dar nu văzu nici unul cum se crapă pămîntul ca să facă loc la lumina lunii unui bărbat tînăr călare pe un cal cu corn în frunte.

*

— „Nenorocită victorie", rosti cu voce tare omul acela care sta ghemuit pe o rădăcină de zid a cetății ruinate.

Dar de fapt cum îşi închipuise el ceasul acesta ca bucurie a celui care a învins? Îşi dădu seama că nu şi-l închipuise în nici un fel. Adică nu se gîndise deloc la plăcerea din momentul acela. Gîndul lui era cum să facă să învingă. Cum să conducă lupta. Cum să cucerească țara. Şi, bineînțeles, cetatea aceasta, care era inima ei. Ştiuse că n-are să dea voie soldaților să jefuiască. Să dea foc la case. să siluiască femei. Iar pe rege îl voia viu.

Dar cînd au căzut ultimele ziduri, nu a găsit decît cetatea moartă.

Se bătuseră pînă la ultima clipă. Şi păreau fără de număr.

Ştia că nu a învins definitiv. Şi aceasta nu pentru că mai era un colț de țară de cucerit, nu pentru că nişte grupuri răzlețe de daci se mai băteau cu înverşunare, mai ales prin munți. Victoria va fi de partea lui şi nimeni nu i-o mai poate lua din mînă. Era mai sigur decît oricînd de aceasta. Dar totodată simte teama că acest popor nu va putea fi învins pe deplin. În ce stă tăria lui, cînd nu mai are oaste şi arme, cetăți şi rege, libertatea şi neatîrnarea?

Se înghesuie atîtea şi atîtea întrebări care s-au îngrămădit de-a lungul secolelor şi au rămas fără răspuns: De ce imperiul roman şi-a întins hotarele pînă pe țărmul oceanului cel fără de sfîrşit şi pînă dincolo de Rin şi pînă în începtoşatele insule britanice şi pînă pe celălalt mal al mării de la Cartagina în Egipt şi pînă în înfierbîntatele deşerturi asiatice — lăsînd în ființă Dacia aceasta care este atît de aproape şi despre care se spune că este atît de bogată în grîne, în vite, în aur şi argint? De ce Cezar, cel mai mare general pe care l-au avut romanii, s-a pornit să cucerească mai întîi Galia? De ce ambițiosul Octavian nu a îndrăznit să treacă Danubiul, ba

chiar pusese la cale o înrudire cu unul din regii dacilor, căruia să i-o dea, nici mai mult nici mai puțin, pe sora sa în căsătorie, iar el să aducă la Roma, ca mamă a copiilor săi, pe fiica acestuia, un lucru cu adevărat nemaipomenit? Stă scris că generalul roman Marcus Licinius Crassus a cucerit regatele regilor daci Dapyx şi Zyraxes. Stă scris că împăratul Domițian i-a învins pe daci în mai multe bătălii şi le-a cucerit țara. Dar de ce şi-a întors legiunile şi l-a recunoscut pe Decebal ca rege al dacilor, punînd chiar cu mîna lui coroana pe capul solului acestuia, fratele său Diegis? Ce fel de cuceritor este împăratul dacă se obligă să plătească regelui „învins" mari sume de bani anual, să-i trimită arme şi maşini de război, meşteri şi ingineri ca să-şi întărească cetățile şi să construiască altele noi?Sînt multe seminții în lumea aceasta care se ridică de pe vetrele lor să dea năvală peste popoarele aşezate. Sînt multe seminții care ştiu să se bată, să dea foc, să alunge, să jefuiască, să cotropească pămînt, dar nici unii nu ştiu să pună stăpînire pe ce au cucerit, cum fac romanii. Cînd pun ei piciorul pe un pămînt nou, acolo rămîn. Colonizează, construiesc castre şi drumuri, valuri de pămînt şi cetăți, teatre, temple şi terme, prind rădăcini. Tot imperiul roman a fost cucerit cu sabia şi construit cu dalta şi cu mistria. Soldatul roman este şi zidar, comandantul fiind şi arhitect. Asta o ştie bine Ulpiu Traian, o viață întreagă şi-a petrecut-o printre ostaşi.

Şi tocmai de aceea nu poate să înțeleagă de ce oştile romane, care au pătruns în Dacia şi au cîştigat bătălie după bătălie, s-au întors victorioase, ba chiar au fost primite cu triumf la Roma, dar Dacia a rămas, de fapt, necucerită şi neînvinsă?

Aşezat pe un colț de zid care a mai rămas din Cetatea Sarmizegetusei, Ulpiu Traian vrea să afle în noaptea aceasta ce se ascunde dincolo de ce este scris, de ce se cunoaşte, de ce a vrut cineva să se ştie, de ce a avut interes sau nu a avut interes să ajungă la urechile oamenilor. Se spun atîtea lucruri care se bat cap în cap. Chiar martorii întîmplărilor, chiar cei care le-au făcut, nu le povestesc cu toții la fel. Ba se întîmplă ca acelaşi om să infirme ceea ce a spus chiar el mai înainte. Iar împăratul, în acest moment al clarificărilor, vrea să meargă pînă la rădăcina adevărului, dezgolind faptele de tot ce s-a aşternut peste ele. Ca să ştie ce are de făcut mîine şi în zilele următoare.

*

Stă scris că tînărul şi ambițiosul rege Alexandru Macedon, în primul său an de domnie, cel mai înflăcărat şi cel mai nerăbdător de mărire dintre toți, a trecut Istrul, i-a pus pe fugă pe geți, a dărîmat din temelii o cetate, a încărcat prada şi a făcut cale întoarsă. Nu trebuie să fii neapărat Alexandru cel Mare ca să-ți iei măsuri de a nu avea primejdii din această parte a lumii, fie făcîndu-ți din daci un popor aliat şi prieten, fie cucerindu-le țara ca să-ți

laşi în ea o armată de nădejde. Chiar aşa a făcut Alexandru mai tîrziu: a ras din temelii cetățile care i s-au împotrivit, a cruțat şi ocrotit pe cele care i s-au supus. De ce i-a lăsat pe daci necuceriți şi doar întărîtați, el care avea să cucerească tot restul lumii cunoscute la vremea aceea? Ştia doar bine că numai cu cîțiva ani mai înainte tatăl său, Filip al II-lea, a avut mari necazuri tocmai din această parte. Iar greşeala tînărului rege, dacă greşeală a fost, va fi plătită atunci cînd îl trimite peste fluviu pe generalul Zopyrion, guvernator al Traciei, a cărui armată este zdrobită şi chiar el cade pe pămîntul pe care a vrut să-l cucerească.

Toate acestea vrea să le afle Ulpiu Traian.

*

— Acolo se întîmplă ceva care pe mine mă pune pe gînduri, spune unul dintre soldați. Ceva de neînțeles. Nu văd pe nimeni şi nu văd nimic, dar aş putea să jur că un nu ştiu cine, un nu ştiu ce, a ajuns pînă la el.

— Linişteşte-te, datoria noastră este să-l apărăm da ce se vede şi de ce se aude, de orice făptură de pe pămînt

— Să-l cerceteze oare un zeu, pentru care lumina ochilor noştri este oarbă şi urechile noastre rămîn surde?

— Nu ştiu, de unde să ştiu, dar parcă împăratul chiar ar sta de vorbă cu cineva.

— Eşti un soldat mai înțelept decît mine, tu ai citit cîte ceva, ai adunat cîte ceva de prin cărți, spune, bănuieşti măcar ce se petrece cu împăratul nostru în noaptea aceasta?

— Părintele nostru Eneas a coborît în lumea lui Hades ca să stea de vorbă cu umbrele strămoşilor. La fel a făcut iscusitul Ulise, iar Orfeu a trecut Stixul ca să-şi caută iubita pierdută pentru vecie.

— Pe Jupiter tunătorul, crezi că împăratul încearcă şi el?...

— Nu cred nimic, treaba mea este să stau de veghe, treaz şi cu toate simțurile la pîndă!

*

Calul avea, într-adevăr, un corn în frunte. O minte sănătoasă şi aşezată nu poate să accepte aşa ceva. Soldatul roman trebuie să fie un bărbat cu mintea sănătoasă şi aşezată. Tot ce se află dincolo de ce se poate explica, e născocire sau închipuire care se potriveşte minților primitive ale barbarilor din nordul îndepărtat sau ale celor care lenevesc şi visează sub soarele fierbinte al Orientului. Iar el străbătuse drumul lung de la soldat la împărat tocmai pentru că avea cea mai aşezată şi mai sănătoasă minte. Au trecut pe lîngă el atîtea ispite dar nu a lăsat-o pe nici una să-l tulbure. Nici o pornire țîşnită din adînc nu-l putuse clinti. Rămînea străin în fața măgulirilor, nu l-a încovoiat nici o durere, victoriile şi înfrîngerile au trecut peste el ca

valurile mării peste o stîncă puternică.

Totuşi, calul acesta avea un corn în frunte. Poate că îi trebuise cornul din frunte ca să străpungă cu el hotarul dintre lumea de dincolo şi lumea de aici. Ca să-şi facă loc prin coaja pămîntului, în cazul că lumea cealaltă s-ar fi aflat undeva, în adînc, sub tălpile oamenilor şi sub rădăcinile ierbii. Oricum, calul şi călărețul răsăriseră chiar aşa, ca din iarbă.

„Adevărul stă în lumina ochilor şi în buricul degetelor noastre", îl învăța o dată unul din dascălii săi. Ce nu vezi şi ce nu poți pipăi, nu există. Ulpiu Traian vede un cal cu corn. Totul era atît de tulbure în noaptea asta şi atît de neînțeles iar el, împăratul, avea atîta nevoie de limpezire.

Apăruse ca o umbră. Fruntea palidă ca de ceară, fața pămîntie, buzele vinete, ochii adînciți în orbite şi parcă stinşi.

Încetul cu încetul se învioră. I se îmbujorau obrajii, i se aprindea lumina în ochi, buzele îi deveniseră trandafirii. Un bărbat tînăr, de-abia trecut de 30 de ani. Şi frumos ca un zeu. Calul se însufleți şi el, fremăta sub călăreț, muşca zăbala şi scurma cu copita în pămînt. Aşa cum fac mulți cai nu numai de regi şi de împărați. Doar că acesta avea un corn în frunte.

Nu înțelege de ce i s-au aninat privirile tocmai de cornul acela din fruntea calului. Face un efort să se smulgă din această vrajă. Important este că în fața lui se afla Alexandru cel care a cucerit Misia, Lidia, Caria, Lycia, Pisidia, Frigia, Gordionul, Cappadocia, l-a învins chiar pe marele rege Darius al III-lea la Issos, în poarta Siriei, unde i-a căzut în mînă tabăra şi familia regală, a cucerit Tirul şi Gaza şi i s-au supus Sidonul şi Egiptul, a luat Palestina şi Siria, a mai învins încă o dată la Gaugamela, a ocupat Babilonul şi Susa, Persepolisul şi Ecbatana, Bactria, Media, Partia şi Hircania şi a cîştigat în lupta cu regele indian Poros...

Acelaşi Alexandru care, înainte de toate, a trecut Istrul. Ca să se smulgă din fascinația cornului din fruntea calului şi ca să fie limpede ce are de întrebat şi cum trebuie să întrebe, Ulpiu Traian caută să-şi rememoreze tot ce ştie în legătură cu această expediție.

Stă scris că: „Alexandru hotărî să-i atace pe geți pentru că geții erau gata să curme orice încercare de debarcare". O spune chiar Ptolemeu, fiul lui Lagos, viitor rege şi întemeietor de dinastie în Egipt. Dar ce să înțelegi de aici. Cum să te hotărăşti să ataci pe cineva tocmai pentru că nu te lasă să debarci? Iar Ptolemeu nu era un fanfaron. Şi nu era un necunoscător al

faptelor. Ca unul dintre cei mai apropiați generali ai tînărului rege, nu putea să fie străin de intențiile acestuia şi de felul cum îşi motiva el hotărîrile.

Cu toate că era obosit, lui Ulpiu Traian îi veni să zîmbească. Pui în mişcare o întreagă armată, te aşezi cu fală în fruntea ei şi faci atîta drum numai ca să afli dacă poporul acela spre care te-ai îndreptat te lasă sau nu te lasă să debarci...

Dar stă scris că mai întîi şi întîi tînărul rege, de-abia urcat pe tron, aflase că tribalii aveau de gînd să se răscoale. Cum tribalii erau o semințe tracică neadusă la supunere încă de pe vremea lui Filip al II-lea, acesta ar fi un motiv.

Dar fluviul de ce l-a trecut? Ce se ascunde sub acele cuvinte ale cronicarului care s-a aflat la fața locului şi în mijlocul evenimentelor? De altfel, văzînd că se încurcă în propriile-i cuvinte, Ptolemeu adăugă: „Iar în al doilea rînd pentru că îi venise poftă să ajungă pe celălalt mal!" Ceea ce, de fapt, nu lămureşte nimic. Cel puțin pentru Ulpiu Traian, care în noaptea aceasta vrea să ajungă pînă la rădăcina adevărului.

*

— Cine eşti tu, întrebă tînărul rege, stînd falnic pe cal, cu o mînă în şold şi cu-capul plecat puțin pe umărul stîng.

— Ulpiu Traian, împăratul romanilor!

— Nu mai mă mir de nimic, Dacă am întîlnit un filozof care să locuiască într-un butoi, de ce n-aş găsi şi un împărat care să stea ghemuit pe un colț de zid în ruină? Aş vrea să te întreb dacă pot să fac ceva pentru tine. Dar Diogene cinicul mi-a spus că tot ce pot să fac pentru el, eu, Alexandru, care cucerisem atîtea cetăți, era să mă dau la o parte din dreptul soarelui. Şi a rămas mai departe în butoiul acela hodorogit. Tu nu poți să-mi ceri aşa ceva la miezul nopții... Dar ia spune-mi, pe unde este imperiul ăsta al vostru, că încă n-am auzit de el...

— Cetatea de pe cele şapte coline exista de peste 400 de ani cînd te-ai născut tu. Poate că la data aceea nici nu se vorbea în lume despre o țară cu numele de Macedonia.

— Dar se vorbeşte acum şi mie asta îmi este de ajuns, pentru că eu i-am dus pe macedoneni pînă la marginile lumii... De la o vreme, mă caută tot felul de prinți şi de regi să-i iau sub ocrotirea mea şi eu mi-am făcut un obicei, să nu cuceresc cu sabia nici o cetate şi nici o țară care mi se supune de bună voie.

Tînărul rege îşi ridică fruntea cu semeție şi de-abia atunci văzu ruinele cetății care mai fumega încă, ostaşii care se odihneau după multe zile de luptă şi morții care încă nu fuseseră ridicați.

— Pe toți zeii, aici e vorba de o bătălie! zise macedoneanul, strunind

frîul şi punînd mîna pe mînerul spadei.

— Bătălia aceasta s-a şi isprăvit!

— Şi tu eşti învingătorul, sau cel învins?

— Tocmai asta aş vrea să ştiu...

— Şi ai vrut să afli de la mine?

— Am înaintat în țara aceasta pas cu pas, unde toți s-au bătut pentru fiecare palmă de pămînt. Le-am luat cetățile, nu mai au cu ce să lupte, n-au mai rămas decît cîteva grupuri răzlețe şi cîteva căpetenii.

— Şi ce-ți mai trebuie ca să fii învingător?

— Nimic altceva decît să recunoască şi ei victoria. Să se considere învinşi şi să se convingă de acest lucru.

— Ca să spun drept, nici mie nu mi-a fost indiferent dacă sînt sau nu sînt recunoscut ca învingător şi stăpîn. Ba chiar îmi făcea plăcere să fiu adulat, să mi se închine întreaga curte a lui Darius, toți marii lui dregători, iar regina să mă numească fiul său. Curtea regelui pe care l-ai bătut nu ți se ploconeşte? Căpeteniile regatului nu îngenunche la picioarele tale şi nu îți sărută poalele? Prințesele nu-ți oferă grația lor? Nu ți se aştern covoare în drum şi nu ți se presară flori pe unde treci?

— Ei să se ploconească, să îngenuncheze, să sărute poalele, să presare flori în cale?

— Fii aspru şi neîndurător cu cei îndărătnici, recunoaşte meritele în luptă a celor care s-au bătut cu vitejie pentru regele lor, fă-le cinstea să-i lei în slujba ta, taie capetele care nu se pleacă, răsplăteşte supunerea şi devotamentul, nu e prea greu, doar îl faci de dragul lor, pedepseşte-i, aşa de ochii lumii, pe cei care şi-au trădat sau şi-au ucis regele, asta face impresie în rîndurile poporului.

— Dar de unde să-i iau? Nu numai căpeteniile, dar şi soldații de rînd se bat pînă cad ucişi. Iar cei care nu reuşesc acest lucru, nu aşteaptă nici ca să li se recunoască vitejia, nici să fie răsplătiți, nici să intre în serviciul meu. Cu ultimele puteri îşi înfig pumnalul în piept sau sorb otravă. Ar fi în stare să piară cu toții decît sa strige măcar unul singur şi măcar o singură dată: „Trăiască împăratul învingător, glorie lui!”

— Dar ce fel de oameni sînt ei, unde ne aflăm? întrebă tânărul rege care văzuse cea mai mare parte a lumii dar încă nu întîlnise aşa ceva.

— Ei se cred nemuritori. Ne aflăm pe pămîntul Daciei.

Ulpiu Traian văzu cum regele cade pe gînduri şi se întunecă. Şi, ca să nu-i lase timp să se închidă în el, îi spuse:

— Şi tu ți-ai îndreptat oastea spre această țară. Ba ai trecut şi fluviul. Cum a fost?

— Cronica expediției a fost ținută de Eumenes din Cardia şi Diodotos din Eritrea...

— Dar eu aş vrea să ştiu chiar de la tine ce a rămas nespus, ce a rămas

nescris.

Tînărul rege se aprinse. Necunoscutul acesta, fie el chiar un mare general, fie chiar un împărat, mergea cu îndrăzneala prea departe. Vru să smucească frîul şi să-şi înfigă pintenii în coastele calului. Dar nu se putea mişca.

— Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că trebuie să spui adevărul.

— Şi dacă nu vreau să mai spun nimic?

— Te tin aşa, înțepenit, pînă te hotărăşti să vorbeşti.

Alexandru încercă să se smulgă din această stare dar nu-şi putea clinti nici măcar un muşchi.

— Ai tu atîta putere?

— Am răbdare cu tine, să te convingi singur.

— Eşti oare un zeu?

— Zeii nu prea mai obişnuiesc să coboare din Olimp.

— Un biet om?

— Nici atît măcar. Nu sînt decît un general care şi-a condus oastea la victorie şi un împărat care s-a obligat față de poporul său să cucerească această țară. Şi care vrea să-şi ducă misiunea pînă la capăt.

— Dar asta e treaba ta, de ce mă amesteci pe mine?

— Îți repet, nu pleci de aici pînă nu aflu de la tine de ce ai pornit asupra Daciei şi de ce nu ai supus această țară?

Tînărul rege căută încă o dată să se urnească din loc. Numai buzele putea să şi le mişte.

— Poți să începi, te ascult.

— Cum am ajuns eu la dacii care se cred nemuritori? Este o poveste foarte lungă... Este, de fapt, toată povestea vieții mele din momentul cînd am deschis ochii asupra lumii şi pînă am trecut Istrul. Întreaga mea copilărie şi prima tinerețe au fost stăpînite de dorința de a afla dacă este posibilă nemurirea, unde se află, cine o deține, cine poate să o dea, cum se poate cuceri, cum se poate păstra.

Cred că nu a existat pe lume un alt băiat care să-şi iubească şi să-şi urască, în acelaşi timp, tatăl, cum am făcut eu. Eram beat de admirație şi ros de invidie cînd îl vedeam că porneşte în fruntea oştirii sau cînd se întorcea de la bătălie. Cînd chema generalii la sfat, cînd primea solii, cînd se aşeza în capul mesei, la ospețe, cînd sta pe tron alături de mama mea, o femeie tulburător de frumoasă, cînd se retrăgea în iatacul ei. El nu mă privea decît ca pe un copil şi asta mă scotea din sărite. Ba chiar cînd a început să mă privească puțin mai altfel, tot nu s-a schimbat situația în bine. Dimpotrivă...

Îmi aduc aminte de o întîmplare, care a fost, de fapt, prima noastră ciocnire. Se întorcea dintr-o luptă obosit şi plin de praf, poate chiar rănit.

Dar învingător, ca de obicei. Sunau trîmbițele şi băteau tobele, s-a deschis larg poarta cea mare a cetății, lumea îl aclama de pe creasta zidurilor şi de-a lungul drumului. A intrat triumfal în cetate, şi pînă seara, în urma lui, s-au scurs convoaiele de sclavi şi carele de pradă.

Îi ieşisem înainte, la scara palatului, împreună cu regina şi dregătorii. El a descălecat, m-a luat pe umeri, m-a ridicat de subsuori şi m-a aşezat în locul său, pe spinarea calului. Toată lumea a izbucnit în urale. Era un fel de învestitură, un semn că eu îl voi urma la cîrma țării şi că el are încredere în mine. Numai că eu, în loc să mă las pătruns de solemnitatea clipei, nu mă arătam deloc mulțumit şi nu stam deloc cuminte.

— Ce e cu tine? m-a întrebat el, stăpînindu-se şi zîmbind.

— Nu-mi convine să mă sui în spinarea unui cal obosit.

— Dar calul ăsta m-a purtat din victorie în victorie.

— Tocmai de aceea... Eu vreau altul.

— Este cel mai bun cal din cîți se află în această parte a lumii.

— Pentru mine vreau unul care să-l întreacă.

Regele m-a ridicat din nou de subsuori şi m-a lăsat cu picioarele pe pămînt. Se cam întunecase. A încercat, totuşi, să zîmbească. Dar mie mi s-a părut că, de fapt, rînjeşte strepezit.

— N-ai vrea unul cu coarne? mi-a zis cam în bătaie de joc.

— De ce nu? Măcar cu un singur corn. Dar în frunte.

A trecut un an, învățasem filozofia şi alte ştiințe cu cei mai mari dascăli aduşi din Elada, printre care şi vestitul Aristotel, dar, mai ales, mă pregăteam cu o ambiție nemaipomenită în arta armelor.

Într-o zi domoală de toamnă, regele se întorcea, tot aşa, în fruntea oastei, de la o bătălie pe care o cîştigase. Trîmbițe şi tobe, ca de obicei, lume care aclama de pe metereze şi înşiruită de-a lungul drumului, convoaie de sclavi şi de care încărcate cu pradă, noi, la scara palatului.

A descălecat, a venit la mine, şi-a pus mîinile pe umerii mei.

— Acuma, că te-ai făcut băiat mare, poți să înțelegi cîte ceva. Am mai cucerit o țară.

Nu am rostit nici un cuvînt. Simțeam că amețesc şi că încep să tremur.

— Ce e cu tine? Nu te bucuri? Doar tu ai s-o stăpîneşti! Tot ce cuceresc, va fi al tău!

— Dacă tu cucereşti toată lumea, mie ce-mi mai rămîne?

A rîs şi m-a bătut cu palma între omoplați.

— Lumea este încă foarte largă, mai rămîne destul de cucerit.

La ospățul de seară am văzut cum generalii îi laudă faptele de vitejie, cum dregătorii îi elogiază înțelepciunea, cum prinți din alte țări îi aduc omagii, cum poeții îi închină ode. N-am mai putut să mai rabd, am fugit din sală şi m-am ascuns în cel mai îndepărtat şi întunecat ungher al palatului, unde am început să plîng şi să bat cu pumnii în pereți. Acolo m-a găsit

regina. S-a apropiat de mine şi mi-a pus mîna pe creştet. Ți-am spus că era o femeie nespus de frumoasă. Şi avea, pe atunci, o voce care părea plină de taine.

— Ce s-a întîmplat, copilul meu?

— Nu s-a întîmplat nimic. Tocmai asta e, că nu se mai întîmplă nimic altceva, am spus eu printre sughițuri, cu fruntea lipită de zid şi continuînd să bat cu pumnii în pereți.

— Ce să se întîmple? m-a întrebat cu glas de zeiță.

— Nu ştiu, dar ar trebui să se întîmple ceva.

— Un viitor rege trebuie să ştie să se stăpînească.

— Pînă cînd? Pînă la bătrînețe?

În clipa aceea mi-am dat seama de un lucru foarte ciudat. Desigur că tot ce cucerea regele avea să-mi rămînă mie. Dar moştenirea aceasta îmi revenea în viitor. Iar eu aveam impresia că de fapt el mă fură în prezent. Că tot ce aduce, chipurile, în folosul meu, este răpit din ce mi se cuvine mie. Ca şi cum întreaga lume era a mea şi el tăia din ea cîte o bucată, spunînd: „Asta e pentru tine. băiete!" Nu puteam să nu fiu mîndru pentru victoriile lui. Dar era un motiv să-l urăsc şi mai mult.

Deodată m-am trezit că strig:

— Aş vrea să nu mai fie!

După care am fost cutremurat de cuvintele mele şi am căzut în genunchi.

Regina s-a aplecat asupra mea şi m-a mîngîiat din nou pe creştet. M-am smuls îngrozit de sub mîna ei.

— N-ai auzit ce-am spus?

— Liniştește-te, nu ne aude nimeni.

Eram copleşit de ruşine şi cuprins de revoltă împotriva propriei mele persoane. Cum putusem să rostesc o asemenea ticăloşie? Ce bine ar fi fost să se deschidă pămîntul sub picioarele mele şi să mă înghită de viu!

— Nu ne aude nimeni, a repetat mama.

— Am dorit moartea tatălui meu...

— Nu te mai frămînta. E timpul să-ți spun. Tatăl tău e un zeu!

Nu am avut nici o îndoială că spune adevărul. Mama mea era pentru mine o adevărată vrăjitoare, care îmi strecura cuvintele de-a dreptul în suflet. Pe atunci nu-i treceam vorbele prin judecata mea, nu le atingeam cu întrebările mele.

Mai întîi m-a cuprins o bucurie fără margini, la gîndul că dorința mea nesăbuită nu poate să-l atingă în nici un fel pe rege; doar zeii, cine nu ştia, erau nemuritori. Apoi o spaimă foarte mare şi adîncă: Dacă este un zeu şi dacă este nemuritor, şi regina chiar aşa a spus, şi vorbele mamei nu le pun la îndoială, înseamnă că are destul timp să cucerească lumea, că are destul timp să mă lase sărac...

Şi mă trezii că strig, parcă fără voia mea:

— Este adevărat?

— Da, copile, un zeu îți este părinte!

Nu mai era nimic de aşteptat. Nu mai era nimic de sperat. Mă cuprindea disperarea.

De ce să nu fiu eu fiul unui rege obişnuit? De ce să nu fiu eu fiul unui rege muritor de rînd? O, zei, de ce ați făcut să fiu eu fiul regelui Filip?

Ne căutau oamenii regelui. Mama mi-a şters ochii şi mi-a şoptit.

— Să nu uiți nici o clipă că eşti fiu de zeu. Şi să nu ai îndoieli. Îți jur că aşa este!

Ne-am reîntors în sală. Regele se cam cherchelise. M-a luat lîngă el. Un poet tocmai îi cînta din lăută că va rămîne în amintirea oamenilor pînă la sfîrşitul lumii. Ba chiar îl punea în rînd cu stăpînii Olimpului.

— Să calci pe urmele mele, băiete. Şi să ții bine în mîini acest sceptru.

Tocmai asta era, că nu voiam să calc pe urmele nimănui. Chiar dacă era vorba de un rege viteaz şi de un zeu fără moarte.

— Nu că mă laud, dar eu am făcut cîte ceva în viața asta, se cam umflă regele în pene.

— Ba te lauzi, îl înfruntai, spre mirarea tuturor.

— Hei, cum aşa, vru el să ştie.

— Eşti curajos şi eşti viteaz şi cîştigi toate bătăliile, pentru că eşti zeu şi pentru că eşti nemuritor. Ce mare lucru să dobori la pămînt nişte duşmani, dacă eşti nemuritor şi dacă ai puteri de zeu?

— Ce spui tu, băiete? Toți regii Macedoniei, de la Amyntas I la Amyntas al III-lea, toți strămoşii mei din dinastia Argeazilor au fost aleşi de căpeteniile țării şi aprobați de adunarea armatei. Nici unul nu a coborît pe tron din înălțimea Olimpului. Au fost cu toții sănătoşi la trup şi la minte şi s-a stins fiecare cînd i-a venit rindul, ca orice om, fie de boală, fie de bătrînețe, fie de luptă, aşa cum s-a întîmplat cu fratele meu mai mare, de la care am moştenit coroana.

— Ba aşa este, dar nu vrei să recunoşti.

— Nu te lua după un cîntăreț flecar. El aşa îşi cîştigă pîinea şi ține să mănînce o pîine cît mai bună. Să nu te miri dacă îl auzi că şi cîinele meu este nemuritor. Şi motanul mamei tale. Ba şi măgărițele care sînt mulse pentru baia reginei.

Dar poetul acesta nu era unul de rînd. Îşi frînse lira pe genunchi şi spuse cu demnitate.

— Eu, rege, nu cînt pentru o coajă de pîine. Eu spun adevărul. Nici un om nu este nemuritor prin trupul lui, dar poate să intre în eternitate prin faptele pe care le să vîrşeşte. Tu ai făcut destule fapte mari care să-ți dea dreptul să intri în eternitate. Iar dacă vrei să faci şi una mîrşavă, pune să mă ucidă!

— Umpleți-i punga cu aur, porunci regele şi dați-l pe uşă afară!

*

Peste cîteva zile trebuia să ieşim împreună la vînătoare. Calul pe care l-am adus avea un corn în frunte.

— Nu te-ai lăsat! a zis regele.

— Şi nici n-am să mă las.

— Mă bucură că eşti ambițios.

— Îți place, nu-ți place, calul meu are un corn în frunte!

— Da, treaba este bine meşteşugită, însă nu era nevoie. Ai un armăsar foarte bun.

Toată ziua am vrut să i-o iau înainte. Ba, o dată, chiar am reuşit să țîşnesc pe lîngă el şi să prind, din goană, un iepure de ceafă.

— Puteai să-ți frîngi gîtul! m-a certat regele.

— Eu nu sînt decît un muritor de rînd.

— Dar te aşteaptă coroana unui regat.

— În schimb tu o ai.

— Eu mi-am cam pus-o singur pe cap. Mai era o mulțime de pretendenți, a trebuit să fac gol în jurul meu, dacă altul s-ar fi arătat mai iute şi mai viclean în toate astea, peste trupul meu ar creşte acum iarba şi nimeni n-ar mai pomeni de mine. Am plătit prea scump această coroană ca s-o țin numai de podoabă.

— Mie îmi vine de-a gata, nu am de ce să mă grăbesc, ce e al meu e pus de o parte...

— Lasă prostiile. Un viitor rege n-are voie să-şi pună capul în primejdie. Pentru nici un fel de iepure, adăugă el cu subînțeles.

— Am stat numai cu ochii pe tine. Cît eşti de zeu şi cît eşti de nemuritor, nu faci nici un lucru care să fie primejdios chiar pentru un om care este trecător pe lumea asta. Care dintre noi este mai curajos?.

— Asta vrei să dovedeşti? Ține minte, băiete, curajul nu înseamnă nesăbuință. Numai proştii şi nebunii sînt lipsiți de măsura lucrurilor. Orice om normal trebuie să fie curajos doar cînd este nevoie. Cu atît mai mult un rege. El nu a venit pe lume ca să cadă de pe cal pentru o coadă de iepure. În ceea ce mă priveşte, nu sînt deloc un zeu şi nu sînt deloc nemuritor. Bun, rău, mulțumeşte-te cu mine aşa cum sînt. Alt tată nu ai de unde să iei!

Ca să spun drept, aş fi fost foarte dezamăgit să fie cum spunea el. Cred că chiar fără mărturisirea reginei şi chiar fără jurămîntul ei, l-aş fi făcut pe tatăl meu un zeu, aşa cum aş fi putut. Poate că toți băieții încearcă acest lucru la o anumită vîrstă.

Da, m-am străduit cît am putut ca să fac din tatăl meu un zeu. Ce n-aş fi dat să cadă puțin de pe cal. Să văd dacă se ține cu mîinile de şale. Dacă

se vaită. Dacă înjură. L-aş fi simţit mai aproape de mine. Poate că nu l-aş fi iertat de tot că nu este zeu. Poate că nu mi-aş fi iertat de tot că n-am reuşit. Dar, lucru sigur, l-aş fi iubit mai mult.

În ceea ce mă priveşte, regina m-a crescut în credința că sînt semizeu. Cred că nu poate să fie nenorocire mai mare decît aceea de a nu fi nici pămîntean şi nici zeu în întregime. Aş fi vrut să ştiu ce este în mine etern şi ce este trecător, ce este în mine profan şi ce este sacru. Exemplul lui Ahile nu putea să-mi fie de prea mult folos. El era fiul unei zeițe şi al unui rege pămîntean. Eu eram fiul unei regine pămîntene cu un zeu. Cînd s-a născut Ahile, mama lui, zeița Tetis, l-a luat de un călcîi şi l-a vîrît în apele Stixului. Mama mea, regina Olimpia, nu a făcut nimic de felul ăsta, nici nu avea cum, era o femeie ca toate celelalte în această privință. Ea lăsa să se creadă că tatăl meu, zeul, a avut el grijă să nu lase lucrurile la voia întîmplării. Numai că nu ştiam în ce măsură a reuşit. Mi-am luat, nu o dată, tot trupul la cercetat. Mă durea oriunde mă ciupeam. Mă dureau oasele unde mă loveam. Simțeam frigul, foamea, setea, oboseala. Am vrut chiar să-mi deschid o venă. Dar a fost destul să-mi crestez pielea. Sînge roşu, ca oricare. L-am iscodit pe învățătorul meu, pe strălucitul înțelept Aristotel, în privința nemuririi. De cîte ori se ivea prilejul. Şi dacă nu se ivea prilejul, îl cream eu. „În privința zeilor nu trebuie să mai aibă loc nici o discuție.”„Dar pămîntenii?” „Se ştie că dincolo de fluviul Istru există nişte oameni, pe numele lor geți sau daci, care se cred nemuritori.” Şi asta era tot.

Ce n-aş fi dat să cred şi eu că sînt nemuritor! Sau că sînt muritor. Să nu am nici o îndoială.

Ahile avea un călcîi vulnerabil. Aş fi vrut să ştiu şi eu care este locul de pe trupul meu unde pot să fiu ucis. Sau care este locul de pe trupul meu pe unde nu poate să mă ajungă moartea. Să ştiu locul acesta şi să-l las descoperit. Să-l las neapărat. Să-şi îndrepte duşmanii loviturile acolo, astfel ca restul trupului meu să nu fie pus în primejdie. Şi, nefiind silit să mă apăr, să pot să dau lovitură după lovitură celor cu care mă lupt şi să-i dobor pînă la unul.

De aici şi îndrăzneala mea nebunească. Atunci cînd m-am aruncat în spinarea unui cal sălbatic, care dăduse de pămînt atîția încercați călăreți, a fost numai şi numai ca să aflu cît sînt şi cît nu sînt muritor sau nemuritor. N-am aflat nimic. Mînzocul sălbatic n-a mai avut chef să se zbenguie şi mi s-a supus cu blîndețe.

Regele şi-a pus în cap să facă din mine un moştenitor foarte înțelept şi foarte luminat. A adus tot ce se putea aduce din Elada, eram înconjurat de învățați, nu mai puteam să fac un pas fără ei, să respir fără ei, să gîndesc fără ei. La început jocul acesta îmi plăcea. Nu numai că aflam atîtea lucruri pe care nu le ştiam, dar şi pentru că puteam să pun fel de fel de întrebări, iscodindu-i în fel şi chip. Dar se întîmplau două lucruri. Mai întîi că regina

nu putea să mai mă prindă liber, ca să mă mîngîie, să stea de vorbă cu mine, să susțină că noi macedonenii, sîntem la urma urmei încă nişte barbari, că nici civilizația Eladei nu este cine ştie ce, că adevărata înălțare a omului vine de undeva, din Egipt. În al doilea rînd, nu mai ştiam aproape nimic din ce se petrece în afară de palat, nu aveam nici un fel de legături cu oastea şi nu-mi mai vedeam decît foarte rar calul cel cu corn în frunte.

Într-o zi eram în sala tronului cu învățații mei, care ținuseră să adune toată curtea regală ca să admire progresele pe care le-am făcut. N-a existat întrebare la care să nu răspund. Apoi am început să-i înghesui eu cu tot felul de întrebări. Dregătorii şi sfetnicii, care se amestecaseră şi ei în discuție, chiar nu mai ştiau cum să iasă din încurcătură, ba unii s-au făcut de-a dreptul de rîs. Nu l-am cruțat nici pe un mare preot, favorit al mamei, spre hazul şi plăcerea tuturor. Regele era foarte bucuros de această întîmplare, pe cînd regina îl sfredelea cu pumnalele ochilor.

Învățați au fost răsplătiți regeşte şi au primit poruncă să continue cu rîvnă sporită. Am cerut să vorbesc. S-a făcut tăcere. Erau toți numai urechi. Eu nu puteam să spun decît lucruri nemaipomenite şi nimeni nu voia să piardă prilejul.

— Fiul nostru are o dorință? Nimic din ce se poate nu-ți va fi refuzat.

— Regele poate orice.

— Nu chiar. De pildă, dacă mi-ai cere luna de pe cer, ți-aş spune că nu am cum să ți-o aduc.

— Dacă mi-aş dori luna de pe cer, nu ți-aş cere decît să-mi dai îngăduința să mă duc singur după ea.

— Prea bine. Să auzim acum ce ni se cere.

— Să trimiți oamenii aceştia la casele lor. Atîta lucru poți să faci pentru mine. Nu mai am ce învăța de la ei.

— Bine, fătul meu. Dacă aşa vrei tu, îi schimbăm. Căutăm şi aducem alții.

M-a chemat la ea regina. Se îmbrăcase în nişte veşminte ciudate, aşa cum nu se purtau pe la noi. Nu ne mai văzusem de multă vreme între patru ochi. În talere de argint ardeau pe îndelete plante aromate. Nu ştiu de unde venea o muzică dulce şi ciudată. Şi nu ştiu de unde cădea pe ea un snop de raze, ba pe mîini, ba pe gură, ba pe ochi, ba pe frunte, pentru că tot restul camerei era învăluit în umbră. Mă simțeam tulburat. M-a luat de mînă şi m-a dus la un trepied pe care mi-a cerut să mă aşez. Ea stătea în fața mea, în picioare, uşor aplecată spre mine, în veşmintele acelea ciudate, cu miros de parfumuri necunoscute. Diadema ei de aur, lăsată pe frunte, avea dea-supra ochilor o piatră cum nu mai văzusem. Din nestemata aceasta pornea ceva ca un fel de privire, nepămînteană. Şi-a pus mîna cu inele multe pe creştetul meu.

— Regele ne ține departe unul de altul.

— Dreptul regelui nu trebuie pus la îndoială, am încercat a mă împotrivi. ,

— Dar l-ai înfruntat chiar în sala tronului.

— În față... Cînd cineva îşi vorbeşte de rău regele pe la colțuri, se face vinovat...

— Locul în care ne aflăm este regatul mamei tale. Atîta libertate am putu să-mi păstrez şi eu. Regele nu intră pe uşa aceea. Şi nici un alt bărbat.

A turnat ceva într-o cupă, după care a băut jumătate. Cealaltă jumătate era pentru mine. Nu mai gustasem niciodată ceva asemănător. Poate că aşa arăta ambrozia pentru zei.

— Regele te ține departe de mine şi te ține departe de coroană.

— O coroană am să găsesc eu să-mi pun pe cap, în altă parte a lumii.

Zeii au hotărît ca sub coroana Macedoniei să cucereşti lumea toată.

Nu pot eu să aştept pînă atunci. Dacă Filip este un zeu...

— Filip nu e zeu.

— Dar tu ai spus...

— Filip este tot atît de muritor ca oricare om zămislit de un bărbat şi o femeie.

— Nu mai înțeleg nimic.

— Fiul meu, e timpul să afli. Tatăl tău este cel mai mare şi mai puternic dintre toți zeii care au fost cunoscuți vreodată.

— Zeus?

Mi-a pus degetele pe buze.

— Sîît... Nu trebuie să-i rostim numele!

Filip nu era decît un pămîntean. Filip nu era părintele meu. Filip poate să moară. De bătrînețe. De boală. Dintr-o întîmplare. Să lase coroana din mînă. Şi totuşi, niciodată nu l-am simțit atît de aproape. Am prins-o pe regină de mînă şi am strîns-o sălbatic.

— De ce l-ai înşelat?

Şi-a trecut palma mîinii libere peste obrazul meu.

— Nu l-am înşelat cu ştiință. Zeul a hotărît aşa. El m-a adormit. Totul s-a petrecut în vis. Nu l-am văzut decît dimineața, cînd se îndrepta spre uşă. Ca să nu fie recunoscut, luase chip de şarpe.

*

Regele chemase pentru a doua zi dregătorii, sfetnicii, generalii, prinții din provincii şi mult popor, care şi începuse să se adune pe cîmpul din fața cetății. Simțeam cu toții că se pune la cale ceva cu totul deosebit, dar nimeni nu ştia ce anume.

A trimis după mine.

— Aş vrea să-ți spun un lucru foarte important.

— Te ascult.

— Ce-ai zice să ieşim puțin la plimbare...

Ştiam că nu pentru asta mă chemase.

— Călări, am întrebat.

— De ce nu?

Mergeam la pas, cal lîngă cal, de-a lungul unui pîrîu, pe sub o dumbravă de măslini.

— În palat toate zidurile au urechi.

— Asta înseamnă că ceea ce am să aud acum nu trebuie să mai afle nimeni.

— Doar pînă mîine. Cînd au să afle toți din gura mea.

— Te ascult, regele meu.

Îți vorbesc aşa, simplu. Cum vorbeau strămunii noştri la stînă. Şi am să fac şi eu cu tine şi cu regatul meu ce făcea fiecare cioban cu fiul şi cu turma sa cînd sosea timpul. Vreau să te iau părtaş la conducerea țarii cît sînt încă în viață.

— De ce faci asta?

— De ce o făceau păstorii de pe munte? La ei nu trebuie să aştepte fiul pînă cînd crăpa ăl bătrîn. Sau să-i dea brînci. Trudeau amîndoi, cot la cot, şi, pe măsură ce bă trînul scădea în putere, îi lua locul cel tînăr. Aşa că, de mîine, ne împărțim coroana.

— Nu primesc!

De ce? O vrei pe toată?

— Fiecare lucru la timpul lui.

— Dar chiar a sosit timpul acela.

— Eşti un om încă în puterea vîrstei şi un rege viteaz şi înțelept. Dacă am împărți coroana, s-ar crede că te lasă puterile.

— O dată şi o dată tot trebuie să se întîmple.

— Pînă atunci am să te sprijin cît pot. Rămîi pe tron iar eu am să-ți fiu cel mai devotat supus.

— Nu trebuie să-ți ascund că mulți rîvnesc această coroană. Dacă, de pildă, aş cădea într-o bătălie sau dacă şi-ar înfige cineva pumnalul în mine la o petrecere, coroana ar putea să încapă pe alte mîini. Iar pe tine treaba asta te-ar costa viața, pentru că cine ar ajunge pe tron ar avea grijă să facă mai întîi curățenie în jurul lui. De pe acum umblă vorbe că n-ai fi chiar fiul meu, deci n-ai avea dreptul la moştenire. Pentru asta aş vrea să te asociez de pe acum. Tu eşti singurul care trebuie să se urce pe tronul meu!

— Nu-ți face griji. Nu las eu pe nimeni altcineva să se cațere pînă acolo.

Aşa te vreau. Semeni din ce în ce mai mult cu mine. Os din os, sînge din sîngele meu.

—- Dar ce e cu zvonurile care umblă?

— Poate că cineva are interes să te îndepărteze de moştenirea care ți se

cuvine. Oamenii mei au auzit vorbe de felul ăsta. Dar încă nu le-am poruncit să-mi spună de unde au pornit.

M-am simțit deodată vinovat. Şi am simțit încă o dată că-mi este foarte drag omul acesta.

— Regina mi-a spus şi mie că sînt fiul unui zeu.

Am înghețat după rostirea ultimului cuvînt. Ce-am făcut? Mi-am pierdut mințile? Mi-am vîndut mama?... Regele ştia acum unde s-au scornit vorbele acelea. Aşa ceva se plăteşte cu capul. Poate că tocmai asta a urmărit bătrînul, să mă tragă de limbă...

— Sărmana! zise regele cu tristețe. Ea chiar crede asta.

— Şi este ceva adevărat?

— Da, într-o dimineață oamenii fugăreau un şarpe prin palat. Se distrau aruncînd după el cu ce le cădea în mînă. Pînă cînd un grăjdar i-a prins capul sub călcîi. Pe urmă l-a jupuit şi i-a întins pielea pe un băț. Poți s-o vezi şi acum înfiptă acolo, la streaşină, cum s-a scorojit şi a năpîrlit şi cum au ciuruit-o moliile.

— Dar regina?...

— Mama ta, trebuie să-ți spun, trăieşte mai mult în vis şi în închipuire. A căzut de mult în ispita unor mistere strecurate încoace de pe undeva din Egipt. Iar frunzele, petalele, florile şi rădăcinile arse în talere o țin din amețeală în amețeală...

*

Am plecat de acasă. Rătăceam pe drumuri cu un nume de împrumut şi necunoscut de nimeni.

Am intrat cu simbrie la un om care făcea cărăuşie cu catîrii. Stăpînul meu era un muntean tăcut şi întunecat, nu l-am auzit strigînd niciodată, chiar cînd se înfuria nu făcea altceva decît să scrîşnească din dinți şi să-şi strîngă pumnii. Îşi bătea animalele pe înfundate şi mă bătea şi pe mine, dar avea grijă să ne asigure hrana, şi mie şi lor, pe săturate. Mi-a fost dat să aud atîtea lucruri noaptea, în jurul focurilor, şi la popasurile de la fîntîni, atîtea şi atîtea lucruri despre care habar nu aveam. Nu făceam altceva decît să ascult, iar faptul că eram catîrgiul unui om care îşi ținea mereu fălcile încleştate, nu dădea de bănuit nimănui. Numai o dată era să mă dau de gol, cînd un stăpîn de cămile a vorbit foarte urît despre regină. Nu puteam să sar la bătaie, dar am trecut pe lîngă el, ca din întîmplare m-am împiedicat cu dinadinsul de picioarele lui, l-am acuzat că mi-a pus piedică şi i-am înmuiat oasele, să mă țină minte pînă la adînci bătrîneți.

Habar n-aveam ce transportă stăpînul meu pe spinarea catîrilor săi. Nici despre el nu ştiam nimic. Şi eram mulțumit că nici mie nu mi se puneau întrebări.

În apropierea unui oraş am fost atacați de o ceata de hoți ziua chiar la

drumul mare. Erau mai mulți ca noi şi nu s-au aşteptat să le opunem rezistență, ceea ce ne-a prins bine, fiindcă i-am luat prin surprindere şi pe nepregătite. De altfel nici nu prea ştiau să se bată, am pus vreo doi la pămînt, iar ceilalți au luat-o la fugă.

Stăpînul, care se alesese cu capul crăpat din încăierare, de-abia a mai rezistat pînă în cetate, unde a povestit ce s-a întîmplat, lăudîndu-mă că nu l-am părăsit, că m-am bătut pentru el şi lucrurile lui, lăsîndu-mi moştenire mica sa caravană.

Pînă seara s-a şi sfîrşit. Aşa că iată-l pe Alexandru, fiul regelui, stăpîn de catîri. Din şase baloți de pînză, trei i-am vîndut şi unul l-am dăruit mai marelui cetății. Mi s-a îngăduit să-l înmormîntez pe fostul meu stăpîn chiar în cimitirul principal al oraşului. Toată lumea mă lăuda şi toate uşile îmi erau deschise. Cel mai de seamă negustor din cetate m-a rugat să rămîn cu el. Era bogat în caravane, ba chiar şi în corăbii, îmbătrînise, nu avea decît o singură fată şi ar fi dorit să-şi lase averea pe mîini bune.

Îți povestesc toate astea ca să-ți dai seama că nimeni nu avea habar că sub această înfățişare se ascunde fiul regelui Filip al Macedoniei, că nici oamenii Oracolului nu puteau, nu aveau cum să bănuiască aşa ceva. Am dăruit marelui preot al templului catîrul pe care-l păstrasem şi un balot de pînză. Apoi m-am amestecat printre ceilalți pelerini, care îşi aşteptau rîndul.

În vremea asta am făcut de toate ca să-mi cîştig bucata de pîine şi să fac rost şi de cei doi bănuți care trebuiau dați obol pentru profeție: am adăpat cămile şi catîri, am cărat surcele pentru foc, ba chiar am dus un olog în cîrcă.

Ştiam cum merge treaba: spălați, unşi cu ulei si îmbracați în nişte cămăşi lungi, date de oamenii de la templu, toate la fel, ca să nu se deosebească prin nimic unul de altul, cei care voiau să afle cîte ceva din tainele destinului treceau în şir prin fața unei preotese aşezată pe un fel de jilț de piatră, săpat în stîncă. Nu trebuia să te opreşti ci numai să asculți din mers ce ți se spune. Fecioara ținea ochii închişi, poate că era chiar oarbă, dar îşi întindea mîinile în față, cu palmele desfăcute spre tine, de parcă ar fi vrut să pipăie aerul. Alături stătea un preot bătrîn care repeta întotdeauna cuvintele ei, ca să-ți fie mai pe înțeles.

Mă aflam în convoiul de după-amiază.

Cînd am ajuns în dreptul preotesei, ea, care pînă atunci păruse aproape adormită, a început să dea semne de neliniște, ba chiar să tremure, de parcă era zguduită de friguri. Şi, lucru cu totul neobişnuit, s-a ridicat din jilț.

— Eu nu pot să văd decît soarta oamenilor de rînd, a rostit cît se poate de limpede...

— Oracolul nu poate să ghicească şi nu poate să dea sfaturi decît

pentru pămînteni, a repetat preotul. Zeii şi semizeii sînt mai presus de puterea mea...

Trecusem prin faţa oracolului. Mi s-a luat cămaşa dată de templu, m-am vîrît în straiele mele de băiat care mînă catîri şi m-am trezit amestecat în lumea pestriţă. Eram de-a dreptul buimac.

*

Regele se lăuda cu mine de cîte ori avea prilejul şi spunea că este mîndru şi mulţumit că lasă în urma lui un regat cum nu s-a mai văzut pînă atunci, dar, mai ales, că lasă la cîrma ţării un moştenitor care îi va da o strălucire şi mai mare.

Dar şi-a luat încă o soţie. Meda sau Medopa, adusă curînd după cucerirea Traciei, fiică de rege şi ea, care s-a grăbit să-l bucure cu un copil, încă un fiu, pe care l-au numit, de asemenea, Alexandru. Filip era foarte mîndru de acest nou vlăstar al mădularelor sale bătrîne. Îşi petrecea mult timp cu el, lăsînd uneori la o parte treburi care nu aşteptau amînare. Îl aducea în sala tronului, îl ţinea pe genunchi, chiar cînd lua hotărîri foarte importante şi-i punea şi coroana pe cap, aşa, în joacă. În rest, spunea tot ca aşa ca mai înainte, că este mîndru şi mulţumit că lasă în urma lui un regat cum nu s-a mai văzut pînă atunci, dar, mai ales, că lasă la cîrma ţării un moştenitor care îi va da o strălucire şi mai mare!

*

Ardeau ierburi în talere de argint. Mama era o femeie încă tînără şi nespus de frumoasă. Cît umblasem eu încoace şi încolo, prin lume, nu văzusem o alta care să se apropie cît de cît de frumuseţea ei.

— Mă ocoleşti, Alexandre!

— Nu e adevărat... Te ştiam cu ale tale... Am şi eu o mulţime de treburi...

M-a luat de mînă şi m-a aşezat pe trepied. Şi a rămas în picioare, în faţa mea, înfăşurată în veşmintele acelea ciudate care nu erau de pe la noi. A turnat într-o cupă pe care a băut-o pe jumătate. Jumătatea cealaltă am golit-o eu. Era o băutură dulce, răcoroasă şi parfumată. Poate un elixir.

— Ce face frăţiorul tău?

— Gungureşte. Dar a început să rupă primele cuvinte şi învaţă să meargă.

— Şi care au fost primele lui cuvinte?

— Tata, mama... Ca orice copil.

— Dar primii lui paşi încotro s-au îndreptat?

— A, da, primii paşi... Îmi aduc aminte... Regele se afla pe tron şi copilul se juca pe jos, la picioarele lui. Filip a bătut din palme: „Hai sus, hai la mine”! Pruncul a început să rîdă şi da să se ridice, dar cădea în fund, ca

un boboc de rață.

Filip şi-a întins mîinile spre el, băiatul s-a încleştat de degetele lui, s-a înălțat pe picioare şi s-a apropiat de rege, care l-a ridicat pe genunchi.

— Deci, primii lui paşi au fost făcuți spre tron.

Venea de undeva, de nu ştiu unde, o muzică dulce şi ciudată. Venea de undeva, de nu ştiu unde, o lumină difuză care pogora pe fruntea mamei, pe ochii ei, pe gît, pe mîini...

— Spune, e frumoasă femeia aceea?

— Destul de frumoasă.

— Mai frumoasă decît mine?

— Pe toți zeii, cine poate să te întreacă pe tine? Dacă ar şti Afrodita că exişti pe lume, nu şi-ar mai găsi liniştea în Olimp.

— Crezi, într-adevăr, că mai sînt încă o femeie frumoasă?

— Mai frumoasă nu se mai poate.

— Sigur, tu mă vezi cu ochi de copil. Pentru nici un copil nu există pe lume o femeie mai frumoasă decît mama lui.

Umple din nou cupa, după care, de data aceasta, beau mai întîi eu, lăsîndu-i jumătatea cealaltă.

— Am auzit că băiețelul îşi pune şi coroana pe cap.

— E prea grea pentru capul lui...

*

Stăteam în cameră la mine întins pe pat, cu mîinile sub ceafă. Îmi vîjîia capul. Şi nu ştiu cum de mi-am reamintit oracolul de care şi uitasem. Poate pentru că regina ținuse să mă convingă din nou că sînt fiu de zeu...

Mă apropiam de preoteasă avînd pe trupul gol numai cămaşa aceea din păr de capră pe care o primeşte fiecare înainte de a pune piciorul pe pragul oracolului. Lucru cu totul neobişnuit, preoteasa s-a ridicat în picioare şi a spus; că ea nu poate să vadă decît soarta omului de rînd, ceea , ce a repetat şi bătrînul preot care stătea alături. Apoi a adăugat că, dacă un zeu sau un semizeu se strecoară printre pămînteni ca să-şi ispitească destinul, oracolul nu are putere să le îndeplinească această dorință. De ce se întîmplau toate acestea? Şi de ce se întîmplau tocmai în prezența mea? De ce mie nu mi s-a spus nimic, nici despre trecut, nici despre viitor? Nu cumva? Asta ar însemna că regina are dreptate. Că sînt cu adevărat un fiu de zeu. Mărturisesc că începusem să mă obişnuiesc cu acest gînd. Ba chiar că-mi convenea.

Dacă trebuie să fiu neapărat fiul unui zeu, zeul acela trebuie să fie Filip. Chiar dacă n-ar fi să mă urc niciodată pe tron. Chiar dacă n-ar fi, nu-mi pun niciodată coroana pe cap. Mai bine să fie mama mea o femeie cu mintea rătăcită, care scorneşte întîmplări ce nu puteau să fie aievea.

Fie ce-o fi. Poate că avea să cheme garda. Poate că avea să scoată sabia. Dreptul lui. Cunosc interdicția. Pragul acesta nu trebuie să-l treacă alt bărbat în afară de el. Cine îndrăznea, plătea cu capul.

Speram să-mi rămîna capul pe umeri. Chiar aşa, înfierbîntat cum este, poate să mai fie bun la ceva. Credeam că-l găsesc aici. Nu era.

Femeia îşi alăpta copilul. Dacă ar fi intrat o gîză, i-ar fi simțit prezența. Pe mine nu mă vedea. Nu vrea să mă vadă.

Îşi mută pruncul la celălalt sîn.

Sînul la care a supt el mai înainte rămăsese descoperit: Parcă n-ar fi nimeni acolo. Parcă n-ar fi nimeni,de care să se ferească. Parcă n-ar fi nimeni de care să se tulbure.

Putusem să jur că nu exista pe lume o femeie atît de frumoasă ca mama mea, regina. De fapt, pe cea de a doua soție a tatălui meu nu o zărisem decît de cîteva ori şi nu o privisem niciodată cu luare aminte.

Acum îmi dau seama de diferența dintre ele. Regina era de o frumusețe făcută. Cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea cu aşa ceva, de la baia în lapte cald de măgăriță şi pînă la alifiile aduse tocmai din țara Faraonilor. Femeia din fața mea părea a nu se sinchisi de propria ei frumusețe. Ea era frumoasă pentru că aşa era. Ca o poiană cu flori, ca un pîrîu limpede. Ca un golf de mare, ca cerul de deasupra. Nu făcea nimic pentru asta. Exista şi atît.

Îşi luă copilul de la piept şi îl aşază alături, ca să-i schimbe scutecele.

Nu chema pe nimeni să facă treaba asta. Singură îl alăpta, sigură îl spăla, singură îl primenea. De copilul acesta nu s-au atins alte mîini în afară de mîinile mamei lui şi de mîinile regelui.

„Îl căutam pe tatăl meu!”

Ar putea să-mi răspundă că regele nu este acolo. Că regelui nu i-ar face plăcere acest lucru. Că îmi cere să părăsesc imediat locuința ei. Să mă întrebe cum de am îndrăznit. Să mă amenințe cu ceva în vreun fel. Nimic din toate acestea. Parcă nici n-aş exista.

Lasă copilul gol pe scutecele albe.

El gungureşte, cu mîînile şi cu picioarele pe sus. Mama îl dezmiardă, şoptindu-i cuvinte într-o limbă pe care eu n-o cunoşteam.

O femeie din miazănoapte. Se spunea că este de viță nobilă. Altceva nu se mai ştia despre ea.

— De ce te-ai însoțit cu regele?

E atît de tînără. La fel de tînără ca mine.

— Regele m-a cerut, îmi răspunde de data aceasta, dar , fără să mă privească.

— Puteai să-ți găseşti un băiat pe măsura ta, acolo, pe la voi, o provoc, cu o voce destul de iritată.

— Puteam, zice ea, fără nici-o umbră de reproş sau de nemulțumire.

N-am cum să-i descriu ochii. Nici albaştri, nici verzi, nici cenuşii, nici căprui. Cîte ceva din toate culorile, cîte ceva din toate nuanțele. Nu m-a privit decît o singură dată. Poate preț de o singură clipă. Dar am simțit cum mă pierd pe mine. Am simțit că nu mai sînt acolo. Că nu mai sînt în nici o parte, că nu mai sînt în nici un fel.

Îşi dezmiardă şi îşi dădăceşte copilul. Şi el se răsfață..

Fratele meu, Alexandru. Celălalt Alexandru, încă un fiu al regelui.

Şi femeia aceasta din miazănoapte aplecată asupra lui. I se zăreşte trupul zvelt prin veşmîntul alb şi străveziu. Trupul pe care nu avea voie să-l vadă decît un singur bărbat. Sau, daca îndrăzneşte şi altul, trebuie să ştie dinainte că asta se plăteşte cu o viață de om.

Nu trebuie să am decit cele mai curate sentimente. Din moment ce este soția regelui şi mama fratelui meu, este într-un fel şi mama mea.

La urma urmei puteam să fiu eu acest al doilea Alexandru, fiu al regelui Filip al II-lea. Să stea el acolo, pe prag, cu o mînă în şold, lîngă mînerul săbiei şi să mă privească cum mă răsfăț, cum gunguresc, cum mă dezmiardă femeia. Şi să nu-mi mai tulbure nimeni mintea, cum că cel mai mare dintre zei, în chip de şarpe...

Amețesc. Mă clatin. Mă rezem de tocul uşii.

Şi, nu ştiu pentru cît timp, cad într-un fel de somn.

Intru pe o poartă de vis. Eu sînt copilul alăptat la sînul femeii aceleia din miazănoapte. Chiar simt în cerul gurii gustul de lapte cald. Îmi întindeam mînuțele şi mîngîiam sînul alb. Şi ce dacă nu sînt decît al doilea fiu al regelui Filip al II-lea? Şi ce dacă am să mor într-o zi, ca orice pămîntean?

Îmi revin. Femeia se pare că nu a observat slăbiciunea mea.

— Se spune că dincolo de Istru există nişte oameni cara se cred nemuritori, am repetat apăsînd pe fiecare cuvînt.

— Da, aşa cred ei.

— Şi este adevărat?

Tace din nou. Îşi dezmiardă copilul. Cu vorbe de neînțeles pentru mine.

În locuința ei nu sînt arse plante de nici un fel. Dacă miroase a ceva, este mirosul pădurii de pin şi a livezilor de măslini, a pajiştilor înflorite care înconjoară cetatea. Şi mirosul de trup proaspăt de copil. Prin fereastra descinsă se revarsă lumina bogată a soarelui.

Numai prin unghere a mai rămas cîte o părere da umbră. Puțină şi firavă, dar care parcă stă la pîndă.

Eram aşteptat de învățătorul meu. Un postulat al lui Euclid. Nu are nevoie să fie demonstrat. Este aşa, pentru că „aşa este”. Dar acum avem de a face cu altceva. „Suma catetelor la patrat este egală cu patratul ipotenuzei.” Eu , sînt gata să iau de bun şi acest enunț. Numai că bătrînul

meu dascăl ține să-mi explice şi de ce. Ca apoi să-i explic şi eu lui. El mie, eu lui, eu lui, el mie...

Nu puteam să fiu deloc atent. Gîndurile mele zburau în altă parte.

O femeie din miazănoapte. Străină printre noi. Nimic nu o tulbură, nimic nu o îngrijorează, de nimic nu se teme.

Regina nu are pace şi în mod sigur pune ceva la cale. Toata lumea este convinsă că, după dispariția regelui, femeia aceasta şi copilul ei se vor afla în primejdie de moarte. Iar zilele regelui, ca zilele oricărui pămîntean, sînt şi ele numărate.

De unde atîta seninătate? De unde atîta siguranță de sine? Nu cumva femeia aceasta din miazănoapte ştie ceva mai mult decît noi? Nu cumva se crede nemuritoare? Îşi crede nemuritor copilul pe care l-a adus pe lume?

Ce n-aş da să aflu...

Mă duc să-mi iau calul. Să mă arunc în spinarea lui, să ies din cetate şi să-i las frîul liber ca să alerge încotro o vedea cu ochii. Poate aşa o să-mi răcoresc capul acesta plin de fierbințeală.

În curtea palatului, regele, cu calul meu de dîrlog. Mi se urcă tot sîngele la cap şi mă trezesc cu mîna încleştată pe mînerul spadei. Regele nu purta asupra lui nici un fel de armă în clipa aceea...

Se ştia porunca mea că nu are voie nimeni să încalece pe calul meu în afară de mine. Că dacă va îndrăzni cineva, unde îi stau picioarele acolo îi va sta şi capul. Dar dorința regelui stă deasupra tuturor poruncilor. El este singurul om din regat care poate să calce, fără pedeapsă, oricare poruncă, chiar şi pe cele pe care le-a dat cu coroana pe cap, aşezat pe tron şi cu sceptrul în mînă. Pe de altă parte regele nu se urcase pe calul meu. De fapt el nu făcea altceva decît să meargă la pas cu calul de dîrlog. Iar în spinarea calului se afla al doilea fiu al regelui Filip al II-lea, mogîldeața aceea de copil care se vedea bine că se bucură nespus de mult de această întîmplare. Bineînțeles că el nu avea cum să ştie de porunca mea. Şi se afla acolo din voința regelui, care cu o mînă ținea calul de dîrlog iar cu mîna cealaltă îl sprijinea pe omulețul de o şchioapă.

— Eu, îşi aduce aminte regele, am învățat să călăresc înainte de a învăța să merg pe picioare. Şi aşa a fost cu tot neamul nostru de munteni. De-abia se năşteau copii şi erau puşi în desagi, pe spinarea măgarilor.

Ca să pot să-l aud trebuie să mă țin după el. Regele mergea înainte cu calul de dîrlog, sprijinind cu cealaltă mîna al doilea fiu al său. Eu veneam în urmă, cu mîna pe mînerul spadei.

— Am încercat cu alți cai. Dar plîngea ca în gură de şarpe nu puteam să-l desprind de mine. Cînd a văzut calul tău, parcă ar fi vrut să zboare înspre el.

Nu cred în semne. Sau poate că trebuie să cred?

După ce mai facem un ocol, regele dă drumul calului, îşi ridică fiul de subsiori.

Şi-l aşază pe ceafă şi aleargă uşor şi săltat prin curte, făcînd pe calul. Să fi dat regele în mințea copiilor?

— Hop... hop... hop... Aşa te duceam şi pe tine cînd erai copil... Numai că nu prea aveam timp, pe vremea aceea trebuia să port mai multe războaie...

Calul se îndrepta încet spre grajd. Mă aşteptasem să vină la mine. Să necheze cînd mă simte, ca de fiecare dată. Nimic din toate astea.

Mă iau după el cu mîna încleştată pe mînerul spadei. Trebuie să-l înjunghii. Pînă acum nu îngăduise să fie încălecat de nimeni. Dacă acum lăsase pe altcineva în spinarea lui, înseamnă că nu ne mai aparținem unul altuia. Oricum, eu nu mă mai pot sui în spinarea lui după ce a fost profanat şi încă de un țînc de copil de-abia scos din scutece şi de-abia ridicat în picioare.

— Într-o zi, băiete, îmi spune regele, ai să te afli la cîrma unei țări. Un rege are cîteodată motive să nu fie mulțumit de țara lui. Ce-ai să faci atunci, te apuci s-o tai în bucățele? Dar dacă o tai, n-ai ce să mai cîrmuieşti...

*

Mă aflu din nou la regină. Fumul de ierburi este mai dulce şi mai aromat decît oricînd. Mai dulce şi mai aromată băutura din cupă.

Da, am văzut-o foarte de aproape pe femeia aceea. Şi povestesc. Da, l-am văzut foarte de aproape pe copilul acela. Şi povestesc. Da, regele îl suise în spinarea calului meu cu un corn în frunte. Şi povestesc.

Şi nu mai ştiu ce povestesc.

Apare de undeva şi preotul acela cu ochi de tăciune venit din tara faraonilor. Apoi şi alți bărbați. Pe care eu de-abia îi zăresc prin pîclele de fum. Şi de-abia îi aud. Un fel de amețeală plăcută, aşa, ca o ațipire dulce, pune stăpînire pe mine.

Ce spun ei? Că voi fi regele lor? Lasă-i să spună. Nici un rău în asta. E un lucru de la sine înțeles. Chiar regele o spune, de cîte ori are prilejul, că e mîndru să aibă un asemenea moştenitor. Chiar el a ținut să mă asocieze coroanei, încă de pe acum.

Ce mai fac ei? Îmi jură credință? N-au decît. Aşa se şi cuvine. Regina toarnă din nou în cupă. Da, desigur că le dau dezlegarea. Nici nu ştiu pentru ce. Poate ca să se retragă şi să mă lase singur cu regina. Chiar eram culcat pe pat. Şi regina se aplecase asupra mea.

— Te întreb încă o dată, este cu voința ta?

— Este!

Cred că ei au plecat. Ori s-au tras în pereți, ca nişte umbre.

Şi mama îşi pune mîna pe fruntea mea.

— Să nu uiți că eşti fiul celui mai mare dintre zei.

Dar asta nu mai are nici o importanță.

Eu nu mai sînt decît un copil care se joacă despuiat pe un scutec alb. Simt în cerul gurii gustul laptelui cald. Sau pofta, pofta mea de lapte cald. Şi se apleacă asupra mea femeia aceea din miazănoapte, cu sînul dezgolit. Şi undeva, dincolo de fluviu, oamenii se cred nemuritori.

Banchetul era cel mai mare şl cel mai strălucit din cîte a văzut vreodată palatul. Şi nu pentru că ar fi cîştigat regele vreun război. Nu pentru că ar fi supus vreun imperiu. Nu pentru că ar fi intrat pe poarta cetății convoaie de prizonieri şi care încărcate cu pradă.

Al doilea fiu al regelui Filip al II-lea mergea în picioare şi putea să vorbească.

Cîntau.

Băteau tobele.

Sărbătoare din hotar în hotar.

Tatăl meu mai mîndru decît oricînd.

Golesc cu toții cupă după cupă.

În sănătatea lui Alexandru.

Ştiu eu bine care Alexandru.

Beau şi eu tot, aşa, cupă după cupă.

Şi din nou, poetul acela cu lira.

Filip este nemuritor, cîntă el.

Oracolul mi-a prorocit că sînt fiu de zeu.

N-aş vrea să fiu copilul unui zeu mare care să se strecoare pe sub uşă în chip de şarpe.

Zeul acela trebuie să fie Filip.

Ține pe genunchi un copil.

Fratele meu.

Mama lui venise de undeva din miazănoapte.

Dincolo de Istru se află nişte oameni care se cred nemuritori.

Ce n-aş da să aflu.

Cum să fac să ştiu?

Tatăl meu este mai fericit decît oricînd.

Mai fericit decît poate să fie un pămîntean.

Numai un zeu ar putea să arate atît de senin.

El ştie că este nemuritor.

El ştie, dar de ce îmi ascunde?

Se învîrte totul cu mine şi îmi las capul pe masă.

Vreau din tot sufletul ca el să fie zeul care m-a zămislit.

Şi chiar cred că el este. Vreau o dovadă.

Ca să nu mai am niciodată, nici o îndoială.

Sînge.

Rostesc acest cuvînt cu ochii închişi.

Dar de-abia îl pronunț în gînd că şi aud un murmur de uimire, ca mugetul unui val de mare, care se sparge de țărm.

Un tînăr a țîşnit pe masă cu pumnalul plin de sînge.

— Eu sînt cel care l-a ucis pe regele Filip al II-lea.

Trupul regelui cade moale de pe scaun, cu veşmintele pline de sînge.

Trebuie să mărturisesc că am fost şi speriat şi uluit.

Nu atît de ce se întîmplase. Spaima şi uluiala mea veneau de acolo că o dorință pe care nici măcar nu o rostisem se şi împlinise. În clipa următoare mi-am dat seama că stăpînesc o putere pe care nu a avut-o nici un muritor. Că, de aici înainte, nimic nu-mi mai poate sta în cale. Că de aci înainte toată lumea se află la picioarele mele. Totul este să doresc şi să vreau.

— Trăiască Alexandru, izbucneşte deodată din sute de piepturi.

— Trăiască Alexandru, trăiască Alexandru!

Care Alexandru?

Dacă toată lumea striga pentru unul singur, de ce apar două tabere? De ce scot săbiile unii împotriva altora?l De ce se îndreaptă unii cu armele spre mine? De ce se strîng alții în jurul meu, ca să mă apere sau ca să-i apăr?

Am sărit şi eu pe masă. Poate că era aceea pe care se aflase puțin mai înainte tînărul purtat acum pe umeri, ținînd deasupra pumnalul însîngerat. Oricum, acolo sub masă, se află trupul regelui mort.

Am poruncit să se facă tăcere.

Şi s-a făcut.

Arătam ca un adevărat zeu, cu ochii aprinşi şi gata să lovească cu fulgere şi cu trăsnete.

— Filip a fost cel mai mare rege al Macedoniei, am spus eu încet, dar în aşa fel ca să-i zguduie pe toți. Filip va fi înmormîntat cu cele mai mari onoruri din cîte s-au făcut vreodată!

Am văzut cum mama mea se face palidă şi se reazimă neputincioasă de un perete. Am văzut cum însoțitorul său, preotul venit din țara faraonilor, încearcă să se strecoare spre ieşire.

— Conduceți pe regină în pavilionul ei să se liniştească. Şi aveți grijă de însoțitorii săi...

Cerui să fie adus tînărul care mai ținea pumnalul în mînă. Stătea nătîng în fața mea şi zîmbea într-un anumit fel. Cred că era unul dintre cei care îmi juraseră credință cînd mă aflam la regină. Îmi amintesc vag că îl văzusem acolo..

Ar fi trebuit să aibă loc o cercetare. Să fie o judecată. De ce a făcut ce a făcut. Cine l-a îndemnat. Cine l-a sprijinit. Cu cine a fost înțeles. Cine mai face parte din conjurație. Ce au urmărit complotiştii.

Am ridicat sabia şi l-am izbit atît de puternic în umărul stîng, că l-am despicat pînă la brîu.

Acesta a fost primul meu nod gordian.

Lumea a început din nou să strige.

— Trăiască Alexandru!

Dar care Alexandru?

Fratele meu, al doilea fiu al răposatului rege Filip al II-lea, nu mai era acolo.

Nu mai era nici mama lui.

Am trimis după ei.

— Oriunde în afară de palat ei se află în primejdie. Să fie aduşi cu orice preț ca să-i pun sub ocrotirea mea.

Numai aici, lîngă mine, se pot afla în siguranță...

*

Mă veghea un tînăr pe care parcă îl cunoşteam, parcă nu-l cunoşteam. Îl mai văzusem undeva, fără îndoială. Dar totul era începțoşat, se clătina şi se destrăma şi se aduna ca să se risipească din nou. Iar mintea mea tulbure nu putea să fixeze imaginile acelea nestatornice, parcă toată lumea intrase într-o învălmăşeală din care nu se mai putea înțelege nimic.

Mi-am ridicat capul cu greu de pe căpătîi. Tînărul care aştepta lîngă mine, chiar puțin aplecat asupra mea, nu era altul decît cel pe care îl despicasem cu sabia. Şi-l mai văzusem, de bună seamă undeva, înainte de această întîmplare. Da, acolo, în palatul reginei, în fumul dulce şi aromat de ierburi exotice, cînd mai multe umbre de bărbați s-au desprins de prin colțuri ca să-mi jure credință ca unui viteaz rege. Şi mintea mea încă nu se limpezeşte şi privirea mea este încă tulbure şi eu îl văd cînd întreg, cînd despicat. Omul se apucase să spună ceva şi eu îi auzeam destul de bine glasul, dar nu mă dumiram cum poate el să rostească vorbele acelea cu o jumătate de gură la cîțiva paşi de cealaltă jumătate de gură. Şi el vorbea mereu şi mîinile lui se ridicau să mă implore. Iar printre cele două jumătăți ale lui treceau o mulțime de întîmplări de ale mele. Treceam chiar eu călare pe calul Bucefal, cel care despica timpul cu cornul său din frunte. Trecea printre cele două jumătăți şchiopătînd umbra regelui Filip cu o rană adîncă în coapsă. Duşmanii fugeau, care încotro, cuprinşi de groază de parcă ar vedea un spectru. Iar prietenii rămîneau înmărmuriți. Toți îl crezuseră pe rege mort. Regele trăia. Şi mergea şchiopătînd şi înjura de zor: „o să rămîn slut pe toată viața” şi jar înjura. „Nu trebuie să te ruşinezi de o rană care-ți aminteşte de bărbăția ta la fiecare pas”, îl încurajez eu.

Aşadar regele nu a fost ucis. Dar cum această întîmplare fără început şi fără sfîrşit se înțepenise între cele două jumătăți ale omului care îşi înfipsese pumnalul în trupul tatălui meu şi pe care eu îl despicasem cu

spada, încerc s-o urnesc de acolo şi, pentru că dorința mea nu este de ajuns, caut o suliță, o lance, o săgeată, dar nu am nimic la îndemînă. Însă cele două jumătăți se îndepărtează singure, cu un pas, una de alta şi încep să curgă alte crîmpeie de întîmplări.

Nu eram decît un băiat atunci cînd l-am însoțit pe tatăl meu în țara regelui scit Atheas, care domnea peste o seminție stabilită dincoace de gurile Istrului.. Întrebați de acesta ce căutăm în hotarul său, regele Filip îi spune că a venit cu oaste ca să-l apere de toți vecinii care rîvnesc la acest pămînt şi să-i asigure tronul prin forța sa, cu singura condiție să fie lăsat moştenitor. „Nu am nevoie de ajutorul vostru, răspunse fălos regele, am destule forțe să mă apăr de orice duşman şi să găsesc în jurul meu destui oameni capabili să-mi moştenească tronul!”

Dar Filip al II-lea nu obişnuia să se întoarcă acasă decît după o bătălie în care a învins.

În timpul întoarcerii prin ținutul tribalilor se produse o mare învălmăşeală şi avu loc o luptă scurtă şi sîngeroasă. Calul regelui fu răpus sub stăpînul său, iar Filip căzu alături rănit. Alergai cel dintîi să-l ajut pe regele întins pe pămînt, îl apărai cu scutul meu, ca să nu mai fie lovit de duşmanii care se înverşunau să-l prindă şi îmi pun viața în primejdie ca să-l salvez, doborînd şi alungind mulți atacatori.

Cele două jumătăți se apropie una de alta, ca doi stîlpi de poartă care s-ar uni ca să oprească orice trecere pe acolo.

Şi omul care se întruchipează este Pausanias, din garda personală a regelui.

— Am venit la tine, Alexandre, să mă ajuți!

M-am stăpînit cu greu să nu-l întreb cum de aş putea să-l ajut după ce îl despicasem cu sabia pînă la brîu.

— Dar ce s-a întîmplat, îl întreb în şoaptă, ca să nu mă trădeze glasul.

La nunta.. tatălui tău cu Cleopatra, acelaşi Attalos, unchiul tinerei mirese care te-a jignit pe tine, a îndemnat oamenii săi să mă batjocorească.

Încă o soție a tatălui meu. Avea o mulțime, aduse din semințiile illirilor şi tracilor, din îndepărtatele ținuturi ale Asiei. Şi o puzderie de copii de la nevestele sale. Printre care Alexandru Arhidaios cel puțin la minte. Dar eu nu luam nimic în seamă. Pe mine nu mă interesa decît femeia aceea tînără şi tăcută din miazănoapte şi pruncul său Alexandru, celălalt Alexandru al regelui Filip:

— Deci am fost insultați amîndoi la nunta tatălui meu cu Cleopatra, nepoata lui Attalos.

— O, Alexandre, batjocura la care am fost supus eu era cu totul alta...

Şi iar se desprinseră cele două jumătăți ale acelui bărbat, tînăr şi iar se îngrămădiră întîmplările trecute ca oile prin strungă.

Ospăț şi nuntă regească. Toți mesenii cam întrecuseră măsura la

băutură. Nici Filip nu s-a lăsat mai prejos.

Dintr-un cap de masă generalul Attalos se rugă zeilor ca pîntecul proaspetei mirese să rodească un fiu legitim pentru tronul Macedoniei.

— Dar ce eu sînt un bastard, nemernicule?

Regele îmi porunci să părăsesc adunarea, dar în loc să-l ascult, am aruncat o cupă cu vin în obrazul generalului.

— Am spus că te fac să simți mînia mea, nenorocitule!

Marele Filip al II-lea se ridică crunt de pe scaun şi o porni spre mine. Dar, îmbătat de prea mult vin şi vlăguit de prea multă iubire şi de furie, picioarele nu-l mai ascultă. Se clatină, se împleticeşte şi cade într-o-rînă.

— Priviți cine vă amăgea să ducă oamenii din Europa în Asia, tocmai ăsta care s-a împiedicat doar trecînd dintr-un pat în altul! spun în batjocură...

Mai văd apoi cum o duc pe mama mea, Olimpia, în Epir, unde se afla pe tron fratele ei, cum ajung la curtea regelui ilir, dar nu mă opresc acolo, cum colind pe drumuri sub un nume de împrumut şi, necunoscut de nimeni, cum devin catîrgiu de caravană şi cum ajung la oracolul care îmi tulbură şi mai mult mintea.

— Dar ce ți-au făcut? îl întreb pe Pausanias după ce jumătățile s-au alăturat din nou.

— Nu sînt cuvinte care să poată înfățişa această ruşine. Destul că ar trebui să mor, dar nu pot pînă nu mă răzbun.

— Şi cine te opreşte?

— Regele. Nu numai că n-a vrut să mă asculte, dar pe Attalos l-a înălțat în rang şi l-a pus în fruntea unei armate foarte puternice. Iar pe mine a căutat să mă cumpere cu doi talanți ca să-mi înghit umilința.

Filip al II-lea nu fusese ucis. Iar eu nu-l despicasem cu sabia pe Pausanias. Întîmplarea aceasta nu a fost decît un vis urît. Un adevărat coşmar. De fapt regele căzuse beat sub masă şi atîta tot. Amețiți de vin, oamenii deveniseră foarte zgomotoşi, poate a fost şi o încăierare, dar eu eram zgîlțîit de friguri.

— Ura mea față de Attalos s-a îndreptat îndoită împotriva regelui. Ce să fac?

Îmi veniră în minte nişte versuri din *Medeea* lui Euripide. Şi le rostii fără patos:

„Voi pedepsi pe cel care dă în căsătorie, pe cel care se căsătoreşte şi pe mireasă”.

Nu ştiu ce a înțeles Pausanias din toate acestea. I se potriveau atît de puțin. Mai degrabă ele erau pentru mine.

Cînd am ieşit din curte am văzut la o fereastră pe tînăra soție din miazănoapte a tatălui meu. Îşi legăna încet pruncul pe brațe şi îi cînta în şoaptă. Nu o tulbura nici un fel de întîmplări de parcă ar fi avut legămînt

cu veşnicia.

Se spune că undeva, departe, dincolo de Istru, ar trăi nişte oameni care se cred nemuritori.

Şi mă prinde aşa; deodată, un dor nebun de nemurire...

*

Filip al II-lea a căzut lîngă propria sa statuie, pe care o pusese în amfiteatru, în rînd cu cele ale zeilor, străpuns de pumnalul lui Pausanias. În prima zi cînd am pus mîna pe putere, l-am pedepsit cu moartea pe ucigaş. Dar regina i-a pus o cunună pe cap cînd el încă mai atîrna de ştreangul spînzurătorii, dînd astfel apă la moară celor care răspîndeau zvonul că regele şi-ar fi găsit sfîrşitul în urma unui complot în care eram şi noi vîrîţi, mama mea şi cu mine. În loc să-şi pună doliu, regina văduvă a pornit o adevărată vînătoare de fiară dezlănţuită asupra celorlalte soţii ale lui Filip. Nu cruţa pe nimeni iar cruzimea ei a întrecut orice măsură cînd l-a ars de viu, pe o tavă de aramă, pe cea mai fragedă odraslă a fostului rege, pruncul Cleopatrei, tînără femeie care se dovedise cu adevărat rodnică.

După cealaltă nevastă, mama celuilalt Alexandru, care pornise spre miazănoapte, am trimis mai multe pîlcuri de călăreţi, convins că trebuie s-o aduc la curte ca s-o pun sub ocrotire. Poate că în sinea mea mă temeam să-l ştiu pe celălalt Alexandru departe de mine. Poate că nu voiam decît să-i supraveghez creşterea şi educaţia ca un frate mai mare, care îi ţine orfanului şi loc de părinte. Dar nu a fost găsită nicăieri. Se povesteşte că un pîlc de călăreţi a ajuns-o din urmă pe marginea unei prăpăstii, în care s-a aruncat cu copilul în braţe, ca să nu cadă în captivitate, necunoscînd intenţiile mele. Am făcut chiar eu cercetări la faţa locului, cu oamenii cei mai de nădejde, dar nu am dat de nici un semn, de nici o urmă. Şi s-au găsit destui care să jure că au văzut-o cum plutea peste rîpă. După cum alţii puteau de asemenea să depună mărturie că au zărit-o tot aşa, plutind peste codri, peste văi, peste dealuri, peste munţi, peste ape.

Poate că a ajuns acolo, pe tărîmul oamenilor care se cred nemuritori.

De atunci n-am mai avut linişte. Parcă o parte din mine plecase cu femeia aceea, purtată pe braţele ei. Mă visam cîteodată plutind peste stînci, peste prăpăstii, peste piscuri, peste valuri în căutarea celuilalt.

Şi am ştiut că nu-mi voi putea găsi astîmpăr pînă nu mă întregesc cu cealaltă parte a mea. Pe care am căutat-o în toată lumea. Şi pentru care am întemeiat peste şaptezeci de cetăţi, doar-doar i-ar place să se aşeze într-una din ele ca să ne găsim. Şi planurile mele, cunoscute de prietenii mei, erau cucerirea nordului Africii, Arabiei, Italiei şi Siciliei. Dar ce nu cunoşteau ei era că voiam să mai trec odată Istrul. Fie chiar ca un simplu drumeţ, cu toiagul împodobit cu ramuri înflorite de măslin...

*

Nimic nu se potrivea şi nu putea să fie de folos. Poate că Alexandru pornise spre Istru aşa, să afle de ce se cred dacii nemuritori şi cum ar putea să se adape şi el din această nemurire. Sau pornise pe urmele acelui copil al femeii din miazănoapte pe care Filip al Il-lea o iubea atît de mult. Pe cînd el, Ulpiu Traian, venise cu nişte scopuri mult mai precise şi anume ca să spele ruşinea pe care o aruncase asupra imperiului Domiţian ce] care încheiase o pace înjositoare pentru romani, plătind chiar tribut lui Decebal, venise să cucerească această ţară, s-o transforme în provincie romană, să ducă sclavi, grîu şi aur la Roma.

Dar cealaltă întrebare este de ce nu a cucerit tînărul rege Dacia, de ce nu a pus stăpînire pe ea?

Împăratul romanilor îşi pipăie obrazul cu palma. Ii crescuse barba. Nori zdrenţuiţi pe cerul fără culoare, de parcă o femeie buimacă şi-ar fi lepădat, din mers, pe nisip cîte ceva dan veşmintele ei, în timp ce se apropia de mare, ca să se arunce în valuri. Regele stă călare pe calul său cu corn în frunte şi pare o figurină turnată în plumb sau plămădită din argilă. Cel mai mare conducător de oşti al tuturor timpurilor. Care a cucerit toate ţările în hotarele cărora a bătut.

Mai puţin ţara de pe malul stîng al Istrului...

*

Grîu cît poţi să cuprinzi cu privirile. Cu spicul cît vrabia. Înalt de se pierde în el călăreţul cu cal cu tot.

O adevărată ameţeală. O adevărată beţie.

Visaseră să calce sub tălpi şi sub copitele cailor marmora unor vestite cetăţi, să aibă la picioare comori de aur şi argint. Dar grîu, atîta grîu, nu-şi putuseră închipui. În momentul acela pentru foştii ţărani din Munţii Macedoniei nu existau pe lume comori mai de preţ. Frecau spicele în palmă, ronţăiau grăunţele dulcegi şi de-abia se ţineau să nu-şi vîre boabe în sacii de merinde, ba chiar pe mînecă şi în sîn..

— Al vostru e! le făgădui tînărul rege cu dărnicie.

Tot ce le măi trebuia era să captureze nişte localnici şi să pună biciul pe ei ca să secere grîul, să-l bată, să-l dea la vînt şi să-l încarce în care. Aceasta este puterea, să-i faci pe alţii să muncească pentru tine. Şi tot ostaşul tînărului rege se simţea astăzi foarte puternic.

Nici ţipenie de om. Numai grîu şi iar grîu. Ostaşii îşi croiau drum despicînd lanul cu suliţele. Dar nu este uşor să înaintezi printr-o astfel de pădure. Începuse şi o adiere de vînt. Marea de grîu se legăna în valuri. Lovite unele de altele, spicele, foile şi paiele de grîu scoteau nişte sunete cu totul ciudate. La început puteai să nici nu le iei în seamă, dar cu timpul ţi se părea că începi să-ţi pierzi minţile. Şi nici o margine nicăieri. Nici o poiană, nici un luminiş. Şi mirosul acesta, de grîu şi de pămînt răscopt.

Despici cu lancea lanul de grîu dar subțirea cărare pe care o faci se astupă la loc. Picioarele sînt grele, brațele au amorțit, gîtul se îndoaie sub capul cu coif. Însă ostaşii regelui nu au voie să obosească. Nu au voie să se plîngă. Ostaşii regelui trebuie să meargă mereu înainte.

Cît vor fi mers oare? Lanul de grîu se închide în urma lor. Parcă ar umbla pe fundul unei ape. O apă fără maluri. Dar le crapă buzele de uscăciune. Pînă şi limba se usucă în gură. Ici-colo cîte un soldat cade în genunchi.

Aşa nu se mai poate. Însă nimeni nu ştie cum se poate altfel. Ostaşii viteji şi faimoşii conducători de oşti, care au luptat în atîtea şi atîtea războaie, habar nu au cum se poate înainta printr-un lan de grîu. Cu atît mai puțin flăcăii aceia care pînă mai ieri au mînat caprele pe munte.

Tînărul rege porunci să se aducă prăjinile de cort. Să fie culcate la pămînt şi să fie legate cu funii. Şi ostaşii să se înhame la ele. Şi, într-adevăr, aceste tîrîşuri, care lovesc la rădăcina grîului, doboară firele înalte. Şi ca nişte pîrtii tăiate în omăt, se croiesc drumuri în marea de grîu.

Ostaşii din față sînt istoviți după cîțiva paşi. Şi alții le iau locul ca să tîrască după ei prăjinile de cort transformare în tăvăluguri. Desigur că s-ar putea face o treabă mai bună cu caii. Dar caii trebuie păstrați odihniți. Cît de cît odihniți. În caz de atac e nevoie de ei.

*

Mai pe seară făcură tabără. Adică ridicară corturile pe un strat gros de grîu, culcat la pămînt, în mijlocul pădurii nesfîrşite a spicelor de aur.

Ostaşii puşi de strajă simțeau cum amețesc privind legănarea valurilor galbene care se pierdeau în depărtare. Nici un acoperiş de casă. Nici un fum de vatră. Nici urmă de om din partea locului.

În cortul său regele ținea sfat cu căpeteniile oştirii. Toți erau de părere că băştinaşii au fugit de frică.

— Faima ta, rege, merge înaintea armatei tale...

— Nu îndrăzneşte nimeni să dea piept cu ostaşii tăi...

— Oricît am înainta de mult în țara asta, n-o să vedem nici picior de localnic...

Se simțeau îmbărbătați şi deveneau voioşi de parcă ar fi cîştigat o mare bătălie.

— Dar grîul cine-l seceră? Cine-l treieră? Cine-l vîntură? Cine îl încarcă? întrebă regele.

La aşa ceva nu se gîndiseră încă. Se aflau cu toții puşi în încurcătură. Desigur că treaba aceasta s-ar fi putut face şi cu ostaşi. Dar nu i-ai scos de prin văile lor, nu i-ai pus să-şi lase toiagul de păzit caprele, plugul şi sapa, nu le-ai făgăduit că-i duci să cucerească lumea, ca să ajungă să secere grîu, să treiere, să vînture şi să-l încarce în care într-o țară străină, unde ei

n-ar trebui să facă altceva decît să dea porunci, ca nişte adevărați stăpîni.

— Degeaba cucerim noi pămînt, dacă pămîntul nu are oameni pe el, cugetă regele.

— O să cucerim noi şi oameni, se sumeți Parmenion. Scotocim țara asta pînă în toate colțurile ei. Îi scoatem chiar dacă s-au ascunse în scorburile copacilor. Chiar din gaură de şarpe. Au să fugă de noi cît au să fugă, dar pînă la urmă tot îi încolțim.

— Pînă la urmă o să vedem noi cine fuge mai repede...

Vocea aceasta le era necunoscută. Se priviră unii pe alții. Cine a spus aşa ceva?

În uşa cortului stătea un pui de om, cu o cămaşă lungă şi albă, cu ițari albi strînşi pe pulpe, cu picioarele desculțe, cu capul descoperit, cu flori de fîn în păr. Toți cei de față traseră săbiile din teacă, chiar şi regele.

— De ce vă speriați? zîmbi băiatul. După cum vedeți, eu am venit cu mîinile goale.

— Ce vrei? se răsti la el după clipele de nedumerire, Ptolemeu, fiul lui Lagos, un tînăr şi viteaz general.

— Cine este regele vostru, întrebă cel care venise pe neaşteptat , cu acelaşi zîmbet pe buze, de parcă n-ar fi fost vorba decît de un simplu joc.

— Tu cine crezi? vru să ştie Alexandru.

— Dacă-ți ridici oastea fără zăbavă, îți dăm voie să te întorci acasă fără sminteală. Pentru vîrsta ta necoaptă sîntem îngăduitori şi te lăsăm nepedepsit.

Asta era prea de tot. Tînărul rege simți cum i se urcă sîngele în cap. Dar se stăpîni şi încercă să se poarte cu mărinimie.

— Băiatul acesta are un noroc nebun dacă a reuşit să pătrundă în tabăra noastră şi să se strecoare teafăr pînă la intrarea cortului meu.

— Deci tu eşti Alexandru... Nu ştiu, rege, dacă se poate numi chiar un noroc nebun... Dar ceea ce ai început tu este, într-adevăr, o nebunie...

— Cum îndrăzneşti, strigă Philotas, fiul lui Parmenion, ridicîndu-şi spada ca să-l despice pe străin pînă la brîu. Dar Alexandru porunci ca deocamdată să i se cruțe viața. Băiatul continua să surîdă, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Ți-ai dat seama, rege, că nu ți-ar fi de nici un folos. După cum văd eu, eşti, totuşi, un băiat isteț.

Alexandru făcu din nou eforturi să se stăpînească.

— Mi-e milă de tinerețea ta, zise el cu blîndețe. Nu eşti decît un copil sălbatic şi necunoscător, nimeni din lumea oamenilor mari n-ar îndrăzni să-mi vorbească aşa, nici chiar marele Demostene, cel mai strălucit orator din cîți a avut Atena şi cel mai înverşunat duşman al regelui Filip al II-lea. Dar pe tine te iert. Te las liber să te joci călare pe un băț, legat cu sfoară în loc de frîu şi, daca vrei, cu o spadă de lemn la şold.

— În schimb tu eşti un rege pus pe joacă...

— Să terminăm odată cu el, îşi ceru permisiunea să-i reteze capul dintr-o singură lovitură cel mai viteaz general din cîți se aflau sub pînza cortului.

Dar un rege mare şi curajos poate să asculte orice, mai ales cînd cel care vorbeşte nu are nici o scăpare. Aşa că îi face semn băiatului să continue.

— Da... ai început cel mai primejdios joc... Şi pentru tine şi pentru alții... Jocul de-a războaiele, de-a puterea, de-a gloria, de-a moartea.

Încremeniră. Nici un copil din lume n-ar fi putut să gîndească şi să

spună aşa ceva. Şi totuşi, buzele băiatului rostiseră aceste cuvinte.

Şi, chiar aşa, ca într-un joc, parcă anume ca să nu se lase mai prejos, tînărul rege îşi înfipse un picior în față şi îşi ridică fruntea. Coiful cu creastă înaltă, pieptarul şi el aurit, pulpanele, cataramele, pintenii, toate acestea răsfrîngînd soarele care intrase o dată cu băiatul pe uşa cortului, îi dădeau o înfățişare măreață.

— Eu sînt fiul unui zeu...

Oamenii din cortul regal îl înconjurară pe băiat cu săbiile ridicate, dar el vorbea fără frică, de parcă nimic nu g-ar fi întîmplat.

— Doar nu credeți că mă pot vătăma nişte cuvinte, îi certă Alexandru,

Vorbeşte, băiete! Cît îți mai stă capul pe umeri, poți să spui ce vrei.

— Ar mai fi cîte ceva de spus. Dar n-am să-ți mai spun decît atît că ai început să cucereşti lumea cu o țară care cu greu poate fi supusă.

— Eşti prea mic şi prea sărman ca să-mi pun mintea cu tine. După cum țara asta este prea mică şi prea sărmană ca să-mi măsor puterea cu ea. Avem nişte auxiliari, oameni de corvoadă pe care îi folosim la treburi mărunte, ce nu se cad a fi făcute de un ostaş. Ne cară bagajele în spate şi pe cap, mînă turmele de vite după noi, transportă soldații bolnavi şi răniți.... Ei îi vor mîna pe ai voştri, cu bîtele şi cu bicele, acolo unde trebuie...

Băiatul desculț şi cu flori de fîn în păr îl privi şi el un timp în tăcere pe tînărul rege care se silea să aibă o privire de vultur şi un trup cît mai semeț sub plăcile de metal.

— A mai fost pe aici un rege, şi mai țanțoş, şi mai sigur pe el, Darius, celălalt Darius al Persiei, fiul lui Histaspes... Şi-a scos ghearele, şi-a arătat colții, a răgit ca un leu şi s-a întors cu coada între picioare...

— Să-şi plătească vorbele cu capul, ceru comandantul Nicanor. Dar regele se făcu că nu-l aude.

— Îți las viața! Şi te las să pleci! Ca să vezi cu ochii tăi cît de mare este puterea lui Alexandru. Dacă ți-aş reteza capul acum ai trece în lumea umbrelor fără a şti că te afli în fața viitorului stăpîn al lumii. Dacă mai apuci să-mi intri viu în mînă, ai să cazi în genunchi şi ai să recunoşti că am avut dreptate şi ai să te rogi să-ți las capul pe umeri şi poate am să mă îndur de tine, nu de alta dar ca să mai povesteşti şi altora cum stau lucrurile.

— O, rege, pe cît eşti de convins, pe atît greşeşti. Află că eu nu mă tem de moarte aşa cum te temi tu.

Asta era prea de tot. Regele îşi pierdu stăpînirea de sine. Ochii lui se aprinseră şi începură să scapere de furie.

Dar băiatul sări în spinarea unui căluț, care parcă răsărise din pămînt, fără frîu, fără căpăstru, fără potcoave, fără nimic.

— Puneți mîna pe el, strigă regele, ieşind din cort, cu spada trasă.

Ostaşii se repeziră cu sulițele înainte, alții se aruncară pe cai. Dar pe băiat îl înghițise marea de grîu. Cît vezi cu ochii, numai grîu. Care se aplecă uşor, ba ici, ba colo, să înnebuneşti şi mai multe nu, doar vîntul care adie, nici urmă de om, nici urmă de cal.

Noaptea de vară a trecut repede. Le cerusem să mă lase singur. Cînd am ieşit în zori, în uşa cortului am făcut semn să sune trompetele. Căpeteniile oştirii m-au înconjurat pe dată. Fiecare mă întreba din privire ce am hotărît.

Mi-am găsit un loc cît de cît potrivit şi am strunit calul ca să-şi încordeze gîtul şi să străpungă zarea cu cornul său ascuțit.

— Ostaşi ai Macedoniei...

— Întoarce-te acasă, rege!

În faţa mea, băiatul acela desculţ şi cu capul gol, pe căluţul lui fără frîu.

— Întoarce-te rege, pînă nu e prea tîrziu...

Nu mai avusei cînd să strig „pune-ţi mîna pe el”, pentru că se mistui în lanul de grîu.

Soldaţii erau toţi cu ochii pe mine. Aveau încredere în regele lor. Credeau în destinul lui. Erau convinşi că din clipa aceasta ei au început să cucerească lumea.

Numai unul şi unul. Tineri. Sănătoşi. Frumoşi.

Închid pentru o clipă pleoapele.

Şi văd drumurile lumii presărate cu oase.

Băiatul acela a reuşit să-mi strecoare un gînd negru.

Pun să sune trîmbiţele.

Se înalţă stindardurile.

Ostaşii mei ştiu să se caţere pe munţi, să treacă prin ape, să străbată pustiuri, să se strecoare prin păduri, să umble prin smîrcuri şi prin mlaştini, să dărîme ziduri şi porţi de cetate, dar n-au avut de unde să înveţe cum se poate ieşi dintr-un lan de grîu.

Trebuie să se întîmple ceva.

În clipa aceasta.

În clipa următoare.

„Întoarce-te, rege, pînă nu e prea tîrziu...”

Arde grîul.

În jurul nostru, sub picioarele noastre.

Cu pălălaie mare şi cu fum gros.

— Stingeţi focul!

„Stingeţi focul, stingeţi focul, stingeţi focul”... Soldaţii încearcă să-l înăbuşe cu scuturile. Dar stratul de grîu culcat este prea gros. Şi s-a aprins din toate părţile deodată. Ne arde pămîntul sub picioare, se caţără flăcările pe noi, ne orbesc scînteile. Caii nechează şi sar în două picioare, îşi aruncă din spinare călăreţii şi aleargă înnebuniţi, luînd oameni în piept şi călcîndu-i în copite. Şi fiecare ostaş nu mai are decît grija lui, să nu se aprindă sau să se stingă, nimeni nu mai înţelege nimic, nimeni nu mai aude şi nu mai ascultă de nimeni. Şi ne dau roată nişte ţărani de la munca cîmpului, fără scuturi, fără coifuri, călări pe nişte cai mărunţi, fără frîu, fără nimic. Şi zboară săgeţile peste capetele noastre şi se înfig la picioarele noastre lăncile şi suliţele. Le-ar fi atît de uşor să ne doboare, să termine cu noi, nu-mi dau seama ce urmăresc, de ce nu ne ucid.

Sînt purtat ca pe ape.

Nici nu ştiu cînd am ajuns la malul fluviului.

N-au vrut să le pătăm grîul cu sîngele nostru?

Ne voiau pe toți înecați în Istru?

Bărcile goale, trase la mal.

Mii de bărci.

Ne aruncăm în ele.

Tot malul fluviului se umple de oameni călări, cu arcuri mari, cu sulițe şi lănci ascuțite.

Nu făceau altceva decît să ne privească.

Neclintiți, ca nişte copaci în care nu bate vîntul.

Pe celălalt mal al Istrului ostaşii mei mă urmară de-a valma. Plin de funingine şi de cenuşă îmi țineam în frîu calul cu corn în frunte, care avea părul ars pe picioare şi pe sub burtă. Scribii îşi fac datoria: „Alexandru cel Mare şi Viteaz a trecut Istrul şi a înaintat cu oastea sa pînă în inima țării, de unde a hotărît să se întoarcă din drum, ca semn de mărinimie față de dacii care au cerut supunere, îndurare şi ocrotire, împreună cu toate căpeteniile lor."

— Ți-am dat un sfat, rege, n-ai vrut să-l asculți!

Băiatul acela, care răsare ca din pămînt.

— Iar acum te întrebi şi nu pricepi de ce te-am lăsat în viață. Să-ți spun de ce... Dacă ucizi un rege, se înscăunează altul în locul lui şi se ridică din nou asupra noastră, ca să spele ruşinea şi să se răzbune. Pe cînd un rege care a văzut cum stau lucrurile pe aici, mai ales dacă are minte multă, o să stea acasă la el sau o să-şi caute norocul în altă parte...

II

Norii. Poate negri, poate plumburii. Nu se văd. Ştii că sînt acolo tocmai pentru că nu se vede nimic deasupra capului. Poate să fi trecut de mult de miezul nopții. Roata stelelor se învîrte tăcută pe osia ei. Roata lumii.

Nişte nori ca o apă stătută. Ca o mlaştină a cerului. Nici o tresărire, nici o unduire, nici un val.

Tot mai fumegă ruinele cetății. Cei doi soldați care stau de strajă la liniştea împăratului, tac şi ascultă. S-au terminat de mult vorbele pe care le aveau de spus. Sau poate că au obosit să le tot repete. De fapt tot ce-şi mai doresc ei este să se facă odată ziuă. Dar noaptea parcă s-ar fi oprit în loc.

Împăratul romanilor nu s-a urnit de pe rădăcina aceea de zid. Se ghemuie tot mai mult. Şi murmură, cine ştie ce murmură. Nu e cîntec, nu e descîntec. Nu e bocet. Parcă ar chema pe cineva, dar atît de încet ca şi cum i-ar fi teamă că se destramă şi se risipesc umbrele.

De data aceasta două făpturi încropite din abur. Un băiat cu părul

blond, cu buzele subțiri, cu zîmbetul tăios. Iar celălalt este chiar Caius Iulius Cezar, cel care şi-a lăsat numele să-l poarte toți împărații romani, ca pe cea mai nobilă poreclă din cîte au existat vreodată.

*

Într-o vilă din Apollonia tînărul Caius Octavianus joaca cu înțeleptul Regulus, un bărbat născut liber pe jumătate roman, pe jumătate grec, dar care s-a adăpat la toate izvoarele bătrînei Atene. Învățătorul a devenit tăcut şi posac şi nu-şi ridică ochii de pe tabla cu pătrățele ale jocului numit latrunculi. Tînărul îşi ține şi el pleoapele coborîte, de parcă ar vrea să-şi ascundă pupilele gălbui. Pe buzele lui subțiri stăruie un zîmbet tăios, iar prin deschizătura îngustă a pleoapelor îi fulgeră din cînd în cînd privirea ca o lamă de pumnal.

— Ieri mai erai încă un copil. Şi azi?

— La 20 de ani Alexandru a devenit rege al Macedoniei. La 21 a început cucerirea lumii.

— Alexandru era fiul regelui Filip.

— Care a căzut înjunghiat...

— Fiecare cu soarta lui...

— Eu sînt orfan de tată... Alexandru îi avea şi pe regele Filip şi pe zeul Iupiter-Ammon... Eu nu mi-l aduc aminte pe tatăl meu, pe care l-a uitat toată lumea, pentru că nu a strîns, sărmanul, şi nu a lăsat nici un pic de faimă în urma lui. Iar mama mea s-a recăsătorit cu un bărbat şi mai şters, atît de şters că aproape nici nu se vede şi nici nu se simte...

Îşi ridică fruntea şi privirea lui, lăsată slobodă, parcă ar cutreiera lumea pînă la marginea ei.

— Dați-mi de tată un rege Filip...

Înțeleptul îl aştepta să se aşeze.

— Nu mi-l dă nimeni... Şi dacă nu mi-l dă...

— Dacă nu ți-l dă?

— Trebuie să-mi fac singur rost de unul...

— Nu cumva ți-ai şi aruncat plasa?

Tînărul nu răspunse. Începu să culce cu muchia palmei piesele de fildeş pe tabla cu pătrățele şi să le măture dintr-un colț în altul.

— Nici nu ți-au dat bine tuleele şi, aici, în colțul acesta neştiut de nimeni, urzeşti ca un bătrîn păianjen o pînză în care să se prindă primele capete ale Romei.

— M-au trimis să stau aici. Şi dacă nu am altceva de făcut, ce să fac, mă gîndesc şi eu la cîte ceva.

— Dar gîndurile tale sînt atît de neobişnuite că mă ia cu frig, ți-am mai spus...

— Cu gînduri mărunte nu ajungi departe.

— Dar de ajuns, tot ajungi undeva.

— Te poticneşti şi te împiedici în ele, şovăi şi te clatini la orice pas.

— Te clatini, te clatini, însă rămîi în picioare. Pe cînd cu gînduri nebune ca ale tale, poți să-ți pierzi capul.

— Depinde pe unde ți le strecori şi cum ştii să le Biînuieşti... Dar ce faci, nu vrei să mai jucăm?

— Alexandru la vîrsta ta nu-şi pierdea timpul cu latrunculi.

— Ştiu. El călărea pe un cal cu corn în frunte... Mie mi-e frică de cai.

— Şi se pregătea să treacă Istrul, în țara geților.

— Şi nu s-a ales cu mare lucru din asta. Poate că drumul spre cîrma lumii trece prin altă parte!

*

— Brutus este cel care i-a văzut pe oamenii lui Burebista, zice Cezar. Dar tace. De parcă ar avea fălcile încleştate. De parcă s-ar teme de ceva. Poate se teme că am să-l întreb de înțelegerea dintre Pompeius şi regele dac.

Ce au tîrguit ei acolo? Hotarele noastre? Capul meu?

Capul lui Cezar... Ce n-ar fi dat Pompeius să-l vadă la picioarele lui... Pompeius Magnus... Pe toți zeii, m-am dat înapoi cu groază cînd Teodot mi-a adus capul lui la Alexandria... I-am luat sigiliul şi am început să plîng... Funeraliile lui s-au bucurat de cele mai mari onoruri... Şi chiar cu mîna mea am pus foc rugului său, ca semn că mă închin în fața memoriei lui. Tuturor tovarăşilor şi prietenilor lui Pompeius, care rătăciseră prin Egipt şi fuseseră prinşi de rege, le-am făcut bine şi am căutat să-i scot de acolo. Iar prietenilor mei din Roma le-am scris că cea mai mare şi mai plăcută folosință a biruinței este, pentru mine, să salvez neîncetat pe concetățenii care au luptat împotriva mea. Chiar după biruința de la Pharsalus, pe mulți pompeieni i-am iertat. Printre ei şi pe Brutus. Cînd l-am zărit, după biruință, am dat poruncă, sub amenințarea cu moartea, să nu se atingă nimeni de el, să nu-i vatăme nici măcar un fir de păr, iar cînd a fost adus viu la mine am simțit o nespusă bucurie.

Brutus. El i-a primit pe oamenii lui Burebista, i-a ascultat, i-a cercetat, i-a iscodit, a dus tratative cu ei înainte de a fi înfățişați lui Pompeius.

Nu am putut să scot nici o vorbă de la el în privința aceasta. Ca şi cum buzele i-ar fi fost pecetluite de puterea unui jurămînt.

Ce n-aş fi dat să fiu atunci în tabăra lui Pompeius... Oamenii lui Burebista... Cum vorbeau, cum umblau, cum se aşezau, cum mîncau, cum beau?... Ce rang aveau şi ce împuterniciri? Ce puteau spune despre poporul lor şi despre rege?

Brutus ştie cîte ceva. Ştie multe lucruri. Şi dacă nu aflu nimic de la el, nu am de unde. Tot ce s-a putut descoperi este că tălmaci şi călăuză le-a

fost trimişilor lui Burebista grecul Acornion.

Adie un vînt călduț de început de primăvară, dar tînărul acesta cu buze subțiri şi cu privirea tăioasă stă ghemuit în veşminte groase pe o piatră de pe țărm. Alături, în picioare, se află, ca din întîmplare, acolo, fostul său dascăl, bătrînul Regulus, pe jumătate roman, pe jumătate altceva: el se dă urmaş al lui Aristotel, la urma urmei şi un filozof trebuie să aibă moştenitori, mai buni, mai răi, după cum au hotărît zeițele destinului.

— S-ar zice că ai cam început să-ți pierzi răbdarea. Şi aşa ceva nu poate să treacă neobservat, chiar dacă ar fi nătîngi cei o mie de ochi care te privesc.

— Şi crezi că au şi transmis această observație?

— Nu. De data aceasta am avut eu grijă...

— Cum ai făcut?

— Cum se face. Le-am dat cu praf... În ochi. Adică i-am făcut să fie încredințați că văd altceva.

— Aş putea să aflu şi eu ce?

— Tu eşti ultimul care o află... E vorba de o mare iubire... Ai căzut în mrejele ei şi nu mai poți să te vindeci, de aici neliniştea, melancolia, nerăbdarea şi multe altele.

— Într-adevăr, faci mai mulți taleri decît un şarlatan de prezicător.

Bătrînul dascăl se apropie şi mai mult şi se aplecă asupra tînărului aşezat pe piatră.

— Şi acum, între noi, ce se întîmplă în căpşorul acesta?

— Ai spus că ştii totul.

— Dar aş vrea să aflu de la tine. Sau, mai exact, aş vrea să te fac să asculți.

— Trece timpul. Îmbătrînesc.

— Dar nu ai împlinit încă 19 ani.

— Şi s-ar putea să mai treacă încă 19 în care să nu se întîmple cine ştie ce.

— Iar povestea lui Alexandru, care a ajuns rege la 20 de ani şi la 21 a început cucerirea lumii?

— Cunoşti altă poveste mai frumoasă?

— Îl ai la îndemînă pe Cezar. El a ajuns în vîrful puterii cu mult mai tîrzin.

— Dar la vîrsta mea îl urmăreau haitele lui Sylla, pentru că dictatorul se hotărîse să-l ucidă.

— Pe tine, Octavianus, nu te paşte nici o primejdie de felul acesta, aşa că ai o şansă în plus. Cezar te ocroteşte.

— Despre asta s-ar mai putea vorbi...

— Dar să ne întoarcem mai la începuturi: la vîrsta ta Cezar a căzut în mîinile piraților, care au cerut o răscumpărare de 20 de talanți. Cezar mai

întîi a rîs, zicîndu-le că nu ştiu pe cine au pus mîna şi le-a făgăduit 50 de talanți, dar şi că, dacă scapă, îi spînzură pe toți. Şi, timp de 38 de zile s-a jucat şi şi-a făcut exercițiile fizice împreună cu ei, fără nici o teamă de aceşti piraţi foarte sîngeroşi. Îi spuneau măscărici, dar după ce s-a răscumpărat, a pornit din Milet cu cîteva corăbii, i-a învins şi i-a spînzurat la Pergam.

— Nici măcar să fiu răpit de hoții mărilor nu am noroc, spuse tînărul, Burebista este prea aproape ca să mai îndrăznească piraţii. Pînă una alta nu-mi rămîne să fac altceva decît acel lucru pentru care am fost trimis aici, adică să-mi petrec timpul studiind.

— Da, întăreşte bătrînul dascăl, cu voce destul de ridicată de parcă ar fi vrut să mai audă şi altcineva, ai fost trimis la învățătură în Apollonia, pentru ca să-ți dezvolți deosebitele tale însuşiri prin studiul ştiințelor ce se potrivesc unui tînăr de talia ta. Şi apoi, ca pentru sine: Alt praf în ochii ce stau deschişi pe tine.

— Un tînăr de talia mea... În tinerețea lor Cezar şi Cicero au învățat la Rhodos cu vestitul Molon, fiul lui Cicero se află la studii la Atena şi împreună cu el, alți zeci de tineri romani... Iar eu am fost trimis la Apollonia, cu acelaşi bătrîn dascăl pe care l-am avut peste tot...

— Cel puțin nu e cazul să-l dispretuieşti, face şi el fot ce poate...

— Toți fac tot ce se poate... Un biet orfan, şi sărac pe deasupra, ar trebui să se mulțumească cu orice...

— Să nu-i mînii pe zei... Faci parte din familia lui Cezar.

— Ca rudă săracă şi îndepărtată...

— Mama ta, Octavianus, femeia care te-a adus pe lume, nobila Atia, este fiica Iuliei, sora cea mică a lui Cezar. Cum divinul nu are urmaşi direcți, s-ar putea ca într-o zi să-l moşteneşti.

— Divinul Cezar mai are şi alți nepoți, poate şi mai apropiați, de-ar fi să-i numesc numai pe Lucius Panarius şi Quintus Pedius şi ar fi de ajuns. Dar şi pînă la ei mai este... Toată Roma ştie că Cezar a fost multă vreme prietenul Serviliei, mama lui Brutus. Pe acesta l-a iertat de multe ori, chiar atunci cînd ar fi meritat să-i taie capul pentru că luptase împotriva lui alături de Pompeius, pe viață şi pe moarte. Se spune că a dat poruncă să fie ucis în bătălie oricine se împotriveşte cu arma în mînă, în afară de Brutus, pe care, cu alt prilej, l-ar fi numit chiar fiul său. Pe nimeni altul nu-l cinsteşte şi nu-l respectă mai mult şi nu-l ține mai aproape de inima sa. Dacă nu se întîmplă nimic, nimeni altul nu va moşteni pe Cezar, în afară de Brutus.

— Cezar te ocroteşte, din voia lui te afli aici.

— Ca să fiu departe de Roma şi dat uitării. Exilat fără vină şi fără judecată.

— Între patru ochi, ai mei şi ai tăi, putem să ne mărturisim că eşti aici

ca să fii cît mai aproape de Dacia lui Burebista, ca pînă la sosirea lui Cezar să afli cît mai multe lucruri despre regele de dincolo de Danubiu, despre conducătorii lui de oaste, drumurile, pădurile, grînele, avuțiile, poporul, armata, puterea şi tăria.

— Mă tem, bunul meu dascăl, că nu ştiu mai multe decît ştie toată Roma încă de multă vreme. Încă de la Herodot se cunoaşte că geții sînt cei mai viteji şi cei mai drepți dintre traci şi se cred nemuritori. Tot de la învățatul din Halicarnas aflăm despre neamul tracilor că este cel mai numeros din lume, după al inzilor, că, dacă ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, acest neam ar fi nebiruit şi cu mult mai puternic decît toate neamurile. Pînă la fluviu, Tracia a fost supusă, încă de pe vremea lui Filip al II-lea. Dar dincolo de fluviu, dacii sau geții şi-au unit toate triburile sub Burebista, cel dintîi şi cel mai mare dintre regii Traciei.

— Iar ție ți-e teamă, Octavianus...

*

— Ave, Cezar!

Antonius îl scosese din casă pentru sărbătoarea Lupercaliilor. S-ar fi putut spune că toată Roma a ieşit în stradă. Şi nu numai popor de rînd. Tot ce avea cetatea-regină mai nobil şi mai ales. Nu lipseau nici frumoasele matroane din cele mai vestite familii.

— Ave, Cezar!

— Pentru tine, doar pentru tine, toată suflarea Romei a venit să-ți aducă omagii!

Mergînd pe de lături, cu privirea, ca de cățel care se gudură, cu zîmbetul numai admirație, Cornelius Balbus nu-şi mai încape în piele de atîta fericire şi de atîta mîndrie.

— Au venit şi din provincii, unii aşteaptă de aseară.

— Eşti un linguşitor, Balbus, toți aceştia s-au adunat aici pentru tinerii nobili şi magistrați care umblă goi prin oraş în această zi, lovindu-i cu bicele lor de curele pe cei întîlniți în cale. Un trup gol, vînjos şi frumos, desfată privirea mai mult decît un dictator bătrîn înfăşurat în veşminte de triumf, iar atingerea lor poartă noroc. Şi acum divinizarea nu poate să vină decît după moarte, dacă este £azul ar putea lua omagiile tale drept o neagră prevestire.

— Ave, Cezar, muritorii te salută!

— Pe tine te aclamă, numele tău este pe buzele lor, Iar tu eşti singurul bărbat din cîți a avut Roma care merită să fie divinizat din timpul vieții.

— Dar de ce strigă aşa şi de ce strigă atît, prieteni?

— Tu ai făcut din ei stăpînii lumii, îi răspunde consulul Marcus Antoniu-

Cezar dă la o parte un ostaş frumos şi bleg care se ținea pe margine,

intră în mulțime, întinde mîna, îl apucă de piept pe un bărbat între două vîrste, care se arătase mai înfocat decît ceilalți, şi-l trage spre el. Toată lumea amuțeşte, aşa ceva nu s-a mai văzut.

— Cam murdar şi cam zdrențăros acest stăpîn al lumii, spune Cezar către cei care-l înconjoară, fără să-l slăbească pe omul înhățat.

— Nu-l lua în seamă, intervine Cornelius Balbus, trebuie să fie unul dintre cei care dau totul pe băutură şi pierde la jocurile de noroc.

— Rău a ajuns lumea, prieteni, dacă a încăput pe mina unor stăpîni gata să dea totul pe băutură sau să piardă totul la jocurile de noroc.

Intre timp bărbatul scos din grămadă îşi revine din uluială. Are şi el mîndria lui şi, îndemnat de privirile celorlalți, care aveau şi ei mîndria lor, cutează să spună:

— Toată lumea ştie că te-ai umplut de glorie, Cezar, dar, ca cetățeni ai Romei, sîntem egali şi la fel de liberi.

— Egali, se poate, dar nu la fel de liberi! >

Mulțimea murmură nemulțumită şi în ochii ei se
aprinde amenințarea.

— Este periculos să-i întăriți, îi şopteşte Balbus la ureche, în timp ce Antonius face semn soldaților, aduşi fără încuviințarea dictatorului, să se strîngă în jurul său cu mîna pe arme.

Cezar ridică mîna în semn că vrea să fie ascultat şi se face din nou linişte.

— Cum să fim la fel de liberi? Pot să umblu eu peste tot ca tine, pot să trag un pui de somn pe poduri, sau afară, pe iarbă, pot să bat tavernele?

— Nu poți! este de părere cetățeanul egal şi liber, după ce se scarpină în cap dus pe gînduri.

— Pot eu să bat zarurile în umbra coloanelor sau a statuilor?

— Nici asta nu se poate.

— Te cheamă pe tine cineva la senat? Iți vin ție veşti din toate colțurile lumii? Te trezeşte pe tine noaptea cineva din somn? Ai tu grijă de hotarele noastre, de oaste, de drumuri?

— Nu, Cezar!

— Şi atunci care dintre noi este mai liber?

— Eu sînt mai liber... Dar de ce m-ai înşfăcat ca un vultur în gheare?

— Nici vorbă de aşa ceva, am vrut să te aduc mai aproape, să ne cunoaştem mai bine. Apoi către mulțimea care mai stă încă în cumpănă.

— Este cineva mai puțin liber decît mine, cetățeni ai Romei? v

— Nuuuu, izbucneşte din sute de piepturi.

— Vrea cineva să-şi schimbe locul cu mine, prieteni?

— Nuuuu!

Se găsi şi un orator de ocazie care se urcă pe nu se ştie ce.

— Te vom apăra pînă la moarte, Cezar! Cu viața noastră!

— Ave, Cezar!

S-ar fi părut că toată mulțimea aceea este gata să pornească oriunde şi oriîncotro, ca să ocrotească cu trupul şi cu viața ei trupul şi viața lui Cezar.

— Ii auzi? se gudură Balbus.

— Ave, Cezar!

Dar el îşi plecă fruntea grea de neguri.

— Triste cuvinte, prieteni... Mi-ați adus aminte că tot omul este muritor la Roma...

— Vom fi alături de tine pînă la sfîrşitul bătrîneților tale fericite.

— Asta e, că dacă nu mori mai devreme, te sfîrşeşti de bătrînețe. Orice ai face, tot acolo ajungi.

— Ave, Cezar! Cetățenii Romei îți sînt recunoscători şi nu te vor uita.

— Chiar asta am vrut să vă întreb, de ce îmi strigați pe unde trec şi pe unde mă vedeți şi de atîtea ori pe sub ferestrele mele, de nu mai am un pic de linişte?

— Nu se poate să fii şi celebru şi să ai şi linişte, zice Balbus, şi este foarte fericit că a avut ocazia să spună ceva atît de important.

— Ce v-am făcut eu să mă tulburați atît, întreabă Cezar, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— Ai curățat marea de pirați, îşi aminteşte cineva.

— Asta a fost demult, se apără Cezar.

— Ai pus stăpînire pe toată Galia şi ai pus piciorul țn Britania, insula de dincolo de marginea lumii...

— Dar le-am trecut prin foc şi sabie... se întunecă Cezar.

— Ai învins la Pharsalus şi la Munda.

— Numai la Munda au fost ucişi treizeci de mii de oameni... se întunecă Cezar şi, mai mult.

Cel care vorbise păru cam dezamăgit.

— Ți se pare prea puțin, strigă Cezar la el.

— Pentru numele tău s-ar fi cuvenit de zece ori pe atît.

— Treizeci de mii de romani la Munda. Şi alte mii de romani ucişi la Pharsalus. Şi capul lui Pompei, unul dintre cei mai aleşi romani. Şi capul fiului său...

— Dacă nu învingeai, războiul civil s-ar fi prelungit şi ar fi căzut mult mai mulți romani. Iar dfieă nu ar fi fost capetele lor, capul tău ar fi căzut în țarină.

— Iar voi ați striga acum „Ave, Pompeius!” ,

Mulțimea devine mai tăcută, dar e un Balbus pe acolo şi are el grijă să n-o lase căzută pe gînduri.

— Ai supus atîta pămînt încît să aducă în grînarul public în fiecare an optzeci de mii de banițe atice şi treir zeci de mii de măsuri de untdelemn.

— Ai cucerit Egiptul, reia cineva din mulțime, şi ai intrat în Roma cu

cel mai măreț trofeu din cîte s-au văzut vreodată.

— Dar Cleopatra lipsea, glumi unul -ascuns în spatela altora, strigînd destul de tare ca să audă cît mai multă lUme.

— Cineva trebuia să rămînă pe tronul Ptolemeilor, zîmbeşte Cezar. Nu ştiu cine ar fi făcut-o mai bine în folosul poporului roman şi, pînă acum, nu am de ca mă plînge.

— Nici noi, rîd bărbații din popor, care nu aveau vreo îndoială că sînt chiar stăpînii lumii, deci mai presus de frumoasa regină ce domnea din voia şi cu îngăduința loc în țara de pe Nil.

— Cu Burebista ce gînduri ai, Cezar?

Făcu un semn nedefinit cu mîna. Fiecare putea să creadă ce vrea.

Tînărul Octavianus ieşise din nou pe țărm şi se aşezase pe aceeaşi piatră, înfăşurat în aceleaşi veşminte groase de iarnă. Vremea nu se schimbase, dar el se vedea înconjurat de trei părți de un orizont în care se grămădiseră nori grei şi negri, ca nişte munți sau ca nişte cetăți ciudate, cu zidurile pînă la cer. Bătrînul dascăl se apropie cu paşi mărunți şi rămase aplecat, cu mîinile petrecute una peste alta şi vîrîte în cutele largi ale veşmîntului.

— Aduci vreo veste?

— Bine ar fi fost să nu ți-o aduc. Nu mai eşti decît unul dintre moştenitorii lui Cezar şi poate că nici atît...

— Cum poate că nici atît? Unul dintre ei trebuie să fiu şi eu, dacă sînt mai mulți.

— Unul dintre ei, se poate...

— Hei, nu-ți face sînge rău... Ştii cum e cu-moştenitorii... Unul mai renunță, unuia i se întîmplă ceva între timp. Cîți sîntem?

— Mulți...

— Trei? Cinci? Zece? Cît de mulți?

— Cine poate să-i numere?

— Ascultă. Cred că cineva şi-a pierdut mințile.

— Nu eu sînt acela. Şi sper să nu ți le pierzi nici tu cînd o să afli pînă la capăt despre ce este vorba.

— Haide, vorbeşte odată!

— Se spune că Cezar şi-a făcut testamentul. Şi în testamentul acesta îşi lasă averea poporului roman... De unde să ştiu cîți inşi numără poporul ăsta al nostru, care se înmulțeşte ca omizile?

Tînărul Octavianus zîmbi.

— Şi te temi că n-ai să-ți mai primeşti plata pentru educația mea... Nu-ți fie frică, bătrîne, dacă mi-ai dat educația de care am nevoie, mori ca un om bogat. Dacă nu, crăpăm amîndoi. Este şi aceasta o mîngîiere...

Din trei sferturi ale orizontului se ridicau nori negri şi grei, ca nişte munți, ca nişte cetăți ciudate la hotarele cu țara dacilor. Dar spre Roma

rămîne un colț de cer gol de tot, care trebuie umplut cu ceva.

Mergea încet, singur şi îngîndurat pe străzile Romei.

Îmbrăcat ca un om de rînd.

Fruntea înaltă, despărțită în două de o dungă groasă ca de un deget, care pornea chiar de la rădăcina nasului şi se ridica preț de un lat de palmă, oprindu-se într-un loc unde întîlnea două brazde adînci ce mergeau de la o tîmplă la cealaltă tîmplă. Sprîncenele destul de bogate, dar fără să fie stufoase. Ochii de culoare indefinită, negri, verzi, dar şi cu reflexe de azuriu. Nasul destul de mare, uşor încovoiat pe la mijloc, cu un şănțuleț săpat în vîrf, deasupra peretelui care despărțea cele două nări. Buzele cărnoase, uşor răsfirate. Bărbia puternică, împinsă înainte.

Putea să treacă un om de rînd în fața oricui, dar nu în ochii lui Scaevola, care îl privea ca pe un zeu coborît pe pămînt. Şi care, de data aceasta, era atît de singur.

Cezar se opreşte lîngă o statuie, chipul lui în marmoră, cu o coroană de flori veştede pe capul pleşuv pe care cineva a pus-o acolo fie în glumă, fie în bătaie de joc, fie ca să stîrnească mînia duşmanilor. Însă nimeni nu mai lua aşa ceva în seamă, trecuse vremea cînd tribunii vînau coroanele de pe statui şi oamenii dictatorului îi vînau pe ei ca să-i arunce în temniță.

Se rezemă de statuie cu mîna îndoită din cot şi priveşte la cei doi plebei aşezați pe jos, care sînt stăpîniți de patima jocului de z jruri. Se vede treaba că unul dintre ei a pierdut totul dar încă nu se hotărăşte să renunțe.

— Pe a zecea parte din moştenirea mea de la Cezar!

— Dar cîte zeci are moştenirea ta? Le-ai pierdut pe toate pînă acum.

— Daj dar după ce cucereşte Daciat primim neapărat un supliment.

— Să aibă cine vrea răbdare pînă atunci, mie să-mi dai ce mi se cuvine chiar acum.

— Aşteaptă să crape bătrînul guzgan.

— Nici un guzgan, eu am cîştigat cinstit.

Se încaieră de-a binelea, îşi cară la pumni, se trag de păr, se zgîrie pe față, pînă cînd cel dator îşi ridică ochii spre statuie, gata să arunce în ea cu nişte cuvinte grele. Dar dă cu privirea de Cezar în carne şi oase. Ceea ce se întîmplă şi cu prietenul său. Se fistîcesc pentru un moment. Însă tulburarea lor nu ține prea mult.

— Ave, Cezar!

— Ce mai fac stăpînii lumii? se interesează omul sprijinit de statuia lui.

— Îşi omoară şi ei timpul cum pot, zice cel cu buza crăpată.

— Şi e greu să-ți omori timpul?

— Nu e greu, dar idiotul ăsta joacă pe datorie şi nu vrea să plătească.

— Pe toți zeii, aştept ceva, dar încă n-a picat nimic.

Cezar aruncă o monedă.

— Nu e frumos ce faceți, toată lumea e cu ochii pe voi. Nu sînteți voi

stăpînii lumii?

Cezar zîmbeşte ironic. Dar tînărul Scaevola îşi dă seama cîtă tristeţe se află dincolo de ceea ce se vede.

Jucătorul care a prins talantul din zbor îl încearcă în dinţi.

— Cezar nu umblă cu bani falsificaţi, zîmbi dictatoruL

— Ai multe din astea, Cezar?

— Se mai găseşte...

— Păstrează-le. Nu le mai arunca la toţi neghiobii...

— Nu-ţi face griji. Se vor strînge foarte multe dacă Senatul aprobă să pornim spre Dacia.

— Dar noi unde sîntem? Senatul trebuie să ţină seama de voinţa poporului.

— Voi sînteţi stăpînii lumii, îi încurajează, în zeflemea, Cezar.

— Iar dacă se împotriveşte, facem noi senatul să ne cunoască.

— Nu joci puţin cu noi, Cezar? Măcar o dată să arunci zarurile l

— Zarurile mele au fost aruncate, prieteni... zice dictatorul şi se îndepărtează.

— Ave, Cezar... Dacia te aşteaptă.

Din partea cealaltă se apropie cineva furişat.

— Să te fereşti de idele lui Marte.

— Nu mă speria, omule. Aşteaptă să mă întorc din război.

— Ţine minte, să te fereşti de idele lui Martie.

— Ţine tu minte, zevzecule, destinul meu este să merg în Dacia şi nici zeii nu mă pot opri din drum dacă soarta a hotărît aşa.

— Îţi vom pune coroana, Cezar, ca să te baţi cu Burebista de la rege la rege, spune unul dintre cei doi jucători de zaruri.

— Jurăm! se bate celălalt cu pumnul în piept.

Bătrînul dascăl îşi găseşte elevul aşezat pe aceeaşi piatră de pe ţărm.

— Dacă ai şti ce am să-ţi spun, ai sări ca ars de acolo. Eu am dat ordin să fie caii gata de drum.

— Lasă asta... Mai bine să-ţi povestesc ce am vişat...

— Nu e timp de poveşti. Cînd ai să auzi ce am să-ţi spun, ţi se va tăia răsuflarea.

— Dar era un vis atît de -frumos...

— Copil... Tot'copil ai rămas... Ia nu te mai copilări..;

— Hei, ce mai vis...

— Cassius pune ceva la cale.

— Întotdeauna Cassius pune ceva la cale.

— De data aceasta l-a amestecat şi pe Brutus. Se para că se urzeşte un complot împotriva lui Cezar.

— Asta e treaba lui Brutus.

— Cum, chiar dacă ai şti că e adevărat, tu ai sta cu mîinile în sîn?

— Cezar are în mînă toată armata, îl înconjoară comandanți de talia lui Marcus Antonius, ce pot eu să fac mai mult?

— Viața lui se află în pericol.

— Viața lui s-a aflat întotdeauna în pericol. Dar dacă scăpat cînd îl vînau centurionii lui Sylla şi eî nu avea nici un soldat şi era atît de tînăr, ce i se poate întîmpla acum? Cezar este atît de mare şi de puternic şi de glorios...

— Cînd Brutus se porneşte să facă ceva...

— Brutus e ca şi fiul lui. Se iubesc şi se respectă. În nimeni Cezar nu are mai multă încredere. Cum o să mă amestec eu între ei? Şi de ce? Ca să-i învrăjbesc? Cezar ştie ce face. Şi Brutus la fel.

— Şi tu?

— Eu îmi văd de treburile mele. Rătăcit şi uitat aici la marginea lumii... Dar mai bine să-ți povestesc visul meu. Se făcea că sînt împăratul romanilor...

*

Cezar se culcase, ca de obicei, lîngă soția sa şi, tot ca de obicei, îşi petrecuse o parte din noapte cu gîndul la Burebista. De la o vreme încoace orice ar fi făcut şi oriunde s-ar fi aflat, nu se putea desprinde de acest gînd. Toate celelalte fapte şi întîmplări, oricît de importante şi de grave ar fi fost şi oricît de nerăbdătoare, erau privite numai în treacăt, strunite şi conduse de mîntuială sau lăsate să curgă pe dedesubt şi să-şi croiască drum de la sine. Unii spuneau că umblă şi trăieşte ca într-un fel de vis, uita, deseori, să se aşeze la masă, iar nopțile şi le petrecea mai mult cu ochii deschişi.

În noaptea asta se apucă să strîngă, să pitrocească, să strecoare şi să limpezească, încă o dată — pentru a cîta oară? — toate cunoştințele pe care le avea despre daci şi toate ştirile începînd de la bătrînul Herodot şi pînă la ultima veste de la iscoadele sale. Şi mereu rămînea ceva neclarificat şi de neînțeles, mereu îi scăpa ceva printre degete.

Pînă la urmă căzu într-un fel de somn în care totul se amesteca, se destrăma şi se ghemuia de parcă ar fi intrat într-un nor fără margini.

Şi deodată i se păru că din rostogolirea şi învălmăşeala aceea cenuşie şi tulbure se adună ceva luminos şi strălucitor. Cezar deschide ochii şi se ridică în capul oaselor. Luna plină, mare şi rotundă, parcă se desprinsese din locul său de pe cer, ca să vină foarte aproape, chiar în dreptul ferestrei.

Fața Calpurniei era foarte palidă, ca a femeilor lehuze sau a celor care au stat mai multe nopți de veghe la căpătîiul unui bolnav. Dar Cezar nu observă decît în treacăt acest lucru. El trebuia să lămurească cum stau lucrurile cu poporul de dincolo de Danubiu şi cu regele lor.

Puse capul pe pernă şi închise ochii. Şi i se păru că se scufundă din nou în coca aceea fără formă şi fără margini care dospea în neştire. Şi că

trece foarte multă vreme pînă să se adune din nou un vălătuc de lumină care parcă avea o formă de om. Dar era tot luna, care nu s-a clintit de acolo, de la locul ei, din fereastră, atît de strălucitoare că te ameţeşte.

Faţa palidă a Calpurniei şi părul ei revărsat pe pernă. Soţia lui Cezar plîngea şi gemea prin somn. Poate că ar fi fost bine s-o trezească, s-o întrebe ce-a visat. Dar, pînă una alta, trebuia să-şi lămurească gîndurile în privinţa lui Burebista.

Şi iarăşi aluatul acela imens care se frămînta singur şi fără nici o lege. Şi din nou se strînse, nu se ştie cum, un vălătuc de lumină, care se învîrteji pînă luă chip de om. Şi omul acela era un uriaş care cutreiera lumea cu paşi gigantici. Şi Cezar crezu că ştie cine este şi îl strigă pe nume. Şi pentru că celălalt nu se opri să-l ia în seamă, fugi să-i iasă înainte şi strigă din toate puterile: „Stai, Burebista!" Uriaşul îl privi o clipă şi îşi căută de drum. Cezar aduse repede şaisprezece legiuni şi zece mii de călăreţi ca să-i taie calea. Dar legiunile şi cohortele nu păreau decît nişte grămăjoare de frunze la picioarele titanului, care, cu un singur pas, puse piciorul dincolo de ele. Cezar ocoli, alergă şi apăru din nou în faţa lui. „Stai, Burebista!" Şi cum acela nu vru să se oprească, aruncă sulița spre el.

Dar atunci se întîmplă ceva nemaivăzut, un vuiet, un trăsnet, o surpare. Cezar coborîse din pat, şi se îndrepta, mergînd în neştire, spre luna aceea mare şi rotundă, nemaipomenit de strălucitoare, care venise atît de aproape de fereastră.

Calpurnia îşi încleştă mîinile în umerii lui ca să-l oprească şi strigă după ajutoare. Veniră sclavii cu făclii,

Îl ridicară pe sus şi îl aşezară în pat, ţinîndu-l de cap, de mîini şi de picioare.

Şi se zbătu multă vreme, cu ochii mari aţintiţi la lună, smulgîndu-se cîte puţin din strînsoarea lor, dar ei erau mulţi şi aveau poruncă să nu-i dea drumul.

Apoi înţepeni deodată cu fălcile încleştate, cu ochii fixaţi asupra lunii, cu buzele strînse şi vinete.

Calpurnia făcu semn sclavilor să închidă ferestrele şi uşile şi să se retragă.

Trupul lui Cezar deveni moale şi omul adormi.

Şi se trezi spre ziuă.

— Ce s-a întîmplat? îşi întrebă el soţia, care plîngea pe marginea patului.

Dar femeia era atît de slăbită şi de istovită că nu putu să-i răspundă.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el a doua oară.

— Tu nu ştii, Cezar? Tu nu ştii nimic?

El îşi puse mîna pe frunte ca să-şi aducă aminte.

— Am visat ceva, nici eu nu ştiu ce, parcă se înmuiase pămîntul şi

devenise un fel de noroi cleios şi s-a ivit un fel de abur de lumină şi, cînd m-am trezit bătea luna în fereastră, iar tu aveai o faţă foarte palidă, gemeai şi plîngeai în somn... Dar spune-mi, ce s-a întîmplat? Spune-mi tot, să nu-mi ascunzi nimic.

— Mă tem pentru tine, Cezar... Nici eu nu ştiu cum a început, tot ce ştiu este că se făcea că eşti înjunghiat şi eu te duc pe braţe, plîngînd şi cer ajutor...

— Un vis... Un vis urît şi atîta tot...

— În vis era să mori în braţele mele cînd m-am trezit din somn. Chiar în clipa aceea s-au deschis ferestrele, parcă izbite de un vînt cum nu s-a mai văzut, iar uşile s-au izbit toate de perete.

— A fost cutremur sau a fost furtună...

— Nici cutremur, nici furtună, oamenii care stăteau de veghe povestesc că nu se clătina nici o frunză în copaci, numai ferestrele şi uşile de la casa lui Cezar au sărit deodată din zăvoare. Iar soclul de marmoră pe care ţi l-a dăruit senatul a crăpat şi s-a risipit în aşchii, de parcă un ciocan uriaş ar fi izbit în inima lui...

*

— Ai să auzi acum, Iulia, lucruri pe care încă nu le-a auzit ureche de om, pentru că pînă în clipa aceasta le-am ţinut ascunse în taina minţii mele. Vino lîngă mine, Iulia, nu mai tremura şi încearcă să mă asculţi fără să mă întrerupi.

— Mă tem pentru tine, Cezar. Luna aceasta este de vină, prea bate în încăperea noastră şi tu prea stai cu ochii mari aţintiţi asupra ei, noaptea trecută ne-a luat la amîndoi minţile.

— Ce vreau să-ţi spun eu acum, Iulia, nu este un vis, sînt gîndurile mele, dornţa, voinţa şi hotărîrea mea...

— Să tragem obloanele peste ferestre, Cezar, luna e de vină.

— Lasă luna, Iulia, şi lasă ferestrele, ai să auzi lucruri pe care încă nu le-a auzit nimeni.

— Mă tem pentru tine, Cezar...

— Soţia lui Cezar n-are de ce să se teamă cît timp Cezar o ocroteşte. Vino aproape, Iulia, stai lîngă mine.

— Dar pe Cezar?... Pe Cezar cine îl ocroteşte?

— Lasă plînsul, Iulia, şi stai lîngă mine, cum poţi să spui asemenea cuvinte?

— Ne-am pierdut cu toţii minţile, luna e de vină, eu sînt Calpurnia.

— Soţia mea Iulia... Mama mea Iulia... Fiica mea Iulia....Sora mea Iulia... Străbuna mea, care a dat naştere gintei mele, Iulia.

— Eu sînt Calpurnia... Mama ta, Aurelia... Iar străbuna cu care te mîndreşti se numea Lavinia... Numai luna e de vină, Cezar...

— Stai lîngă mine, Iulia, şi mă ascultă. Ţie nu trebuie să-ţi ascund nimic.

— Ai avut o fiică ce purta acest nume, dar ea a murit pe cînd îi năştea un fiu lui Pompeius. Ai avut o mătuşă cu acest nume, soţia lui Marcus, dar şi ea a murit, ştii bine, ai rostit o vestită cuvîntare la moartea ei. Ai o nepoată cu acest nume, fiica sorei tale mai mici, dar de care nu ai fost niciodată mulţumit şi ai ţinut-o tot timpul departe de tine...

— De ce vreau să pornesc spre Dacia, ai vrea tu, Iulia, să ştii...

— Stai acasă, Cezar. Dincolo de pragul casei noastre te pîndeşte primejdia. Ai primit destule semne rele.

— Am să pornesc spre Dacia, Iulia, nimic nu mă poate opri.

— N-au să te lase, Cezar, ştiu bine că n-au să te lase... Sau tu nu ştii ce se pregăteşte?

— Ştiu prea bine, unii vor să mă asmuţă asupra Daciei ca să-mi pierd pe acolo capul, alţii, dimpotrivă, vor să mă trimită dincolo de Danubiu ca să mă întorc şi mai puternic şi să înflorească faima şi avutul lor sub umbra puterii mele. Sînt destui şi din cei care vor să mă ţină pe loc pentru a mă avea sub ochi şi pentru a mă avea la îndemînă.

— Sînt prea mulţi şi prea îndîrjiţi. Se vor uni, Cezar, se vor uni împotriva ta.

— Sînt prea dezbinaţi şi prea deosebiţi şi au interese prea felurite ca să aibă încredere unii în alţii. Apoi mai e senatul. Poporul.

— Nu uita că în senat se află Cicero...

— Cicero nu mai este împotriva mea, ba chiar el a propus să mi se voteze onoruri. Apoi lui i-ar prinde mai bine să mă ştie cît mai departe de Roma. Şi, în sfîrşit, dacă ar vorbi în senat împotriva planurilor mele, ştiu şi eu să vorbesc. Şi pot să fiu la fel de convingător. Am învăţat la acelaşi dascăl, în plus el nu are la ambele mîini decît zece degete goale, pe cînd eu am sub mînă cîteva zeci de legiuni.

— Mă tem pentru tine, Cezar.

— Părinţi ai Romei, am să spun, părinţi ai Romei, dincolo de Danubiu Burebista a strîns o oaste de 200 000 de oameni pe care ar putea s-o îndrepte în oricare parte, chiar spre porţile Romei. Să nu-şi închipuie cineva că acest lucru nu este cu putinţă. Aduceţi-vă aminte de un neam rătăcitor, desprins din trunchiul celtic, strămutat pe malul din dreapta al Istrului, s-a tot războit cu dacii ca să le cucerească pămîntul, pînă cînd aceştia din urmă, sub conducerea regelui Burebista, le-au şters semnţia de pe faţa pămîntului, de a rămas teritoriul lor, care făcea parte din Iliria, un loc de păşunat pentru turmele neamurilor vecine.

— Rămîi acasă, Cezar...

— Părinţi ai Romei, le voi spune senatorilor, la fel au plătit şi tauriscii, un alt neam celtic, care călca hotarele Daciei şi rîvnea la stăpînirea ei. Şi nu

ar fi fost mult să-i spulbere şi pe scordisci, dar aceştia au avut mintea să se lege prin jurămînt că n-au să mai bată în hotarul Daciei.

— Rămîi acasă, Cezar...

— Părinți ai Romei, am să le spun, regelui care a supus toate cetățile Pontului Euxin, de la Olbia pînă la Apollonia, nu-i lipseşte nici îndrăzneala şi nici forța să se arunce asupra Romei.

— Grecii au venit de peste mări să-şi întemeieze cetățile pe pămîntul geților aşa că Burebista n-a făcut altceva decît să-şi reîntregească țara. Dar cele şapte coline ale Romei nu au fost niciodată ale geților, aşa că Burebista n-are ce căuta aici, rămîi acasă, Cezar...

— Cele şapte coline n-au fost niciodată nici ale punilor, dar Hannibal a trecut Alpii... şi tot omul din Roma striga îngrozit: „Hannibal ante portas".

— Pentru că înainte de asta romanii nu mai ştiau să spună altceva decît că „trebuie distrusă Cartagina". Dar tu ştii prea bine — nu e aşa? — că Burebista n-are de gînd să ajungă la Roma. De ce vrei să arunci praf în ochii senatorilor?

— Părinți ai Romei, am să le spun, în toată lumea cunoscută nouă nu se mai află decît o singură putere mare: Dacia! Putem noi îngădui să mai fie cineva pe lume care să se măsoare cu poporul roman?

— Tu cauți altceva, rămîi acasă, Cezar.

*

Cezar umbla cu paşi măsurați de parcă s-ar fi aflat în fața senatului. Calpurnia începuse din nou să plîngă.

— Am să le spun că în Dacia este mult grîu. Şi este, într-adevăr, mult grîu acolo, iar Roma are întotdeauna nevoie de mai multă pîine... Am să le spun că se găsesc munți de aur. Ne se găsesc munți de aur, dar Roma este prea lacomă ca să mai stea pe gînduri. Am să le spun că acolo se află cel mai mănos pămînt din lume şi chiar aşa este şi Roma nu se dă niciodată la o parte cînd e vorba de pămînt străin...

— Ai grijă de tine, Cezar... Ai ajuns cel mai puternic bărbat al Romei, şi niciodată puterea Romei n-a avut strălucirea pe care i-ai dat-o tu. Apără strălucirea Romei şi stăpînirea poporului roman, apără-te pe tine. Nu pleca, Cezar. Adu-ți aminte că şi tu eşti muritor...

— Mereu îmi aduc aminte şi din ce în ce mai mult... Dar dacii se cred nemuritori...

— Lasă-i să se creadă cum vor, ce ne pasă nouă?

— De ce se cred ei nemuritori?

— Doar nu ai de gînd să le smulgi această credință, ar fi o nebunie.

— Vreau să ştiu cum fac ei de se cred nemuritori.

— Pentru asta poți să trimiți nişte oameni acolo, soli, iscoade, înțelepți, preoți, orice.

— Am încercat. Nu iese nimic. Nu spun pentru că nu au ce să spună. Este un mister care nu se poate rosti.

— Şi vrei să porneşti chiar un război pentru aşa ceva?

— Trebuie să văd cu ochii mei ce-i face să se creadă nemuritori.

— Ai spus că este un mister care nu se poate rosti.

— Dar pe care vreau să-l dezleg.

— Cu sabia...

— Cu ce pot...

— Alexandru a tăiat nodul gordian dintr-o singură lovitură de spadă, dar n-a aflat cum era el făcut.

— Aici este vorba despre cu totul altceva. Vreau să văd cum se cred ei nemuritori cînd se află în faţa morţii.

— Poporul roman este sătul de războaie, Cezar. Încă nu s-a zvîntat sîngele pe care l-a vărsat peste tot, pentru ambiţii de glorie şi ambiţii de putere ale unora sau altora. Sylla, Pompeius, Cezar... Şi tu vrei să-l faci să-şi mai dea încă un tribut de sînge, numai pentru ca Cezar să dezlege o taină?

— Destinul meu, Iulia, o ştii bine, este să-i aduc poporului roman ce nu i-a adus încă nimeni.

— Dar asta ai făcut...

Eroare... Romanii au mai mult grîu, mai mult aur, mai mulţi sclavi, mai multe provincii, mai multe petreceri. Dar ce folos daca viaţa lor este la fel de scurtă, la fel de trecătoare? „Adu-ţi aminte că vei muri.” Iată cuvintele pe care le aude tot timpul cetăţeanul Romei sau pe care şi le spune singur. Şi de aici se trag multe nenorociri... Pofta şi nesaţul de faimă, de avere, de putere. Aşa ajungem să ne îndîrjim şi să ne facem loc în viaţa asta scurtă ca să tragem din ea mai multe foloase cît trăim şi să rămînă ceva după noi dacă tot este să pierim. Ne batem pentru glorie şi pentru putere, îi înlăturăm pe cei care ne stau în cale şi pe cei care ar putea să ne umbrească, punem să ni se cioplească statui, organizăm triumfuri, ca să fim aclamaţi, ne lăsăm linguşiţi, avem ambiţia să aşezăm lumea după planurile noastre. Pînă şi cei mai de jos oameni din rîndurile plebei vor ceva, cît mai mult, în viaţa aceasta scurtă; petreceri, lupte de gladiatori, tulburări şi răzmeriţe...

— Aşa a fost de cînd lumea, Cezar, de ce îţi faci tu griji?

— Nu ştiu dacă a fost aşa de cînd lumea, dar ştiu că eu, Cezar, nu am putut să schimb nimic în privinţa asta. Şi mai ştiu că dincolo de Danubiu se află un popor de oameni care se cred nemuritori. Iată ce mă atrage să trec fluviul...

*

Trecînd prin forum, bătrînul Regulus, trimis de Octavianus de la

Apollonia să afle ce se mai pune la cale prin cetate, se opri lîngă un grup care vorbea, de bună seamă, despre daci.

„...Sînt deştepți, instruiți, în aproape toate ramurile filozofiei; căci Zamolxis este un maestru priceput în acest domeniu. El i-a învățat etica, i-a instruit în ştiințele fizicii, făcîndu-l să trăiască conform legilor naturii; i-a învățat logica, dîndu-le un exemplu practic, i-a învățat să petreacă viața în fapte bune; demonstrîndu-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor şi toate secretele, cum creşte şi scade orbita lunii şi cu cît globul de aur al soarelui întrece globul pămîntesc, le-a spus sub ce nume şi sub ce semne cele trei sute patruzeci şi şase de stele trec în drumul lor cel repede de la răsărit pînă la apus spre a se apropia sau depărta de polul ceresc."

Bătrînul Regulus cunoştea această descriere pe care o adusese la cunoştința lui Octavianus, dar tot mai trase cu urechea, poate află ceva nou.

„Vezi ce mare plăcere au nişte oameni viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filozofice, cînd mai au puțintel timp după luptă. Putem vedea pe unul cercetând poziția cerului, pe altul însuşirile ierburilor şi ale fructelor, pe acesta studiind creşterea, descreşterea şi strălucirea lunii, pe celălalt calculînd eclipsele soarelui şi cum, prin rotația cerului, astrele care se grăbesc să atingă regiunea orientală sînt duse înapoi spre regiunea occidentală, odihnindu-se apoi după o regulă prestabilită."

Erau lucruri cunoscute de bătrînul dascăl, dar nu regretă că le-a mai ascultat încă o dată. Era foarte bine de ştiut că nişte oameni de vază ai Romei vorbesc în forum despre daci în acest fel. Şi nu strica să ştii anume şi cine a vorbit.

*

— Rămîi acasă Cezar, am avut un vis îngrozitor.

Dar Brutus, celălalt Brutus, Decimus Brutus, poreclit Albinus, se prinde ca un copil de mîna dictatorului şi încearcă să-l conducă spre ieşire.

— Senatorii te aşteaptă, Cezar.

— Mergi şi le spune că vor fi chemați altădată.

— Asta nu pot s-o fac, Cezar. Şi nu pot s-o fac pentru că nu vreau să văd cum vor lua în derîdere şovăiala ta. Mergi singur şi le spune să se ducă acasă şi să aştepte pînă Calpurnia va avea vise mai bune. Poate că în prezența ta pismaşii nu vor îndrăzni să spună că aceasta înseamnă sclavie şi tiranie.

*

Parcă niciodată nu a fost adunată atîta lume.

— Ave, Cezar, muritorii te salută!

În mulțime prezicătorul care îi spusese să se ferească de ziua a cincisprezecea din luna martie.

— Ave, Cezar...

— Idele lui Martie au şi venit, îl ia în derîdere dictatorul.

— Da, au venit, dar n-au trecut...

Artemidor din Cnydos, care aflase ce pune la cale Brutus şi prietenii săi, îşi face loc cu greu prin mulțime, ajunge în apropierea celui aclamat şi, văzînd că acesta dă tăblițele pe care le primeşte sclavilor săi, ca să i le păstreze pentru a le citi mai tîrziu, îi înmînă cărticica şi se roagă: „Pe aceasta, Cezar, citeşte-o singur şi repede. Sînt scrise aici fapte mari care te interesează." Cezar ține în mînă tăblițele cerate ale lui Artemidor şi încearcă să le citească, dar este împiedicat de cei din jur.

Cînd intră în Senat toți cei care aşteptau se ridică în picioare ca să salute, iar cei din jurul lui Brutus îi înconjoară scaunul. Ceilalți îşi alătură rugămințile lor celor ale lui Tillius Cimber, care cere să fie chemat din exil fratele său. Aşa cum era înțelegerea, Tillius, apucîndu-i cu amîndouă mîinile toga de la gît, o trage în jos...

— Dar asta este silnicie! strigă Cezar.

De îndată un pumnal se înfige în gîtul său.

— Nelegiuitule Casca, ce faci?

Cezar smulge pumnalul care l-a lovit. Lovitura nu este nici mortală, nici grea. Cezar se ridică de pe scaun, înmărmurirea şi groaza au pus stăpînire pe toți cîți se află acolo. Toate privirile conjuraților se ațintеau asupra lui Marcus Brutus, aşteptînd de la el să hotărască. Dar Marcus Brutus devenise palid ca un cadavru şi înlemnise şi el.

— Ce faci? îl scutură Cassius.

Marcus Brutus parcă se trezeşte dintr-un vis.

— De ce eşti tocmai tu acela, Cezar? murmură el cu buzele vinete şi îşi trage pumnalul din teacă.

— Şi tu, fiul meu Brutus?

Cezar aruncă la picioare pumnalul însîngerat pe care şi-l scosese din rană şi încrucişează brațele pe piept.

Marcus Brutus vede în față pe Brutus cel Bătrîn, străbunul său, cel care a pus capăt şirului de regi, părintele republicii.

— Dacă trebuie, mai mori încă o dată...

La aceste cuvinte conjurații prind curaj şi lovesc cu îndîrjire. Dar Cezar nu cade. Clătinîndu-se pe picioare se apropie de Brutus ca pentru a se sprijini de el sau, poate, a-l îmbrățişa.

— Fiul meu...

*

Cortegiul funerar care se îndrepta spre Cîmpul lui Marte, se oprise în for. Antonius ridică pentru a arăta mulțimii toga plină de sînge a celui ucis, străpuns de 23 de lovituri de pumnale. Vorbeşte despre un testament, pe care nu-l dă la iveală şi, în mod ciudat, nimeni nu-i cere să-l arate. Prin acel testament, spune Antonius, Caius Octavianus, nepotul lui Cezar, a fost adoptat de acesta şi lăsat moştenitor al averii sale. Dar nu a fost uitat nici poporul: Cezar a lăsat fiecărui cetățean al Romei cîte 300 de sesterți, pe care va trebui să-i plătească nepotul şi fiul său adoptiv, Caius Octavianus. Şi nimeni nu se gîndeşte dacă scrie chiar aşa, cînd ai de primit 300 de sesterți nu mai stai pe gînduri.

Antonius vorbeşte despre meritele şi onorurile lui Cezar, care a fost ucis în clipa cînd se hotărîse să crească şi mai mult puterea, strălucirea şi bogăția Romei, necruțîndu-se pe sine. Furia mulțimii nu mai cunoaşte margini. Chiar acolo, pe loc, în mijlocul Forumului, se dă foc catafalcului. Fiecare vrea să ia parte la înălțarea rugului. Se distruge tot ce se află în jur, care poate să ardă, mese, bănci, scaune, piedestale. Şi cînd nu se găseşte lemn, oamenii se dezbracă şi aruncă în foc hainele de pe ei, podoabe, alimente, bani.

Deşi zgîlțîit de friguri, cînd aude că trupul lui Cezar arde în For, tînărul Cinna se ridică din pat, cere să fie îmbrăcat şi porneşte într-acolo, ca o umbră, pentru a aduce un ultim omagiu celui pe care l-a venerat mai presus decît pe zei. Cineva din mulțime văzîndu-l, îi spune numele altuia, care nu-l cunoştea pe Cinna. Iar acela altuia şi îndată se răspîndeşte în mulțime zvonul pă omul acesta este unul din cei care l-au ucis pe Cezar, deoarece printre complotişti se afla, într-adevăr, şi unul care se numea Cinna. Crezind că el e complotistul, se aruncă asupra lui şi-l sfîşie pe loc.

Adunați într-un templu, conjurații încă nu şi-au revenit după cele întîmplate.

— Dacă fapta noastră n-ar fi fost pe placul zeilor, ei ne-ar fi împiedicat s-o facem, spune Cassius ca să le dea curaj.

— Antonius şi Lepidus ațîță oamenii împotriva noastră, spuse unul dintre frații Casca, cel care lovise mai întîi.

Palid, cu buzele strînse, cu fruntea plecată, nemişcat ca o statuie,

Marcus Brutus nu scoate nici un cuvînt.

— Antonius şi Lepidus strîng oaste şi o pun pe picior de război, spune Tillius Cimber.

— Dacă nu ne mişcăm şi noi, vor veni să ne ia de aici ca din oală, se îngrijorează Decimus.

— Nu vă temeți, spuse Cassius, am şi eu o oaste în apropiere, iar Marcus Brutus mai este încă pretorul urbei.

— Trebuie să-i supraveghem îndeaproape pe Antonius, pe Lepidus, pe Calpurnius Piso, socrul lui Cezar şi chiar pe Dolabella, propune Decimus.

— Nu uitați de Caius Octavianus.

— El nu e decît un băiat, care nu a împlinit încă 19 ani, se află tocmai la Apollonia şi Antonius l-a îndatorat să plătească cîte 300 de sesterți fiecărui cetățean al Romei, fără să-i pună la îndemînă nimic din averea mortului, intervine Casca cel mic.

— În tînărul acesta se află mai mulți Cezari, spune Cassius. Şi, dacă vreți să aflați, nici pînă acum n-a stat cu degetul în gură. Iscoadele mele au dat în Dacia de iscoadele lui. Şi cel puțin una dintre aceste iscoade ale lui s-a strecurat pe sub pielea unui fost rege de trib care se află chiar în apropierea lui Burebista.

Marcus Brutus tace, de parcă n-ar auzi şi n-ar vedea nimic.

Dar Cassius nu mai poate să rabde.

— Ce ai de gînd să faci?

— Ce aveam eu de făcut, s-a împlinit.

— Ba nu. Cezarienii au început să ridice capul şi chiar să ne atace pe față, se pregăteşte armata, veteranii lui Cezar se pun în mişcare, plebea cere să fie pedepsiți ucigaşii.

— Şi ce vreți de la mine?

— Trebuie să ducem treaba pînă la capăt.

— Mi-ați cerut să-l ucidem pe Cezar. Cezar este mort.

— Greşeşti, Marcus Brutus, speranțele care s-au pus în tine au fost să salvezi republica.

— Am salvat-o.

— Pentru moment da, dar acum nu e de ajuns.

— De aici înainte este treaba poporului. Pînă acum el nu putea să hotărască din pricina lui Cezar, care ținea toată puterea în mîna lui. Cezar nu mai este. Poporul să hotărască.

— Ar fi minunat, Brutus, dar iată că pentru popor hotărăsc Antonius, Lepidus, Octavianus şi mai ştiu eu cine. Trebuie să luăm puterea în mînă, Brutus, altfel totul a fost în zadar.

— Să luăm puterea în mînă cu forța?

— Cu forța, dacă altfel nu se poate.

— Nu l-am înlăturat, prieteni, pe Cezar ca să-i iau locul, o ştiți bine.

Dacă ar fi aşa, înseamnă că l-am ucis din grabă şi din nerăbdare, pentru că, după cum se spune, eram fiul şi moştenitorul său.

— În cazul acesta au să pună mîna cu forța pe putere alții, care nu au nici pe departe meritele lui Cezar.

— Dacă poporul îngăduie acest lucru, înseamnă că nu merită mai mult...

*

— M-am visat din nou împărat al romanilor, îi spune tînărul Octavianus dascălului său care de-abia a sosit, istovit şi plin de praf.

— Cezar a fost ucis, spune bătrînul gîfîind. În Senat lîngă statuia căzută a lui Pompeius, sub 23 de lovituri de pumnale. Printre ucigaşi se află Brutus şi Cassius. Găseşti că poate să existe ceva mai grav pentru Roma?

— Nimic altceva decît să se îndrepte dacii spre porțile ei!

*

Peste toate veştile cumplite din ultima vreme bate un vînt încă subțire, dar care se strecoară în multe urechi: „Vin dacii!”

*

— Antonius, omul cel mai apropiat de Cezar, cunoaşte planurile şi era la curent cu toată pregătirea de luptă împotriva dacilor.

— Mai este şi Marcus Brutus, omul care a dus tratative cu trimişii lui Burebista, singurul care ar putea să înnoade firul de acolo de unde a fost rupt. Trebuie să împărți puterea cu Brutus.

*

Cicero propune în Senat amnistia.

Senatul hotărăşte următoarele: Conjurații nu sînt vinovați şi nu pot fi urmăriți şi pedepsiți pentru fapta lor, iar Cezar nu a fost tiran şi din tot ce a hotărît el nu se schimbă nimic. Ba i se va ridica şi un monument în locul unde fusese ars, cu inscripția „Părintele patriei”. Marcus Antonius rămîne mai departe consul, însă trebuie să conducă împreună cu un consiliu format din fruntaşii senatului. Marcus Brutus şi Cassius îşi păstrează funcțiile de pretori, iar Decimus Brutus primeşte Galia. În semn de garanție, Atonius şi Lepidus îşi trimit copiii în casele complotiştilor, iar la cină, Antonius are invitat pe Cassius şi Lepidus pe Marcus Brutus.

Într-o casă de pe țărm, din Apollonia, se strecoară un bărbat sosit de la drum lung. Îl primeşte chiar din vestibul un tînăr care nu a împlinit încă 19 ani.

— Ave, Octavianus, Burebista nu mai poartă coroana regatului dac.

— Ai văzut cu ochii tăi cînd a căzut?

— Asta nu. Acest lucru nu cred că l-a văzut nimeni. Oricum nici un dac nu ar putea să creadă că regele lor poate să fie străpuns cu pumnalele. Nimeni nu acceptă la ei o asemenea posibilitate.

— Atunci ce m-ar putea face pe mine să cred că Burebista nu se mai află pe tronul său?

— Regatul dacilor s-a şi împărţit în altele cinci, mai mititele, cunosc şi numele noilor regi şi cetăţile lor de scaun. Iar despre Burebista nimeni nu ştie ce s-a întîmplat, trupul nu i-a fost găsit, se crede că a coborît precum Zamolxes în adîncurile pămîntului, de unde va răsări peste un timp.

— Deocamdată nici o vorbă despre dispariţia lui Burebista. Adună cîţi mai mulţi oameni care să răspîndească pe toate drumurile Romei şi în cetate zvonul că vin dacii. Să fie chiar martori care să poată jura că i-au văzut peste tot.

Caius Octavianus, care nu împlinise încă 19 ani, stă pe o piatră pe ţărmul apei, înfăşurat în veşminte groase de iarnă. Pentru prima dată pe buzele lui subţiri licăre un zîmbet, care şi el pare reflexul unei raze de lumină pe o lamă de cuţit. Pentru prima, dată nu se mai simte ameninţat de norii de la hotarele Daciei, care îl înconjoară pe trei laturi ale orizontului.

Peste cîteva clipe se va îmbarca pentru Brundisium. Drumul spre cîrma Romei începe. Se ridică de pe piatră şi porni spre corabie.

Oamenii de pe corabie nu prea îl iau în seamă. Nimeni nu le-a spus că vor ridica ancora pentru un viitor împărat. Ca orice roman, erau încă zguduiţi de ultimele întîmplări. Ca şi cum veştile năucitoare de la Roma n-ar fi fost de ajuns, mai apăruse şi o cometă pe cer, despre care se spunea că anunţă sfîrşitul lumii. Tînărul văzu cît sînt de înspăimîntaţi corăbierii şi

nu-i fu greu să-şi dea seama că acesta nu este un caz izolat. Căpitanul nu-i ascunse că cel puțin locuitorii de pe țărm sînt aproape paralizați la gîndul catastrofei care se apropie, iar în interior, după ştiința sa, lucrurile stăteau şi mai rău. Dar el era în primul rînd, un adevărat om de mare pe care puteau să-l înghită de mult valurile, s-a obişnuit cu acest gînd, aşa că nu mai are nici o importanță cînd o să se întîmple, obligația sa este să-şi facă datoria pînă în ultima clipă. Îndeplinindu-şi datoria față de cel ce a închiriat o corabie, el întrebă dacă oaspetele său are de dat vreo poruncă înainte de a porni la drum.

— Să fie cometa Cezar, spuse tînărul pe un ton cît se poate de categoric.

Căpitanul era foarte nedumerit, dar cel care a dat porunca îl ajută să înțeleagă.

— Cometa aceasta a apărut pe cer la moartea lui Cezar, în semn că zeii îl cinstesc mai presus de oricare muritor. Şi nu vesteşte sfîrşitul lumii ci, dimpotrivă, că începe un nou timp de înflorire şi strălucire pentru Roma.

— Se prea poate, dar aceasta nu este o poruncă pentru un comandant de corabie. Dacă vrei să dai un nume şi o explicație cometei aceleia, adresează-te altcuiva, eu unul nu ştiu cine se ocupă de aşa ceva.

Era un bărbat dintr-o bucată şi nu-i păsa de ifosele unui tinerel, chiar dacă plăteşte destul de bine.

— Ba da, trebuie să-i convingi pe oameni în vreun fel. Dacă nu-i trezeşti, putem să ajungem pe fundul apei.

— Eu îmi conving oamenii cu vorbe bune, cu înjurături şi cu ghionți. Dacă oaspetele nostru are interes să-l ducem mai repede, să păstrăm mai bine taina sau să-l apărăm de pirați, el trebuie să umble în pungă după nişte sesterți sau după nişte talanți în plus. Povestea cometelor nu ne interesează decît cînd stăm pe mal şi nu avem ce face.

— Cezar i-a spînzurat pe piraților care s-au obrăznicit față de el.

— Noi nu sîntem pirați, iar tu nu eşti Cezar. Dacă îți face plăcere, putem să spunem că Cezar străluceşte pe cer în chip de cometă, dar cu amenințările nu reuşeşti nimic, sîntem oameni liberi şi ne cîştigăm cinstit pîinea, prin muncă.

— Cînd întîlneşti un om ca acesta n-ai decît să-l distrugi sau să ți-l faci prieten, zise bătrînul dascăl. Cred că ai putea să-i încredințezi comanda unei flote.

— Poate că nu duc pe punte decît nişte actori, dar asta nu mă priveşte pe mine, zise comandantul după care plecă să dea comenzile care se impuneau.

— Te supără? întrebă înțeleptul văzînd că ucenicul său a căzut pe gînduri.

— De ce? Poate într-o zi am să cer o oglindă, am să mă interesez dacă

este impresionat poporul de ce mi se întîmplă, am să-mi iau rămas bun de la cei apropiați şi să le spun: „Dacă v-a plăcut comedia, aplaudați!”

— Îmi pare rău dar nu voi fi printre cei care aplaudă. Pe mine luntraşul mă va fi trecut de mult pe celălalt mal al Stixului...

Corabia se desprinde uşor de țărm. Caius Octavianus se simte uşurat şi eliberat cu fiecare vîslă ce-l face să se îndepărteze de norii aceia imenşi, îngrămădiți acolo ca nişte munți, care, tot timpul cît a stat în Apollonia, îl amenințaseră să se surpe peste el. Şi cum privea aşa în orizontul îndepărtat, vedea acolo, pe hotar, undeva între cer şi pămînt, un călăreț în straie albe, pe un cal alb...

Bătrînul dascăl, pentru că avea ochii mai obosiți sau poate că învățătura şi înțelepciunea lui îl împiedică să vadă năluci, nu luă în seamă acest lucru, mai ales că avea de pus o întrebare foarte importantă pentru el.

— Şi acum, cînd din Cezar n-a rămas decît o cometă ce se îndepărtează de noi iar Burebista nu se mai află la cîrma Daciei, cînd te pui în fruntea oştilor să treci Danubiul?

Nu primi nici un răspuns. Tînărul cel care nu împlinise încă 19 ani se ghemuise în el, îşi încleştase fălcile şi tremura din toate măruntaiele.

— Sper că nu ai moştenit şi boala lui Cezar...

— Nu... E altceva... Cu totul altceva...

— Dacă vrei, ne întoarcem, trebuie să fie vreun medic în cetate, sau trimitem să aducă unul...

— Pentru nimic în lume.

— Aici, lîngă hotarul Daciei, ți-ai putea regăsi sănătatea mai de grabă decît la Roma. Medicii lor sînt vestiți în toată lumea, ei vindecă mai întîi beteşugurile sufletului şi pe urmă pe cde ale trupului.

Tînărul îşi încleştase fălcile şi se făcuse ghem, apă- sînt cu genunchii în pîntece, dar făcu semne să se continue călătoria. Ca să-i abată luarea aminte în altă parte, dascălul îi zise:

— Unii prieteni ai lui Cezar, mai ales dintre cei care îl divinizau, ar fi vrut să-l oprească din drumul său spre Dacia de teamă că ar putea să. fie învins de Burebista şi astfel să-şi piardă din glorie şi măreție. Iar unii dintre duşmani, dintre cei mai răi, voiau şi ei să-l țină pe loc, cu orice preț, tot de teamă, dar de data aceasta pentru că faima şi puterea lui ar fi crescut nemăsurat după cucerirea țării de dincolo de Istru... Pe tine în care tabără să te aşez?

— Eu am fost la Apollonia, o ştii bine, departe de toate aceste întîmplări.

— Dar cu sufletul, cu simțirea ta, alături de care ai mers?

Octavianus se îndoi şi mai mult peste genunchii pe care îi ținea strînşi în încolăcirea brațelor. Din mantia neagră nu i se mai vedea decît obrazul

alb, la fel de alb ca marmora statuilor. Speriat de-a binelea bătrînul dascăl îi spuse:

— Dar tu chiar ai nevoie de îngrijiri, şi încă fără nici o întîrziere.

Urmaşul lui Cezar se ridică şi se rezemă de catarg şi arătă cu mîna spre corăbieri.

— Fă-i să priceapă că ne grăbim. Să afle că ori îi îngrop în aur, ori îi arunc în valuri.

Drumul spre cîrma lumii începuse...

III

Un om încovoiat pe o rădăcină de zid în ruină, în miez de noapte. La un semn al lui se iveşte un general roman în toată splendoarea sa. Priveşte nedumerit în jur, încearcă să recunoască locul în care se află. Fum, cenuşă, ruine. Caută un punct de reper ca oricare om rătăcit. Nu-l găseşte. Îl vede pe omul ghemuit pe zid cu genunchi la gură, se apropie de el.

— Eşti un ostaş roman?

— Da, răspunde, acesta obosit.

— Din ce legiune, din ce cohortă, din ce manipul, din care centurie?

— Nu fac parte din nici una, dar mă aflu peste toate.

— Omule, nu cumva ți-ai pierdut mințile?

— Încă nu şi tocmai aceasta fac, încerc să mi le păstrez...

Generalul vrea să se îndepărteze dar îşi dă seama că de fapt, bate pasul pe loc.

— Dacă eşti un zeu de ce ai luat această înfățişare?

— Crassus, ştii bine că zeilor nu le place să fie cercetați.

— Eşti Marte, zeul războiului, cum de nu mi am dat seama?

— Ce te face să crezi?

— Oricine ar putea să vadă că de-abia ai ieşit din luptă. În jurul tău nu este decît prăpăd... Nu ştiu unde mă aflu, dar ştiu că sînt în puterea ta...

Ți-am adus toate jertfele cuvenite înainte de a porni la bătălie... Cu ce m-am făcut vinovat față de tine?

— Față de mine nu te-ai făcut vinovat cu nimic... Eu nu sînt Marte şi nici un alt zeu.

— De ce îți place să te joci cu un sărman muritor? Poate eşti chiar Iupiter, aruncătorul de trăsnete.

— Văd că aşa nu o scoatem la capăt... De fapt n-are nici o importanță cine sînt eu. Important este ce faci tu...

— Au fost destui care să spună, în stînga şi în dreapta, că am pus la cale ceva inutil

— Eu aş vrea să văd cum s-au desfăşurat lucrurile, pas cu pas, să se petreacă totul sub ochii mei.

— Adică vrei să mă însoțeşti...

— Voi fi mereu în preajma ta!

— Să mă ajuți sau să-mi pui piedici?

— Să privesc, atîta tot. Să fiu martor la întreaga bătălie.

— Dar bătălia mea avut loc demult.

— Ai s-o mai dai încă o dată. Exact aşa cum a fost, fără să ascunzi sau să ocoleşti ceva.

— Iată un lucru care nici zeilor nu le stă în putință.

— În clipa următoare ai să şi uiți că această bătălie a avut loc şi ai să iei totul de la cap, aşa cum a fost, convins că se întîmplă în prezent şi pentru întîia oară.

*

Guvernator al provinciei Macedonia, Marcus Licinius Crassus se pune în fruntea legiunilor sale.

— Încotro, generale?

— Spre Roma!

— Dar Roma se află în spatele tău. Tu te îndrepți exact în partea cealaltă.

— Nici un drum spre Roma nu mai poate să treacă decît prin Dacia.

— Nu ți-e teamă să spui în gura mare acest lucru?

— De cine să mă tem?

— Ştii cu cine stai de vorbă?

— Cu gîndul meu. Iar gîndurile mele cele mai ascunse, nimeni nu poate să le afle.

— Şi eşti convins că drumul tău spre Roma nu poate să treacă decît prin Dacia?

— Roma este mare şi se poate ajunge în ea oricum. Dar ca să ajungi cît mai aproape de cîrma ei trebuie să faci un mic ocol prin țara dacilor.

— Tu, Marcus Licinius Crassus, te afli foarte aproape de cîrma Romei,

ai fost consul, guvernezi acum o provincie.

— Cred că nu mi-ar sta chiar, rău să fiu eu cîrmaciul.

— Pentru asta ar trebui să-i dai un brînci lui Octavianus Augustus.

— Gînd al meu de taină, nimeni să nu te bănuiască.

— Am să fac tot ce pot...

De ce Octavianus şi nu eu?

El este nepotul lui Cezar...

— Cezar n-ar fi fost nimic fără Galia. Şi în Galia n-ar fi ajuns fără ajutorul tatălui meu, se ştie că era dator vîndut, se ţineau creditorii după el, poate că l-ar fi vîrît şi în închisoare. Tatăl meu nu a fost numai cel mai bogat aristocrat din Roma, Cezar şi Pompei nu ar fi putut să-l dea la o parte, însă el ar fi putut-o face cu oricare dintre ei, deci era cel mai puternic. În primul triumvirat el ţinea cumpăna dreaptă între Cezar şi Pompei. S-au înţeles să fie în toate egali, dar îl recunoşteau pe tatăl meu ca fiind deasupra lor. Şi, mai înainte de toate acestea, cine a salvat Roma de răscoala sclavilor, după ce Spartacus înfrînsese armatele? Ar mai fi existat Cezar, cu toată gloria lui şi ar mai fi ajuns Augustus împărat dacă sclavii lui Spartacus ar fi nimicit vechea noastră aşezare a tuturor lucrurilor? Şi dacă tatăl meu nu cădea ca un erou în luptă cu parţii, altfel ar fi arătat azi Cetatea eternă.

— Totuşi, Octavianus Augustus este nepotul marelui Cezar.

— A cîta spiţă? Bunica lui a fost, ce e drept, sora mai mică a lui Cezar, dar el nu este decît un bastard... Pe cînd eu am venit pe lume chiar din coapsa lui Crassus, care, cum spuneam, nu a fost cu nimic mai prejos decît Cezar, ba chiar dimpotrivă.

— Octavianus s-a dovedit, totuşi, un bun conducător de oşti...

— Un fricos. În timpul primei bătălii a fugit în cort şi s-a vîrît sub pat.

— Dar a cîştigat la Philippi şi la Actium.

— Au cîştigat alţii pentru el.

— Sub conducerea lui.,.

— A năimit, a plătit, a corupt, a înşelat, a vîndut, şi-a trădat prietenii, nu s-a dat în lături de la nimic dar s-a pus întotdeauna la adăpost, aşa şi-a făcut el loc în vîrful piramidei.

— Poate îl judeci prea aspru...

— Să lăsăm faptele să vorbească, gînd al meu de taină... Pornise împotriva lui Antonius în numele republicii, dar s-a înţeles cu el şi cu Lepidus la Bononia, ca să înăbuşe republica. Şi a semnat cu mîna lui lista de proscrişi unde se aflau cei mai buni prieteni care l-au ajutat şi care aveau încredere în el. Cu învoirea lui a fost decapitat Cicero, pe care îl numise cea mai luminată minte a timpului. Cu învoirea lui, capul retezat al celui proscris a fost pus pe tribuna din senat, între cele două braţe desprinse şi ele cu sabia de trup. Aşa a ajuns el să pună mîna pe putere,

asasinîndu-şi binefăcătorii şi intrînd în cîrdăşie cu duşmanii patriei şi ai libertății...

În vremea consulatului lui Marcellus şi Arruntius, cînd senatul şi poporul i-au cerut să ia puterea absolută, el nu a consimțit. N-a refuzat să primească greaua povară de a supraveghea aprovizionarea cu alimente a Romei într-o perioadă de mare foamete şi, datorită cheltuielilor făcute din averea lui, a scăpat poporul de spaimă şi de primejdii. Cînd acesta a vrut să-l răsplătească cu titlul de consul pe viață, el n-a primit.

— Acestea sînt înscenări pentru mulțimea de gură cască!

— Înseamnă că este un actor bun.

— Dar cînd eu voi avea Dacia la picioare, lui nu-i va mai rămîne decît să joace rolul unuia care se aruncă cu pieptul în vîrful spadei.

*

Marcus Licinius Crassus simți deodată că este cineva pe aproape care îi ascultă gîndurile. Se zburli pielea pe el şi tot trupul i se scăldă în sudoare rece, ca la unul care a fost prins pe neaşteptate în timpul unei fapte nelegiuite. Lucrurile pe care le tăinuia sau le punea el la cale nu trebuia să le ştie nici vîntul şi nici pămîntul dar iată că există cineva care lua cunoştință de ele. În tot imperiul roman zidurile au urechi, şi frunzele copacilor pot să asculte, Octavianus Augustus află tot ce se şopteşte, mai ales cînd este vorba de pretori, de comandanți de oşti, de senatori, de consuli şi de consulari, de prieteni şi de toți ceilalți. Dar Marcus Licinius Crassus nici nu-şi dezlipise buzele şi nu avea în jur nimic după care s-ar putea ascunde cineva, pentru că se preumbla pe un țărm pustiu de care se spărgeau valurile urlînd sălbatic.

„N-are cum să afle, îşi făcu el curaj. La urma urmei, de unde spaima aceasta? Mă aflu în fruntea celei mai mari armate pe care o are Roma. Dacă Principele vrea capul meu, n-are decît să vină după el. Numai să-i dea mîna!”

Şi totuşi, nu se putea linişti. Ceva îi scăpă printre degete. Ce mai născocise dictatorul ca să poată să pătrundă în gîndul oamenilor? Sau era numai aşa, o simplă părere? Oare chiar atît de mult pusese stăpînire Augustus pe destinul oamenilor pe care îi numea în diferite funcții, de consul, de senator sau de guvernator încît aceştia se temeau şi de gîndurile lor cele mai ascunse? Dacă este aşa, am ajuns mai rău decît sclavii. „Însă eu unul m-am născut liber şi liber am să rămîn, cu orice preț... Cu prețul capului meu... Sau al capului său... Dar mai bine al său...” Cu toate că țărmul era pustiu şi valurile continuau să urle şi să bubuie, gîndul acesta din urmă, atît de îndrăzneț, îl încremeni de spaimă şi aşteptă să fie lovit de mînia Cezarului. Nu se întîmplă nimic şi făcu cîțiva paşi ca să se convingă dacă îl mai ascultă picioarele. Îl mai ascultau, deci capul nu i-a fost

desprins de trup. De unde, atunci impresia aceasta ciudată că-i sînt gîndurile cunoscute?

— Nu te opri! auzi un glas.

Şi văzu, aşa ca prin aburi, un om care sta ghemuit pe o rădăcină de zid în ruină.

— Să nu-mi ascunzi nimic, vreau să ştiu totul, întocmai cum s-a petrecut...

— Şi dacă nu se mai întîmplă nimic? Dacă eu nu mai vreau să se mai întîmple nimic şi mă opresc aici?

— Nu se mai poate. Trebuia să te opreşti atunci cînd ai şovăit prima oară. Acum toate acestea fac parte din trecut.

*

Marcus Licinius Crassus îşi aşează tabăra chiar la hotarul Daciei. Deşi nu avea de stat mult aici şi nu-l amenința nici o primejdie, puse să se sape şanțuri de jur împrejur şi să se ridice întărituri.

— Să-l prindeți şi să-l aduceți imediat la mine, dădu el poruncă atunci cînd i se vesti că vine cineva dinspre Roma.

Şi, nu peste multă vreme, în cortul său îşi făcu apariția un bărbat între două vîrste, plin de praful drumului şi roşu de mînie.

— Ce înseamnă asta, rosti el în loc de salut. Oamenii tăi m-au luat cu ei, eu care sînt trimisul Senatului.

— Deocamdată fii bine venit, Oppius Cotta!

— Să fie pedepsiți pe loc!

— Aşa ceva nu se poate, tot ce au făcut a fost din porunca mea.

— Dar aceasta este o ofensă adusă Senatului şi nu poate să fie trecută cu vederea nici măcar în numele vechii noastre prietenii.

— Oamenii mei te-au însoțit ca să te apere, şi atîta tot. Drumurile pe aici nu sînt de loc sigure, mai ales pentru un reprezentant al Senatului.

— Dar aveam oamenii mei de pază...

— Ai mei sînt cu mult mai de nădejde şi cunosc ținutul.

— Asta nu înseamnă să mă aduci cu forța la tine...

— Te-am ajutat să nu te rătăceşti... Sau aveai alt drum? Senatul te-a trimis în altă parte?

— Cu tine nu pot să mă cert... Am fost prieteni o viață întreagă.

— Hei, prieteniile romanilor de azi... Dar dacă nu ai de mers în altă parte, eşti oaspetele meu... Scutură praful de pe tine, omule. Spală-te, schimbă-te şi vino la masă.

*

Mîncau în cort, numai ei doi. Oppius Cotta povesti, cu o bunăvoie cam forțată, ce se petrece la Roma, dar se trezi că nu prea mai are ce să spună.

— Poate că eşti cam obosit de pe drum, încercă să-l ocrotească guvernatorul.

— Tu ar trebui să arăți mai obosit decît mine, după atîtea lupte...

— Se pare că Senatul nu prea este mulțumit de mine. Şi nici principele.

— A ținut cam mult povestea asta... Ți-au trebuit doi ani ca să-i dai înapoi cît au înaintat ei în două săptămîni...

— Dar pînă la urmă tot i-am spulberat pe bastarni şi l-am silit pe Dapyx să treacă fluviul.

— Adevărat. Însă s-ar putea, tot atît de bine, ca el singur să se fi hotărît să se întoarcă acasă. Acolo el are de arat şi de semănat şi nici nu prea este în obiceiul dacilor să-şi lărgească hotarele prin războaie.

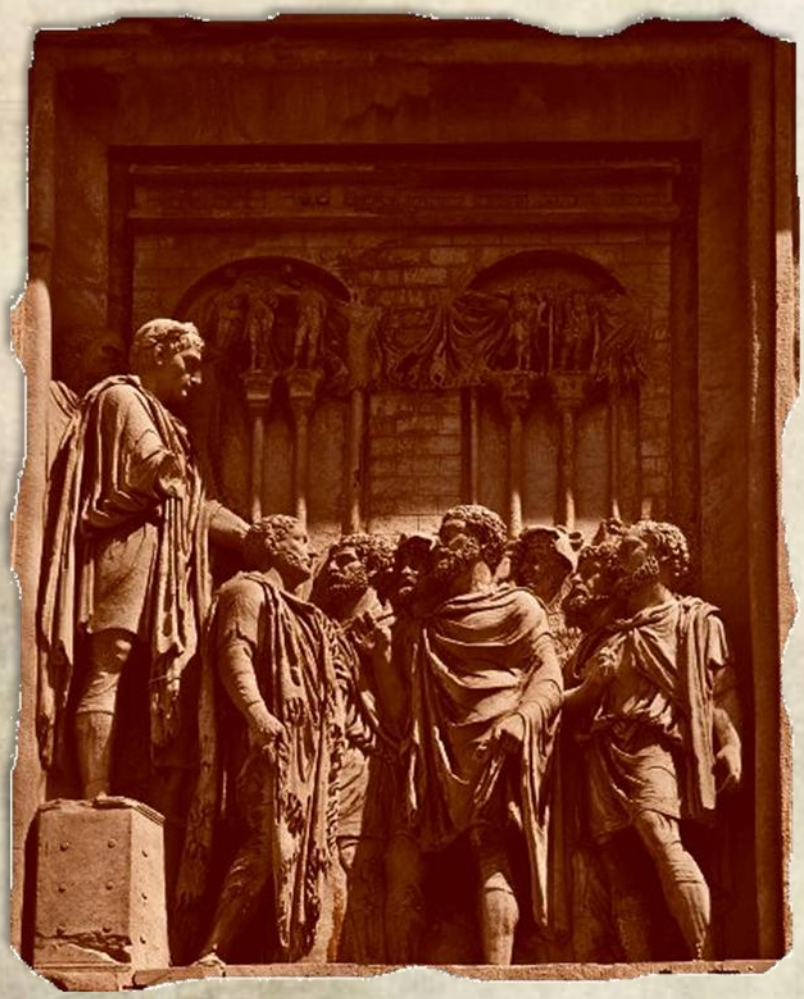

„Dezbină şi stăpîneşte”. Dar jocul de față nu fusese pus la cale de Marcus Licinius Crassus. Se trezise prins în el fără de voie, sau din voia altora. Tocmai cînd se gîndea cum ar face să ajungă în Dacia, se pomenise cu dacii că veneau peste el.

„Divide et impera”. Regele dac Roles, care stăpînea pe malul drept al Danubiului, acolo unde fluviul făcea un cot mare pornind spre miazănoapte, fusese atras de romani. Aliat al Principatului şi prieten al lui Octavianus Augustus, fu socotit vîndut şi vînzător de către Dicomes, regele dac din cîmpie. Învrăjbiți, cei doi vecini, de acelaşi neam, erau gata să sară unul asupra altuia. Dar nici romanii, care îl îndemnau şi îl sprijineau, nici regele Roles nu îndrăzneau să treacă apa şi făceau tot ce se putea ca să-l atragă pe Dicomes pe malul drept, unde să-l nimicească. Îşi strecurau oameni noaptea cu bărcile negre pe celălalt țărm să dea foc la case şi la sute, să pîrjolească recoltele şi să ucidă oameni fără alegere, ca nişte tîlhari nelegiuiți.

Iar Marcus Licinus Crassus nu se credea decît un bun conducător de oşti şi un bun guvernator de provincie şi ce avea de spus spunea cu arma

în mînă. Nu socotea că este de demnitatea lui să tragă tot felul de sfori şi să se amestece în treburile acestea.

Dicomes nu putea să rabde prea mult sîcîielile şi hărţuielile de la hotar, să stea mereu la pîndă ca să-i prindă şi să-i înece în fluviu pe tîlharii care apăreau ba într-o parte, ba în alta, puneau foc şi chiar ucideau oameni. Ca să-i învețe minte pe cei care nu-i dădeau pace şi să îndepărteze primejdia, se înțelese cu seminția germanică a bastarnilor şi îşi trecu oastea peste Danubiu, unde era aşteptat. Şi unde totul era pregătit să fie prins ca într-un cleşte şi zdrobit pentru totdeauna.

Undeva, în cetatea de pe cele şapte coline, cineva țesea o pînză de păianjen, în care de data aceasta trebuia sâ cadă un rege dac.

Dar în loc să fie nimicit, aşa cum fusese pus la cale, Dicomes trece ca fulgerul peste ținuturile moesilor, tribalilor, dasdunilor şi denteleților care se aflau sub stăpânirea romanilor.

Lovitura aceasta năprasnică făcuse să se rupă pînza aici, pe malul Danubiului, şi să tremure pe toată întinderea ei, iar păianjenul, în loc să iasă la atac, se retrăgea într-un ungher şi mai întunecos. Guvernatorul Macedoniei primi poruncă să oprească înaintarea dacilor şi a bastarnilor, să le spulbere oştile, iar capul lui Dicomes să fie trimis la Roma cu trup sau fără trup. Generalul îşi puse imediat armata pe picior de război, dar porni la luptă cam fără tragere de inimă. Gîndul lui era ca deocamdată să-l lase pe regele dac să-şi facă de cap, pînă îi bagă în sperieți pe cei de la Roma. Ca să se ştie acolo că el, Marcus Licinius Crassus, nu a învins un regişor oarecare ce-a dat năvală cu o mînă de oaste de adunătură, ci pe unul care punea Principatul în primejdie! Dar pînă la urmă se pomeni că povestea aceasta se prelungeşte prea mult. Parcă era chiar un joc, în care ursul este mereu păcălit de vulpe. De cîte ori credea că l-a încolțit fără nici o scăpare pe regele dac, acesta dispărea din calea lui ca prin minune, ca să se ivească undeva în spate sau în flancuri, unde ataca scurt şi unde se făcea iarăşi nevăzut. L-a tot căutat şi l-a tot vînat între Danubiu şi Munții Haemus şi pînă la apa Strymonului, dar totul era în zadar, Dicomes apărea numai cînd voia şi unde voia el şi numai atîta cît dorea, fără să poată fi oprit sau urmărit. Marcus Licinius Crassus devenise nervos, nu-şi mai găsea liniştea şi stăpînirea de sine, se temea să nu-i fie luată comanda, sau, şi mai rău, să fie prins în cursă şi învins de daci. De la o vreme avea tot mai mult impresia că, de fapt, el este cel urmărit, hărțuit şi alergat de colo pînă colo, ca un şoarece care se află între labele pisicii. Ca într-un vis urît, care nu se mai termină.

Şi toate acestea pînă într-o zi cînd băgă de seamă că nu-l mai loveşte nimeni, nici din față, nici din coaste, nici nu-i cade în spate. Nu-i venea să creadă, dar regele dac trecuse fluviul ca să se aşeze la el în țară.

Generalul trimise veşti la Roma despre o mare victorie, în urma unei

lupte crîncene. Însă nu primi nici un fel de laude, nici un fel de răsplată. Dimpotrivă, peste toate acestea se aşternu tăcerea.

*

— N-am să-ți ascund, spuse Oppius Cotta, împăratul se gîndea să te recheme la Roma şi să trimită pe altcineva. Norocul tău că mai ai prieteni pe acolo... Măcar unul tot ți-a mai rămas.

— Şi acela eşti tu, îi răspunse Crassus nu fără o urmă de ironie în glas.

— Rămîne să te convingi... În orice caz el a trebuit să se ostenească pînă peste puteri. Toți te acuzau, iar lui îi lipseau argumentele ca să te susțină.

— Dar cînd a avut dovada cea mare? După ce Dicomes a fost zdrobit şi aruncat peste fluviu, prietenul acela al meu de ce nu a convins Roma să-mi fie recunoscătoare?

— Tot îi lipseau argumentele.

— Ce ar fi vrut mai mult, decît...

— Spui că a fost o mare bătălie. Cîți ostaşi daci au fost ucişi?

— Aproape toți. Cine a stat să-i numere?

— Şi cîți sclavi ai trimis la Roma?

— De unde să trimit sclavi dacă au fost ucişi? N-ai auzit cum sînt ei? Cînd nu mai au încotro, îşi vîră sabia în piept ca să nu se lase prinşi.

— Ți s-a cerut un cap pentru Roma.

— Capul lui Dicomes... Nu s-a putut.

— Un cap pentru Roma. Unul singur...

— Al meu?

— Asta ar fi convins pe toată lumea... Cînd capul tatălui tău Licinius Crassus a fost trimis de părți, cu gura umplută de aur topit, nimeni n-a mai avut la Roma îndoieli că el a înfruntat moartea ca un viteaz pentru strălucirea Cetății eterne.

Fără să vrea, guvernatorul Macedoniei îşi duse palma la ceafă, de parcă ar fi simțit o funie prin apropiere.

Dar a trecut asta, zise oaspetele. Prietenul acela care s-a bătut pentru tine crede că un cap ca al tău mai poate fi de folos Romei, stînd chiar acolo unde se află, pe umerii lui.

— Şi ce vrea de la mine prietenul acela al meu pentru toate acestea?

— Mai nimic. Adică un lucru cît se poate de simplu: Să ai încredere în el.

— Nimic mai greu în zilele noastre decît să ai încredere în cineva. Pompeius a avut încredere în Cezar, Cezar în Brutus, Cicero în Octavianus şi fiecăruia dintre ei i s-a luat capul drept garanție.

— Cum vrei... Eu am venit la tine cu brațele deschise cu inima la fel.

— Am înțeles că ai venit din partea Senatului sa mă controlezi, sau să

mă urmăreşti pas cu pas.

— Mai rău: din partea lui Augustus. Trimis al Senatului sînt numai aşa, de formă...

— Augustus mă suspectează?

— Pe cine nu suspectează el?

— Şi pînă unde merg împuternicirile tale?

— De ochii lumii, împuternicirile mele sînt cele pe care le dă în mod obişnuit Senatul, să-i informez pe părinții Romei despre toate mişcările şi intenţiile tale... Bineînțeles... Bineînțeles în cea mai mare taină, fără ca tu să bănuieşti că mă aflu aici pentru altceva decît ca să te sprijin cu tot ce ai nevoie...

— Hei, bine, n-ai decît să mă spijini cît vrei...

— Stai, că n-am terminat. Augustus mi-a dat mînă liberă...

— Dar asta e foarte bine.

— Mi-a dat mînă liberă dar m-a şi amenințat că plătesc cu viața dacă fac o greşeală.

Şi care ar fi greşeala aceea prea mare?

— Trebuie să nu te las să faci vreun pas greşit.

— Şi cum ai putea să mă împiedici?

— În modul ce mai obişnuit. Să-ți înfig un pumnal în coaste.

— Şi cine poate să ştie dacă atunci cînd ridic piciorul va fi sau nu va fi un pas greşit?

— Nu-ți face griji. Grija asta o am eu.

— O, zei, ați mai văzut vreodată doi prieteni atît da strîns legați unul de altul?

*

Marcus Licinius Crassus şi Oppius Cotta ieşiră din cort şi merseră la întărituri. La cîțiva paşi de aici începea pămîntul Daciei. Generalul stătu un timp cu spatele la prietenul său, apoi se răsuci încet, foarte încet spre el.

— Dacă nu am încă un pumnal între coaste, înseamnă că acest pas pe care l-am făcut este pe placul Romei.

— Mi-ai adus aminte, este de datoria mea, ca reprezentant al Senatului, să aflu de ce după aşa-zisa zdrobire a lui Dapyx, nu te-ai întors cu oastea în Macedonia?

— În timp ce ne dădea o mînă de ajutor împotriva lui Dapyx, regele Roles, aliatul poporului roman, a primit veşti de acasă că un alt rege dac, vrînd să-l pedepsească pentru aceasta, a dat năvală în țara lui. Roles vrea să se răzbune şi este de datoria noastră să-l ajutăm. Senatul are ceva împotrivă?

— Senatul nu ştie nimic de treaba asta şi poți să fii acuzat oricînd că angajezi poporul roman într-un război pentru care nu ai dezlegare de la

Roma.

— Înseamnă că ai sosit tocmai la timp ca să mă opreşti să fac un pas greşit. Mîine în zori ridic oastea şi mă întorc în Macedonia. Dar adevărul este că eu am înştiințat Senatul şi am crezut că şi el încuviințează ce pun eu la cale din moment ce nu-mi dă poruncă să fac altfel.

— Nici o înştiințare de acest fel nu a ajuns la Senat din partea ta.

— Cineva mi le-a oprit... Dar cine avea interes să o facă?

— Acela nu putea fi decît Augustus...

— Augustus nu doreşte să-l ajut pe Roles, pe care l-a numit chiar prietenul său?

— Dacă lucrurile ies bine, o să vadă el la urmă ce are de spus. Iar dacă ies rău, vina trebuie să cadă asupra ta. Roles însă a fost înştiințat, în taină, că împăratul îl sprijină şi îl încurajează. Vecinii săi nu ştiu şi nu trebuia să ştie nimic de această înțelegere.

— Şi capul meu cum îl pun deasupra primejdiei?

— De ce să-ți ascund... Nu ar fi primul cap care ar cădea pentru ca să sporească gloria Cezarului sau pentru ca ea să nu fie ştirbită.

— Eu unul, mă înapoiez în Macedonia.

— Ar fi un pas greşit...

— În cazul acesta nu mă arunc asupra dacilor decît cu poruncă.

— Ar fi al doilea pas greşit...

— Cu un prieten ca tine, care îmi clacă pe urme, nu pot să fac decît un singur pas greşit. Şi nici pe acela, în orice caz, ai tu grijă să nu ajung să-l fac pe la doilea.

— Asta dacă nu greşesc şi eu. Oameni sîntem...

— Dacă Augustus vrea să pornesc asupra Daciei, să dea poruncă...

— N-o s-o facă. Este prea prudent pentru asta. Se teme de daci mai mult ca de orice pe lume. Dacă n-ar fi aşa, nu s-ar afla în tratative cu regele dac Cotiso. Ştii ce i-a propus chiar Cezarul? Să şi-l facă ginere. Adică i-a făgăduit de soție pe fiica sa Iulia, care are numai cîțiva anişori. Şi, ca şi cum n-ar fi de ajuns, vrea să şi-l facă în acelaşi timp şi socru, adică să se însoare el cu fiica lui Cotiso. Nu e curată nebunie?

— Ştii de cine mă tem eu mai mult? De tine!

— Asta nu schimbă cu nimic situația.

— De ce-mi spui mie toate cîte mi le-ai spus? Ca să mă tragi de limbă? Să mă auzi că spun ceva rău despre Principe şi să mă vinzi?... Altfel cum de nu te-ai teme să te vînd eu, auzindu-te ce spui despre el?

— Prostii... Noi doi avem de făcut lucruri mult mai mari decît să ne vindem capetele pe te miri ce.

— Eu nu vreau decît să mă întorc în Macedonia...

— Lasă poveştile de adormit copii. Tu nu vrei decît să ajungi la Roma.... Pe singurul drum care duce acolo, prin Dacia...

Marcus Licinius Crassus îşi şterge fruntea îmbrobonită de sudoare. Îşi duce din nou palma protectoare pe ceafă. Îşi pipăie vertebrele.

— După cum vezi, de mine nu ai cum să te ascunzi, continuă cu voce netulburată Oppius Cotta.

— De fapt, ce urmăreşti?

— Sînt în căutarea unui om pentru cîrma Romei.

— Şi de ce n-ai fi tu acela?

— Ca să spun drept, gustul puterii mă ispiteşte şi pe mine. Dar ştiu că o coroană atîrnă prea greu, mai bine s-o poarte altcineva şi eu să stau în umbra lui... Te-am ales pe tine...

— Dar dacă eu nu vreau?

— Nu mai ai încotro. Primul pas l-ai şi făcut. Dacă dai acum înapoi ți se va cere socoteală pentru că nu l-ai nimicit pe Dicomes şi vei fi de asemenea învinuit că ai pornit cu oaste împotriva unei țări străine, fără aprobarea Senatului. Iată două motive pentru care ți s-ar putea tăia capul. Iar de prietenul tău n-ai cum să te descotoroşeşti, căci vei avea nevoie de prezența mea în orice clipă.

*

Regele Roles veni în tabăra guvernatorului. Primise de curînd ajutor din partea Romei, cîte va care cu arme, scuturi şi coifuri.

— *„Divide et impera”*, zise Oppius Cotta.

— Cine este el şi ce spune, vru să ştie regele.

— Este trimisul Senatului, prietenul şi sfătuitorul meu şi a spus cîteva cuvinte de salut.

— Nu cunosc aceste cuvinte.

— Este o formulă mai nouă care îi face deosebită plăcere lui Augustus.

Roles se lăudă că oastea lui este gata de luptă, mai puternică şi mai temută decît oricînd. Dar, deocamdată, nu poate s-o scoată peste hotare. O parte din supuşii săi, aţîţaţi de vecini, sînt gata să se răscoale şi să ceară capul regelui pentru legăturile lui cu romanii. Aşa că nu cere decît să fie înțeles...

— Cu noi sau împotriva noastră? tună Crassus.

— V-am spus că sînt unii, şi nu prea puțini, care vor să se răscoale...

— Lasă asta pe seama noastră...

— Dar eu am devenit prieten al romanilor, tocmai pentru ca romanii să nu intre în țara mea... Eu am văzut cît de mare este puterea voastră şi am crezut că e mai bine să vă fiu aliat decît să mă împotrivesc vouă... Am crezut că numai aşa pot să-mi păstrez libertatea.

— Şi chiar aşa este. Roma îşi ajută prietenii şi nu şi-i lasă la nevoie, intervine Cotta. Singur spuneai că ai primit ajutor în arme chiar zilele acestea, după ştiința mea şi cîteva pungi de sestreți, iar armata pe care o

vezi nu se află aici decît ca să te ajute să rămîi la cîrmă şi să-i pedepseşti pe duşmanii care ți-au călcat hotarele.

— Dar dacă intrați în țara mea, totul este pierdut...

— Ce vorbe sînt astea? Noi nu venim decît ca prieteni. Ar trebui să te bucuri şi fiecare supus al tău să se bucure de această cinste pe care i-o face Roma.

— Am sperat ca prin alianța cu Augustus să rămîn liber pe tronul meu.

— Dacă te lăsăm singur, poporul tău te va răsturna cu toată armata pe care o ai, în timp ce regii daci din vecini ți-ar trece hotarele. Dacă ții prea puțin la coroana şi la capul tău, te priveşte, dar Roma ține mai mult la ele, pentru că ți-a dat arme şi ți-a dat bani şi nu vrea ca toate acestea să ajungă în mîna duşmanilor şi să fie folosite împotriva ei. Îți place sau nu-ți place, vei rămîne rege al acestei țări. Am venit aici să te ajutăm şi să te protejăm!

*

Oştirile se puseră în mişcare, cohortă după cohortă, care mai de care mai semeață. Sătui de hărțuială cu detaşamentele de năluci ale lui Dicomes, soldații romani de-abia aşteptau să dea piept cu o armată duşmană sau să ia cu asalt vreo cetate întărită. Se dusese vestea că este rost de pradă bogată şi aceasta îi însufleța mai mult decît orice.

Trecură întîi prin țara lui Roles. Dar, deşi regele acesta se bucura de prietenia Romei şi a lui Augustus în persoană, poporul său nu numai că nu-i primea cu bucurie pe noii sosiți, ba chiar îi priveau cu ură şi vrăjmăşie.

— Ai zice că sînt nişte cîini care mîrîie de pe margine şi îşi arată colții, gata să sară asupra ursului şi să-l sfîşie, constată guvernatorul.

Lăsară oaste în cetățile lui Roles, ca să mențină liniştea pînă la întoarcerea regelui. Dar ştiau cu toții foarte bine că, dacă apucă să pună piciorul undeva, ostaşii Romei nu se mai urnesc de acolo decît alungați cu forța. Şi ştiau tot atît de bine că. Roles nu va avea niciodată atîta forță încît să-i dea afară pe romanii aşezați în cetățile sale..

Ajunseră în curînd la hotarul din cealaltă parte. Erau cu toții dezamăgiți că țara pe care o străbătuseră şi o aveau sub protecție se dovedise atît de mică.

— Printr-un regat ca acesta treci cu un singur cal, zise generalul.

— Da, nu ai cînd să-l schimbi, ba nici nu apuci să te aşezi bine în spinarea lui, îl completă prietenul său, reprezentantul Senatului,

— Hei, unde este vremea lui Burebista...

— Nu ofta după vremea aceea, Crassus. Că dacă ar mai trăi Burebista sau unul pe măsura lui, n-ai mai fi ajuns să pui tu piciorul în Dacia.

— Trei regate numai aici, între gurile Danubiului şi mare.... Trei regi pe o fîşie de pămînt...

— „*Divide et impera*”...

— Şi cînd te gîndeşti că lui Cezar, stăpînul lumii, nu i s-a îngăduit să pună pe cap o coroană de rege...

— Să nu ne plîngem. Aceasta a netezit calea Principatului. Şi poate în curînd vom încorona chiar un Imperator.

— Octavian abia aşteptă.

— Te prefer pe tine, Crassus. Şi în treaba asta sper că am şi eu un cuvînt de spus. De altfel poate eşti chiar mai aproape de coapsa lui Cezar decît acest nepot incert. Se ştie că Tertulla, scumpa ta mamă, nu l-a refuzat pe prietenul tatălui tău...

Marcus Licinius Crassus se ridică cît putu mai mult pe spinarea calului.

— Ce vezi dincolo de regatul în care intrăm acum? întrebă în glumă Cotta.

— Văd regatul lui Zyraxes, cel de al treilea rege dac de pe malul drept al Dunării, răspunse generalul cît se poate de serios, ca şi cum privirea lui ar fi putut să atingă celălalt hotar.

— Şi ce vezi în regatul acela?

— Nişte cetăți...

— Şi ce mai vezi?

— Cam atît.

— Dar pe noi nu ne vezi pe acolo?

— Regele acesta nu ne-a făcut vreun rău, nici nouă, nici prietenilor noştri. Ca şi Dapyx, dealtfel, în țara căruia ne pregătim să intrăm.

— Cu atît mai rău pentru el. Că doar n-ai să te întorci din drum lăsînd ceva nesupus în această parte a Daciei.

— Asta aşa este, dar ne-ar trebui ceva de care să ne legăm.

— Mai uită-te încă o dată, poate găseşti.

— Nu văd nimic.

— Nu se poate. Stindardele pe care le-a pierdut Caius Antonius Hybrida, unchiul lui Marcus Antonius, pe cînd era el guvernator de Macedonia şi a fost bătut măr chiar prin locurile acestea...

— Dar nimeni nu ştie unde sînt ascunse stindardele acelea.

— Ce să facem, n-avem decît să scotocim peste tot.

— Doar nu vrei să treci Danubiul, în regatul lui Dicomes, care ți-a dat atîta de furcă chiar pe malul drept al fluviului.

Regele Roles căzu bolnav de pe cal chiar acolo, la hotarul cu Dapyx şi îşi ceru voie să se întoarcă în cetatea sa de scaun. Marcus Licinius îl dezlegă de alte obligații şi-i ură însănătoşire grabnică. Iar Oppius Cotta mărturisi că-i pare nespus de rău şi, ca semn de prietenie, îi dă să-l îngrijească chiar pe medicul său personal, un libert foarte priceput, care şi-a făcuț mîna la o şcoală de gladiatori, unde avea grijă de acei oameni ce

trebuiau să moară sănătoşi şi frumoşi, neapărat sănătoşi şi frumoşi: stăpînii Romei şi ai lumii nu ar fi primit în arenă un luptător fără vlagă şi fără farmec. După cum tot el trebuia să-i cîrpească şi să-i pună pe picioare pe gladiatorii supraviețuitori, plini de răni. Iar cînd îşi dădea seama că bietul băiat n-ar mai putea fi adus în formă, nu-l mai lasă să se chinuie...

— Vezi în aceasta un semn, îl întrebă guvernatorul cînd rămaseră singuri.

— Boala lui e boală cu leac... Medicul meu ştie ce are de făcut... Iar dacă ar fi să căutăm semne, ele ne spun că nu trebuie să ai niciodată încredere într-un dac atunci cînd porneşti război împotriva dacilor.

*

Generalul făcu semn să sune trompetele. Una după a alta legiunile se puseră în mişcare pe cohorte, manipule şi centurii. Cavaleria venea la urmă. Caii păşeau şi ei nerăbdători, îşi încordau gîtul, fornăiau pe nări şi muşcau zăbala.

Licinius Crassus refuză calul.

— Să mi-l aduceți după ce-i voi învinge, ca să-i urmăresc în galop, acum să mergem împotriva duşmanului.

— Parcă am mai auzit cuvintele acestea, îşi spuse zîmbind prietenului său.

— Cu atît mai bine, poate le ții minte.

Şi porni, într-adevăr, pe jos. Dar nu putu să înceapă atacul, pentru că oastea regelui dac nu se afla nicăieri ca să aştepte să fie lovită. Dimpotrivă, răsăreau ca din pămînt pîlcuri de călăreți care trăgeau cu arcurile, aruncau cu sulițele sau se repezeau cu săbiile şi dispăreau în cîteva clipite. Iar de la o vreme începu să ardă totul în fața oştilor romane. Grîul, iarba, parcă chiar pămîntul însuşi! Se tîrau printr-un pustiu negru şi dogoritor, oamenii şi caii sufereau de foame, de sete, de somn, de oboseală. De jur împrejur sate cu oameni care îşi vedeau de treburile lor de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat., Se zăreau livezi fînețe, lanțuri, poiene înflorite, fîntîni cu cumpănă, rîuri cu apă limpede, dar încotro se îndreptau ei numai cenuşă, fum, funingine, fîntîni astupate şi rîuri cu apă în care au fost strivite buruieni otrăvitoare. Şi ostaşii daci care apăreau prin perdeaua de fum, ca să-şi arunce săgețile şi sulițele, după care se făceau nevăzuți.

Nici nu mai ştiau de cînd rătăcesc aşa fără să ajungă nicăieri.

— Cred că deşertul de nisip pe care l-a străbătut Alexandru cel Mare este un fleac față de cel de cenuşă prin care trecem noi, zise guvernatorul.

— Dar îl trecem, generale? Îl trecem sau batem pasul pe loc? îl întrebă Oppius Cotta.

— Poate ai să-mi dai un sfat? Ce spune reprezentantul Senatului de treaba asta?

— Senatul este acum foarte departe de noi, iar noi trebuie să vedem cum am face să nu ne lăsăm oasele pe aici.

— Priviți, apă! strigă cineva.

Într-adevăr, nu prea departe de acolo trecea un rîu printre maluri verzi, cu iarbă mătăsoasă. Generalul dădu poruncă să nu se facă îmbulzeală. Dar caii nu puteau fi stăpîniți, începură să galopeze spre apă cu călăreții în spinare, sau fără ei, cînd aceştia nu se mai puteau ține. Deşi păstrau rîndurile, pedestraşii începură şi ei să alerge După atîta vreme aveau, într-adevăr, sub picioare pămînt reavăn şi iarbă proaspătă. Iar apa era chiar bună de băut, pentru că rîul venea din munte, rece şi limpede.

— Nu a fost nici o cursă, se miră Crassus.

— Să nu ne grăbim, ceva-ceva au pus ei la cale!

— Acum ce să facem? încotro să pornim?

— Tu eşti comandantul....

Se ivi ca din pămînt un călăreț alb pe un cal alb.

— Cine este căpetenia voastră?

— El este, se grăbi trimisul senatului. Marcus Licinius Crassus, fiul lui Marcus Licinius Crassus, cel care s-a aflat în triumvirat cu Pompeius Magnus şi cu Caius Iulius Cezar...

— Prea multe vorbe, îl întrerupse călărețul în alb.

— De ce întrebi? Vrei să te lupți cu el şi să cîştige cine învinge?

— Dacă mă lupt cu el, cine v-ar mai conduce?

— Poate că s-ar mai găsi, dar spune ce ai de spus.

— Vă pot arăta drumul de întoarcere. Pînă la apueul soarelui ați fi dincolo de hotar.

Între timp călărețul în alb fusese înconjurat din toate părțile, se afla acum chiar în mijlocul legiunilor, romane. Se părea că nu mai există nici o scăpare pentru el.

— Şi dacă nu primim?

— Dacă nu primiți, pămîntul va arde mereu sub picioarele voastre şi nu veți ajunge nicăieri.

— Ba vom ajunge la regele vostru, în cetatea voastră de scaun şi chiar tu ne vei călăuzi pînă acolo.

— Eu nu primesc porunci de la străini...

— Deocamdată nu ai încotro...

— Pînă una alta dacă nu ați băut cu toții apă, mai aveți prilejul să o faceți. Este pentru ultima dată. De azi înainte nu va mai fi apă bună pentru voi.

— Ai s-o găseşti chiar tu, că nu-ți va conveni să mori de sete.

— Mai aveți timp să beți apă curată, vă spun!

— Mai întîi să te dăm jos de pe cal, să te legăm frumos şi să-ți punem un căluş în gură, ca să vorbeşti numai întrebat...

Dacă nu ne înțelegem... Dacă este aşa, să ardă din nou totul în drumul vostru...

— Pune-ți mîna pe el...

Zeci de soldați se repeziră asupra lui. Prea mulți pentru un singur om. Se înghesuiau şi se împingeau unii în alții. Şi cînd învălmăşeala lor se opri din porunca generalului, nici urmă de călărețul alb şi nici de calul său.

— Iată-l! strigă cineva.

Călărețul în alb pe calul său alb se afla pe malul celălalt al rîului, netulburat şi neclintit, ca o statuie.

Încă unul... Şi încă unul...

Pe pajiştea verde, smălțată cu flori şi pînă departe în zare, oameni pe cai şi cu armele în mînă.

Marcus Liciniu Crassus dădu poruncă de desfăşurare a atacului şi puse să sune trîmbițele.

În soarele amiezii rîul sclipea ca o piele de şarpe, bătînd în verzui, în albastru, în auriu, în roşcat. Dar cine mai avea timp să observe acest curcubeu?

Din cîțiva paşi vor fi cu toții pe malul celălalt. Unde nu mai trebuie să calce prin cenuşă şi să privească prin pîcle de fum.

— Arde...

Luase foc rîul. Ardea cu vîlvătăi mari şi învîrtejite. Undeva mai la deal, nişte oameni scoteau cu gălețile din gropi un fel de apă neagră care, aruncată în rîu, plutea pe deasupra în toate culorile curcubeului. Pînă i se dădea foc. Iar atunci curgea la vale, un adevărat rîu de flăcări din mal în mal.

*

— Trebuie să ajungem undeva, nu se poate să nu ajungem undeva, zise comandantul cu buzele crăpate pînă la sînge.

— Cînd te-ai înălțat în spinarea calului, acolo, pe hotar, spuneai că vezi nişte cetăți.

— Poate că chiar le vedeam, dar unde sînt?

— Asta e treaba ta, să le găseşti, i-o reteză trimisul Senatului.

— Dar de ce nu mai dăm o dată de vreo margine a acestei țări, pe care o ştim atît de mică?

— Ți-ai închipuit cumva că drumul spre Roma este o simplă plimbare?

— Cred că am intrat pe un drum care nu duce nicăieri.

— Iar eu cred că mi-am greşit omul. Încep să mă conving că nu se poate ajunge prea departe cu unul ca tine.

— Dacă vrei să ne despărțim, nu am nimic împotrivă.

— Să-ți fie clar, prietene, zice Oppius Cotta, eu mai pot să mă descurc, dar pentru tine altă cale nu există decît să-ți laşi ciolanele pe aici sau să

supui țara aceasta. Nimeni nu ți-ar ierta că ai bîjbîit cu atîtea legiuni şi atîta vreme nu se ştie pe unde şi te-ai întors cu mîna goală. Nici Augustus, nici Senatul, nici poporul roman şi nici măcar soldații tăi...

*

Mergeau tîrşindu-şi piciorele prin pustiul de cenuşă. Deodată Oppius Cotta se opri şi încremeni pe loc, cu ochii mari de mirare sau de spaimă.

— Ce ai văzut acolo?

Buzele celui care reprezenta Senatul roman se mişcară cu greu, dar el nu putu să rostească nici un cuvînt

— Vezi şi tu ce văd şi eu? îl întrebă Crassus.

Cotta îngăimă ceva din care nu se putea înțelege mai nimic.

Se mai găsi puțină apă care i se strecură printre buze.

— Cred că nici eu nu mai ajung pînă la capătul drumului, şopti el cînd îşi mai reveni. Am început să am vedenii.

— Ți-a spus ceva?

— Nimic... S-a uitat un timp la mine, parcă pentru a mă cunoaşte, apoi a dispărut.

— Atunci de ce te temi?

— Şi lui Brutus i s-a arătat o vedenie înaintea ultimei bătălii de la Philippi. Iar a doua zi Brutus era mort. Ucigaşul lui Cezar îşi lua răsplata.

— Tu pe cine ai ucis, Oppius Cotta?

— De ce mă întrebi?

— Pentru că, dacă n-ai ucis pe nimeni, n-ai de ce să te temi.

— Dar vedenia era aici.

— Este o nălucă bună... Nu ne face nici un rău...

— Ai văzut-o şi tu?

— Am stat de vorbă. Şi mi-a făgăduit...

— Cine este?

— Un împărat roman.

— O, Crassus, ai început să-ți pierzi şi tu mințile... Roma a avut regi, consuli, senatori, dictatori, tirani, mimi, tot ce vrei, chiar şi un principe, chiar şi un Augustus, dar nu chiar un împărat!

— Este un împărat din viitor... Cel puțin aşa pretinde...

— Vreun zeu căruia îi arde de glumă...

— Nu cred... Dar mai bine lămureşte-te cu el. Iată că a venit din nou.

Plutea prin apropiere, printre perdele de fum şi de cenuşă, o grămăjoară de nor în care se putea ghici o rădăcină de zid în ruină cu un om ghemuit acolo.

— Tu eşti împăratul acela? îşi făcu Oppius Cotta curaj.

— Am o înțelegere cu el, se auzi o voce din nor, am o înțelegere cu el, să-l însoțesc pas cu pas.

— Dar poate ştii că şi eu am o înțelegere cu el: să nu facă nimic fără încuviințarea mea...

— Noi doi ne-am înțeles mai înainte de a te ivi tu pe această scenă.

— Dar tu ce-i oferi? Eu îl ajut să ajungă la cîrma Romei. Tu?

— De fapt, el nu mai are nevoie de nimic...

— Eşti un zeu, te-am prins. Numai un zeu ca Apollo poate să cunoască destinul oamenilor... Nu vrei să faci o înțelegere şi cu mine?... Poți să-mi ceri orice dacă îmi ajuți să pun coroana pe capul unui împărat care să asculte numai şi numai de mine. Primeşti?

*

Grămăjoara aceea de nor se pierduse printre trîmbele de fum şi Cotta rămase fără răspuns.

— Nu te mînia, îl sfătui Crassus, se ține pe aici pe aproape, mai ai prilejul să-i vorbeşti. Vrea să ştie totul despre mine, cine sînt, ce fac, ce gîndesc...

— Despre mine nu?

— Tu nu veniseşi atunci... ,

— Bine. Atunci îmi iau misiunea să-i spun totul despre tine de cîte ori vrea să se intereseze. Tu şi aşa o să fii cam ocupat cu conducerea luptei, iar, pe de altă parte, ar trebui să ai învoirea mea pentru orice cuvînt pe care i-l adresezi.

— Mi-ai luat o greutate de pe umeri. Dar, ca să spun drept, mă cam împrietenisem cu fantoma asta.

*

Oppius Cotta de-abia îşi mai tîrăşte picioarele prin cenuşă. Mai are, totuşi, putere să-l fixeze pe general, cu ochii lui;

— Unde te-am găsit eu pe tine, Crassus?

— Uite aici, în pustiul ăsta vînăt...

— Cine mi te-a scos în cale...

— Ne blestemăm cu toții zilele...

— Am ce mi se cuvine. Cred că nimeni nu a făcut vreodată o afacere mai proastă. În loc să te vînd lui Augustus, te-am cumpărat pentru mine. Şi cu ce mă aleg?

— Nici pielea nu poate să-ți mai fie bună de ceva cît a fost de tăbăcită prin cenuşă. I

— Ai devenit cinic, Oppius Cotta.

— Ce n-aş da să fiu mai cinic decît Diogene, dar să am un butoi ca al lui? Dacă se poate, plin cu apă...

— O să ai de toate, puțină răbdare!

— O groapă sub cenuşă este bună şi aia... Dar nu ştiu dacă tu eşti în

stare măcar de atîta lucru.

— Ai să vezi tu ce poate Marcus Licinius Crassus! strigă generalul.

Şi aşa, prin fum, prin ceaţă, prin cenuşa ridicată de vînt, le apăru în cale o mică cetăţuie.

— Roma ta, Marcus Licinius Crassus, spune în bătaie de joc Oppius Cotta. Nu ai decît s-o cucereşti şi eu îţi pun coroana pe cap.

Legiunile se opriră fără poruncă. În sfîrşit, aveau în faţă o cetate pe care să o cucerească. Aruncară cîteva suliţe ca să se convingă. Nu era vorba de nici o amăgire.

Cetatea. Sta în faţa lor, neclintită ca piatra din care au zidit-o oamenii ei. Acolo, înăuntru, trebuie să fie apă. Apă, mîncare, vin, aur, argint, femei... Şi cîteva palme de loc fără cenuşă, pe care să poţi să-ţi aşezi oasele.

Mai erau încă mulţi, mai erau încă foarte mulţi soldaţi, cu toate ca tot pustiul acela de cenuşă fusese presărat cu trupuri care visau mări de apă bună de băut. Se făcu numărătoarea pe centurii, pe manipule, pe cohorte, pe legiuni, dar numai generalul făcu scăderea, soldaţii nu ştiau cîţi dintre ei s-au pierdut, cîţi au rămas. Oricum mai erau încă foarte mulţi ca să nu-i poată încape o cetăţuie ca aceasta. Nu-i nimic, se încurajau soldaţii, au să mai cadă şi în luptă, sperînd fiecare să se întîmple numai cu alţii acest lucru.

Comandantul era dezamăgit şi contrariat.

— Pentru atîta lucru am făcut eu atîta drum?

— O, Crassus, tu nu cunoşti povestea cu peştişorul de aur...

— N-avem timp de poveşti, Oppius Cotta.

— Aceasta este foarte scurtă. Un prăpădit de pescar care n-avea deloc noroc, prinde şi el, în sfîrşit, o fiţă de peşte, pe care, înfuriat, vrea s-o arunce în lac. Dar fiţa de peşte, neştiind ce intenţii are pescarul acela fără multă minte, se jură, de frică, să-i îndeplinească trei dorinţe şi chiar se ţine de cuvînt şi omul nostru ajunge puternic şi bogat. Aşa că n-ai decît să-ţi arunci undiţa şi să te gîndeşti la trei dorinţe.

— Una ar fi să scap de gura ta afurisită.

— Iar celelalte două ţi le suflu eu la ureche: aurul Daciei şi cîrma Romei...

Crassus îl lăsă pe trimisul Senatului cu povestea sa şi începu să dea porunci pentru pregătirea asaltului.

— Pe toţi zeii, sări Oppius Cotta, dar asta nu se poate.

— Eu sînt aici comandantul, se supără proconsulul şi ne-am înţeles să nu te mai amesteci în poruncile mele.

— Dar, pe capul lui Iupiter tunătorul, nu vezi în ce hal eşti? Nici un pic de măreţie şi de strălucire. Aşa crezi că se poate cuceri o cetate?

Luă totul asupra sa, adică ceru să se ridice un cort şi să se deschidă cufărul generalului, îl dezbrăcă pînă la piele, îl frecă cu şomoioage de pînză,

pînă îl scoase din cenuşă, îi alese cele mai frumoase veşminte şi cele mai strălucitoare catarame şi paftale, îl îmbrăcă de sus pînă jos cu multă grijă, îi puse pe cap coiful aurit şi-l privi plin de admirație.

— Asa da...

— Te pricepi destul de bine...

— Oooo, dar eu l-am îmbrăcat pe Agamemnon şi pe Ahile, pe Menelau şi pe Ulise, pe Creon şi pe Oreste...

— Ce tot spui acolo?

— Nu ştiai că la Roma am grijă de saltimbanci, de mimi şi de actori? Dacă Mecena a pus mîna pe poeți, am luat şi eu ce a mai rămas. Că trebuia să mă arăt şi eu cu ceva în fața Cezarului şi să mă fălesc şi eu în ochii poporului. Şi-i ajut în multe feluri, chiar să se şi îmbrace înainte de a intra în scenă, cu toate că nu prea am foloase de pe urma lor.

Tot vorbind îşi făcea de lucru cu fel de fel de pomezi din fel de fel de borcănaşe.

Cînd Marcus Licinius Crassus apăru în fața cetățuii cu trupul drept, cu capul semeț, cu ochii de vultur, la un mic semn al lui Cotta toată oştirea porni să-l aclame.

— Dă-i drumul, generale, lumea este a ta!

— Dar cu ei ce facem, întrebă comandantul arătînd dintr-o sprînceană spre soldați. Sînt atît de negri de fum şi funingine încît nici mamele lor n-ar putea să-i recunoască.

— Ei n-au nici o importanță.

— Dar sînt soldații Romei...

— Ei, bine, dacii din cetate n-au decît să creadă că Roma a trimis asupra lor nişte soldați care au fost prinşi în Africa de mici copii, cînd erau sălbatici şi mîncau oameni, obicei de care nu s-au desprins... Dar hai odată, peste cîteva ceasuri asfinţeşte soarele şi nu am chef să dorm pe afară...

*

Şi cum Crassus, îmbătat parcă de propria-i strălucire, mai vrea să admire acest moment, Cotta ia stindardul cel mare din mîinile stegarului, înaintează cu el şi înfige prăjina cu vulturul roman chiar în fața porților.

— Treaba este pe jumătate făcută.

De la o vreme guvernatorul nu poate să-şi mai dea seama cînd reprezentantul Senatului vorbeşte serios şi cînd ia totul în zeflemea.

La porunca lui Crassus sînt puse în poziție de bătaie balistele şi aruncătoarele de săgeți care au putut fi aduse, în bucăți, pe spinarea măgarilor şi a catîrilor, prin deşertul de cenuşă. S-a putut încropi din scînduri şi din bîrne chiar şi o turlă de atac, mai înaltă decît zidurile cetățuii. Scările de lemn, cängile, funiile cu cîrlige la cap şi berbecii cu

capul de aramă, sînt aduse şi ele în primele rînduri. Într-adevăr, Crassus nu era un general de paie. Cînd văzu şi mulțimea de soldați întărîtată, gata să se arunce în luptă şi să nimicească tot ce-i stă în cale îşi dădu seama că în mai puțin de un ceas ar dispărea definitiv cetățuia aceea cu tot ce are în ea. Fu cel mai bun moment ca prietenul său să-i spună:

— Roma nu dă nici doi bani pe un general care se întoarce cu oastea decimată, dar fără sclavi, fără aur, fără argint, fără grîu, fără pradă...Crassus rămase un timp cu capul plecat sub povara gîndurilor, apoi îşi ridică fruntea cu semeție:

— Bine. De dragul tău îi iert. Le dau voie să deschidă porțile.

— Hei, deschideți porțile!.,.

Oppius Cotta păşise înainte şi strigase din toate puterile aceste cuvinte, dar nu se întîmplă nimic. Începu să tuşească şi să strănute.

— Afurisita asta de cenuşă mi-a înfundat gîtlejul. Îmi scîrțîie glasul ca o uşă de cocioabă. Să mai încerc o dată?

— Încearcă, încearcă! Balistele şi catapultatele sînt pregătite şi glasul lor n-o să scîrțîie... Cît ai bate din palme punem cetatea la pămînț.

— Lasă-i să deschidă... Hei... Cu ce să încep?

— Cu ce altceva decît să le spunem cine sîntem şi ce vrem de la ei?

— Marcus, Licinius Crassus, proconsul roman, se află în fața porții. Proconsul roman, guvernatorul Macedoniei...

— Şi ce dacă, se auzi un glas de pe zid în limba dacă.

— Nu-mi traduci? se răsti Crassus la Cotta, care rămăsese consternat.

— A spus că le pare bine de cunoştință, sau aşa ceva, limba acestor barbari nu este întotdeauna de înțeles, iar mie îmi sînt şi urechile înfundate cu cenuşă... Să mai încercăm:

— Marcus Licinius Crassus, proconsul roman, guvernator al provinciei Macedonia. Deschideți porțile...

— Sîntem prea săraci ca să putem primi un asemenea oaspete! se auzi aceeaşi voce de undeva de pe zid...

— Nu-i nimic, generalul se mulțumeşte cu cît aveți...

— Cu cît adică? întrebă aceeaşi voce.

— Să nu-i amăgim! interveni Crassus.

— Generalul mai este şi un om foarte cinstit, nu vrea să vă mintă. Se mulțumeşte cu avutul vostru. Mult-puțin, cît este. În schimb, nu se va atinge de viața voastră. Şi, ca să aveți cu ce trăi, să nu muriți de foame, vă luăm cu noi la Roma...

— Dar cu ce i-am greşit noi generalului de vrea să ne pedepsească?

— Generalul vă asigură că nu vă consideră vinovați cu nimic.

— Dacă este aşa, n-are decît să-şi caute de drum...

— Asta şi face. Din păcate, acesta este singurul drum pentru el care duce la Roma şi el trebuie să ajungă neapărat acolo.

— Dacă face cale întoarsă poate că îl lăsăm să plece fără nici o sminteală.

— Ce vrea să spună, întrebă Crassus nerăbdător.

— Că ne dă voie să ne întoarcem fără să ne facă nimic...

— Să ne înapoiem? E nebun?

— Barbar, generale!

— Am obținut cu greu comanda acestei armate...

— Generalul s-a dat peste cap, reluă trimisul Senatului, poate pentru cei din cetate, poate pentru umbra aceea care plutea într-o scamă de nor.

— Şi am făcut atîtea cheltuieli...

— A vîrît o întreagă avere în afacerea asta, cine îl plăteşte?

— Dacă generalul este sărac, noi sîntem şi mai săraci, se auzi aceeaşi voce de pe zid.

— Generalul e putred de bogat, îi răspunse Cotta. Tot atît de bogat ca şi tatăl său, celălalt Crassus, dacă ați auzit de el.

— Pe Crassus acela l-au prins părții şi i-au turnat aur topit pe gît, ca să-i potolească pofta de jaf.

— Aceasta este altă poveste, răspunde Oppius Cotta.

— Da, altă poveste, dar noi nu i-am putea umple lui Crassus gura decît cu pămînt. Aşa că, dacă a pornit după aur, să-l caute în altă parte.

— Ce spune? întrebă generalul care îşi auzise numele.

— Spune că încă nu s-au decis.

— Mă doare gîtul, se plînge generalul prietenului său, mă doare gîtul de cînd stau cu capul dat pe spate ca să privesc spre creasta zidului ăsta nenorocit.

Şi cît vrea el să pară de impozant, şi cît de bine îl dichisise omul care la Roma avea de a face cu actori, generalul părea foarte mic şi foarte neînsemnat în fața cetății.

— Nu e întotdeauna uşor să ții un cap pe umeri, zice trimisul Senatului.

— Şi soarele ăsta...

— Soarele bate dinspre ei.

— Da, dar îmi scoate mie ochii...

— Ține-i închişi.

— Şi ce autoritate mai are un general dacă duce tratative cu ochii închişi?

— Autoritatea lui stă în arme..

— Nu mai pot să aştept! zice Crassus frecîndu-şi ceafa cu palma.

— Deschideți porțile, generalul şi-a pierdut răbdarea!

Crassus se scutură, parcă ar vrea să se lepede de ceva.

— Voi ați vrut-o!

— Dacă nu se poate altfel, ne vom apăra!

— Să vă apărați?... Dar nu vedeți că am atîția ostaşi încît dacă ar împinge numai cu un singur deget, n-ar mai rămîne piatră pe piatră din zidurile voastre?

— Poate ții să treci peste trupurile lor...

— Ce zice?

— Spune că nu deschid, dar că ar mai fi un mijloc să ajungi în cetate.

— Aşa a spus?

— Da, zice să faci o stivă de trupuri de jur-împrejurul cetății...

— Să sune trîmbițele! dă poruncă generalul.

— Sunați asaltul! repetă trimisul Senatului.

*

Cetatea era atît de mică pe dinăuntru încît de-abia ar fi putut să încapă în ea două centurii. Dar nu se înghesuia nimeni să-şi caute loc. Fum, flăcări, jar, spuză, cenuşă, zgură, scrum, funingine, ruine. Soldații romani îşi făcuseră datoria. Chiar aşa, istoviți de drum, însetați şi flămînzi, plini de funingine, veneau mereu spre ziduri, izbeau în ele şi încercau să le urce. Nu mai puteau ține nici lancea, nici scutul, li se muiaseră mîinile şi picioarele, dar trompetele sunau mereu şi ei se izbeau de ziduri şi se cățărau pe ele fără să ia prea bine seama la ce fac, de parcă erau pe jumătate beți sau pe jumătate adormiți. Şi veneau mereu, unii după alții, unii în alții, ca furnicile acelea pornite în şiruri lungi, pe care nimic nu le mai poate opri sau întoarce din cale.

Şi s-au surpat zidurile sub ei şi au căzut porțile ca într-un vis, unde nimic nu se explică şi nimeni nu încearcă să înțeleagă de ce aşa şi nu altfel.

— În privința soldaților, ai cu ce să te lauzi, generale... Dar ce te faci cu restul? Cînd intri în Roma trebuie să arunci cîte ceva în gîtlejul dihaniei aceleia mereu flămînde... Nici aur, nici argint, nici grîne, nici vinuri, nici pietre scumpe, nici regele, nici regina, nici bărbați, nici femei... Numai ziduri în ruină şi oameni morți... Au luptat pînă în ultima clipă,"iar supraviețuitori, dacă au fost, şi-au pus singuri capăt zilelor... Drumul spre putere nu se netezeşte aşa...

Uluit, Crassus se întoarse printre morți şi se aplecă asupra lor, vrînd parcă să afle ceva de la ei. Şi poate că chiar află, pentru că începu să alerge şi să strige după cei care se îndepărtau.

— Oppius, vino înapoi... Vino să vezi ceva... Vino să vezi ceva de neînchipuit...

Într-adevăr, oricît căutară, printre toți morții aceia nu se afla nici un copil.

— Asta înseamnă că i-au ascuns undeva înainte de sosirea noastră.

În ochii lui Crassus începu să fluture un pic de speranță. Nu era totul pierdut. Iar Cotta o luă chiar înaintea gîndului său.

— Şi unde au ascuns copiii, au ascuns grîul, vinul, comorile şi vitele...

Porniră spre nişte dealuri golaşe care se zăreau nu prea departe de acolo.

O vale nu prea adîncă plină de pietre albe. Dar, lucru şi mai ciudat, în pereții albi ai muntelui se deschidea o gură de peşteră. Crassus şi Cotta se aşezară în genunchi să caute urme.

— Pe aici au trecut nişte oi... Sau nişte capre... Tu auzi ceva?

— Un fel de vuiet ca atunci cînd pui urechea la gura cochiliei unui melc mare...

— Ieşiți afară, îşi strigă porunca generalul în gura de peşteră. Ieşiți de bună voie pînă nu venim să vă scoatem de urechi... Primul care iese primeşte o pungă de dinari şi este lăsat liber, să stăpînească în cetate sau să meargă unde vrea...

Oppius Cotta nu se lăsă mai pe jos şi strigă şi el aceleaşi lucruri, mai înflorindu-le, mai punînd cîte ceva de la el, în gura de peşteră. Dar nu primi nici un răspuns.

— Dacă nu ieşiți de bună voie, vă zidim de vii! țipă Crassus.

— Grozavă idee, se entuziasmează trimisul Romei şi începe să strige acest lucru în gura de peşteră.

— Vă zidim de vii, vă zidim de vii... vă zidim de vii, îl îngînă ecouL..

Oppius continuă să strige cu şi mai mult zel în gura de peşteră.

— Vă zidim de vii...

— Adună pietre, porunci generalul. Îi voi zidi chiar cu mîna mea.

Dar nu este prea uşor să cari bolovani, nişte bolovani de piatră cu muchiile ascuțite. După un timp reprezen- tantul Senatului se apropie de general cu şalele frînte.

— Chiar ai de gînd să faci treaba asta?

— Dar ce-ai crezut?

— Am crezut numai că vrei să-i sperii...

— Nu-i vezi cît sînt de încăpățînați? Dacă nu vor, lasă-i să nu vrea. Cum au să se mai roage de mine cînd au să vadă că se înăbuşă fără nici o gură de aer! Şi s-ar putea ca atunci să nu mai vreau eu să-i ascult.

— Să nu faci una ca asta... Atîta ți-a rămas... Dacă mor şi ei, cum au murit cei din cetate; soarta ta este pecetluită.

— Totuna, dacă nu ies de acolo.

— Nişte copii, ți-am spus... Speriați, morți de frică... Sau poate că nu mai există nimeni acolo... Poate că au ieşit pe altă parte...

— Pe unde să iasă? Am trimis toți soldații să scotocească munții palmă cu palmă, să astupe toate răsuflătorile astea de bursuci sau să pîndească la gura lor.

— Poate că ai dreptate!

— Piatră! porunci scurt, Crassus fără să mai aştepte soldații care să

facă acest lucru.

— Hai, ieşiţi de acolo că vă zidim de vii, mai încercă încă o dată omul venit să-l supravegheze pe guvernator, dar fără nici un rezultat.

— Piatră! ceru Crassus parcă scos din minţi.

Şi începură să se înalţe într-adevăr, zidul în gura de peşteră...

*

Ultimele rînduri de bolovani. Lui Crassus îi sîngerează palmele. Ochii i s-au adîncit în fundul găocilor. Coiful îi stă strîmb pe cap. Picioarele se îndoiesc sub el şi trupul pare gata a se surpa cînd într-o parte, cînd în alta. Dar zideşte din ce în ce mai înverşunat.

...„Hei, puişorilor, vă aud eu cum începeţi să piuiţi... Şi cum o să vreţi să-mi ciuguliţi din palmă... Nu vă grăbiţi?.., Nici eu nu mă grăbesc... Ştiu că sînteţi acolo, dincolo de zid... Vă simt respiraţia... Vă simt bătăile inimii... Soarta a făcut să depindem unii de alţii... Eu nu sînt nimic fără voi... Voi, dacă nu ne înţelegem, nişte morţi frumoşi într-un fund de peşteră... Trebuie să ajungem la o înţelegere... Dacă ne înţelegem, vă duc la Roma... Roma, cetatea eternă... De o mie de ori mai bine sclavi la Roma decît ziditi în peşteră... Decît să se caţere păianjenii pe voi şi să vă umble pe sub veşminte... Decît să vă scoată liliecii ochi şi să vă sugă vampirii sîngele... Ce mai aşteptaţi?... Ce mai aşteptaţi?”...

Restul expediţiei nu-l mai interesa pe Ulpiu Traian. Sta scris că Marcus Licinius Crassus, după ce a cucerit regatele dacice ale lui Dapyx şi Zyraxes, după ce a zidit gura unei peşteri în care erau ascunşi copiii ce nu voiau să cadă în mîna cuceritorilor, după ce a distrus cîteva cetăţi, a venit la Roma unde şi-a celebrat triumful. După care a intrat uşor şi definitiv în eclipsa lui Augustus şi nu s-a mai vorbit despre el. Drumul lui spre glorie şi spre putere, visul lui tăinuit de a ajunge stăpînul Romei, toate acestea luaseră sfîrşit încă de cînd l-au scos soldaţii din fundul acelei văi întunecate...

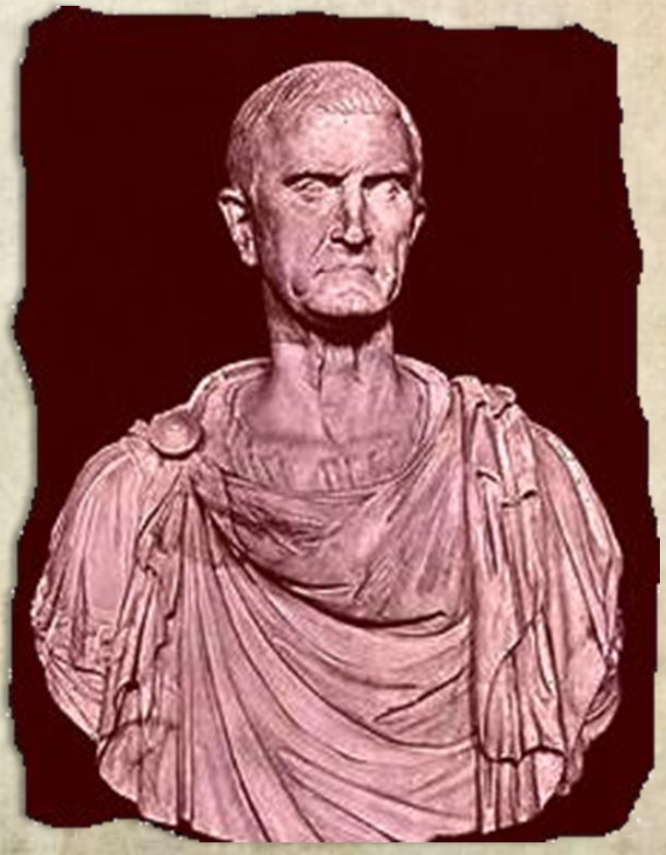

IV

Păşeşte cu picioarele goale peste dărîmături. Trupul i se leagănă în mers. Are o pînză prinsă în jurul gîtului, care îi cade pînă în călcîie, înfăşurîndu-i trupul în cute largi şi mototolite. Merge cu paşi cam nesiguri. Un ochi care rîde, un ochi care lăcrimează. O coroană strîmbă pe cap, din frunze de laur poleite. Şi poartă pe braţe şi sprijină de bolta pîntecului ceva înfăşurat în pînză, care ar părea un copil în scutece, dacă nu s-ar vedea bine că atîrnă cu mult mai greu.

— Cred că ştii bine cine am fost...

— Mai bine n-ai mai fi fost...

— Pentru Roma... Pentru restul romanilor... Dar tu ar trebui să-mi fii recunoscător! Cine ai fi fost fără mine? Un ostaş acolo, şi nimic mai mult.

— Cînd Marcus Cocceius Nerva m-a înfiat...

—...Şi ce dacă erai la data aceea proconsul în Germania Superioară? Nu tot eu am creat provincia aceasta, după înăbuşirea răscoalei guvernatorului Antonius Saturninus?

— Da, am fost numit proconsul acolo cu aprobarea tuturor senatorilor.

— Şi pe senatori cine i-a aprobat? Cine i-a numit? Putea să ridice măcar un deget vreunul dintre ei fără voia mea?

— Ar fi plătit cu capul aşa ceva.

— Unii chiar au plătit-o. Dar mi-a scăpat printre degete cel mai puțin bănuit dintre ei, Nerva acela, tatăl tău adoptiv. Dar el, se pare, n-a lăsat să-i scape prilejul...

— După moartea ta, a fost, într-adevăr, proclamat împărat.

— După ce am fost ucis... Dar poate că el n-a avut nici un amestec...

— Nu cred, eu oricum eram departe de Roma...

— Deci Marcus Cocceius Nerva... Cine ar fi crezut?... Nu bea, nu-i plăceau femeile nu iubea nici puterea, nu căuta onoruri, nu alerga după glorie, nu strîngea avere... Marcus Cocceius Nerva, împăratul romanilor...

— Împăratul romanilor sînt eu, spuse omul de pe Zid, fără nici un pic de mîndrie, ba chiar cu tristețe în glas.

— Aşa?... I-ai făcut vînt de pe tron?...

— S-a stins de moarte bună...

— De multă vreme împărații Romei, nu mai mor de moarte bună.

— M-a desemnat succesor la tron, dar nu a fost numai voința lui, senatul, armata, poporul, toată lumea mi-a cerut acest lucru.

— Ca să speli Roma de ruşine, cu sabia în mînă.

— Chiar aşa s-a spus, că aş fi singurul bărbat în stare să spele ruşinea aruncată asupra Romei.

— Numai că va fi foarte greu, Ulpiu Traian. Ar trebui să începi cu Roma. Iar grajdurile lui Augias nu erau nimic pe lîngă cetatea de pe cele şapte coline...

— Ai avut tu grijă de asta...

— Eu? Mă acuzați cu toții pe mine, dar ce am făcut eu mai rău decît că nu am cucerit Dacia? Nici Augustus n-a cucerit-o, dar nu i-a adus nimeni nici o vină...

— Niciodată Roma nu s-a simțit atît de apăsată...

— Desigur, Nero a uşurat-o cînd i-a dat foc de-a ars mai bine de jumătate... Sylla a uşurat-o de cîteva sute de capete dintre cele mai răsărite. Cezar şi Pompeius i-au luat destul sînge, Antonius şi Octavianus la fel... Dar toată lumea a uitat toate acestea... Nimeni nu mai vede decît ruşinea pe care am aruncat-o eu asupra Romei.

Se aşază pe o piatră potrivindu-şi cu grijă pe genunchi şi pe coapse acel ceva pe care îl ținuse pe brațe înfăşurat în pînză. Şi începe să mormăie sau să îngîne un fel de cîntec dacă nu cumva este un bocet mocnit. Un ochi parcă îi rîde, un ochi parcă îi plînge. Şi coroana cojită de poleială, care îi stă strîmbă pe cap. N-ai putea să spui dacă este un spectacol vesel sau unul nespus de trist.

— Nu te-am chemat ca să te judec, caută să-l liniştească omul de pe zid...

Bărbatul cu fața buhăită, cu cearcăne mari la ochi, cu gura ca de

mască grecească, cu colțul buzelor ba ridicat, ba căzut, înfăşurat într-o bucată de pînză cenuşie, leagănă uşor pe genunchi acel ceva care ar putea şi n-ar putea să fie un copil.

— El este fructul păcatului meu... Şi trebuie să-l port mereu cu mine...Şi se apleacă asupra sa. Şi nimeni nu şi-ar putea da seama dacă gungure un prunc sau scînceşte un biet bătrîn.

Dar după un timp îşi drege glasul:

— N-am fost cel mai rău dintre toți. Este adevărat că am cam pus senatul cu botul pe labe, dar am făcut-o ca să nu-şi arate colții şi nu eram eu primul, Sylla încercase mai de mult şi cîți alții după el. M-am proclamat cenzor pe viață, dar Augustus n-a făcut acelaşi lucru? Au căzut şi cîteva capete în vremea mea, dar nu prin prescripții, au avut loc procese de „crimen maiestatis" în care cei învinuiți au putut să se apere în fața judecății şi nimeni n-a fost ucis înainte de a se da sentința de condamnare... În afară de mine, care am fost înjunghiat ca o vită, fără să mi se dea posibilitatea să mă dezvinovățesc.

— Poți s-o faci acum, dacă ai dovezi!

— Te temi,.. Te temi pentru tine... Şi ai de ce... Tronul Romei le-a fugit multor împărați de sub picioare. Împăratul Claudius a fost otrăvit de Agrippina ca să-l urce pe tron pe fiul ei Nero. Care, la rîndul său, îşi ucide fratele, nepoții, ba chiar pe propria-i mamă. În drum spre tron, Vitellius îl ucide pe Otho, celălalt pretendent, şi cade şi el străpuns pe străzile Romei, aşa cum este trimis în lumea umbrelor şi generalul Galba, care şi el ținea să-şi pună coroana pe cap, ba chiar fusese proclamat împărat de ostaşii săi... Cu mine ştii ce s-a întîmplat... Ți-e teamă, Ulpiu Traian... Vrei să-ți iei măsuri de prevedere ca să nu ți se întîmple la fel... Să afli de la mine cum de am putut ajunge să-mi se înfigă pumnalele între spete... Altfel nu m-ai fi chemat din lumea umbrelor...

— De la tine, Domițian, vreau să ştiu cum de a putut să te învingă Decebal, cum de ți-a aruncat armata afară din Dacia şi cum de ai ajuns să-i plăteşti tribut...

— Da, chiar aşa s-a spus, încă de pe atunci, că am fost învins, că mi-a aruncat toată armata din țară lui, că i-am plătit tribut... Cu toate că solii lui Decebal au declarat supunere chiar în Senatul de la Roma, cu toate că triumful meu a fost strălucitor şi în convoiul de captivi se aflau chiar prinți şi prințese, cu toate că prada a umplut tezaurul cu aur, şi argint...

— De ce nu i-ai supus pe daci, Domițian?

— Dar unde sîntem? Ce se întîmplă aici?

— Ruinele pe care le vezi sînt ale Sarmizegetusei...

— A căzut cetatea lui Decebal... Ai cucerit Dacia...

Bărbatul înfăşurat în pînză se ridică de pe piatra afumată şi îşi întinde spre cel de pe rădăcina de zid mîinile, în care ținea acel ceva pe care îl

numea fructul păcatului său.

— Dezleagă-mă!

— Am distrus Sarmizegetusa, dar nu pot să-i supun pe daci... Ajută-mă!

— Eu să te ajut?... Eu, un sclav în lanțuri, pot să-i fiu de folos celui care a intrat în Sarmizegetusa?

— Dacă ai răbdare să-mi povesteşti pe îndelete drumul tău de ducere şi drumul tău de întoarcere...

— Povestea este lungă şi începe de departe...

— Noaptea asta nu trece peste lume pînă cînd nu aflu tot ce se poate afla...

Se aşază din nou pe o piatră afumată şi îşi potriveşte iarăşi pe genunchi acel ceva care ar fi putut să fie un copil dacă n-ar fi fost atît de greu. Şi se apleacă asupra lui, cu coroana strîmbă pe cap, cu un ochi care parcă rîde, cu un ochi care pară plînge. Şi mormăie un fel de cîntec sau un fel de bocet.

*

Ca din senin căzuse vestea că regele dac a spart încercuirea, că a spulberat legiunile romane care îi țineau țara ca într-un cleşte amenințînd s-o strivească, ba chiar a trecut fluviul. Iar guvernatorul Moesiei, Oppius Sabinus, care se aruncase asupra lui cu toate forțele, ca să-l oprească, şi să-l nimicească, îşi pierduse întreaga armată şi capul o dată cu ea.

Toată lumea ştiuse că regele dac este încolțit în vizuina lui, unde vînătorii romani îl vor căsăpi fără milă. Dar iată că leul rupsese gratiile cuştii şi pornise la atac. Şi, cu toate că între Dunăre şi Tibru se aflau atîția munți, atîtea ape şi atîtea legiuni romane, mulți negustori trăgeau obloanele la prăvălii şi mulți locuitori ai cetății îşi aduceau aminte că au de făcut nişte călătorii mai lungi spre sud, lăsîndu-şi deocamdată casele din Roma pe seama sclavilor. De pe vremea cînd Hannibal se aflase la cîțiva paşi de porțile cetății eterne nu mai fusese vîrîtă atîta spaimă în sufletul stăpînilor lumii.

Cornelius Fuscus îl asigură încă o dată pe împărat că totul este pregătit pentru drum. Şi Domițian puse să se sune din toate trîmbițele că porneşte fără întîrziere să facă din Dacia o provincie romană, să umple cu grîu hambarele imperiului, cu aur visteria lui şi cu sclavi noi piețele de sclavi şi cu gladiatori noi şcolile de gladiatori, după care Roma va cunoaşte cel mai mare triumf din istoria sa şi cele mai strălucite sărbători.

*

Îl pierduse pe Caballus. Măscăriciul fusese găsit încovrigat cu genunchii la gură. Împăratul a plîns, apoi a dat poruncă să i se despice burta ca să se vadă dacă nu are cumva intestinele arse de otravă. Legile Romei nu dădeau voie să se caute în măruntaiele oamenilor. Dar Domițian

era Marele Cenzor al imperiului. Şi Marele Cenzor poate să acuze, nu să fie acuzat. Nu se găsise urme de otravă. Dar mațele măscăriciului erau atît de încurcate încît nu prevesteau nimic bun.

Împăratul îl trimise înainte pe prefectul pretorienilor, generalul Cornelius Fuscus, să aducă asupra dacilor legiunile din Panonia şi tot ce se mai putea aduna din Moesia, urmînd ca el să pornească la cîteva zile cu celelalte oştiri. O puse la adăpost de ispite şi de clevetiri pe nepoata sa Iulia, care, ca de obicei, mai aştepta încă un copil, iar mica vestală îl scoase din încurcătură dispărînd pe neaşteptate şi fără urmă. Grija, tristețea şi nemulțumirea lui de acum erau că rămăsese fără bufon şi nu făcuse încă rost de nici un poet care să scrie marea epopee a războiului dacic. Dar tocmai atunci se ivi din obscuritatea curții imperiale un oarecare Commodus, care slujise la mai mulți oameni de seamă şi chiar în armată, ajungînd pînă la gradul de centurion. Nu se ştia nimic despre originea lui, în afară de o poveste fără căpătîi, cum că o libertă cam tuciurie de pe Nil ar fi trecut prin patul primului soț al Agrippinei, Cnaeus Domitius Ahenobarbus, se înțelege, înainte ca aceasta să-şi trimită bărbatul în lumea umbrelor, ca să ajungă împărătească la Roma. Ar fi fost deci fratele vitreg al lui Nero. Lucru puțin probabil, pentru că nu a ajuns nici să strîngă avere şi onoruri şi nici să fie ucis în timpul domniei împăratului poet, cîntăreț şi actor. Oricum, acest Commodus, care bătuse lumea în lung şi în lat, făcînd ba pe soldatul, ba pe saltimbancul şi care lucra prin diferite case ca om bun la toate, era şi puțin poet, era şi puțin măscărici, dar, mai ales, se pricepe să organizeze nişte ospețe ca nimeni altul. Avea o limbă afurisită dar foarte mult haz, se potrivea cu împăratul în multe privințe şi, cum acestuia i se mai spunea şi Nero cel pleşuv, se porecli singur Nero cel cotonog pentru că rămăsese cu picioarele cam strîmbe, nu se ştie în ce împrejurare.

*

Commodus făcu semn purtătorilor de lectică să se oprească şi se apropie de împărat cu capul descoperit. Trezit oarecum din toropeală, Domițian se întinse cu plăcere, căscă îndelung şi întrebă:

— Unde sîntem?

— La Naissus, stăpînd, în Provincia Moesia.

— Departe sau aproape de Dacia?

— Foarte aproape şi foarte departe.

— Ascultă, prietene, n-am chef, după atîta drum, să dezleg şarade.

— Dacă n-ai chef, nu te mai naşte... Viața toată este o şaradă...

— Mai greu va fi cu tine să ştiu cînd eşti măscărici, cînd eşti altceva...

— Asta numai pînă te obişnuieşti cu mine, că pe urmă nu mai înțelegi nimic... Dar de ce ai vreți să ştii cînd sînt una, cînd sînt alta?

— Pentru ca să ştiu cînd îți tai capul. Numai măscăriciului i se poate

îngădui să spună orice...

— Măscăriciului şi împăratului.

— Aşa că atunci cînd eşti altceva decît măscărici, să-ți măsori vorbele, că mi-ar pare rău să rămîn fără tine.

— Ce n-ai observat pînă acum este că eu îți sînt, de fapt, un alter ego...

— De-abia m-am trezit dintr-un somn ca vai de lume, aşa că să trecem peste asta... Încă o dată, sîntem aproape sau departe de Dacia?

— Destul de aproape ca să poți să pretinzi că ai condus lupta şi destul de departe să ne luăm tălpăşița în cazul că ei vor da peste cap legiunile noastre.

— Înghite-ți limba, trimit peste fluviu cele mai bune legiuni ale imperiului şi pe cel mai ambițios şi viteaz general.

— Oricum, puțină prudență nu strică. De altfel chiar tu ai gîndit acest plan de bătaie: să conduci războiul de dincoace de Danubiu, de pe terenul ferm al imperiului.

— Ca să am o privire cît mai largă...

— Bineînțeles că ideea este genială. În schimb generalul nu are cine ştie ce aici, zice Commodus ciocănindu-se cu vîrful degetului în frunte.

— Tot ce-mi trebuie, îi explică Domițian. El n-are nevoie de cap, decît să acționeze. Să transforme în fapte ideile mele. Să le croiască drum cu sabia şi să nu se abată de la ele nici cît negrul sub unghie.

— Prea bine, împărate. Dacă este aşa, acesta este cel mai bun loc în care putem să ne oprim.

— Locul cel mai apropiat şi cel mai îndepărtat de Dacia, îl îngînă Domițian. Dar hotărîrea îmi aparține.

— Firește. Eu n-am făcut altceva decît să pun în cuvinte gîndul tău.

— Foarte aproape şi foarte departe de daci...

— Exact atît cît trebuie....

— Atunci ia tăblița şi notează locul, data şi ora cînd Flavius Domitianus a început cucerirea Daciei.

— Poruncă, împărate...

Cezarul coboară din lectică ținut de subsiori. I-au cam amorțit şi, i-au cam înțepenit picioarele şi se cam leagănă ca o rață care vine de la baltă. Desigur că s-ar fi cuvenit ca în aceste clipe istorice să aibă o înfățişare mai măreață.

De pildă să joace sub el un armăsar aproape sălbatic şi... toate celelalte. Dar Commodus era plătit bine pentru serviciile sale şi poate că va avea şi ceva talent s-o aducă frumos din condei.

*

I se pregătise împăratului pentru reşedința lui de război un palat, ce e drept nu prea mare, dar atît de cochet şi de bogat încît nici nu şi-ar fi putut închipui să existe aşa ceva în oraşele de provincie. Aleea cu lei de piatră era

aşternută cu nisip sidefiu din cochilii de scoici, în melcul fîntînii arteziene un delfin argintiu arunca apă spre bolta de azur a cerului, pe scările de marmoră albă se desfăşura un covor moale, în vestibul aerul era răcoros şi parfumat iar în atriu se afla chiar statuia lui Domițian, un chip, e drept, ceva mai tînăr, mai armonios, mai bărbătesc decît modelul, dar cu aceeaşi cunună de lauri pe cap. Văzîndu-l că ezită, mai marii oraşului îl asigurau că se va simți cît se poate de bine, fapt pentru care garantează chiar cu capul... Iar Commodus încerca să-l convingă, punîndu-şi şi el zălog tot capul, că ceva mai bun nu se găseşte între Roma şi Sarmizegetusa, oraşul acesta mai avînd şi avantajul că se află, „foarte aproape şi foarte departe" de Dacia.

— Nu mă îndoiesc de cuvintele voastre, dar cum vă puteți-închipui voi că — în timp ce soldații imperiului mărşăluiesc pe drumuri străine, bătuți de vînturi şi de ploi şi de săgețile duşmanului — în acest timp comandantul lor suprem, conducătorul războiului, împăratul romanilor, ar putea să se răsfețe într-un palat? Vreau să împărtăşesc soarta soldaților mei şi atîta timp cît va dura cucerirea Daciei n-am să intru sub alt acoperiş decît sub o pînză de cort!

Toți cei de față se arătară foarte impresionați de această hotărîre, în afară de Commodus, care cunoştea mai bine valoarea cuvintelor. Şi în timp ce ceilalți stăteau încremeniți de admirație, el scrise vorbele de mai sus pe tăblița cerată, apoi dădu în şoaptă poruncile pentru a se întinde cortul imperial, aşternut cu cîteva rînduri de covoare. În rest, aproape tot ce se putea găsi într-un palat, de la patul pentru masă Dînă la patul de dormit.

Pînă una alta împăratul se urcă în lectica trasă la umbra unui platan şi, aşezat aşa, cu picioarele încrucite sub el, cu coroana aurită pe capul lui pleşuv, înconjurat de oamenii săi, avînd mereu pe față o privire blîndă, primi primele ştiri şi luă primele hotărîri în legătură cu supunerea țării de dincolo de Danubiu.

— Duras nu mai este rege al Daciei, se înghesui să anunțe un bărbat din ordinul cavalerilor, atît de mîndru de această veste, de parcă chiar el ar fi aranjat să se petreacă aşa lucrurile.

— A fost ucis?

— Nu. A lăsat puterea de bună voie...

— În timp ce se bătea primul țăruş al cortului tău de război, împărate, regele dac s-a speriat atît de tare că a luat-o la fugă de pe tron, comentă Commodus.

— Scrie, scrie toate astea...

— Le-am şi scris, aştept altele.

— Dar cum o să ne luptăm noi cu dacii aceştia, aşa, fără rege? se întristă împăratul. N-o să se spună că am cucerit prea uşor această țară?

— Fără îndoială, chiar aşa s-ar spune, fu Commodus de aceeaşi părere.

Iulius Cezar n-ar fi fost atît de mare dacă n-ar fi învins pe Ariovist, Vercingetorix şi pe Pharnaces, ca să nu mai spun de Pompeius Magnus.

— Şi ce e de făcut? întrebă Domițian.

Commodus aşteptă să vadă cum dau cu toții din colț în colț, ca să se ştie că, de fapt, el este omul cu ideile, apoi interveni.

— Nimic mai simplu, punem pe tronul lor un rege pe care apoi îl dăm jos şi-i retezăm capul ca să-l trimitem la Roma.

— Un rege pus de noi...

— Un rege de paie, care, în aparență, să fie foarte viteaz.

— Asta să n-o scrii...

— Se înțelege... Eu nu sînt acel Ulise care a încercat să sufle gloria regelui său Agamemnon pentru că i-a venit ideea calului de lemn...

— Hai să vedem pe cine punem rege al dacilor cît mai este cald scaunul părăsit de Duras, le ceru împăratul.

— Dar scaunul acela nu a rămas gol, reluă solul care a adus vestea şi fusese întrerupt.

— Cum aşa?

— Văzînd furtuna ce se pregăteşte şi se abate asupra Daciei...

— Tu erai furtuna! îl măguleşte Commodus pe împărat.

— Bătrînul rege Duras, continuă vestitorul, l-a chemat pe Decebal şi i-a spus: „Ia, tu, fiule, în mîinile tale tinere, soarta acestei țări pe care eu am condus-o cum m-am priceput în anii ei de linişte. Romanii s-au pornit cu toată tăria şi cu toată puterea asupra noastră.

— În frunte cu cel mai viteaz, mai curajos şi mai înțelept împărat pe care l-au avut vreodată, completă Commodus, scriind în acelaşi timp pe tăblița cerată.

— Dar cine este acest Decebal? se interesă Cezarul.

— Un tînăr conducător de oşti, cel care a spart încercuirea noastră la miazăzi, a trecut fluviul, a spulberat legiunile din Moesia, l-a înfrînt pe proconsulul Oppius Sabinus şi l-a ucis în luptă. Regele Duras l-a prezentat în Sfatul țării drept foarte priceput la planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor, ştiind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe duşman şi a se retrage la timp, dibaci în a întinde curse, priceput să folosească izbînda dar să iasă cu bine dintr-o înfrîngere.

— Asta mă bucură foarte mult. Cu cît acest Decebal va fi mai viteaz, mai iscusit şi mai puternic în ceea ce se spune despre el, cu atît meritele noastre vor fi mai mari... Dar ia spuneți, este din casa regală sau avem de a face cu un soldat oarecare ajuns la putere printr-un concurs de împrejurări? Are şi acest lucru importanța lui...

— Uneori strălucirea minții face mai mult decît strălucirea originii, îndrăzni Commodus să-şi dea părerea. La urma urmei Vespasian nu era decît un general al lui Neron, dar strălucea cineva mai mult decît el în tot

imperiul şi dincolo de hotarele lui? Dacă nu ar fi existat o împărăție atît de mare, precum cea romană, ea ar fi trebuit să se inventeze anume pentru dinastia Flaviilor...

— Decebal, reluă cavalerul, este fiul lui Scorillo şi nepotul lui Duras, dar aici, la ei, acest lucru chiar nu are nici o importanță, se alege întotdeauna rege omul care trece drept cel mai potrivit ca să facă treaba aceasta.

— Deci pe el îl cred ei cel mai potrivit...

— Un bărbat din Marele Sfat al țării, care a susținut alegerea făcută de Duras, spune despre Decebal că este un principe viteaz, foarte experimentat în arta militară şi va fi un foarte mare rege.

— Că va fi un foarte mare rege, aceasta mai depinde şi de noi...

— Iar marele preot al lor îl prezenta ca un tînăr care împreunează o foarte mare înțelepciune cu foarte mult spirit de prevedere: moderație, curaj, hotărîre rapidă, viclenie şi pricepere militară, totul într-o astfel de perfecțiune încît Duras este gata să-i predea tronul şi puterea în convingerea şi în credința că este cel mai potrivit pentru ele.

— Sînt mulțumit, spuse împăratul. Sînt mulțumit de toate cîte le aflu. Pentru un rege ca Decebal merită să faci un drum de la Roma pînă aici. Iar cu el în lanțuri, în cortegiul triumfal, după cucerirea țării lui, poporul va avea de ce să mă compare cu Iuliu Cezar, care l-a adus printre captivii săi de război pe Vercingetorix.

— Nu are importanță de unde îl conduci, un război trebuie cîştigat şi atîta tot... De la dacii aceştia te poți aştepta la orice, zice Commodus.

— Asta şi fac, mă aştept la orice.

— Darius I al perşilor şi-a luat tălpăşița...

— Pe toți zeii, ce cuvinte...

— Credeam că la o masă soldățească este permis să vorbeşti mai pe şleau.

— Dă-i drumul...

— Alexandru Macedon a pățit-o şi el...

— Nu era decît un tinerel la vremea aia.

— Înțeleptul Octavianus Augustus a pus la cale chiar o dublă căsătorie, el cu fiica unui rege dac şi acela cu fata lui.

— Şi ce e cu asta?

— Este că a ştiut să-şi apere capul şi coroana pînă la adînci bătrîneți. Şi dacă n-a pornit război împotriva dacilor,cît era el de lacom de glorie şi de avere, înseamnă că nu avea sorți de izbîndă.

— Nu înțeleg, vrei să mă sperii, sau ce?...

— Vreau să spun că dacă tu cucereşti Dacia, eşti mai presus decît toți aceştia.

— Cum „dacă o cuceresc”? Ai îndoieli?

— Acesta este rolul nebunului, să ia asupra sa îndoielile stăpînului său. Iar eu acum sînt nebunul...

*

În tabăra lui Domițian de la marginea oraşului Naissus domneşte liniştea. Soldații de la întărituri stau de strajă iar ceilalți fac exerciții de luptă sub comanda decurionilor şi centurionilor. Este ziua în amiaza mare, iar pe împărat l-a moleşit căldura şi dormitează în capul oaselor.

O trîmbiță în depărtare. La unul din posturile înaintate a fost oprită o ştafetă.

Nu trece mult şi Commodus îşi face apariția în deschizătura cortului.

— Legiunile noastre trec fluviul.

Domițian îşi toarnă singur vin. Apoi se înfige bine pe picioare, ridică un braț şi porunceşte:

— Scrie!

Commodus scoate tăblița cerată şi e gata să nu scape nici un cuvînt, dar buzele Cezarului se frămîntă în gol.

— Ce să scriu?

— Chiar asta... Că legiunile noastre trec fluviul...

— Da, dar în acest moment ar trebui o cugetare cu totul deosebită.

— Am prea multe şi nu ştiu la care să mă opresc... Alege tu ceva care îți convine...

— O solie de la Decebal, anunță crainicul.

— Să aştepte, porunci împăratul.

*

Sosi încă o ştafetă de la Cornelius Fuscus. Generalul îi făcea cunoscut împăratului său că legiunile romane porniseră spre inima Daciei. Domițian dădu poruncă să se înainteze mereu, fără nici o oprire, apoi ceru să i se toarne o cupă plină. Luase de la o vreme obiceiul să nu mai bea vinul îndoit cu apă, ceea ce îl făcea să simtă mai repede acel abur plăcut care i se urca la cap.

— Să aştepte...

— Poate că am fi aflat lucruri interesante.

— Ce poate să ceară altceva de la noi Decebal decît supunerea țării lui? Dar eu n-am lăsat Roma şi n-am venit pînă aici numai ca să mi se supună o țară de bunăvoie. Nimic nu mă poate opri să cuceresc Dacia prin luptă. Cu cît vom cîştiga mai multe bătălii şi cu cît ele vor fi mai grele, cu atît va creşte gloria noastră.

*

— Eşti destul de priceput, Commodus. Chiar în aceste condiții de război mi-ai asigurat o masă bunicică.

— Mă zbat cît pot ca să mă fac folositor împăratului meu.

— Pe afară ce se mai aude?

— Trupele noastre înaintează mereu spre Sarmizegetusa.

Stînjenit, Commodus îi spune că dacii din delegație au început să murmure şi să amenințe.

— Ce să facă? Să amenințe? strigă împăratul cu fața congestionată.

— Chiar aşa, spun că dacă nu-i primeşti imediat, ai să te rogi de ei şi n-au să mai vrea ei să stea de vorbă cu tine.

— Au spus aşa ceva şi mai au încă limba în gură?

— Solului nu i se taie capul...

— Soli ai spus? Solia cui? A unei țări care dispare, a unui rege care zboară de pe tron? În lanțuri cu ei !

— Să nu ne pripim...

— În sfîrşit, vezi ce vor. Pe urmă îi legi bine...

Commodus revine după un timp, ridicînd brațele neputincios.

— N-am putut să scot nimic de la ei...

— I-ai pus în lanțuri?

— Nici asta n-a fost de vreun folos...

— Adu-i aici... Şi să vină şi pictorul... Să vadă ce doreşte el de atîtea zile...

Cei nouă daci intră întunecați dar se țin drept şi privesc cu semeție şi într-un fel de parcă ar cere socoteală.

— În genunchi! strigă Domițian.

— Aşa ceva nici chiar regele nostru nu ne poate porunci, răspunde apăsînd pe cuvinte bărbatul care era, desigur, căpetenia soliei.

— Dar eu îi voi porunci acest lucru chiar regelui vostru şi el va sta în genunchi în fața mea fără să facă mofturi...

— Vom ține minte aceste vorbe şi i le vom aduce la cunoştință chiar aşa cum le-am auzit.

— O să le afle şi el cu mult mai înainte de a apuca să i le şoptiți voi la ureche. Dar mai întîi să auzim ce vrea regele vostru să ne spună. Vă ascult!

— Dacă îți opreşti armatele, le întorci din cale, le scoți din țară fără luptă şi le îndepărtezi de hotare, îți cere doar să plăteşti pagubele pe care le avem din cauza voastră, şi numai puțin pe deasupra.

Domițian nu se putu opri să nu izbucnească în rîs. Băuse într-adevăr vinul fără apă şi cam întrecuse măsura, dar asta nu era nimic pe lîngă ce-i fusese dat să audă. Ceva atît de absurd nu ascultase în viața lui... Trupele sale înaintau spre cetatea de scaun a regelui, iar solii aceştia îi cereau, nici mai mult nici mai puțin, decît să se retragă de bunăvoie, ba să mai plătească şi despăgubiri.

— Şi dacă nu...

— Dacă nu, te va obliga să plăteşti, deocamdată, cîte doi oboli de cap de cetățean al imperiului, apoi un tribut anual care va fi fixat...

— Oamenii aceştia au stat prea mult cu capul în soare, încercă o

explicație Commodus cînd îşi reveni din uluială.

— Să fie din nou legaţi şi ţinuţi în tabără pînă vine o ploaie ca să-i răcorească, porunci împăratul. După aceea mai stăm de vorbă.

— Sînt dîrji şi încăpăţînaţi, zise Domiţian cînd rămaseră singuri, sînt dîrji şi încăpăţînaţi pentru că habar n-au cum stau lucrurile. Dacă ar fi aflat că legiunile mele au ajuns departe în ţara lor, s-ar fi purtat ca nişte mieluşei. De ce nu le-ai spus?

— Ştiau. Le-am spus şi eu, însă ştiau. Nu-mi dau seama cum fac, dar ei ştiu totul. Cînd se uită la mine simt că îmi scotocesc sub osul frunţii. Nimic nu le rămîne ascuns.

— Dacă nu le rămîne nimic ascuns, cum de-şi pot închipui că un împărat victorios poate să se oprească înainte de a-şi îngenunchia definitiv duşmanul?

— Ei spun că nu ne-au fost duşmani, că vor să trăiască în pace cu toată lumea, că nu au nimic cu nimeni dacă nu ridică pretenţii asupra lor. Ce vină au, m-au întrebat.

— Vina lor este că există. Aici şi acum. La marginile imperiului meu şi acum cînd acest imperiu nu prea mai are încotro să-şi întindă hotarele. Cînd Roma are nevoie mai mult decît oricînd să dea de lucru legiunilor sale, pe care, de la o vreme, le plăteşte degeaba şi de ce să mai plăteşti o armată dacă nu-şi scoate singură banii de cheltuială şi dacă nu aduce ceva foloase? Cînd Roma are atîta nevoie să-şi împrospăteze faima şi să-şi refacă rezervele de aur, de argint, de grîne şi de sclavi...

*

Sosise ultima ştafetă cu veşti cît se poate de bune. Dar Commodus îl bănuia pe general. Prea îi mergeau toate din plin, prea cîştiga toate bătăliile. Şi de ce nu trimitea încă nimic din teritoriile ocupate, nici pradă, nici prizonieri?

Îl sfătui pe împărat să-şi trimită iscoade ca să vadă cum stau lucrurile. Domiţian nici nu voi să audă de aşa ceva.

Domiţian avea, se vede treaba, o încredere fără margini în Cornelius Fuscus. De altfel chiar pentru aceasta îl alesese. Ştia că Tettius Iulianus este un general mai bun. Dar Iulianus gîndea prea mult şi mai avea prostul obicei să regîndească tot ce-i spuneai să facă. Cornelius Fuscus era cel puţin tot atît de viteaz, poate chiar mai încăpăţînat şi mai ambiţios. Dacă îşi vîra ceva în cap, nu se abătea cu nici o cîtime, orice i s-ar fi întîmplat. Mai era şi alt motiv ca împăratul să nu trimită pe cineva să-l verifice pe comandantul armatei din Dacia: se temea în sinea lui că ar putea să afle lucruri care nu-i convin.

— Trebuie să le dau o lecţie... Prea mulţi au crezut despre mine că sînt un împărat molîu, că mă interesează mai mult plăcerile trupului decît strălucirea Romei. Dar iată că fac ce n-a făcut încă nimeni înaintea mea, îi

înving pe daci. Pe dacii care sînt cei mai viteji dintre traci şi care se cred nemuritori.

— Şi dacă sînt cu adevărat nemuritori? întrebă într-o doară Commodus.

— Cu atît mai bine. Puțină nemurire nu ne strică nici nouă. Totul este să-i învingem. Iar învingătorul îi deposedează pe învinşi de arme, de avere, de femei, de ce vrea el, chiar de nemurire, dacă este vorba de aşa ceva.

— Stau şi mă întreb şi nu ştiu, eşti un împărat-filozof sau un filozof-împărat...

— Port cu mine harurile pe care mi le-au dat zeii, nu pot să mă lepăd de ele, zice Domițian cu modestie.

— Că, după cum văd eu — reia Commodus — expediția aceasta împotriva dacilor pare, din ce în ce mai mult o problemă de filozofie...

— Totul este trecător pe pămînt, şi poftele şi ambițiile şi puterea şi trupurile noastre, numai faptele rămîn.

— Mă mir de ce mai ține Roma atîția filozofi cînd te are pe tine. Filozofii noştri de azi nu ştiu decît să trăncăne verzi şi uscate. Ar trebui să cureți Roma de ei şi chiar întreaga Italie, cum se curăță un stup de trîntori...

— Să terminăm mai întîi cu Dacia, pe urmă vedem noi ce mai e de făcut.

Mai trecu o noapte de aşteptare. Nu sosise nici o veste nici din Dacia şi nici de la Roma. Împăratul îşi rodea unghiile pe ascuns. Dar față de Commodus voia să pară netulburat.

— Înaintează ai noştri, înaintează mereu, căuta el să explice întîrzierea ştafetelor.

— În pas alergător, îl susținu Commodus.

— Pentru că veni vorba, ce mai fac solii lui Decebal? Tot mai cred că nu s-a isprăvit cu neamul lor?

— O țin morțiş că sînt nemuritori.

— Da? Chiar că sînt curios să văd cît sînt ei de nemuritori. De mult îmi dă tîrcoale ispita asta...

— Solului nu i se taie capul.

— De cîte ori vrei să-ți repet că această solie nu mai reprezintă nimic şi pe nimeni? Cine ți-a spus că vreau să le tai capetele?

— Aşa am înțeles eu ultima curiozitate a împăratului meu.

— N-ai înțeles bine. Îi vom pune să se bată... Pe cel care rămîne în viață, îl luăm la Roma, pentru cea mai bună şcoală de gladiatori... Să-i vezi cum se omoară unul pe altul pentru această onoare... Ei, nemuritorii... I-aduci?

— Dacă aşa este porunca?

Dar Commodus se întoarse singur, cu nedumerirea şi teama zugrăvite pe față.

— Au dispărut...

— Cum aşa?

— Nu ştiu, n-au mai rămas decît legăturile..! Nici străjeri şi nici altcineva nu i-a văzut cînd şi pe unde au plecat...

— Nu vor ajunge prea departe...

*

Ştafeta sosi abia după miezul nopții..

— Ave, Cezar...

Ostaşul gîfîie, îşi trage sufletul, se clatină.

— Vorbeşte...

— Generalul Cornelius Fuscus...

— Ia-o de la început, prietene, să înțeleg şi eu ceva.

— Dar generalul, în ultima clipă...

— Nu te grăbi, avem timp, povesteşte pe îndelete. Ia-o de pe malul Danubiului.

— Înaintam aşa, ca pe altă lume.. Nici țipenie de om..!

— Nici o luptă, nimic-nimic?...

— Nimic-nimic... Dacă a văzut aşa generalul, ne-a spus să înaintăm în fugă.

— Cornelius Fuscus ştie ce face...

— Şi alergam noi, alergam...

— Şi ei? Dacii?

— Nici urmă... Parcă îi înghițise pămîntul.

— Ticăloşii... Măcar o rezistență cît de cît... Măcar zece, douăzeci de mii de ostaşi să fi pierdut şi noi pentru cucerirea unei țări...

— Aşteaptă că nu s-a isprăvit, intervine Commodus.

— Dacă n-au căzut pînă acum, cînd să mai cadă? Aceasta este pedeapsa lui Decebal... Un război fără soldați morți nici de o parte, nici de alta... O întreagă țară cucerită fără vărsare de sînge... Ce vor spune urmaşii noştri?

— Poate te vor ridica în slăvi ca pe cel mai de seamă comandant de oşti. Dar trebuie să-ți iei măsuri pentru contemporanii noştri de la Rama. Ei nu te vor ierta.

— Însuşi generalul Cornelius Fuscus...

— Ți-am spus, pe îndelete... Şi, de unde ai rămas...

— Înaintam noi, înaintam...

— În pas alergător...

— Nu-l mai întrerupe, Commodus!

— În pas alergător, pînă am ajuns într-o vale îngustă...

— Dacii...

— Potop de săgeți, de sulițe, de lănci, de pietre...

— Aşa mai zic şi eu... Nu mi-ar fi plăcut să trec prin foc şi sabie o țară

în care nu se împotriveşte nimeni...

— Nechezau caii, se aruncau în două picioare...

— Scrie, scrie, se adresează împăratul lui Commodus. Ai prilejul să zugrăveşti cea mai grozavă bătălie din cîte s-au purtat vreodată.

— Dar dacii?

— Veneau de peste tot, din păduri, de pe cîmpuri, din ape, din cer, din pămînt, din nori, din lună, din stele, n-aveai loc nici să-ți strecori privirea printre ei...

— Scrie, scrie, soldatul acesta povesteşte foarte frumos.

— Nu sînt pe lume cuvinte să povesteşti ce s-a întâmplat acolo, zice ostaşul.

— Armura şi calul, porunceşte împăratul. Trebuie să plec fără întîrziere.

— Nu mai e nevoie, zice ştafeta. Însuşi generalul...

— Lasă-l pe general, rolul lui s-a cam terminat. Acum începe rolul meu. Să se țină minte pentru vecii vecilor cine a cucerit Dacia.

— Nu te cam pripeşti, împărate? intervine Commodus.

— Într-adevăr, ar trebui să aştept să se facă ceva pregătiri pentru primirea mea. Dar mărturisesc că nu mai am răbdare. De altfel cred că chiar Cornelius Fuscus a luat măsuri să mă întâmpine cum se cuvine. Ca să nu mai spun că legiunea care mă va însoți încă din tabără ştie ce are de făcut.

— Însuşi generalul...

— Ce tot o ții cu „însuşi generalul”? Nu cumva generalul tău vrea să pretindă că victoria e doar a lui? I s-au urcat fumurile la cap? De fapt ce-a făcut el altceva decît să împlinească, fără abatere, poruncile mele?

— Nu bănuiam că i-ați poruncit s-o facă şi pe asta...

— Totul a fost stabilit dinainte. Pe unde să meargă, cum să atace, cum să se apere... Cum să mi-l prindă pe Decebal viu... Unde e Decebal?

— Aici! se aude o voce despre care cei de față nu-şi dau seama de unde vine.

— Ce-a fost asta? întreabă împăratul nedumerit.

— Nimic, îl linişteşte Commodus. Cineva din tabără a strigat „aici” dar n-are nici o legătură cu întrebarea de adineauri.

— Ce e cu Decebal?

— Sînt aici, detună aceeaşi voce, care parcă ar veni de sus, de jos, de prin toate părțile.

— Nu mai înțeleg nimic, zice împăratul.

— Poate că dacii aceia din solie s-au ascuns pe undeva prin tabără... Îi prindem noi pînă la unul...

— Şi nenorocitul ăsta, care a amuțit...

— Cel de la Maraton a crăpat de tot, şi alergase cu mult mai puțin...

— Însuşi generalul... începe soldatul ca un automat.

— Iar generalul...

— A câzut în luptă... Şi marele vultur al imperiului... Şi toate stindardele...

— A înnebunit! e de părere Commodus. Dar soldatul se ridică țeapăn în picioare.

— Împărate! Din armata ta n-a mai rămas nimic!

Apoi se prăbuşeşte ca o păpuşă rigidă pe covorul roşu.

*

— A întrebat cineva de Decebal?

Nici împăratul şi nici Commodus nu apucaseră să se dezmeticească de cele întîmplate cînd în cort îşi făcu apariția un dac cu statură impunătoare şi sigur de sine, cu barbă înspicată, cu o căciulă de stofă tuflită pe frunte, cu fața hotărîtă, cu privirea cutezătoare, cu semnul învingătorului pe frunte.

— Sînt Diegis, fratele lui Decebal, mă aflu aici din voia şi din porunca lui şi cuvîntul meu este cuvîntul pe care mi l-a dat şi nu fac altceva decît să împlinesc hotărîrea lui.

— Şi ce cere Decebal de la noi?

— Nu cine ştie ce... Să te ții tare la Roma, iar armatele să nu se mai arate pe la hotarele noastre. Să nu ne mai ceri oamenii care au venit la noi din imperiu... şi care vor veni de aici înainte.

— Fugarii şi năimiții?...

— Puteți să le spuneți cum vreți, însă noi avem nevoie de ei... Dar aceştia nu ne ajung... Pentru pagubele pe care oştirea ta le-a făcut în țara noastră, va trebui să ne dai nişte meşteri care să ne ajute să reparăm cetățile şi sa ridicăm altele. Şi ceva bani de cheltuială...

— Decebal pune imperiul să-i plătească tribut?

— Dacă acest cu vînt vă sperie, n-ave ți decît să-l înlocuiți cu altul. Pe

noi dinarii Romei ne interesează, şi nu mai mult decît am fost obligaţi să cheltuim...

— Crezi că Senatul are să se învoiască?

— Senatorii sînt numiţi de tine şi îl ai pe fiecare cu cîte ceva la mînă. De altfel Decebal s-a gîndit, dacă ai nevoie, să trimeată o solie care să ceara pace Senatului roman. Cu aşa ceva le astupi gura. Nu a fost supusă Dacia, dar ați făcut din Decebal un prieten de nădejde.

*

În palatul său de la Roma, împăratul romanilor pune la cale încă un război împotriva Daciei, de data aceasta unul total, care să transforme pentru totdeauna țara în provincie a imperiului.

Prima încercare nu a fost decât aşa, o expediție, ca să se vadă cam cum stau lucrurile, iar Cornelius Fuscus a pierit din vina şi din prostia sa, ceea ce nu este o pagubă prea mare. Au pierit, ce e drept, şi câțiva soldați, dar nu mai mulți decât se pierd într-un marş mai lung, chiar şi fără nici un fel de luptă. Atît Commodus cît şi Domițian ştiau foarte bine că n-o să se apuce nimeni să numere cîți ostaşi au căzut şi aşa s-a şi întîmplat. În Senat s-au ținut cuvîntări prin care împăratul ce se trăgea din dinastia Flaviilor, dar era cel mai strălucit dintre ei, merita recunoştința din partea patriei şi o statuie, din marmoră şi aur, încă din viață.

Se promiteau recompense mari soldaților, se dădeau asigurări pentru o pradă nemaipomenită. Un război care va îmbogăți imperiul şi pe fiecare cetățean al său. Tettius Iulianus primeşte conducerea armatelor, însă cu condiția ca să i se lase mînă liberă sub conducerea nominală a Cezarului.

Dar Commodus îşi luase şi el contramăsurile lui. Omul pe care îl găsi ca să-l supravegheze pe general din partea împăratului era unul din strategii din armata comandată de Titus la Ierusalim. Îşi petrecuse apoi cîțiva ani ca iscoadă în Dacia, la început în chip de negustor roman, apoi vîrît printre fugarii care căutau adăpost peste Dunăre, unde erau primiți cu ospitalitate şi plătiți bine, pentru lucrări de întărire şi construire de drumuri şi cetăți, de apeducte şi ateliere de tot felul. De aceea Iulianus îl luase pe lîngă el ca pe cel mai bun sfătuitor. Şi tocmai pe el îl cumpără Commodus şi îl aduse în taină la împărat.

— Cunosc toate drumurile şi toate apele, toate podurile şi toate luncile, toate pădurile şi toate dealurile, toate văile şi toți munții, limba, obiceiurile, oamenii, îi spuse aşa-numitul Catullus.

— Este adevărat că se cred nemuritori? întrebă Domițian.

— Da, aşa se cred... Dar cum şi în ce sens este ceva care noi nu putem să pricepem, oricît ne-am stărui s-o facem.

Cezarul nu se opri asupra acestui punct.

Mai erau o mulțime de lucruri pe care voia să le afle şi poate mai aproape de înțelegerea lui. Cum sînt întărite şi apărate cetățile, cum sînt

întocmite şi comandate oştile, cum este condus statul, ce averi au dacii şi cum se poate ajunge la ele. Însă, pînă una alta, trebuie să-şi astâmpere o simplă curiozitate. După spaima trasă la Naissus observase că se trezesc în el nişte mai vechi dorințe.

— Dar femeile lor cum arată?

— Pot fi văzute la treburile gospodăriei, măcinind grîul, țesînd inul şi lîna, fie mînînd căruța. Tovarăşe de nădejde ale soților lor în viață şi în moarte. Dacii nu-şi repudiază nevestele, nu este cunoscut la ei nici unul dintre acele obiceiuri urîte care au ajuns din Orient şi la Roma.

— Frumoase?

— Aproape toate blonde. Îşi piaptănă părul spre spate sau îl acoperă cu o legătură de cap încît ascund partea sperioară a urechilor. Sînt îmbrăcate cu tunici cu mîneci largi şi mici cute, răscroite în jurul gîtului şi strînse pe mijloc, care ajung pînă la pămînt. Peste tunică au o mantie scurtă, cu sau fără mîneci. Aproape toate țin un copil de mînă sau poartă în brațe un prunc. Şi în nici un caz nu te poți apropia de ele.

— De ce? Strigă, te muşcă, te zgîrie?

— Cine a încercat? Dar se ştie că ele se pricep să mînuiască armele la nevoie. Nu numai că țes şi cos, ca fac mîncare şi îşi cresc copiii, că ies şi la munca cîmpului şi îngrijesc de vite, dar ştiu să-şi apere onoarea chiar față de proprii lor soți, dacă este cazul. Ele nu aduc avere bărbatului şi nici nu o păstrează pentru sine, ci pun totul laolaltă pentru copii, pentru toată familia şi, aşa cum nu este de conceput despărțirea soților, nu se concepe nici separarea averii. Cu cît sînt uniți mai mult, cu atît este fiecare mai liber, mai puțin supus toanelor celuilalt.

— O să vedem ce mai rămîne din toate astea atunci cînd vor fi sclavele noastre.

— N-o să vedeți prea multe. Ele preferă să cadă în luptă, ca şi bărbații, iar, dacă nu mai au altă scăpare, se omoară cu sabia sau se apucă să bea otravă.

*

Părea o poveste care se repetă. Împăratul îşi aşezase tabăra în acelaşi loc care era „foarte aproape şi foarte departe” de Dacia, de unde „îşi conducea” armatele la război în acelaşi cort căptuşit primea ştafetele pe care le trimitea zilnic generalul. Ştirile lui Tettius Iulianus erau foarte scurte şi foarte clare: „Am trecut Danubiul”. „Înaintăm de-a lungul rîului, aşa cum a fost stabilit!” „Barbarii au atacat din nou, dar i-am respins.” „Alt atac al dacilor, care nu ne-a oprit în loc.” „Hărțuiți tot timpul de pîlcuri de călăreți, marşul continuă!” „Încă o bătălie cîştigată!” „Se opun cu îndîrjire, dar trecem peste ei!” „Nu ne dau nici o clipă de răgaz, trebuie să fim necruțători.”

Încetul cu încetul Domițian începe să-şi facă o idee mai clară despre

războiul acesta cu dacii şi chiar să i se contureze nişte sentimente dacă nu de ură, cel puțin de răzbunare. Ca şi cum ei ar fi fost de vină pentru drumurile desfundate, pentru apele repezi, pentru lipsa de hrană şi de nutreț de care sufereau legiunile romane. Ca şi cum oştirile romane s-ar fi aflat într-o călătorie care nu-i privea în nici un fel pe daci, iar aceştia se apucaseră să-i sîcîie şi să le facă greutăți, aşa, din senin. Ba, mai mult, se opuneau cu arma în mînă, lucru care nu putea să fie iertat şi pentru care trebuia să fie neapărat nimiciți. Era şi punctul de vedere al generalului: „Ne atacă mereu şi trebuie să ne apărăm încontinuu". Dacă băştinaşii erau cei care atacă, ostaşii romani nu făceau altceva, săracii de ei, decît să se apere.

Informațiile secrete ale lui Catullus despre comandantul său erau, ce e drept, nişte adevărate istorioare, care plăceau nespus împăratului. „Şi atunci ce a făcut generalul? Generalul i-a obligat pe ostaşi să-şi scrie numele pe scut. Şi i-a obligat să scrie pe scut şi centuria din care fac parte, şi legiunea. Cu litere mari, să se vadă de la distanță. Glumeții spun că a făcut acest lucru ca să-i învețe pe daci să citească. Dar el a luat această hotărire ca să ştie cine este curajos, cine este laş, cine se avîntă în luptă, cine se ascunde în spatele altuia. Ca să ştie pe cine să răsplătească şi pe cine pedepseşte. Treaba a mers un timp foarte bine. Dar de la o vreme se găsesc destui soldați care să-şi fure scuturile.

Raportul cel mai lung al lui Tettius Iulianus şi ultimul care a sosit a fost descrierea bătăliei de la Tapae: „întreaga armată a lui Decebal a fost zdrobită, cucerirea Sar- mizegetusei nu mai este decît o chestie de timp, în curînd întreaga Dacie îți va sta la picioare, iar regele ei va fi purtat în cortegiul triumfal."

*

Apoi, nimic. O zi, două, trei. Şi cît de lungi erau aceste zile.

Cel care sosi era omul de încredere al împăratului şi al lui Commodus, în acelaşi timp cel mai de seamă sfătuitor el generalului, fostul strateg care cunoştea fiecare palmă de pămînt al țării pe care o cutreierase cîțiva ani de zile. Tettius Iulianus, marele comandant al armatelor romane, îi scria împăratului că nu-i mai este de nici un folos să-l țină pe lîngă el. Că o boală cu totul ciudată îl lovise pe bietul om şi în halul în care se afla, mai mult încurca lucrurile pe acolo.

*

— Era un cîmp de morți, povesteşte Catullus. Şi de la ei şi de la noi. Un cîmp întreg... Se făcuse miezul nopții... Mă aflam printre cei care făceau de strajă... Deodată s-a ridicat un om din morți... Un dac vînjos, cu barbă, cu căciulă mică, turtită spre frunte... Am sărit cu toții asupra lui... Am tras cu arcurile, am aruncat cu sulițele şi cu lăncile, l-am înconjurat cu săbiile în

mînă. El a rîs. „Calul meu”, a rostit netulburat... Şi a venit un cal alb... Şi dacul s-a urcat în spinarea calului... Şi noi aruncam mereu cu suliți, cu lănci şi cu săgeți... Şi el rîdea... „Întoarceți-vă la Roma şi spuneți că Dacia nu poate fi cucerită!” Şi calul său parcă nici nu atingea pămîntul.

În fața împăratului şi a lui Commodus parcă îşi rnai venise în fire. Vorbea destul de coerent şi nimeni nu l-ar fi putut bănui că are mintea rătăcită.

— Cunosc toată Dacia, iar acest loc mai bine decît oricare altul. Am trecut pe acolo de nenumărate ori şi mi-am însemnat totul în minte şi nu găseam niciodată nimic schimbat. De data aceasta am fost trimis de general în recunoaştere. Aceeaşi pădure pe care o ştiam, neclintită de sute de ani. După cum este obiceiul generalului, a mai trimis şi alte iscoade. Şi nici un cercetaş n-a spus altceva decît că la cinci stadii de acolo, după un cot al drumului şi la rădăcina unui deal, se află pe stînga o pădure deasă de stejar, iar pe dreapta un izlaz pe care păşteau oile...

Generalul a poruncit să pornim spre Sarmizegetusa. Am ajuns la cotitură şi la rădăcina dealului. Se lăsase o ceată atît de deasă că de-abia se zărea drumul. Eram pregătiți pentru orice atac dar nu se întîmplă nimic. Treceau cohortele şi centuriile una după alta spre cetatea de scaun a regelui dac, a cărui oaste o ştiam nimicită la Tapae. Cînd deodată cei care mergeau în față — şi eu eram printre ei — s-au oprit şi au dat de ştire că drumul se surpă într-o rîpă dincolo de care se ridică o întăritură din trunchiuri de lemn.

,,Ce înseamnă asta?” a strigat generalul la mine, pentru prima oară plin de furie. Dar eu nu văzusem niciodată aşa ceva. Puteam să jur pe toți zeii că nu existase în ajun nici rîpa aceasta şi nici stăvilarul de buşteni. Şi celelalte iscoade la fel. Tocmai atunci s-a ridicat şi ceața. Coroanele copacilor, pe care eu credeam că le văd prin fumegarea aceea vînătă şi pe care credeam că le aud cum foşnesc, se mistuiau o dată cu ceața. Şi cînd totul s-a limpezit, nu mai era acolo pădurea de stejari pe care o ştiam. În locul ei se afla o pădure de oameni. O pădure de luptători daci, care nu ne-au lăsat să ne gîndim mai mult de unde au putut să răsară. Ştiam cu toții că armata lui Decebal a fost nimicită în întregime la Tapae. Că el n-ar fi avut cum să strîngă alta, atît de numeroasă, decît dacă ar fi putut să prefacă stejarii din păduri în oameni...

—- Scrie, îi porunci Domițian lui Commodus, că, nemaiavînd oameni, Decebal a retezat o pădure şi a îmbrăcat trunchiurile copacilor în haine de ostaşi...

— Trăgeau în noi cu toate armele, unii stînd pe loc. alții aruncîndu-se asupra noastră. Generalul a dat ordin să trecem prin ei şi peste ei, cu rîndurile strînse şi cu scuturile alăturate. Era singurul lucru pe care îl puteam face, pentru că drumul era barat şi-n față şi în spatele nostru iar în

dreapta se aflau nişte smîrcuri în care ne-am fi împotmolit. Eram, după lupta de la Tapae, atît de istoviți că de-abia mai puteam mînui scuturile şi de-abia ne mai puteam ține pe picioare şi nici judecata noastră nu mai era prea limpede... Iar coaja aceea subțire de pămînt pe care păşteau oile, s-a crăpat ca o găoace de ou sub picioarele soldaților noştri. Şi dacii aruncau în noi cu săgeți, cu lănci, cu pietre...

*

Printr-o ştafetă sosită în sfîrşit de la general, Tettius Iulianus raporta împăratului că vicleanul rege ai barbarilor, care a scăpat ca prin minune de la Tapae, nemaiavînd nici oaste şi nici curaj, a încercat să pună o capcană în calea legiunilor noastre viteze care s-au umplut de glorie în ultima luptă. Dar se înțelege că a fost spulberată şi această rezistență. Generalul îl roagă pe împărat să vină în Dacia, pe drumul care este liber de acum cu toată oastea pe care a ținut-o în rezervă în tabăra sa de la Naissus, ca să intre împreună în Sarmizegetusa. Totodată îl roagă să fie chemate şi legiunile din Panonia pentru ca țara supusă să poată fi cît mai repede curățită de toate resturile oştirii lui Decebal, să-l prindă viu pe rege şi să pună mîna pe tezaur înainte de a putea fi ascuns.

Domițian trimite de îndată poruncă ca armata din Panonia să pornească spre Dacia. Şi tocmai se pregătea şi el de drum cînd îi sosi vestea că marcomanii şi quazii, pe care vroia să-i pedepsească pentru că nu-i dăduse ajutor în războiul împotriva lui Decebal, s-au aruncat împotriva legiunilor din Panonia. Iar Decebal se arătase la Dunăre cu o oaste puternică şi n-ar fi lipsit mult să treacă fluviul. Distanța dintre împăratul romanilor şi regele dac se scurtase foarte mult. Era limpede că nimic nu-l putea opri pe Decebal să atace tabăra imperială...

Un ostaş care nu ținea de nici o centurie umbla prin tabăra împăratului, se agăța de tot omul ca să spună că a văzut cu ochii lui cum un dac s-a ridicat din morți, cum a încălecat pe un cal alb care plutea pe deasupra pămîntului şi cum i-a trimis pe romani la împăratul lor să-i spună ca Dacia nu poate să fie cucerită, şi cum toate săgețile, sulițele şi lăncile aruncate în el se întorceau în pieptul celor care le-au trimis. Şi se mai jura că a văzut cu ochii lui cum stejarii dintr-o pădure bătrînă s-au prefăcut cu toții în luptători daci care s-au năpustit asupra legiunilor sub picioarele cărora se deschidea pămîntul ca să le înghită.

Oamenii care aveau mintea întreagă şi țineau să-şi păstreze, capul pe umeri se fereau din calea lui şi se făceau că nu vor să creadă şi nici măcar să asculte asemenea plăsmuiri. Commodus luă şi el măsuri ca povestea să nu se lungească şi să nu se lățească, oricum să nu treacă peste întăriturile taberei. Fostul strateg al împăratului Titus fu găsit spînzurat într-un colț de tabără: la ce poți să te aştepți de la un biet om cu mintea rătăcită? Totuşi,

se puteau auzi pe toate drumurile imperiului, pînă în cele mai îndepăratate colțuri ale lui şi de la o margine la alta a Romei, întîmplări cu daci care se ridicau din morți şi cu păduri care se transformaseră în luptători.

Diegis venea ziua în amiaza mare, călare pe un cal cu adevărat alb şi însoțit de oamenii, săi din solie. Şi din nou, ca într-o poveste luată de la cap, repeta aproape aidoma cele spuse într-un miez de noapte în cortul împăratului, dupa înfringerea lui Cornelius Fuscus: imperiul trebuia să plătească pagubele făcute dacilor în acest război şi o dare anuală în semn de bunăvoință. Să nu-i ceară înapoi pe cetățenii romani care au trecut de partea dacilor, să îndepărteze armata de la hotare, să dea ajutor cu meşteri Şi bani pentru refacerea cetăților şi construirea altora noi. La fel pentru drumuri şi poduri şi pentru multe alte nevoi.

Iar Domițian se învoi, făcu legămint că Dacia nu va mai fi atacată, umplu solia de daruri, puse o coroană de rege pe capul lui Diegis, în semn de recunoaştere a lui

Decebal şi se felicită că a scăpat numai cu atît.

*

De-abia acum Commodus îşi dădu adevărata lui măsură. El fu cel care aranjă totul cu Domițian să fie primit la Roma drept învingător al dacilor. Cortegiul era într-adevăr plin de strălucire. Unii îşi băteau joc în şoaptă de acest „fals triumf", de această „glorie ridicolă", şi au dat sărbătorilor învingătorului numele de „funeraliile morților din Dacia". Dar nimeni nu rostea asemenea vorbe cu voce tare. Senatul a ascultat cu gravitate citirea unei pretinse scrisori a lui Decebal, care implora pacea, iar serbările nu se mai isprăveau la Roma. Însă Commodus nu putuse să le treacă chiar pe toate pe sub ochii lui, iar oamenii săi de încredere cam săriseră peste cal. Altfel nu ar fi putut să se afle în comorile pretinse de la daci obiecte de fildeş şi colți întregi de elefant şi nici nu ar fi putut să apară drept prizonieri oameni negri, cu buzele groase, cu nasul scurt şi cu părul creț, cumpărați de prin Africa. Ca un răspuns la titlul de Dacicus al lui Domițian, toți sclavii fură numiți de romani „dacus", poreclă care a rămas şi după moarte împăratului.

*

Bărbatul aşezat pe piatra afumată, care ținea pe brațe şi pe genunchi ceva înfăşurat în pînze, poate un copil, poate altceva, îşi ridică ochii spre bărbatul încovoiat pe o rădăcină de zid în ruină.

— Şi tu eşti împăratul care a fost urcat pe tron ca să spele ruşinea pe care eu am aruncat-o asupra imperiului.

— Eu nu am participat la înlăturarea ta, nici nu mă aflam la Roma în noaptea aceea cînd ai fost înjunghiat.

-— Dar dacă aş fi scăpat cu viaţă şi aş fi început un război civil, m-ai fi sprijinit cu armata pe care o aveai sub comandă?

— Nu... Recunosc, asta nu!

— Deci şi tu m-ai acuzat de slăbiciune pentru că nu i-am supus pe daci?

— Şi eu...

— Mă puteţi însemna cu fierul roşu pentru multe altele... Am retezat cîteva capete — ca să-l păstrez pe al meu... Mi-au plăcut femeile, dar toate au venit la mine de bunăvoie, n-am siluit pe nimeni... Mi-a plăcut să petrec — ştiam că viaţa este scurtă... M-am proclamat cenzor pe viaţă — ca să nu mă cenzureze altcineva pe mine... Mă puteţi arde pentru orice cu fierul roşu, dar nu pentru că nu i-am supus pe daci. Dacii nu puteau fi învinşi.

Omul de pe rădăcina de zic clătină din cap, obosit.

— Dar dacă ne aflăm aici la Sarmizegetusa înseamnă că tu ai reuşit...

Se ridică de pe piatra lui afumată şi, legănîndu-se pe picioarele desculţe, se apropie de celălalt şi întinse braţele.

-— Dezleagă-mă!

Era încătuşat cu brăţări de aramă la glesne şi la încheieturile mîinilor. ,

— Scapă-mă de acest fruct al păcatului meu.

Şi se văzu atunci că ceea ce purta el înfăşurat ca pe un copil în scutece, nu era decât un butuc de lemn, legat cu lanţuri la încheieturile mîinilor şi picioarelor sale.

— Nu pot s-o fac, zise cu tristeţe împăratul.

V

Şi acum între noi doi, spuse Ulpiu Traian, după ce se descotorosi de Domiţian.

Noaptea îngrămădi din umbrele ei un morman de ceaţă din care nu se distingea încă nimic.

— Faţă în faţă! zise împăratul.

Grămada aceea de negură se strînse şi se înfăşură şi dădu la iveală un colţ de zid de cetate în ruină pe care, îndoit ca un semn de întrebare, apărea un bărbat cu mantia aruncată pe umeri.

— De fapt cu tine ar fi trebuit să încep. Dar te-am lăsat la urmă pentru că mi-a fost teamă de ce poţi să-mi spui.

Două colţuri de zid de cetate în ruină, unul în faţa altuia. Doi bărbaţi, unul ca şi celălalt. Şi noaptea care parcă s-a oprit pe loc chiar în crugul ei.

— Stă scris, începe Ulpiu Traian, că ai fast pus la cîrma Romei, în vîrful puterii imperiului, tocmai ca să cucereşti Dacia definitiv şi pentru totdeauna. Stă scris că, aşa cum Cato cel bâtrin îşi încheia toate cuvîntările în senat cu vorbele: „Cartagina trebuie distrusă”, tu adăugai la sfîrşitul deciziilor tale: „Aşa precum voi preface eu Dacia în provincie romană”. Stă scris că ai ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei, unde ai învins definitiv oastea lui Decebal. Stă scris că te-ai înapoiat apoi la Roma, unde ai fost serbat în triumf şi ai luat şi numele de Dacicus, adică cel care i-a înfrînt pe daci. Dar dacă aşa stau lucrurile, cum de nu ai pus stăpînire atunci pe

această țară? De ce nu ți-ai împlinit hotărîrea cu care ai plecat la drum? Ce a mai rămas din cuvintele acelea solemne, din acel jurămînt: ,,Asa cum voi preface eu Dacia în provincie romană?'“ Cu cît este mai mică vina ta decît a lui Domițian, care şi el, stă scris, a bătut oastea lui Decebal, a ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei, s-a întors învingător la Roma şi a celebrat triumful? Darius I al perşilor nu a putut să cucerească Dacia. Orice s-ar spune, Alexandru Macedoneanul nu a putut nici el, acuma ştiu că chiar aşa stau lucrurile. Crassus şi Domițian s-au dovedit şi ei neputincioşi, în fața tăriei acestui popor. Cezar n-a ajuns să încerce. Dar tu?

Bărbatul care sta încovoiat pe un colț de zid afumat la miezul nopții în fața lui Ulpiu Traian îşi înalță uşor fruntea.

— Mă acuzi?

— Încă nu a îndrăznit nimeni. Nici măcar nu a murmurat cineva. Ce a fost făcut, a rămas bun făcut pentru toți. Împăratul ştie el ce face. Împăratului nu i se cere socoteală.

— Pe tine te întreb, mă acuzi?

— Eu da, am dreptul. Dar înainte de a te acuza, vreau să ştiu: De ce?

Celălalt bărbat de pe un alt colț de zid de cetate în ruină rămîne multă vreme tăcut, cu fruntea pe genunchi.

Apoi ridică uşor capul şi îl priveşte drept în ochi pe împărat.

— Pentru că nu s-a putut altfel.

Şi tac amîndoi şi noaptea şi timpul s-au oprit din curgerea lor.

— Erai singurul care putea să o facă, zice într-un tîrziu Ulpiu Traian.

— Dar de ce? Crezi că eu m-am născut cu stea în frunte? Ceilalți erau cu mult mai în măsură să o facă.

*

Se iviră cîțiva copii, cu straie curate şi fără să lase urme pe cenuşă. Nici nu le păsa de ce se petrece în jur, făceau parte din alt timp şi din altă lume.

Arătă apoi spre un băiat cu părul roşcat cu fruntea nu prea lată, cu nasul lung, drept şi fin, cu privirea plină de mîndrie.

— Se numeşte Alexandru, numele n-ar spune nimic, dar s-a născut în palatul regelui Filip al II-lea. Regina-mamă a făcut tot ce a putut să-i vîre copilului în cap că este de origine divină, chiar fiu al zeului Iupiter-Ammon. Cu o minte iscoditoare, a avut şi norocul celor mai buni dascăli ai strălucitei Elade, printre care chiar pe neîntrecutul Aristotel. Şi a mai avut şansa ca la 20 de ani să se urce pe tronul tatălui său şi în fruntea celei mai puternice armate din acel timp.

Apoi o corabie de călători şi de marfă se încropeşte din cenuşă şi unul dintre băieți se urcă pe puntea ei. Dar în largul mării îşi fac apariția pirați. Pe puntea vasului lor tînărul continuă să citească şi să-şi facă exercițiul de gimnastică. Piraților care îl iau în rîs le spune că, după ce se va

răscumpăra, îi va urmări şi îi va spînzura de catarg.

— Ros încă de pe acum de ambiții, îl prezintă bărbatul de pe colțul de zid. Nu are un tată care să-i deschidă drumul în viață, dar este nepotul lui Marius, şeful partidului popular, de şapte ori consul, care îi lasă o frumoasă zestre politică. Va ajunge să aibă în mîinile lui toată puterea Romei şi n-a lipsit mult să fie încoronat. Se numeşte Caius Iulius Cezar, un nume pentru eternitate. Octavianus, pe care îl vezi alături va fi lăsat moştenitorul său prin testament şi va ajunge primul împărat, princeps rei publicae şi princeps senatus, censor şi pontifex maximus, Imperator Caesar Augustus divi filius, primul împărat al romanilor.

Fără să-şi dea seama că sînt priviți, copiii îşi vedeau liniştiți de treburile lor. Unul dintre ei, cu părul blond şi încîrlionțat, cu fața bucălată, durduliu, cu privirea blîndă. zîmbea tot timpul, fără să ştie de ce.

— Să nu ne luăm după aparențe, spuse bărbatul din fața lui Ulpiu Traian. Copilul este foarte inteligent şi tot pe atît de crud, şi de perfid. Tată său, Flavius Vespasianus, tocmai a fost numit comandantul armatelor imperiale care urma să reprime răscoala izbucnită în Iudeea. Dacă ar fi presimțit împăratul Nero că peste doi ani îi va lua locul pe tron, i-ar fi făcut vînt generalului în lumea umbrelor, aşa cum a făcut cu Seneca, Lucanus, Petronius şi atîția alții, bănuiți şi nebănuiți. Pare el cam molîu, dar Domițian va urca pe tron ca fiu şi frate de împărat.

De pe colțul său de zid afumat Ulpiu Traian mai vede acolo, în cenuşă, şi alți copii, iar bărbatul din fața sa nu aşteptă să i se ceară să-i prezinte.

— Băiatul acela frumos, care se acompaniază cu o liră, va fi chiar teribilul împărat Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus. Stă scris că în prima lui tinerețe a trecut şi el Danubiul, împotriva dacilor apuli. Ceilalți doi sînt Sextus Aelius Catus şi Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, ajunşi consuli şi proconsuli şi despre care stă scris că au pătruns în Dacia şi au strămutat pe malul drept al fluviului, unul 50 000 iar al doilea o sută de mii de băştinaşi cu femeile, copiii, principii şi regii lor. Dar să nu-l uit pe Marcus Licinius Crassus, fiul lui Crassus, care strînsese cea mai mare avere din cîte s-au văzut la Roma. După cum vezi, toți aceştia au avut un drum cu mult mai scurt decît mine pînă la putere şi au avut-o cu mult mai de vreme în mînă.

Ulpiu Traian tăcea şi asculta şi, cînd celălalt se opri, făcu semn cu mîna că drept este tot ce a spus.

— Pe ei să-i întrebi de ce nu au pus stăpînire pe Dacia, strigă bărbatul acela din fața împăratului, parcă vrînd să ceară el socoteală.

— I-am întrebat!

Stăteau față în față, cu capetele plecate. Dar cînd unul dintre ei îşi ridică fruntea, celălalt făcu la fel şi în acelaşi timp, parcă ar fi ascultat de acelaşi impuls. Ulpiu Traian îl privi drept în luminile ochilor, pătrunzîndu-l

pînă în adîncul sufletului.

— Acum e rîndul tău!

Glasul îi era la fel de neîndurător ca şi privirea. Numai de undeva din străfunduri, se ridica o şoaptă care nu ajungea pînă pe buze: „Nu am încotro!”

*

Undeva departe, foarte departe de fluviul sfînt al dacilor se năştea, în anul 806 de la fondarea Romei, sub soarele uscat al Hispaniei, un băiat care a primit numele de Traian. În vremea aceasta pe sub poalele codrilor umbroşi din țara în care oamenii se cred nemuritori, un alt băiat se juca prin iarba verde şi mustoasă sau poate umbla călare pe un cal alb. Nu ştiu de ce îmi vine în minte că se juca prin iarba verde şi mustoasă şi umbla pe un cal alb, poate unde stau prea multă vreme înțepenit pe acest colț de zid şi e prea multă cenuşă în jurul meu şi prea e totul pârjolit. Oricum, se afla pe aici un băiat liber ca păsările cerului, căruia îi dăduseră numele: Decebal. Nici unul dintre ei şi nimeni pe lume nu ştia că cei doi băieți sînt atît de legați unul de altul, că destinele lor se vor împleti atît de strîns.

...M-am născut într-un scurt timp de pace şi de linişte, de înflorire a imperiului, pe vremea principatului lui Claudiu, cînd mulți oameni de jos, chiar foşti sclavi, eliberați prin răscumpărare sau prin bunăvoința stăpînilor, primeau din partea statului funcții pe măsura istețimii lor. Familia mea nu era chiar atît de jos dar nici nu avea *o* origine ilustră, prin strămoşi sau prin avere. Singura ei mîndrie era corectitudinea, numele rămas nepătat, cu toate că vremurile erau tulburi. S-au găsit apoi oameni care să spună şi să povestească despre mine că am pornit de jos, şi că mi-am creat drum prin viață cu sabia şi cu lancea ca un simplu soldat. Lucrurile nu stau chiar aşa. Am îmbrățişat într-adevăr meseria armelor, pentru că la vremea aceea era cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac. Împaratul Claudiu căzuse răpus de soția sa Agrippina, care o făcuse ca să-l

urce pe tron pe fiul ei, faimosul Nero. Oricum, în vremea lui numai departe de Roma şi numai sub scutul armelor mai puteai să-ţi păstrezi demnitatea şi să te ridici în rang pe merite, fără să fie nevoie să te linguşeşti şi să te maimuţăreşti. Aşa se face ca tatăl meu m-a luat sub comanda lui într-o legiune din Siria, unde mi-am început drumul în viaţă ca tribun militar.

Dintr-o margine în altă margine a imperiului. De sub soarele uscat al Hispaniei, sub soarele şi mai fierbinte ale Siriei. De sub poalele munţilor de piatră stearpă, în marginea unui deşert de nisip. N-aş putea spune că n-am visat atunci o ţară cu dealuri înverzite, cu păduri răcoroase, cu ape limpezi. Că n-am văzut chiar un băiat care umbla desculţ prin iarbă sau călare pe un cal alb. Dar băiatul aceia eram chiar eu, sau, dacă vrei, un alt eu al tînărului încă necopt, constrîns la rigorile de fier ale unei tabere militare de la o margine de imperiu. Oricum, eram atît de departe de Dacia, încît nu mă puteam gîndi serios că aş putea ajunge să calc pe pămîntul ei, cu atît mai puţin să-l întîlnesc vreodată pe tînărul acela pe care îl bănuiam că se află pe acolo.

Dar şi mai departe decît de Dacia eram de coroana imperiului. Cum ar fi putut să-mi treacă aşa ceva prin minte? Este adevărat că acolo, sus, se petreceau nişte lucruri cumplite şi nişte răsturnări sîngeroase. Dar de la Augustus şi pînă la Nero, toţi împăraţii au făcut parte din dinastia iulio-claudică. Evenimentele s-au tulburat foarte mult în acel răstimp de mai puţin de doi ani, cînd de la Nero la Vespasian, au căzut ucişi în drumul spre coroană Iulius Vindex, care a pornit din Galia, Sulpicius Galba, care s-a îndreptat spre puterea imperială din Spania, Iulius Civilis, care s-a răsculat pe Rin, Aulus Vittellius, din Germania. Marcus Salvius Otho, care se afla cel mai aproape de Roma. Dar aceşti „împăraţi de o zi” s-au rostogolit unul după altul, făcînd loc, pînă la urmă, tot unui general care a instaurat o altă dinastie, pe cea a Flaviilor. Este drept că şi Flavius Vespasianus pornise destul de jos, ca nepot al unui simplu centurion, dar ajunsese tribun militar în Tracia, edil, pretor şi chiar consul, apoi guvernator al provinciei Asia. Drumul acesta putea să-mi fie deschis şi mie. Pînă la consul, pînă la guvernator, pînă la comanda unor mari armate, orice alt vis ar fi fost o nebunie. Iar eu eram un om cu mintea sănătoasă. Un ostaş care a pornit din Spania, ţară pe care romanii au cucerit-o şi au transformat-o cu greu în provincie. Şi care a dat Romei mulţi oameni de seamă, poeţi, oratori, filozofi, generali, senatori, consuli, dar nimic mai mult. Deoarece pentru acel mai mult trebuia să fiu cel puţin născut la Roma. Aşa că în gîndurile mele nu era imposibil să ajung în Dacia în fruntea unei armate. Dar în nici un caz ca împărat al romanilor.

*

— Cînd te-ai gindit mai mult la această posibilitate de a intra în Dacia

în fruntea unei oşti?

— Cînd Domiţian se pregătea sa treacă Dunărea.

— Şi mai mult şi mai mult?

— După ce Domiţian a fost învins.

— Sub domnia lui Domiţian ai ajuns la unele dintre cele mai mari funcţii şi ranguri din imperiu, guvernator al Germaniei superioare.

— Să nu crezi că a fost o favoare din partea împăratului. Eu nu m-am numărat niciodată printre adulatorii lui.

— Se spune că Domiţian n-a ridicat pe nimeni în rang decît pentru interesele sale.

— Este o acuzaţie?

— Vreau să mă lămuresc şi atîta tot.

— Da, avea un interes, şi încă destul de mare, în treaba asta. Antonius Saturninus se ridicase împotriva împăratului în fruntea legiunilor pe care le comanda în Germania. Cu exact 20 de ani în urmă legiunile răsculate din Germania îl proclamau împărat pe generalul Aulus Vittellius. Iar Domiţian ar fi putut să sfîrşească la fel ca Neron, pe care îl întrecuse prin guvernarea să tiranică, prin presiunile pe care le exercita asupra senatului, prin faptul că se proclamase censor pe viaţă şi prin atîtea alte abuzuri. Nu degeaba era poreclit Nero cel pleşuv sau Nero cel dolofan.

— Deci s-ar putea spune că şi-a salvat capul şi coroana.

— Am contribuit la înăbuşirea răscoalei lui Antonius Saturninus.

— Drept recompensă ai fost numit în locul lui şi ai fost făcut consul.

— Dar nu am fost în anturajul împăratului. Comanda trupelor din Dacia a fost încredinţată lui Corneliu Fuscus, un general mai mult ambiţios decît priceput, iar după înfrîngerea acestuia lui Tettius Iulianus, ce e drept un comandant destul de bun.

— Insă nu cel mai bun.

— N-am spus asta.

— În orice caz, ai fost ţinut la distanţă.

— Un ostaş disciplinat trebuie să asculte ordinele.

— Dar te-a durut faptul că armatele imperiului au fost învinse.

— Ca pe orice ostaş roman.

— Şi nu puteai să-i ierţi împăratului incapacitatea şi slăbiciunea.

— Niciodată nu m-am manifestat în acest fel.

— Dar ai fi dorit la cîrma imperiului un altfel de om.

— Nerva Cocceius, care i-a urmat, era unul dintre cei mai drepţi şi mai incoruptibili bărbaţi din Roma la data aceea.

— Dar avea 70 de ani. Şi nu putea să conducă o oaste la luptă. Exista cineva mai bun decît el pentru treaba aceasta. El şi-a dat seama de acest lucru şi te-a ales pe tine.

— Era un act particular, oricine poate să adopte un copil la Roma, un

împărat are şi el acest drept.

— Un copil de 45 sau 46 de ani...

— N-am să-ți ascund că am înțeles şi eu, ca toți ceilalți, că face acest lucru pentru a-mi lăsa conducerea imperiului moştenire.

— Şi ai primit...

— De ce mă descoşi atît?

— Te-a atras puterea.

— Nu ca s-o folosesc pentru mine. După cîte ştii, de cînd sînt împărat, nu mă duc lecticarii pe umăr, mărşăluiesc alături de soldați, ca mai înainte, mănînc din mîncarea lor, dorm în cort ca şi ei. Iar la Roma nu-mi petrec timpul în desfătări, mesele îmi sînt scurte, somnul puțin, odihnă nu am, este atîta de mult de lucru. Cred că muncesc mai mult decît oricare cetățean roman şi nu mă îndestulez mai mult decît el nici în avere, nici în plăceri.

— Eşti singurul om care poate să salveze imperiul, ți s-a spus, şi ai primit.

— Imperiul se clătina, într-adevăr.

— Eşti singurul om care poate să pună stăpînire pe Dacia, şi ai primit.

— Din convingere. Am crezut, într-adevăr, că aşa este.

— Ştiai la ce te aştepți?

— Niciodată o coroană nu a fost mai condiționată ca acum. Mi s-a oferit puterea anume ca să cuceresc Dacia. Meritele mele, atîtea cîte se strînseseră, erau o garanție. Dar chezăşie stătea chiar capul meu. Nici unui împărat roman nu i s-a luat puterea ca să fie lăsat ca un simplu particular. Coroana imperială la Roma nu se ridică decît de pe un cap retezat.

— Chiar dacă nu te-ai bătut pentru ea, totuşi ai primit-o.

*

Cum am trecut Dunărea, cred că asta vrei să ştii? Îți voi povesti imediat. Şi, dacă poți să desprinzi ceva din această întîmplare, care să-ți lumineze mintea şi să-ți liniştească sufletul, cu atît mai bine, se va deştepeni acest miez de noapte, va intra timpul în curgerea lui firească şi voi putea şi eu să mă ridic de pe acest colț de zid, mai am atîtea lucruri de făcut...

Dunărea nu este un curs de apă oarecare, dar eu am studiat-o în primul rînd din punctul de vedere al unui general care trebuie să-şi treacă armata peste un fluviu în condiții de război. Am analizat toate forțările de cursuri de apă din bătăliile lui Alexandru cel Mare, Hannibal, Cezar, ca să pomenesc numai de cei mai vestiți generali. Dar nu numai pe acestea. Armatele imperiului trecuseră multe ape de-a lungul şi de-a latul lumii, aşa că aveai de unde să înveți. De data aceasta nu putea să fie luată în calcul surpriza, care şi-a dovedit de atîtea ori superioritatea. Noi nu ne apropiam de Dacia pe furiş, cu un grup mic de armată. Întreg imperiul era pus pe

picior de război şi aceasta însemna multe altele în afară de pregătirea armatei. Pe de altă parte ştiam că dacii sînt bine informaţi asupra mişcărilor şi intenţiilor noastre. În ciuda faptului că în această ţară mişunau oamenii noştri, de la simpli negustori pînă la ofiţeri deghizaţi în diferiţi călători, am avut întotdeauna impresia că dacii ştiu mai multe despre noi decît ştim noi despre ei. Cîteva întîmplări, din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat, vorbeau clar despre acest lucru. La vremea cînd Cezar se pregătea să pună stăpînire pe cetăţile greceşti de la Pontul Euxin pentru a se afla în coastele Daciei, Burebista i-a luat-o puţin înainte şi a făcut el acest lucru. Nu mult după aceea, cu toate că nu se mai afla pe scena istoriei nici Cezar, nici Burebista, drept răspuns la pregătirea în taină a armatei din Moesia de a trece fluviul, regele Dicomes intră el în imperiu şi ajunge pînă la Strymonul de Sus. Cînd în imperiu aveau loc luptele pentru putere, după doborîrea lui Nero, dacii au trecut din nou Dunărea, au cucerit mai multe castre şi au spulberat o întreagă armată romană, fiind ucis însăşi comandantul ei, Fonteius Agrippa. Lucru care se repetă pe vremea cînd Domiţian făcea pregătiri să cucerească Dacia. Ca să se apere, regele Duras preia iniţiativa şi trimite dincolo de fluviu un grup de oaste se pare în frunte cu tînărul Decebal, care sfârîmă armata guvernatorului Moesiei, Oppius Sabinus, omorîndu-l chiar pe comandant.

De altfel drumul pînă la Dunăre a fost destul de lung. Mi-au trebuit trei ani şi mai bine pentru aceasta. Una este să pregăteşti o armată pentru o expediţie, alta un întreg imperiu pentru un război decisiv. Fusesem adus la putere cu acordul legiunilor din provincii şi cohortelor de pretorieni de la Roma, deci al întregii armate, dar şi al Senatului, tribunilor şi al popoxului. Tocmai pentru că am fost găsit drept cel mai potrivit bărbat din imperiu care să poată cuceri Dacia. Dar toţi aceştia trebuiau făcuţi să creadă că războiul Daciei nu era numai o treabă a împăratului şi a cîtorva legiuni. Ori îi lăsam pe daci în pace iar lucrurile ajunseseră pînă acolo încît aşa ceva nu mai era posibil — ori trebuia să învingem. Să-i fac să înţeleagă că noi nu căutăm în Dacia numai spălarea unei ruşini lăsate de Domiţian, ci cu mult mai mult. După nereuşita lui Domiţian multe popoare, atît de la graniţă, cît şi dintre cele mai supuse, ridicau capul, crezînd imperiul ros de slăbiciune. La Roma secase visteria şi nu mai avea cu ce să fie umplută, negoţul se afla în suferinţă, construcţiile stagnau, aprovizionarea cu grîu se făcea tot mai greu, creşteau impozitele, salariile soldaţilor nu mai aveau din ce să fie plătite, pentru veterani nu se mai găsea pămînt bun, să fie împroprietăriţi. Cucerind Dacia, imperiul s-ar dovedi puternic, iar aurul, grîul şi pămîntul mănos al acestei ţări ne-ar fi scos din toate încurcăturile.

Înainte de a încerca trecerea fluviului, am împănat cu armată toate provinciile din jurul hotarelor Daciei. Am refăcut toate drumurile care duc spre ea, am construit altele noi şi erau acum toate pline de soldaţi şi de

care cu provizii şi material de luptă. Alexandru cel Mare trecuse Dunărea într-o noapte, la adăpostul întunericului, cu cele patru corăbii ale Bizanțului, cu ajutorul luntrilor localnicilor, de care erau pline ambele maluri şi cu burdufurile făcute din pielea corturilor. Nimic nu se potrivea. El parcă făcuse totul în joacă. Dar, norocul lui, nu fusese aşteptat!

Pe mine dacii mă aşteptau. Şi ştiau că nu mă aflu acolo din întîmplare, că nu vreau să trec Dunărea pentru o scurtă expediție. Ştiau că va fi un război nimicitor, care pe care.

Ne-am ivit deodată de-a lungul întregului mal. Dacii trebuiau să creadă că sîntem în stare să încercăm pe oriunde. Cel mai puțin ar fi crezut, desigur, că am încerca pe acolo pe unde este mai uşor şi pe unde s-a mai trecut şi altă dată.

Aveam toate pregătirile făcute pentru trecerea oricărui fluviu, oricît de neobişnuit. Am adus mii de bărci în care şi în pădurile din apropiere se ciopliseră scînduri, grinzi şi panouri întregi care să fie aşternute peste luntrile legate una de alta. Am adus o mulțime de otgoane groase şi de funii subțiri, dar rezistente. Am ales soldații care ştiau să înoate dezbrăcați şi îmbrăcați, de asemenea arcaşi şi sulițaşi, tot ce am găsit mai bun în întreg imperiul. Nu era vorba numai de un lanț de ostaşi înşirați pe mal. Grosul trupelor se afla în adîncime şi dacii ştiau acest lucru. Am răzbit întîi pe la Lederata, exact pe unde trecuse Tettius Iulianus. De aici am pornit spre Arcidava, Berzobis, Aizizis, apoi am luat drumul Sarmizegetusei.

*

— Şi ei? Dacii?

— Se băteau. Dar nu cu îndîrjire. Atacau scurt, fulgerător şi dispăreau, ca să lovească din nou, cînd te aşteptai mai puțin. Decebal nu voia să-şi irosească forțele, să-şi uzeze armata. Aştepta un moment mai bun. Sau mai de grabă, pregătise o mulțime de asemenea momente. Dar tactica, pe care o alesesem eu, era presiunea permanentă. Să înaintăm mereu, încet, dar sigur. Coloanele noastre erau ca nişte şiruri de furnici care nu se mai isprăvesc. Pe urmele manipulelor sau centuriilor nimicite veneau mereu altele şi altele, la fel de tenace şi la fel de bine înarmate. Şi aşa am ajuns pînă sub zidurile Sarmizegetusei. Îmi dai acum drumul de pe acest colț de zid blestemat?

— Nu!

— Ce vrei să mai afli de la mine?

— Sînt încă departe de a înțelege ce te-a făcut să te retragi din Dacia după primul război, cînd, în aparență, aveai întreaga țară la picioare, cînd chiar Decebal a venit să ți se închine şi cînd o asemenea hotărîre încălca jurămîntul pe care îl făcusei de a preface pămîntul de dincolo de Danubiu în provincie romană.

*

Cei doi bărbați tac cu capetele plecate. Frunțile lor sînt atît de apropiate încît par a se atinge.

— De ce vrei să înțelegi ce nu este de înțeles?

Frunțile lor, ca două fălci de menghine, între care s-a înțepenit miezul nopții peste o cetate în ruină.

— Erai acolo şi ai văzut totul.

— Eu pe tine te întreb.

— Erai acolo şi ai văzut totul, la fel de bine.

— Te conjur să vorbeşti.

— Ai fost acolo, de ce te ascunzi? Cînd au adus fata o priveai cu ochii mari, parcă erai bolnav, parcă erai vrăjit. Eu, împăratul romanilor, nu aveam voie să mă uimesc şi nici să fiu descumpănit, dar tu, celălalt, care te pitulai după mine, îți lăsai inima să bată şi tîmplele să-ți zvîcnească. Şi acum vii să mă descoşi pe mine, de ce aşa, de ce nu aşa?...

— Ca să aflu ce e cu dacii ăştia, nu pricepi? Ca să aflu de ce nu au putut să fie definitiv învinşi şi cum aş putea să fac acest lucru.

— Cînd a fost adusă în cort sora lui Decebal...

— Da, eu aş putea spune că mi-am pierdut capul. Însă tu, împăratul...

— Trebuia să nu mă tulbur..:

— Şi cînd ai văzut că fata a ajuns în fața ta, să te ucidă.

— Nu chiar să mă omoare.

— Să te piardă, tot una. Şi cînd ai văzut că e gata s-o ia de la început şi că nu se teme de moarte...

— Da, eram un ostaş, un împărat roman şi nu trebuia să mă las impresionat.

— Ai zîmbit rece şi ai spus: „Nimic nou sub soare!”

— Mucius Scaevola făcuse cam acelaşi lucru în faţa regelui etrusc, pe care nu reuşise să-l înjunghie...

*

Cum reuşise să se strecoare pînă la cortul împăratului?

După bunul obicei roman, tabăra de noapte era înconjurată de un şanţ destul de adînc, pe al cărui mal din interior se afla un taluz de pămînt întărit cu ţăruşi de lemn, formînd un adevărat meterez. În afara taberei se aflau avanposturile asigurate de „velites” iar în interior, înainte de a ajunge la praetorium, cortul generalului, trebuia să treci prin cordoanele trupelor aliaţilor, apoi ale ostaşilor romani din pedestrime, ale cavalerilor, după care urmau corturile de legaţi, tribuni şi perfecţi. Cum să treacă o fată, la miezul nopţii, peste atîtea bariere, fără să fie simţită? De-a lungul meterezului taberei făceau de strajă atîţia soldaţi încît să se poată vedea bine unul cu altul iar la fiecare poartă se aflau în post cîte zece oameni înarmaţi. Şi la fiecare dintre cele patru schimburi de străji, soldaţi călări înconjurau tabăra însoţiţi de pedeştri, care să dea de veste dacă a fost găsit ceva în neregulă. Alţi ostaşi stăteau de veghe la corturile ofiţerilor şi la cortul împăratului.

Din întîmplare, împăratul nu se afla în cort. Pentru că nu avea somn şi, ca să-şi limpezească gîndurile pentru a doua zi, ieşise sub cerul liber. Dezamăgită că nu-l găseşte unde se aştepta, fata scosese un uşor geamăt sau un suspin. Ceea ce a fost de-ajuns ca să fie prinsă.

Nu se zbătea în mîinile soldaţilor. Sta dreaptă, cu fruntea sus. La lumina torţelor, o fetişcană cu părul auriu, cu ochii verzi-albaştri.

— Ţi-e teamă, copila mea?

Crezuse, poate, că o dezmeardă cu această întrebare blîndă? Sau

simțea nevoia să i se adreseze cu o voce părintească? Firește, s-ar fi așteptat la orice, dar în nici un caz ca fata să înceapă să rîdă. Şi nu era un rîs smintit, de om care îşi pierde cumpătul, nici unul de copil care a făcut o poznă fără să-şi dea seama de gravitatea ei. Dimpotrivă, era un rîs superior, plin de satisfacția omului care se află mai presus de situație şi de cei din jur. Dar un împărat nu are voie să se arate uimit şi nici să-şi iasă din sărite, deşi simte că se repeta în sine întrebarea aceea care i se pare de-a dreptul neroadă: „ți-e teamă, copila mea?". Ca şi cum s-ar fi putut altfel cu o fată ce a încăput pe mîna străjilor împăratului pe care a vrut să-l ucidă, decît să-şi simtă frica vîrîtă pînă în măduva oaselor. Ca şi cum el ar fi putut, într-adevăr, s-o ierte şi s-o ocrotească, s-o pună deasupra legii care cere să fie ucisă în chinuri grele.

Cînd termină de rîs, îşi ridică şi mai mult fruntea şi zise:

— Din noi doi, tu eşti cel care tremură!

Asta era prea mult. Unul dintre ofițeri vru să astupe gura fetei, altul îşi ridicase spada. Împăratul le făcu semn să nu se pripească. Dar, spre mirarea lui, îşi dădu seama tremură într-adevăr. Poate că noaptea era prea răcoroasă, iar el ieşise din căldura cortului fără să-şi pună mantia. Poate din alte pricini. Oricum, un împărat nu are voie să tremure. Chiar dacă nu a lipsit mult ca să fie înjunghiat. Chiar dacă este puțin cam răcoare la miezul nopții. Şi încă în fața ofițerilor şi a străjerilor. Şi în fața unei copile care îl înfruntă.

— Din noi doi, repetă fata, tu eşti cel care s-a făcut galben ca ceara.

Fără să vrea îşi privi mîinile. Îi tremurau uşor şi erau foarte palide. Iar un împărat nu are dreptul la aşa ceva. Mai ales dacă este împăratul romanilor.

Căută să se stăpînească şi să rostească vorbele la fel de calm şi de blînd.

— Şi ce te aduce la mine, copila mea?

Toți cei de față aveau să-şi amintească mai tîrziu de aceste clipe ca fiind cele mai pline de măreție din cîte au trăit. Împăratul lor vorbea de la o asemenea înălțime, pînă unde nimeni nu ar fi putut ajunge cu gîndul şi era atît de imperturbabil încît nici un zeu nu ar fi putut să-l egaleze. Şi punea nişte întrebări cu atîta tîlc, cu atîtea dedesubturi, încît biata lor minte de oameni obişnuiți nu putea să le înțeleagă rostul. Numai în urechile împăratului, după ce a rostit, întrebarea i se păru stupidă: „Ce te aduce la mine, copila mea?"

— Îți cer inima, împărate!

— Inima?

— Chiar aşa!

Spusele acestea puteau să aibă mai multe înțelesuri şi unui bătrîn soldat îi trecu prin minte că o nebună de fată s-a îndrăgostit pînă acolo

încît a fost în stare să treacă de atîtea obstacole şi de atîtea primejdii. Nu ar fi fost de mirare, faima lui Ulpiu Traian crescuse fără margini. Iar cînd dragostea şi nebunia din dragoste merg mînă în mînă, totul este posibil. În vremea aceasta, unul din ofițeri îşi aducea aminte că undeva, în Orient, atîtea tinere femei se ofereau comandanților şi chiar soldaților, ca să-şi cruțe viata, casa, averea, familia, poate chiar un amant. Chiar lui Ulpiu Traian îi flutură pentru o clipă prin fața ochilor întîmplarea aceea de demult cînd Cleopatra, copila regină a Egiptului, a ajuns în fața lui Cezar înfăşurată într-un covor.

— Şi cum vrei această inimă?

Nu mai adăugă „copila mea", deşi aceste cuvinte erau gata să se răstoarne singure.

— În vîrful pumnalului meu ar fi cel mai bine!

— Şi acum, pentru că n-ai putut să-ți înfigi pumnalul în inima împăratului, ce crezi că va urma?

— Ştiu că ai să mă supui la chinuri, apoi să mă ucizi.

— De ce?

— Ca să afli cine m-a pus la cale, ca să mă obligi să-ți spun cîte ceva din secretele noastre, ca să mă pedepseşti pentru ce am încercat. Începe, ce mai stai?

— O, mîine am o zi grea, treaba aceasta ar dura foarte mult, noaptea este scurtă. Chiar şi împărații trebuie să mai doarmă şi ei cîte puțin.

*

— Dar n-ai dormit.

— Cel puțin am încercat.

Cele două colțuri de zid erau atît de asemănătoare încît unul nu ar fi putut să fie decît oglindirea celuilalt. Identici erau şi cei doi bărbați care stăteau față în față, se întrebau, se ascultau sau tăceau împreună. Dar care era unul, care era celălalt? Ar fi putut vreunul dintre ei să jure; eu sînt împăratul? Care dintre ei avea dreptul să spună: eu sînt cel care te-a chemat, eu sînt cel care poate să te trimită acolo de unde ai venit?

— Dar n-ai dormit, repetă unul dintre ei.

— Cel puțin am încercat, îi răspunse aidoma celălalt.

— În schimb ea nu a putut să încerce.

— Şi ce e cu asta?

— Vreau să spun că fata, chiar dacă ar fi vrut să încerce să doarmă, nu ar fi putut, pentru că aşa ai hotărit tu. Înseamnă că în lupta care începuse între voi ai cam trişat.

— Nu te grăbi să mă judeci prea aspru. Cînd fata a pornit cu pumnalul în mînă spre cortul împăratului ştiuse că nu-şi va petrece în pat restul timpului pînă la ziuă, să doarmă liniştită. Deci ea a ales. În al doilea rînd, trebuia să conduc a doua zi toate armatele imperiului spre inima Daciei,

eu, nu ea; ori pentru aceasta aveam nevoie de o minte limpede. Şi, în sfîrşit, de ce ar fi trebuit să am grija ei? O adusesem eu la mine, o luasem sub protecţia mea, o infiasem?

— Din momentul acela făceaţi parte din aceeaşi familie, eraţi legaţi unul de altul.

— Ascultă, eu te-am chemat anume ca să mă lămuresc...

— Pentru asta mă aflu aici.

— Să lăsăm, te rog, povestea asta cu fata, nu a fost decît un episod mărunt şi neînsemnat în războiul dacic.

— Dacă ar fi aşa, n-am vorbi acum despre ea. Dar iată că te obsedează. Nu poţi s-o elimini din gîndurile tale cînd vrei să afli de ce nu ai putut să supui Dacia definitiv.

— Aşa este...

— Să ne întoarcem dar la noaptea aceea cînd o fată dacă...

— Sora lui Decebal.

— Sora lui Decebal, dar putea să fie oricare alta, s-a strecurat neobservată în tabără şi a intrat în cortul împăratului cu un pumnal în mînă.

— A fost prinsă, dezarmată, tratată cu blîndeţe şi dată în pază.

— Iar împăratul s-a dus la culcare.

— Nimic mai firesc.

— Fata nu a fost supusă la torturi ca să se smulgă de la ea ce am fi vrut să aflăm,

— Adevărat.

— Din bunătatea împăratului.

— De ce nu?

— De ce nu? Pentru că ea se aştepta la acest lucru. Pentru că era pregătită să cîştige în această luptă. Pentru că de-abia acum începuse între voi o luptă care pe care.

— Capul lui Decebal

Dar, deocamdată, tu te-ai dus să te culci. În vreme ce ştiai că ea este supusă la cele mai cumplite chinuri.

— Am dat poruncă să nu i se facă nici un rău, să fie ţinută sub pază şi atîta tot să nu se atingă nimeni de ea. Şi porunca mea a fost ascultată.

— Dar pe cînd tu te aflai în cort tribunul militar l-a adus în forumul taberei pe un soldat care fusese bănuit că adormise în post.

— Un lucru obişnuit şi necesar. Nici un soldat care doarme cînd este pus de strajă nu scapă de pedeapsă.

— El era doar bănuit.

— Nu a fost condamnat fără judecată.

— O judecată expeditivă.

— Ce vrei, sîntem în vreme de război, nu e timp de procese lungi, în

rîndul soldaților trebuie păstrată o disciplină de fier, de data aceasta se petrecuse un lucru foarte grav: un duşman ajunsese pînă la cortul împăratului...

— După ce s-a pronunțat sentința, tribunul militar l-a atins cu un băț pe condamnat.

— Adică a respectat procedura.

— Apoi soldații au început să-l lovească cu bîtele, din ce în ce mai tare, să-i zdrobească trupul, să-l omoare încetul cu încetul.

— Exact aşa cum se procedează după legile noastre.

— Dar nu după ale ei. Pentru că fata aceasta, prizoniera ta, a fost adusă acolo să asiste la supliciu.

— Un supliciu care avea loc din cauza ei.

— Dar nu asta te interesa. Urmăreai, de fapt, s-o înfrîngi. Şi pentru un moment chiar ai avut această satisfacție. Fata a început să tremure, a devenit palidă, şi-a muşcat buzele, apoi nu a mai putut răbda şi a izbucnit: „Nici cîinii nu se ucid aşa!”

— „Nici cîinii nu se ucid aşa!”

— Tremura aşa cum tremurai şi tu şi era palidă, aşa cum ai fost şi tu, deci, din acest punct de vedere, nu te mai aflai în inferioritate. În plus, ea îşi muşca buzele, ceea ce nu ți se întîmpla ție. Iar tu vorbeai tot timpul cu o voce calină, aproape paternă, ba chiar ai putut s-o numeşti „copila mea” pe fata care încercase să te suprime. Ea nu s-a putut stăpîni, a țipat.

— „Nici cîinii nu se ucid aşa !”

— În vremea aceasta tu încercai să dormi în cort şi toți soldații erau convinşi că împăratul lor se află ca un zeu deasupra oamenilor şi deasupra întâmplărilor şi nimic nu poate să-l neliniştească. Dar eu nu puteam să stau liniştit. Mi-am părăsit aşternutul, m-am înfăşurat într-o mantie soldățească şi m-am apropiat de locul acela.

— În zori mi s-a raportat că nu s-a mai întîmplat nimic neobişnuit.

— În afară de faptul că s-au tăiat capetele la cîte un soldat din zece.

— Comandantul legiunii a fost cel care a hotărît decimarea trupei. Pentru ce se făcuseră ei vinovați nu exista o astfel de pedeapsă.

— Soldații traşi la sorți erau dezarmați şi scoşi în cîmp pe poarta decumanâ.

— Ca de obicei...

— Obiceiurile noastre. Fata a fost scoasă şi ea pe această poartă blestemată.

— Aceea este singura poartă pe care sînt scoşi condamnații la moarte dintr-o tabără militară romană.

— Ea nu era condamnată.

— Încercase să-l înjunghie pe împărat. Şi chiar fără aceasta, fusese prinsă, devenise prizonieră, deci sclavă, iar după legile noastre sclavii pot fi

ucişi fără judecată. Însă nimeni nu putea să-i facă vreun rău în noaptea aceea.

— Nu a trebuit decît să fie martoră la execuție, şi atîta tot... La lumina torțelor au fost retezate 12 capete. Unul cîte unul. Pe acelaşi butuc. Şi de fiecare dată i se amintea fetei: din cauza ta. Bucură-te, împărate. Nu a putut rezista pînă la sfîrşit. Nu numai că tremura, dar era zgîlțîită ca de friguri.

În zori, sora lui Decebal a fost adusă în cortul imperial.

— Cum ai dormit copila mea? a întrebat-o împăratul fără asprime în voce.

— Dar tu?

Ulpiu Traian se stăpîni din nou şi trecu peste această sfidare.

— Ai vreo dorință? întrebă el la fel de blînd.

— Numai cea care m-a adus aici.

— Inima mea...

— Pentru asta am venit.

— Dați-i un pumnal, hotărî împăratul.

Şi i-l dădură.

Şi fata îl aruncă spre pieptul împăratului. Să i se înfigă, şuierînd, chiar în inimă.

— I-am mai dat o şansă, spuse unul dintre cei doi bărbați care stăteau față în față pe două colțuri afumate de zid.

— În nici un caz şansa de a-şi realiza dorința aceea. Orice soldat din armata romană se poate apăra cu scutul de un pumnal care se aruncă de la cîțiva paşi. Iar tu erai împăratul şi în fața ta se aflau mai multe scuturi. Ca să nu mai spunem că fata trecuse prin atîtea încît nu se mai putea conta pe precizia loviturii ei.

— Ce vrei să insinuezi?

— Că nu i-ai dat pumnalul ca să-ți pui viața în primejdie.

— Poate din curiozitate să văd dacă mai încearcă încă o dată.

— Din curiozitate ca să vezi dacă şi-l înfige în piept...

— Într-adevăr, ştiam că dacii de viță nobilă nu se lasă prinşi, ca să fie luați în sclavie. Că, dacă au posibilitatea, beau otravă sau se înjunghie, numai să nu cadă vii în mîna noastră.

— Şi ai crezut că ai cîştigat încă o dată. Că sora regelui Decebal nu a avut curajul să-şi pună capăt zilelor.

— În orice caz, pumnalul ei nu m-a atins.

— Ce nu ştii tu este că pumnalul zvîrlit de ea a trecut prin inima mea. Că rana aceea încă nu s-a vindecat...

*

Sora regelui a fost purtată pe drumuri, în mijlocul trupelor, într-un car

atît de bine apărat încît nu ar fi putut ajunge nimeni pînă la ea. După trei zile, la un popas, a fost primită solia lui Decebal.

— Să fie adusă prințesa! a poruncit împăratul.

Solii o priveau cum se apropie şi pe chipul lor nu se putea să se ascundă bucuria.

— După cum vedeți — li se adresă Ulpiu Traian — este vie şi nevătămată. Dar, înainte de a asculta propunerile regelui vostru, pentru a o pune în libertate, ascultați voi condițiile mele.

— Spuneți lui Decebal, strigă fata, să nu se gîndească la mine.

— Luați-o de aici! sună porunca.

Dar sora regelui se îndreptă păşind cu mîndrie spre solii daci.

Un ofițer îi sări înainte şi îi puse vîrful săbiei în piept, ca s-o oprească.

Fata parcă nici nu aşteptase altceva. Se aruncă în sabie ca s-o pătrundă în inimă.

*

Am fost rănit atunci pentru a doua oara, spune unul dintre cei doi bărbați care stau aşa, față în față, într-un miez de noapte oprită pe loc. Şi inima mea mai sîngerează încă.

Totul fusese prevăaut. Ofițerul zvîcnise înapoi mîna cu sabia şi se aruncase fulgerător la pămînt. Împăratul expediase fără nici un cuvînt solia lui Decebal. Important era că regele să afle că sora lui trăieşte. Acum nu-i mai rămînea decît să încerce s-o elibereze cu forța armelor sau să asculte condițiile cerute de împăratul romanilor.

Ulpiu Traian supraveghe personal pregătirea cortului în care avea să stea închisă fata. Nici un obiect cu care ar fi putut să-şi pună capăt zilelor. Pînă şi stîlpii cortului au fost înfăşurați în multe pînze, ca să nu se poată vătăma izbindu-se cu capul de ei. Patru ostaşi fără arme stăteau de strajă în interiorul cortului, s-o împiedice de la orice ar fi încercat ca să-şi vatăme trupul, să-şi pună viața în primejdie. Şi soldații aceştia ştiau că, dacă încalcă obligațiile cît de cît, nu i-ar aştepta decît moartea prin ciomăgeală au decapitarea, iar fata se aşezase pe jos, într-un colț, şi nimeni nu putea să-şi dea seama ce mai cloceşte în căpşorul ei frumos.

A fost adusă în cortul împăratului. Cu mîinile legate la spate, în curele, ca să nu poată face nimic decît să asculte şi să răspundă.

Dar ea refuza să asculte şi să răspundă. Trupul ei firav se afla acolo, sub privirile lor, însă cu mintea şi cu sufletul era în altă parte.

— Nu te temi, asta vrei să ne faci să credem, spuse împăratul. Că nu te temi nici de moarte, nici de durere, nici de suferință. Dar oricît ai face pe grozava, eşti o ființă plăpîndă, prea plăpîndă ca să rezişti la durerea trupului şi suferința sufletului. Nu te-am pus la cazne pentru că eu, Împăratul romanilor, nu fac nici un lucru care să fie inutil. Inutil şi

nesăbuit a fost gestul tău de a încerca să mă suprimi. Soarta unui război ca cel pe care l-am pornit nu poate să se schimbe printr-o lovitură de pumnal a unei fetişcane. Chiar dacă ar fi ea sora regelui şi, de bună seamă, că nu de la el ai dezlegare. După cum au ieşit lucrurile, şi nu se putea să iasă altfel, ceea ce ai făcut tu nu numai că nu a adus nici un folos regelui şi poporului tău, chiar le-a adus pagube. Se pare că Decebal ține cu orice preț să nu te trimit să fii vîndută sclavă la Roma. Aştept de la el o altă solie, care s-a şi pornit spre noi. Iar pretențiile noastre vor fi acum şi mai mari. De aceea vrem să te păstrăm cît mai proaspătă şi cît mai frumoasă. În rest ştim totul despre tine şi anume că nu ai avea ce să ne spui, fiindcă nu ştii nimic din ceea ce ne-ar interesa pe noi. Că eşti o ființă ca oricare alta, cu sînge care curge şi carne î care doare. Că în fundul sufletului tău, îți mărturiseşti sau nu, ne eşti recunoscătoare că te-am cruțat.

Îi fusese scos cordonul ca să nu se sugrume cu el. Şi în cămaşa aceea acum foarte largă trupul ei părea, într-adevăr, foarte plăpînd. Îi fuseseră scoase acele şi agrafele din păr şi, sub şuvițele care atîrnau acum libere pe umeri şi de-a lungul brațelor, părea într-adevăr o copilă care nu ştie nimic din ce este pe lume. Şi cum era aşa, cu mîinile legate în curele, părea atît de vulnerabilă că ar fi vatămat-o numai apropierea unei primejdii, oricît de mică.

Dar ultimele cuvinte ale împăratului păru că le aude, că vrea să le răspundă. Daca nu era cumva o simplă întîmplare. În tăcerea care se lăsase, cînd toată lumea o privea şi îşi dădea seama că este cu adevărat o biată ființă care nu are cum să se ajute împotriva durerii şi a suferinței, fata cu mîinile legate la spate se aplecă uşor asupra unei torțe şi lăsă să i se aprindă părul şi să ardă încet spre rădăcină. Iar după ce îi stinseră pălălaia care îi cuprinsese tot capul cu un întreg burduf de apă, fata se aplecă din nou deasupra flăcării, cu un număr gol. Sfîrîia şi crăpa pielea ei de copilă şi împăratul fu cel care nu mai putu să rabde.

— De-ajuns, răcni el ca un leu rănit.

Apoi, după ce se mai potoli, gîndindu-se la întîmplarea cu Mucius Scaevola, zise:

— Şi o să încerci să mă sperii acum că o sută de fete ca tine, fără teamă de suferință şi de moarte, sînt gata să facă orice pentru a mă opri din drum?.

— Nu o sută de fete. Un popor întreg, împărate!

*

— Cum îşi poate pune cineva capăt zilelor dacă nu are cu ce?

— Nu ştiu. Dar fata aceasta vrea să moară şi se stinge încetul cu încetul. Şi orice am face noi, nu mai putem s-o ținem în viață pînă la sosirea soliei lui Decebal.

*

Cele două colțuri de zid în ruină se apropiau din cînd în cînd atît de mult că intrau unul în altul ca două caiere de nor pe o margine de cer. Bărbații aceia care stăteau față în față şi îşi vorbeau şi se ascultau, se apropiau şi ei, frunte de frunte, gene de gene, buze de buze, trup de trup, pînă parcă se contopeau de nu mai rămînea decît unul, care să-se întrebe şi să-şi răspundă singur: Apoi iar se desprindeau uşor cele două colțuri de zid.

Şi la fel cei doi bărbați, dar numai atît cît să nu poată avea loc şi să nu poată trece altcineva printre ei.

*

— Ai învins la Tapae şi biruiai peste tot. Legiunile romane înaintau încet, dar nimic nu le stătea în cale. Erai stăpîn deplin pe situație şi Roma nu mai aştepta decît asaltul final asupra Sarmizegetusei. Nu mai era decît o chestiune de timp ca Dacia să fie transformată în provincie romană.

— Şi tu crezi la fel?

*

Unul dintre cei doi bărbați şi-a lăsat pleoapele peste ochi. Poate că a ațipit puțin. Celălalt veghează.

Un adevărat coşmar. Se face că Decebal a trecut fluviul, a distrus toate rezervele concentrate în Moesia, a tăiat toate drumurile imperiului care duc spre Dacia şi se îndreaptă fulgerător chiar spre Roma. Se făcea că marea armată a imperiului nu mai căuta decît un loc de ieşire din această situație blestemată. Dar nu face altceva decît să rătăcească la întîmplare. Pretutindeni dacii ardeau şi pîrjoleau totul în calea lor. Nici ajutoare, nici hrană, nici apă, nici fin şi grăunțe. Şi nici o ştafetă care să vină, nici una care să poată să plece. Funingine şi cenuşă. Pustiu de funingine şi cenuşă. Rațiile, din ce în ce mai mici, erau pe isprăvite. Soldații, cu fețele supte, cu buzele crăpate, cu ochii mistuiți de febră, umblau ca nişte năluci. Cei care i cădeau se rugau de tovarăşii lor să le curme agonia cu fierul, armei. Dar chiar dacă ar fi vrut cineva să-i asculte, nu mai avea putere să o facă. Cădeau caii peste soldați şi soldații peste cei ce se zbăteau laolaltă în cenuşă.

*

— Decebal a trecut Dunărea în josul fluviului şi s-a pornit să pustiască Moesia.

— Dar tu te-ai îmbarcat pe cîteva corăbii, ai coborît în apropierea Deltei şi l-ai învins într-o mare bătălie, aruncîndu-l pe celălalt mal.

— Ceea ce nu ştii tu este că eu nu am mai prins decît o parte din oastea lui, în timp ce se retrăgeau împreună cu sarmații cei îmbrăcați în zale, cu cai cu tot, care îl întovărăşeau. Şi aceasta pentru că au venit cîteva zile de moină, de căldură ca în toiul primăverii. Începuse să crape şi să se rupă podul de gheață care lega cele două maluri ale fluviului. Şi dacii au

trecut înapoi în pripă, ca să nu fie prinşi de dezgheţ dincolo. Dacă ar mai fi fost cîteva zile de iarnă obişnuită, visul acesta de spaimă în care rătăcim printr-un deşert de cenuşă, ar fi fost un coşmar real.

Cortegiul triumfal se forma în cîmpul lui Marte. Cum sta aşa, cu faţa spre Capitoliu, Ulpiu Traian avea în stînga mausoleul lui Augustus şi în dreapta arena lui Domiţian. În timp ce se lăsa îmbrăcat şi fardat, se gîndea, nu fără tristeţe, cît de trecătoare este gloria şi cît de mică este puterea. Un împărat poate să ridice viaţa oricăruia dintre supuşii săi, dar nu-i stă în putinţă să şi-o prelungească nici măcar cu o zi pe a sa. Vine inevitabil un timp cînd nu se mai alege decît un pumn de cenuşă din tot ce ai făcut.

Din aceste gînduri nu prea vesele, îl treziră sunetele tobelor, care anunţau că începe solemnitatea.

Înşiraţi de-a lungul drumului pe care avea să-l străbată cortegiul triumfal, cetăţenii Romei se înghesuiau ca să apuce un loc cît mai în faţă, să vadă cît mai bine. Era dreptul lor să asiste la acest spectacol, cel mai măreţ dintre toate cîte aveau loc în cetatea eternă. Trecuseră aproape 15 ani de la ultimul triumf, cel al lui Domiţian, care şi el se întorcea, chipurile, învingător din Dacia. Printre ei se vîrau liberti şi chiar destui sclavi, care primiseră învoirea stăpînilor. Nimeni nu se bătea mai aprig pentru un loc mai bun decît veteranii, bătrînii soldaţi lăsaţi la vatră, care se grozăveau ca şi cum ei ar fi cîştigat toate războaiele imperiului. În disputele destul de aprinse erau în stare să-şi scoată tunicile ca să-şi arate cicatricele rănilor

primite. Noroc că nu se aflau prea mulți la Roma. marea lor majoritate cultivîndu-şi loturile de pămînt primite prin provinciile îndepărtate. Cetățenii mai bogați, familiile de patricieni aşteptau în fața templelor sau în Forum. Dar şi gloata se îngrămădea acolo, cu toată ordinea pe care încercau s-o stabilească pretorienii. Mulți bărbați şi băiețandri se cățărau pe acoperiturile tavernelor şi pe terasele ca-, selor vecine.

Nimeni nu voia să scape un asemenea prilej. Numai cine nu a putut să iasă din casă nu a fost de fată. Dur pînă seara toată Roma ştia cum s-au petrecut lucrurile, pentru că se găseau destui povestitori.

În frunte veneau consulii şi senatorii, urmau suflătorii din corn şi apoi

purtătorii de prăzi luate din tara învinsă. De data aceasta vasele de aur şi de argint, grămezile de monede şi de arme erau cu mult mai sărace decît în triumful lui Domițian, iar podoabele de fildeş şi statuile lipseau aproape cu desăvîrşire. Însă cetățenii Romei îşi mai aminteau ce se spunea pe atunci şi anume că împăratul scosese tot tezaurul la paradă ca să se creadă că adusese din Dacia o captură colosală.

După această pradă de război veneau taurii albi ca neaua, cu coarne poleite şi cu panglici agățate de grumaz, însoțiți de preoții Care urmau să-i sacrifice şî de copiii care duceau vasele de aur pentru libații. Veneau apoi prizonierii în lanțuri, de data aceasta şi ei destul de puțini şi din care nu

făcea parte nici regele şi nici alte căpetenii.

În sfîrşit, împăratul, în chipul zeului Iupiter, cu tunica şi toga de purpură, brodate cu aur, cu cununa de lauri pe cap, semeț în carul triumfal, ținînd în mîna dreaptă sceptrul de fildeş cu vulturul imperial. În jurul carului, actorii care dansau în sunetul lirei. În urma carului venea grosul acestui cortegiu, coloane de prizonieri făcuți de Decebal din rîndul soldaților lui Domițian, şi pe care regele dac îi pusese în libertate de-abia acum ca o condiție de pace impusă de Traian. Cu capul ras, acoperiți cu scufa libertului, mulți dintre ei nu se arătau deloc bucuroşi să defileze pe străzile Romei. Chiar împăratul aflase că ei nu au fost ținuți cu de-a sila, că le mergea bine printre daci şi mulți ar fi preferat să rămînă acolo.

Cortegiul era încheiat de trupele de ostaşi biruitori, cu veşmintele curate, cu armele şi coifurile lustruite, țanțoşi şi plini de trufie.

Era de făcut un drum destul de lung şi de obositor, dar un împărat care se întoarce victorios din războaie trebuie să se supună la această corvoadă chiar dacă a rămas în convingerea sa intimă un om simplu, căruia nu-i plac zgomotele de paradă.

Cortegiul pornit din Cîmpul lui Marte face un ocol spre dreapta, trece pe malul Tibrului, străbătînd cîmpul tîrgului de vite (Forum Boarium) acum măturat şi curat ca în palmă, se opreşte să aducă un omagiu în fața templului lui Hercule şi ajunge în Circul cel Mare, despre care se spune că ar fi fost creat de Romulus o dată cu întemeierea Cetății. Cele trei rînduri de bănci ale sale erau înțesate de lume, cetățenii Romei cîntau, strigau, rîdeau, ridicau brațele, aruncau flori. Dar se auzeau şi vorbe de zeflemea, unele destul de usturătoare.

Poate că unele dintre ele ajungeau pînă la urechile împăratului. Dar el sta, drept şi neclintit, ca o statuie, în carul său triumfal.

Cortegiul înaintează încet pe calea sacră, trece prin forum şi urcă încet panta Capitoliului. De-abia aici, în vîrful colinei sfinte, în fața templului lui Iupiter cel Foarte Bun şi Foarte Mare, al Iunonei şi al Minervei, împăratul romanilor se trezeşte parcă dintr-un vis.

*

Se distrează Roma. dar nu se bucură. Împăratul simte că inima cetății nu bate cum trebuie. Dar nu are cum să afle ce vierme sapă la rădăcina acestui triumf, un triumf pe care nu l-a rîvnit, dar nici nu-i stă în putere să-l refuze. Roma trebuia să ia la cunoştință că s-a întors biruitor din Dacia. Cetatea eternă, care aştepta de cîțiva ani acest lucru cu sufletul mîhnit după înfrîngerea lui Domițian, se trezise şi se înflăcărase o dată cu făgăduielile şi cu pregătirile lui Traian şi avusese de-a dreptul fierbințeală în cei doi ani de război. Venise timpul să răsufle uşurată. Să se răcorească. Să explodeze de bucurie. Şi, în sfîrşit, să se liniştească în mîndria ei de stăpînă a lumii, biruitoare peste tot.

Împăratul ar vrea să ştie ce se întîmplă acolo în mulțime Şi ce se întîmplă în coloana cortegiului în urma carului său ce nu se întîmplă, dar nu are cum, el trebuie să stea țeapăn ca o statuie şi semeț ca însuşi Iupiter, zeul zeilor, cu privirea mîndră, ațintită înainte, cu vulturul de aur de pe măciulia sceptrului de fildeş ținut ca un şoim gata să-şi ia zborul peste lume.

*

Dar bărbații aceia de pe zid, înfăşurați în mantii soldățeşti, pot orice. Şi unul dintre ei chiar pluteşte, nevăzut şi nesimțit de nimeni, pe deasupra cortegiului şi mulțimii de oameni.

Primul lucru care bate la ochi pentru orice om aflat azi la Roma, este numărul prea mare de foşti soldați romani eliberați de daci. În memoria cetății aşa ceva nu s-a mai întîmplat niciodată. De fapt acesta era cel mai de seamă argument că Ulpiu Traian a înregistrat o mare victorie asupra lui Decebal, că a fost spălată ruşinea pe care Domițian o aruncase asupra imperiului. Dar Roma aflase că pentru ei veneau din Dacia, în urma armatei victorioase, cel puțin tot pe atîția schilozi. Romei nu i-a plăcut niciodată să-şi poarte rănile. Nici să şi le privească. Despre invalizii din război, despre marii mutilați, despre ciungi şi orbi nu se vorbea cînd comandanții de oşti sau împărații vorbeau despre bătăliile lor.

Important era să se ştie cîți duşmani ai distrus, cîți sclavi ai adus, cîte cetăți ai ars, cît pămînt ai cucerit, ce averi ai jefuit. Şi, ca să convingi cît de crîncene au fost luptele pe care le-ai condus şi le-ai cîştigat, puteai să aminteşti şi de soldații care ți-au fost ucişi, despre moartea lor aveai voie să vorbeşti. Roma putea să se simtă mîndră de jertfele ei. Dar, cu toate că rănile se infectau repede şi mulți ostaşi nu puteau să supraviețuiască, existau destui mutilați la Roma care nu făceau viața prea veselă. Şi de data aceasta Roma se întreba, ce e drept de-abia în gîndul ei, doar în şoaptă, dacă a meritat să se plătească un asemenea tribut pentru a aduce acasă soldații pierduți de Domițian. Şi mai aflase Roma că, pentru a-i salva pe aceşti prizonieri, căzuseră în luptă şi îşi lăsaseră oasele sau cenuşa, pe pămîntul Daciei, cel puțin de cinci ori pe atîția ostaşi viteji şi vînjoşi, şi asta era cam mult. Numai o mînă de captivi daci şi nici un nume cunoscut. Nici un nume răsunător printre ei, nici un rege, nici o căpetenie, nici un mare comandant de oşti. Nu se mai întîmplase niciodată ca numărul soldaților romani eliberați să fie mai mare decît numărul prizonierilor făcuți de la duşman. Nici măcar în cortegiul lui Domițian, care falsificase totul, băgînd în cortegiu sclavi cumpărați pe toate piețele lumii.

Dar ceea ce părea şi mai ciudat era că tocmai aceşti oameni pentru care se făcuseră atîtea sacrificii nu se arătau cît ar fi trebuit de bucuroşi de noua lor situație. Dimpotrivă, se simțeau foarte stingheri cum veneau aşa, îngrămădiți, în cortegiu, cu capetele rase, cu scufii de libert. Ei fuseseră

soldați ai imperiului roman, falnici şi viteji, şi dacă au căzut în lupta în care chiar comandantul lor a fost ucis, aceasta s-a întîmplat fie pentru că nu au fost prea bine conduşi, fie pentru că Decebal se dovedise un conducător cu mult mai iscusit. Nu aveau vreo vină nici că au căzut în mîna duşmanului, nici că s-a plătit atît de scump eliberarea lor. „Nu noi v-am chemat, de ce nu ne-ați lăsat acolo?" Strigau, desigur, altceva, „Ave, Cezar!", îl aclamau pe împărat dar pentru cine avea ochi de văzut era limpede că altfel gîndesc.

Apoi veneau ostaşii, falnicii soldați ai imperiului, care se întorceau victorioşi din Dacia. Cîntau şi scandau din mers elogii la adresa împăratului, dar şi mici cuplete-satirice care se amestecau cu glumele şi vorbele răutăcioase rostite ici-colo în mulțimea celor adunați pe marginea drumului.

Sute sau poate mii de glasuri scandau că Ulpiu Traian este mai cinstit, mai drept şi mai bun păzitor al bunelor moravuri decît Octavianus Augustus şi decît Cato cel Bătrîn, supranumit Cenzorul, dar imediat se auzea o voce, singulară ce e drept şi destul de anonimă, care să întrebe:

„Ce făceai noaptea, Cezar,
Cu sora lui Decebal?"

Ca întotdeauna umblaseră şi acum destule zvonuri care, purtate din gură în gură, căpătau tot mai multe înfățişări. Unii spuneau în şoaptă că în ultima vreme împăratul, în loc să conducă oastea la lupta finală, se desfăta în cortul său cu o tînără prea frumoasă, care putea să fie sora regelui dac, dar tot atît de bine o vrăjitoare de a lor. Daca nu chiar o zeiță care a luat această înfățişare ca să-l seducă şi să-l facă să-şi piardă mințile pentru a nu-i întrece pe zei în mărire şi în fericire. Alții spuneau în taină că se punea cu adevărat la cale o căsătorie între împăratul romanilor şi o soră sau o fiică a lui Decebal, ceea ce era, la urma urmelor, de crezut, deoarece şi Augustus încercase chiar o dublă căsătorie, pe vremea altui rege dac. Asemenea alianțe prin femei erau chiar obişnuite la Roma. Caius Iulius Cezar îşi dăduse o fiică după Pompeius. Marcus Antonius se căsătorise cu sora lui Octavianus. Se dădeau chiar amănunte, cum că în felul acesta Traian devenea, de drept şi de fapt, prin înțelegerile încheiate, moştenitor şi succesor al lui Decebal, deci, Dacia va ajunge o provincie romană fără alte lupte şi fără vărsare de sînge.

Se scanda în cor că este cel mai mare comandant de oşti din cîți a cunoscut lumea, mai bun decît Alexandru cel Mare, Hannibal şi Iulius Cezar, ca din nou să se audă undeva o voce:

„Unde este, Cezar.
Dacia lui Decebal ?"

Se elogia faptul că nu îngăduie abuzurile, că cere de la toți respectarea neabătută a datoriilor, cărora el cel dintîi se supune, cînd din nou se auzi vocea aceea, sau poate alta:

„Unde ți-e făgăduiala, Cezar,
Că-l aduci pe Decebal în lanțuri?”

Pentru aşa ceva nu ar fi trebuit să se supere nimeni, intra în obiceiul roman să fie luați în zeflemea triumfătorii, dictatorul Sylla fusese „un putregai călare”, Caius Iulius Cezar „Pleşuvul cel dezmățat”, Domițian „Nero cel dolofan” sau şi mai şi „Sacul de osînză”, „Părintele nepoților săi”. Şi toate acestea erau permise, ba erau chiar încurajate în timpul triumfului, anume pentru a se mai scade cîte ceva din glorificarea celui adulat, ca zeii să nu devină invidioşi şi geloşi pe fericirea şi pe strălucirea lui şi să întoarcă roata norocului.

Dar bărbatul acela de pe colțul de zid în ruină înțelese că de data aceasta era vorba de cu mult mai mult.

*

Nu era veselă Roma. Primele lucruri care se auziseră după sfîrşitul sărbătorilor fură că vor creşte impozitele, că se vor cumpăra mai puține animale sălbatice pentru spectacolele de circ şi că nu vor creşte rațiile de grîu. Se măi află apoi că începe să se construiască un pod de piatră peste Dunăre, cel mai mare pod de piatră, poate chiar a opta minune a lumii. Mulți nu înțelegeau ce rost avea acest pod, pentru care se făceau atîtea eforturi şi atîtea cheltuieli. Şi unii chiar îndrăzneau să-şi întrebe prietenii la ureche: „Ca să trecem noi la Decebal sau să treacă Decebal spre Roma?” Îşi aduceau aminte că în iarna trecută, pe cînd Traian se afla înfundat în zăpezile Daciei, cutezătorul rege se aruncase peste podul de gheață al fluviului iar Roma fusese cuprinsă de aceiaşi fiori pe care îi cunoscuse pe vremea cînd Hannibal se îndrepta spre porțile ei. Alții glumeau că se face un pod cu totul şi cu totul de aur pentru mireasa împăratului, sora sau fiica regelui dac. Ba că această minune i-ar fi fost impusă împăratului de Decebal, ca să vadă dacă merita să i-o dea pe sora sau pe fiica lui, dar nu era de ajuns, pentru că mai urmau încă două încercări: un palat de cleştar pe fundul mării şi o scară de fildeş pînă la cer.

Dintre toți locuitorii imperiului de cea mai mare atenție se bucură din partea împăratului foştii oastăşi romani scoşi din captivitatea dacilor. Ulpiu Traiân îşi dăduse seama că sînt oameni neajutorați şi dezorientați, străini printre ceilalți, priviți ca nişte vinovați, ca nişte ciumați. Unii prea bătrîni ca să mai fie înrolați, alții prea tineri ca să se bucure de drepturile veteranilor. Nu aveau rude, nici prieteni, nici patroni, unii dintre ei nu mai călcaseră pînă acum în Roma. Fură sprijiniți să deschidă hanuri şi prăvălii, să facă negoț cu vite şi legume, să intre în funcții de stat după priceperea şi iscusința fiecăruia. Nu de alta, dar ei trăiseră printre daci nu mai puțin de 15 ani de zile. Era necesar să li se asigure la Roma un trai mai bun decît cel de acolo. Ca să nu aibă motive să spună lucruri bune despre daci, să-şi povestească amintirile plăcute. Ba, dimpotrivă. Şi anume la Roma ca să nu

fie scăpați din supraveghere pe tot întinsul imperiului, unde s-ar fi găsit cine să-i asculte dacă ar fi avut chef să îndruge verzi şi uscate din țara de dincolo de marele fluviu. Dar mulți cetățeni romani nu înțelegeau acest lucru, după cum nu înțelegeau nici de ce legiunile sînt încă ținute pe picior de război.

*

— De întrebarea aceasta tot nu poți să scapi, orice ai face, nu poți să scapi, spuse unul dintre cei doi bărbați de pe zidul în ruină: De ce nu ai cucerit Dacia ca s-o transformi în provincie romană, aşa cum te-ai legat de la început?

— La acelaşi lucru mă gîndeam şi eu după triumf. Dar nu am avut prea mult timp să o fac. În curînd mi-au sosit veşti că Decebal se răfuieşte cu regii vecini care l-au trădat, alăturîndu-se nouă. Cu ce oaste, dacă oastea lui fusese desființată? De unde atîta putere ca să-i bată pe aceştia, cînd el fusese învins? De unde atîta curaj, cînd fusese umilit?

— Poate că tocmai din această umilință...

— Cum de a putut să renască, într-un timp atît de scurt, din cenuşa ei, această țară înfrîntă?

— Cînd e vorba de daci, te poți aştepta la orice.

— Dar lucrul care m-a nedumerit şi m-a întristat ceî mai mult, a fost că foştii soldați romani pe care i-am eliberat din sclavie şi i-am ajutat să-şi facă un rost la Roma, s-au furişat de sub supraveghere şi s-au întors la vechii lor stăpîni.

— Nu e de mirare. Ei nu au fost tratați acolo ca sclavii de la noi. Nu sînt vînduți, nu sînt biciuiți, nu sînt ucişi după toanele stăpînilor. Dimpotrivă, se bucură de libertate şi de respect şi sînt plătiți să execute şi să conducă lucrările de drumuri, de poduri, de aducțiuni de apă, de fortificații. Unii dintre ei au ajuns dascăli de şcoală sau instructori militari, alții scribi sau consilieri.

Mulți s-au căsătorit, au acolo familii, copii. Casa lor este în Dacia, iar țara aceasta patria lor.

— Sînt nişte trădători. Din punctul de vedere al Romei, chiar aşa. Dar pe tine altceva te roade: prin plecarea lor ai rămas fără cea mai importantă motivație a războiului din Dacia. Cu ce poți să mai justifici intrarea şi retragerea ta din această tară?

— L-am obligat pe Decebal să-şi desființeze oastea.

— Dar şi-a făcut-o la loc.

— L-am obligat să-şi distrugă fortificațiile.

— Şi le-a ridicat din nou. Cu ajutorul foştilor soldați romani eliberați de tine. Şi ce nu ştii, sau nu vrei să ştii, este că destui cetățeni romani, care nu au fost niciodată sclavi şi niciodată eliberați, au trecut Dunărea să se pună în serviciile lui Decebal.

— Ştiam. Ca să-i sperii pe cei care ar mai avea de gînd să încerce, au fost judecaţi toţi fugarii la Decebal, de pe vremea lui Domiţian şi pînă acum.

— Şi aruncaţi fiarelor în circ, să-i sfîşie de vii. Iar cînd nu mai pridideau fiarele, erau siliţi să se ucidă între ei sau îi vînau gladiatorii.

— Justiţia şi-a spus cuvîntul. Pentru trădători nu există altă pedeapsă.

— Dar iată că nici aceasta nu i-a oprit pe unii să treacă la daci.

— Cînd îi va ajunge şi pe ei braţul legii...

— Cînd îi va ajunge? Ştiu şi ei bine că în cazul acesta n-ar găsi îndurare. Dar cel mai grav lucru în treaba aceasta este că ei se simt la adăpost în Dacia. Adică sînt convinşi că această ţară nu va putea fi

cucerită. Şi sînt mulţi care cred aşa.

Stă scris că Decebal a trimis solie de pace la împăratul romanilor, dar acesta nu a vrut să-i asculte, deoarece era formată numai din comaţi, adică oameni de rînd, ceea ce a fost privit drept o sfruntare.

Stă scris că, văzînd primejdia din ce în ce mai mare, s-a trimis încă o solie, de data aceasta cu mult mai numeroasă, alcătuită atît din tarabostes, adică nobili, cît şi din comaţi, pe care împăratul, ale cărui armate mergeau din victorie în victorie, iarăşi o respinge.

Văzînd că soarta armelor îi este statornic duşmană şi că Traian va intra în cetatea de scaun, Decebal se hotărăşte să se ducă el însuşi spre a cere pace. Stînd cu măreţie în jilţul său, împăratul, înconjurat de generalii săi şi

de semnele puterii sale, îl priveşte pe regele dac, ai cărui însoţitori îngenunche în timp ce el se supune, rămînînd în picioare.

Stă scris că împăratul îi acordă de data aceasta pacea cu înţelegerea ca Decebal să înapoieze toate armele, maşinile şi meşterii primiţi de la romani, să predea prizonierii şi fugarii trădători, să dărîme toate cetăţile, să recunoască de prieteni şi de duşmani pe prietenii şi duşmanii imperiului roman şi să nu mai primească nici un roman civil sau militar, în slujba sa.

*

— L-ai avut pe Decebal în mînă.

— Este adevărat.

— De ce nu l-ai prins să-l duci la Roma, în cortegiul triumfal?

— Dar el venise de bună voie, nu fusese prins în luptă.

— Vercingetorix nu a fost nici el prins în luptă, dimpotrivă s-a predat de bună voie, s-a recunoscut învins, a cerut chiar clemenţă, dar aceasta nu l-a împiedicat pe Cezar, pe marele Cezar, să-l ferece în lanţuri, să-l pună să defileze în cortegiul său triumfal, ba chiar să fie ucis ca un taur de jertfă. La fel s-a întâmplat cu regele Iugurtha, care a fost purtat şi sacrificat în triumful lui Marius. Cetăţenii romani te-ar fi aclamat cu frenezie, şi nu ar mai fi fost nevoie de altă dovadă că ai supus Dacia.

— Deosebirea este că Decebal nu s-a predat, nu s-a recunoscut învins şi nu a cerut clemenţă. El a venit să ne înţelegem asupra păcii, atîta tot.

— Şi ce conta? De ce trebuia să se recunoască el învins cînd te aflai cu oastea sub zidurile Sarmizegetusei? De ce mai trebuia să aştepţi să se predea cînd se afla în cortul tău, în mijlocul generalilor şi armatei tale? Nu ţi-ar fi trebuit decît capul lui Decebal ca Dacia să cadă de la sine Şi acest cap îl aveai.

— Capul lui Decebal. Toată Roma vrea capul lui Decebal. Tot imperiul... Dar eu nu pot să-i rostogolesc acest cap la picioare.

*

L-a primit pe rege. Şi l-a ascultat. Pînă Ia capăt. Spre uimirea şi spre uluirea tuturor. Pentru că, de fapt, nu avea ce să asculte. Decebal nu venise să se predea, aşa cum se aşteptaseră toţi generalii şi toţi soldaţii. Nu venise să-şi supună ţara, aşa cum era normal în această situaţie. El nu făcea altceva decît să ceară romanilor să se întoarcă de unde au venit. Fără nici un alt om din rîndurile dacilor decît cei care au fost prinşi pînă acum. Fără nici o altă despăgubire decît prada pe care au luat-o pînă acum. Şi împăratul ascultă. Ascultă pînă la capăt. Ei fierbeau şi simţeau că le sar spadele din teacă şi el ascultă fără să se înfurie.

Apoi a poruncit să fie lăsaţi singuri.

Fără însoţitori, fără arme, fără tălmaci.

Şi nu au făcut altceva decît să tacă.

Să se privească şi să tacă.

Şi, într-un tîrziu, împăratul a spus.

— Nu mă aflu aici decît ca să cuceresc această țară.

— Iar eu ca s-o apăr, a răspuns regele.

— Țara ta este cucerită aproape în întregime, nu mai eşti stăpîn decît pe cîțiva paşi de pămînt şi noi nu mai avem nevoie dccît de un singur asalt. Ce ți-a mai rămas?

— Poporul!

— Poporul tău, fără tine, va fi ca un trup fără cap.

— Poporul nu este al meu, eu sînt al lui.

— Ce să înțeleg de aici?

— Că dacă eu nu pot trăi fără el, el poate trăi fără mine.

— Venind încoace, erai sigur că n-am să dau poruncă să te pună în lanțuri?

— Nu eram sigur, dar mă bizuiam pe înțelepciunea ta. Ştiam că nu ți-ar fi de nici un folos. Poporul dac s-ar arăta şi mai îndîrjit.

— În schimb poporul roman s-ar arăta foarte satisfăcut să-l vadă pe Decebal în cortegiul triumfal al împăratului.

— Venind încoace, mai ştiam încă un lucru: că Decebal nu va fi dus niciodată viu la Roma.

— Viu sau mort! Îndîrjirea poporului tău n-ar mai fi de nici un folos.

— Tocmai aceasta este înțelepciunea pe care credeam s-o găsesc la tine, să-ți dai seama că un popor ca acesta nu se poate cuceri numai cu armele. Nu este de ajuns să te declari stăpîn pe cetățile, pe satele, pe casele, pe sanctuarele sale, pe pămîntul țării. Trebuie să găseşti un drum spre sufletul lui.

— Şi crezi că s-ar găsi acest drum?

— Deocamdată nu. Cu timpul, cine ştie... Dar cu marea ta înțelepciune, poți desigur să-ți dai seama că, la data asta, nu ai decît două posibilități: să nimiceşti acest popor, om cu om, şi să rămîi cu un pămînt pustiu sau să-l laşi să trăiască şi să cauți o înțelegere cu el. Acesta nu este un popor care să se supună de teamă, pe care să-l înspăimînți cu capete tăiate, pe care să-l ții sub stăpînire cu frica de moarte. Dacii se cred nemuritori, este un lucru de mult ştiut...

*

— Trezeşte-te, împărate! spuse unul dintre cei doi oameni de pe zidul în ruină.

—„Trezeşte-te, împărate!" mi-am spus eu în palatul de la Roma, cînd am aflat că Decebal nu mai ține seama de obligațiile de pace.

— De ce ar fi ținut seama? Nu era pentru el decît o constrîngere, de care trebuia să se elibereze.

— Crezusem, într-adevăr, că se poate găsi o punte de înțelegere spre inima acestui popor.

— Cu timpul.

— Dar acel timp nu exista. Dacii îşi refăcuseră armata, îşi reconstruiau cetăţile, îşi recuceriseră teritoriile de la hotare, pe care noi le dădusem ca răsplată regilor vecini pentru ajutorul lor, primeau din nou oameni din imperiu, îşi făureau arme. Pe de altă parte, visteria imperiului era mai secătuită decît oricînd, comerţul lîncezea, nu mai aveam din ce să-i plătim pe soldaţi, se împuţinau mirodeniile şi podoabele aduse din Orient pentru că lipsea aurul pe care să-l lăsăm în schimb, grînele soseau greu la Roma. Mulţi începuseră să cîrtească, nu-şi arăta nimeni mulţumirea în mod deschis, dar eu simţeam aceasta, începeam să devin împăratul care nu se potriveşte acestui timp, cel care a dezamăgit şi în care nu se mai poate avea destulă încredere. În primul rînd, Dacia avea aur şi aceasta ne putea scoate din impas. În al doilea rînd, Dacia ne sfidase şi acest lucru nu se putea ierta. În sfîrşit, Dacia era pentru imperiu o ameninţare şi acest lucru nu se putea îngădui.

— Dacă ar fi fost timp...

*

Soldaţii care fac de strajă pentru liniştea împăratului simt că le trece os prin os de atîta stat, de parcă s-ar afla acolo din timpuri care nu se mai ţin minte.

— Al treilea cîntat al cocoşului, zice unul dintre ei, schimbînd greutatea pe celălalt picior.

— Hei, voi de acolo, trîmbiţa cocoşului a sunat a treia oară. Sculaţi-vă, a cîntat de trei ori cocoşul, rosteşte al doilea soldat privind peste cîmpul de morţi.

— Căţelul pămîntului... Pentru ei nu mai contează decît căţelul pămîntului...

— Parcă a turbat căţelul pămîntului. Toată noaptea latră sub cenuşă şi sub ruine. Îl înnebuneşte mirosul de sînge.

— Cocoşul ăla cum de-a scăpat el să trîmbiţeze deşteptarea peste ruine?

— Şi luna... Cum îi mai scaldă pe morţi în lumina ei de var...

— Parcă ar vrea să-i spele... să-i primenească...

— Împăratul a dat poruncă să nu se mai aleagă morţii noştri de ai lor cînd sînt puşi pe rug.

— Ar fi şi greu, aşa cum sînt, încleştaţi unii de alţii:

— Pe rug se desprind unii de alţii, parcă pentru a se privi o clipă în ochi. Şi cum se mai miră!

— Cenuşa lor şi cenuşa noastră, în pămîntul Daciei...

— Taci, te aude împăratul!

— Nu te teme... Împăratul nu-şi ascultă decît gîndurile lui...

*

— Se luminează de ziuă, împărate!

Aghiotantul se afla acolo, nici prea departe, nici prea aproape, nici prea devreme, nici mai tîrziu decît trebuia.

— Se luminează de ziuă? se miră Traian.

— Într-adevăr, s-a lăsat o ceață, aşa, ca o negură peste tot. Mi s-a părut o noapte foarte lungă, la toți ni s-a părut foarte lungă, de parcă ar fi fost ținută de cineva pe loc. Dar acum sînt semne că s-a pus roata vremii în mişcare, spuse aghiotantul, apoi tăcu, de parcă s-ar fi simțit vinovat. Nu mai vorbise niciodată atît de mult, despre lucruri atît de nelămurite. Se scutură şi, ca unul revenit la treburile sale, începe să insiste pe alt ton. Ar fi timpul să te ridici de pe zidul ăsta. Vorbea cu o voce părintească şi ocrotitoare... Să te cureți puțin de praf, de funingine şi de cenuşă... Şi să mănînci ceva, în curînd vin generalii după porunci, a sosit şi delegația Senatului, trebuie să arăți ca un împărat învingător...

— Un împărat învingător, repetă Traian, cu vocea obosită şi cu o undă de tristețe.

— O, Cezar, de asta depind foarte multe...

— Ce s-ar mai putea întîmpla?

Aghiotantul nu răspunse, dar împăratul înțelese ce era de înțeles.

— Dacă Roma nu mai are nevoie de mine ca împărat, eu mă pot întoarce printre ostaşi unde, fie vorba între noi, mă simt mai în apele mele.

— Blestemul este că trebuie să fiți împărați pînă la moarte. Dacă ai apucat să-ți pui coroana pe creştet, nu ți-o mai ia nimeni de acolo decît cu cap cu tot. Ori ții bine hățurile puterii în mînă, ori te rostogoleşti în țărînă...

*

— Împăratul este capul imperiului. El hotărăşte , el conduce zice unul dintre cei doi bărbați de pe cele două colțuri afumate de zid.

— Un cap care nu poate să facă altfel decît simte, doreşte şi cere trupul pe-care stă.

— Iar uriaşul trup al imperiului, vrei să spui, avea fierbințeală

— Şi nu numai atît, dar dintr-o zi în alta putea să intre în convulsii.

— Şi acest trup înfierbintat simțea că boala lui este făcută anume pentru un singur leac, asta vrei să spui.

— Ei, bine, trupul acesta nu trebuia lăsat să pornească încoace orbeşte, ca un bivol care, cuprins de năduşeală, se aruncă în baltă, tîrînd carul după el. Era datoria mea să-l conduc.

— Şi să-l vindeci. Dacă buruiana de leac trebuia smulsă din rădăcină, uscată, frecată în palme, făcută praf şi pulbere, acest lucru nu contează, asta vrei să spui, nu?

*

Decebal era un comandant de oşti cum puțini au fost pe lume şi un bun conducător de țară, acest lucru îl dovedise în lupta cu armatele lui

Domițian, iar pe mine mă convinsese încă din primul război. Dar de data aceasta i-ar fi trebuit un imperiu tot atît de mare şi o oştire tot atît de numeroasă, ori aşa ceva încă nu exista pe lume. Țara lui putea să fie cuprinsă de zeci de ori în întinderea imperiului nostru şi oricare din armatele noastre dintr-o provincie sau alta avea mai multe cohorte şi legiuni, iar imperiul roman număra zeci de provincii, aproape de la un ocean la alt ocean şi de la pustiul fără sfîrşit al Africii pînă la Rin şi la Dunăre.

Şi tot acest imperiu şi toate aceste armate se aflau sub ascultarea şi la dispoziția mea pentru cucerirea Daciei. Şi pentru că făcusem în aşa fel să fie linişte la Roma, în provincii şi la toate hotarele, cum nu aveam a mă teme de nici un fel de tulburare în această vreme, puteam să îndrept asupra lui Decebal toată forța imperiului şi oştirii sale.

Nu puteai să vezi nici un soldat roman singur pe drumurile Daciei. Încotro priveai, coloanele noastre, ca un fel de reptile uriaşe, cu multe picioare, acoperite de solzii scuturilor, cu spinarea plină de cucuile metalice ale coifurilor,cu tepi ca de arici, fiecare cît o suliță. Am ales aceeaşi tactică din primul război, să înaintăm continuu şi uniform, în şiruri nesfîrşite, pe toate drumurile, pe toate văile, pe coastele şi pe crestele dealurilor. În felul acesta Decebal nu avea posibilitatea nici să mă atragă într-o cursă cu în-

treaga armată şi nici să mă oblige la o bătălie decisivă într-un loc anume ales de el. Tot ce puteau să facă dacii erau luptele de hărțuială. Apăreau pe neaşteptate şi loveau năprasnic. Şi deseori ne trezeam că ne-a dispărut cîte un corp de oştire de parcă l-ar fi înghițit pămîntul sau ar fi fost spulberat

de vînt. Dar veneau alte cohorte din urmă care ocupau locurile rămase goale în coloanele aflate în marş. Mai rău era noaptea. De fiecare dată atacau taberele pe tăcute, treceau şanţurile, îi loveau pe ostaşi chiar în corturi şi le luau caii. Totul se petrecea fulgerător, pînă cînd să luăm noi armele în mînă, ei şi dispăreau. N-aş vrea să spun că acest lucru stîrnea panică sau că vîra spaima în ostaşii romani. Dar aceşti ostaţi curajoşi şi viteji nu erau lăsaţi să doarmă, să se odihnească. Şi aceasta noapte de noapte, de ajungeau să umble ziua ca nişte bolnavi care de-abia îşi ţineau locul în coloană. Şi care se apărau fără vlagă cînd erau atacaţi. Dar am dat poruncă să facă pază toţi ostaşii din tabără în patru schimburi, iar ceilalţi să nu iasă din cort decît la ordinul comandanţilor, în felul acesta fiecare soldat putea să doarmă trei sferturi din noapte, chiar dacă se dădeau lupte la marginea taberei.

Nu era în intenţiile mele să nimicesc întreg poporul dac. De fapt nu erau ucişi decît cei care cădeau în luptă. Nu i-am urmărit pe cei care se desprindeau de noi, din încleştare, în primul rînd ca să nu ne împrăştiem, aşa cum ar fi dorit-o ei. Nu făceam altceva decît să înaintăm mereu, dintr-o margine în alta a ţării şi să distrugem numai ce ne stătea în cale şi încerca să ne oprească. Numai că ei încercau să ne taie drumul şi să ne arunce înapoi cu orice preţ. Pe măsură ce înaintam, nu aveam de a face numai cu ostaşi, se aruncau în luptă, cînd nu te aşteptai, cete de femei şi de copii şi aceasta fără porunca regelui. Şi nu aveai încotro, trebuia să înaintezi, să înaintezi mereu, ei singuri erau de vină că se aruncau asupra noastră. Războiul devenea pentru ei din ce în ce mai mult al tuturor..

— Nu venisem în ţara asta să mă lupt cu femeile, cu copiii, cu bătrînii, cu invalizii.

— Dar te-ai bătut şi cu ei.

— Pentru orice ostaş roman asta era o ruşine şi se simţea batjocorit.

— Cu atît mai mult împăratul.

— Dar ce puteam să facem, trebuia să înaintăm.

— Vorbele acestea au fost auzite de multe ori: dă cineva năvală într-o ţară străină, apoi se plînge că este atacat şi dă vina masacrului pe care îl face pe seama celor care se apără la ei acasă.

— Sînt gata să jur pe toţi zeii că nu am trimis să fie scotocite satele prin care nu am trecut ca să fie vînate femeile şi copiii!

— Nu te grăbi, s-ar putea să juri strîmb.

— O singură dată... O singură dată am trimis un detaşament... O iscoadă de a noastră îmi adusese la cunoştinţă că într-o mică aşezare din fundul unei văi, femeile dace îi torturează pe soldaţii romani prizonieri, arzîndu-i de vii la flacăra torţelor, în miezul nopţii.

— De ce o făceau?

— Din ură, din răzbunare, poate ca să se vindece de spaimă.

— Şi ele ce au mărturisit?

— Oamenii mei nu le-au mai găsit acolo. În schimb soldații aceia spuneau că femeile dace le-au cercetat rănile la lumina torțelor, le-au pus leacuri şi i-au pansat.

Ce mai aveau de gînd, nu se ştie...

*

Armata romană căzu asupra Sarmizegetusei dinspre răsărit. În fața cetății, oastea dacilor. Nu se ştie cine a început atacul. Prima legiune se organiză din mers în formație de luptă. Fiecare cohortă avea în frunte cîte un manipul din zece rînduri de cîte şase soldați înarmați cu sulițe uşoare. Ei înaintau cu paşi hotărîți, aruncînd din mers cu sulițele lor uşoare asupra dacilor şi pregătindu-se să lupte corp la corp cu săbiile lor scurte, cu două tăişuri.

Dar, respinşi, ei se retrăgeau ordonat prin intervalele lăsate de

manipulele din a doua linie, care le luau locul în luptă. Pe a treia linie se aflau „triarii", soldații cu suliți lungi, care, cu un picior îngenuncheat, cu scutul mare sprijinit de umăr, cu lăncile împinse înainte, formau un fel de zid viu peste care duşmanii nu ar fi trebuit să treacă.

Cădeau ostaşi de o parte şi de alta. Dacii atacau cu înverşunare măturînd din fața lor centuriile, manipulele şi cohortele duşmane. Dar rămăşițele acestora se retrăgeau şi se mistuiau fără panică printre unitățile care veneau din urmă. Şi veneau mereu şi mereu altele, ca valurile unei mări răsculate de furtună. Şi iar şi iar, în aceleaşi rînduri strînse, în aceleaşi grupuri compacte. Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns. Împăratul aruncă în luptă pe aripi şi trupele de auxiliari, formate din multe seminții

ale lumii, din rîndurile popoarelor cucerite sau ale celor prietene. Şi care luptau călare sau pe jos, fiecare în felul său, unii cu praştia, alții cu arcul cu săgeți.

Mulți dintre daci aveau arme romane, dar luptau şi cu sabia lor încovoiată, şi foloseau tot atît de bine coasele, furcile, securile, secerile, bîtele noduroase şi parii ascuțiți.

*

Niciodată nu s-au mai văzut atîția morți la, un loc. Şi atîta sînge. Se lupta peste trupuri de om. Dar aruncam mereu alte şi alte cohorte şi legiuni în bătălie. Şi cînd mi-am dat seama că dacii nu mai au rezerve, am ştiut că am învins. Oricît erau ei de viteji, nu puteau să reziste pînă la nesfîrşit. Nu se temeau de moarte, dar fiecare dintre ei era hotărît să nu cadă pînă nu trimite în lumea umbrelor cît mai mulți soldați romani. Cît mai mulți soldați? Dacă fiecare dac din cîți se aflau acolo ar fi ucis cîte o sută dintr-ai noştri. Dacă ar fi ucis o mie, tot mai eram. Aduceam mereu trupe din spate. Şi rîndurile lor se răreau şi se subțiaseră văzînd cu ochii.

Aş fi putut spune că am învins. La căderea serii o parte din oastea dacilor s-a închis în cetate, alta a pornit spre munte. Terenul pe care ne-am luptat a rămas în mîinile mele. Un cîmp de morți. Un cîmp de sînge.

*

— De ce taci? întrebă unul dintre cei doi bărbați care stau față în față pe cele două colțuri de zid şi ruină.

— Şi ce-ai vrea să-ți mai spun? Toate acestea le ştii, de ce să ți le mai spun? Simți şi tu în nări mirosul cle sînge şi fumul rugurilor pe care ard oştenii morți, laolaltă. Da, cine să stea să-i mai aleagă? Şi de ce să-i culeagă numai pe ai noştri? Îi puteam lăsa pe ai lor, pradă păsărilor şi cîinilor rătăciți?

Au căzut într-adevăr mulți, prea mulți şi de o parte si de cealaltă. Ce-ai fi făcut dacă ai fi fost în locul meu? Tocmai asta vreau să ştiu de la tine, ce ai fi făcut dacă ai fi fost în locul meu? Şi de ce mă îndepărtează tocmai această mare bătălie de cucerirea şi supunerea definitivă a Daciei?

*

Se făcea că în jocul vălătucilor de fum care se ridicau de pe ruguri, vede nişte soldați care plutesc prin aer, uşori ca nişte fulgi, cu mîinile şi cu picioarele îndepărtate de trup.

Se făcea că totul încremeneşte, între cer şi pămînt, un zid uriaş de morți.

Şi că împăratul nu poate să treacă mai departe.

*

— De ce taci? Ce vrei să mai ştii?

Nu-i răspunse nimeni. Şi cînd îşi ridică privirea bărbatul celălalt nu mai era acolo în fața lui. Nu mai era nici colțul acela afumat de zid pe care stătuse. „Am petrecut o noapte întreagă în tovărăşia umbrelor, îşi zise împăratul, şi nu s-a lămurit aproape nimic. Au venit rînd pe rînd Alexandru, Cezar, Augustus, Crassus, Domițian. Şi cum au venit, aşa s-au dus. Acolo, în împărăția lui Hades. A venit şi s-a dus şi el. Şi m-a lăsat cu atîtea întrebări nerostite. Şi cu atîtea răspunsuri aşteptate.”

— Ai grijă de Decebal, auzi vocea celuilalt.

— Unde eşti?

— Ai grijă de Decebal, repetă glasul acela pe care împăratul parcă nu-l prinsese în urechi, că venise de undeva, dinlăuntrul său, de parcă celălalt s-ar fi tras în acest trup cu gîndurile lui cu tot. Şi ce nu putea să deosebească împăratul era înțelesul exact al acelor cuvinte. Să fi fost vorba de un avertisment? Dar atunci de ce nu a spus limpede: „Fereşte-te de Decebal”? Sau poate a vrut să-i amintească faptul că datoria lui acum este să-l prindă pe rege, dacă se poate viu, ca să-l ducă în cortegiul său triumfal la Roma? Sau măcar să-i trimită capul desprins de trup, ca să fie rostogolit la picioarele senatorilor? Sau a fost aşa, un fel de rugăminte, să se poarte bine cu regele învins?

*

Nu aveam decît să fac un semn ca el să rămînă în viață. Sau să nu fac semnul acela.

Stătea acolo, pe meterezele cetății, mîndru şi trist. Cu platoşa de luptă, dar fără coif şi cu mîinile goale. Deşi cîlții suri ai nopții nu se risipiseră pe de-a întregul, îi desluşeam chipul destul de bine. Era chiar el, nu mai începea nici o îndoială. Decebal îl adusese, într-adevăr, la vedere, aşa cum îl cerusem. Cîteodată noi doi ne puteam înțelege. Vreau să spun regele dac şi împăratul romanilor.

Cu Pompeius Longinus m-am înțeles întotdeauna. Încă din copilărie. Am pornit la drum, în acelaşi timp, sub ocrotirea tatălui meu, care îl privea ca pe copilul lui. La vîrsta marilor jurăminte, ne-am jurat să nu ne despărțim pînă la moarte. Şi să facem totul unul pentru altul. Cel mai bun prieten pe care l-am avut vreodată. Şi singurul care mi-a rămas.

Mîndru ca oricare dintre noi. Nici un ostaş roman nu trebuie să ceată îndurare, să implore să fie cruțat, dacă a căzut în mîna duşmanului...

— „De ce eşti trist, Cnaeus Pompeius Longinus?" aş fi vrut să-l întreb. Dar n-avea cum să mă audă. Şi cum să-mi răspundă. Pompeius Longinus se afla acolo, pe meterezele Sarmizegetusei, fără arme, între sulițele dacilor.

Al doilea om din imperiu. Pentru fidelitatea lui. Pentru prietenia noastră. Dar mai înainte de toate, pentru meritele lui. Ajunsese la cele mai înalte ranguri şi în cele mai mari funcții sub cei trei împărați din dinastia Flaviilor. Îl remarcase chiar Vespasian, Titus îi prevăzuse un viitor strălucit iar Domițian l-a menținut printre comandanții armatelor. A ajuns pe treapta cea mai de sus în imperiu, în afară de cea pe care stă împăratul, adică a fost consul chiar cu un an înainte de a mi se acorda mie această cinste. Cred că Marcus Cocceius Nerva l-ar fi putut alege tot atît de bine pe el ca să-i fie fiu adoptiv şi succesor la cîrma imperiului.

Eram sigur că, dacă se va întîmpla ceva cu mine, el este cel mai potrivit să-mi ia locul. Îl şi pregăteam în acest scop. Îi împărtăşeam tainele mele, îi ceream sfatul în toate, îi încredințam cele mai importante misiuni, chiar pe aceea de a fi reprezentantul sau înlocuitorul meu.

Într-un fel, şi de data aceasta se afla tot în locul meu, acolo, între sulițele dacilor, de unde nu l-ar fi putut salva de la moarte decît un semn pe care Decebal îl aştepta de la mine. Şi eu întîrzii să fac semnul acela...

*

„Spuneți lui Decebal că între noi nu mai poate fi nici un fel de înțelegere. Aştept să-mi deschidă porțile cetății şi ale tezaurului şi să se predea fără condiții cu întreaga sa armată!"

Era după lupta din fața Sarmizegetusei. Nu puteam porni asaltul asupra cetății înainte de a ne aduna morții şi răniții. Şi erau atîția morți şi atîția răniți... Şi atunci, de sus, de pe ziduri, s-a făcut un semn că ni se

trimite o solie. Şi chiar aceasta mi-au cerut solii, o întîlnire cu regele dac, pentru a ne înțelege asupra păcii.

Dar chiar dacă aş fi dorit eu, o asemenea înțelegere nu mai putea avea loc. Sînt împrejurări cînd un împărat este sclavul imperiului său. Iar Roma voia țara lui Decebal cu rege cu tot.

*

Adunăm morții şi oblojim rănile celor care au rămas în viață, la lumina torțelor şi la lumina lunii. Acesta este tot răgazul pe care i l-am dat regelui dacilor.

Şi, pentru o clipă, se întîmplă imposibilul, Porțile cetății se deschid larg. Pe cergi de lînă albă, un munte de aur. Adunate şi aliniate frumos, la porunca regelui lor, oştile dacilor îşi aruncă armele la picioare şi apoi lasă împinse, ca nişte turme, de sulițele soldaților mei care le mină spre Roma, în timp ce Decebal se pleacă la picioarele împăratului. Ar trebui ca momentul să fie foarte măreț, dar mă simt foarte încurcat. Ba chiar derutat. Nu ştiu ce să fac cu el. Dar îmi aduc repede aminte că împăratul romanilor nu are voie să dea dovadă de slăbiciune şi nu trebuie să şovăie. Poruncesc să fie făcut prizonier. Şi chiar îl voi duce în cortegiul meu, aşa cum au făcut cu alți regi ai lumii Marius sau Iulius Cezar. Şi chiar mă simt mîndru că am luat această hotărîre. Nu a fost chiar un vis. Gîndul meu o luase înainte, vedeam ceea ce doream să se întîmple. Dar nu s-a întîmplat aşa...

*

Şi ce de morți. Şi ce de răniți. Şi cetatea stă acolo în fața noastră, tăcută, neclintită, cu porțile ferecate.

Între mine şi Decebal nu mai poate avea loc nici o înțelegere. O ştie şi el tot atît de bine. Atunci de ce a vrut să ne mai întîlnim încă o dată? Ce a vrut să-mi mai spună?

I-am trimis solia înapoi repetând că nu aştept decît să mi se deschidă porțile cetății şi porțile tezaurului, să capituleze necondiționat regele cu întreaga armată. Ştiam că Decebal nu se va preda. Şi ştiam că va trebui sâ luăm cu asalt Sarmizegetusa. Dar, mai întîi, trebuia să ne facem loc, nu puteam să călcăm peste trupurile celor căzuți.

De ce a vrut Decebal să ne mai întîlnim pentru ultima oară?

*

Nu l-am dezlegat să se ducă la întâlnirea cu regele. Dar nici nu m-am împotrivit. I-am spus ceva cam în felul acesta! „Dacă aş fi în locul tău, cred că aş încerca”.

Poate că nici nu am rostit aceste cuvinte dar mi-a umblat prin minte acest gînd.

Dacă mi-ar fi spus ce pune la cale, aş fi luat măsuri să nu i se întîmple nimic rău.

*

Era pe la miezul nopții, tot mai adunam la morți şl tot mai ardeau rugurile cînd a mai sosit o solie de la Decebal. Nu e nici o supărare că n-am vrut să ne întîlnim. Îmi trimitea regele vorbă, ne putem înțelege şi aşa, tot ce aveam de făcut era să despresor cetatea şi să-mi trec întreaga armată peste Dunăre. Lucru pe care mi-l cere şi Cnaeus Pompeius Longinus.

„Nu cred!" am strigat ca un leu care este gata să turbeze. „Regele nostru poate să mai aibă răbdare pînă mîine dimineață", mi-a răspuns liniştit cel mai bătrîn dac din solie.

Cnaeus Pompeius Longinus. La vîrsta marilor jurăminte ne-am legat pînă la moarte să nu avem gînduri ascunse unul față de altul, să ne ajutăm în toate împrejurările, să ne dăm viața unul pentru celălalt dacă va fi nevoie.

*

Sta acolo, mîndru şi trist, pe meterezele cetății Sarmizegetusei. Aş fi vrut să-l privesc drept în luminile ochilor. Dar el privea undeva, departe, peste capetele noastre.

Încă o dată unul în locul celuilalt. După primul război îl lăsasem aici. Să supravegheze respectarea condițiilor de pace din înțelegerea pe care am avut-o cu Decebal. Reprezentantul meu. Cu toate împuternicirile de la mine că tot ce va face şi va desface va fi făcut şi desfăcut şi cum chiar eu le-aş fi înfăptuit. Dezlegat de orice control şi dezlegat de a da seama cuiva. S-au auzit mai tîrziu voci care cereau să fie tras la răspundere pentru că sub ochii lui, Decebal şi-a refăcut armata, şi-a reconstruit cetățile distruse, şi-a ridicat fortificații, a primit fugari din imperiu, i-a atacat şi i-a pedepsit pe regii vecini care îşi călcaseră înțelegerile şi năvăliseră în țara lui o dată cu legiunile romane.

„Pentru tot ce a făcut sau nu a făcut el, Longinus acolo, în Dacia, este ca şi cum aş fi făcut sau n-aş fi făcut eu", le-am retezat vorbele cîrtitoare. Iar a-l învinui şi a-l judeca pe împărat, însemna crimă de majestate şi se plătea cu capul.

*

Nu mă hotărăsc să fac semnul acela. Şi nu mă hotărăsc să nu-l fac. N-aş vrea să-l pierd. Aş rămîne prea singur. O spune inima mea. Este adevărat că un împărat n-are voie să-şi asculte inima. Dar o spune şi mintea mea. Şi nu într-un moment de judecată pripită. De mult m-am convins că singurul om din imperiu care ar putea să-mi ia locul cu adevărat ar fi numai el. „Aduceți aici pe Pompeius Longinus sau pe Ulpius Traian, pe care găsiți mai repede", a poruncit bătrînul împărat Cocceius Nerva. Şi dacă oamenii lui nu ar fi dat întîi de mine, Longinus ar fi împăratul.

*

Parcă sînt tot eu, de două ori, o dată acolo, pe metereze, o dată aici, jos.

Şi jumătatea aceasta a mea, de aici, de jos, n-ar avea să facă decît un semn ca s-o elibereze pe cealaltă jumătate. Şi mă simt incapabil să iau o hotărîre. În schimb ştiu că jumătății aceleia de acolo, de sus, de pe zid, i-ar fi cu mult uşor să facă gestul care s-o pună în libertate pe cea de jos.

*

Îmi dau seama că nici pentru regele dac nu este mai uşor. Dar a mers prea departe şi nu mai poate da înapoi. Şi crainicul lui repetă, pentru a nu ştiu cîta oară că, dacă nu depresurăm cetatea şi dacă nu începem retragerea peste Dunăre...

Decebal ştie şi el la fel de bine ca şi mine că acest lucru nu se poate. Speră oare într-o minune?

O minune aş vrea şi eu să se întîmple. Oricare, numai să ne scoată din impas. Dar toată răspunderea asta este lăsată pe umerii împăratului. Numai el mai poate să facă miracole. Şi ar fi, într-adevăr, un miracol să se întoarcă de sub zidurile Sarmizegetusei înainte de a încerca s-o cucerească.

„Ce crezi despre toate acestea, Cnaeus Pompeius?", aş vrea să-l întreb.

Nu mă priveşte. Dar face cîțiva paşi înainte. Şi nu-l opreşte nimeni. Se vede treaba că nici Decebal nu vede alta ieşire din situația aceasta. Încă o dată numai noi doi ne înțelegeam. Noi, împăratul romanilor şi regele dac...

*

Cîțiva paşi. Şi încă unul.

Răspunsul lui Longinus.

Ne lasă să-i ridicăm trupul de la rădăcina zidului.

Un rug numai pentru el.

Pe care-l aşez cu mîinile mele.

De azi imperiul roman rămîne mai sărac.

Şi Ulpiu Traian foarte singur.

*

Vin legănîndu-se greoaie spre porțile şi spre zidurile Cetății un fel de broaşte țestoase mari cît o casă. Nu le este deloc uşor să înainteze pe terenul în pantă şi accidentat şi, mai ales, pentru că săgețile oamenilor din cetate nu zboară în vînt. Dar unele reuşesc, totuşi, să se apropie şi atunci încep să roadă porțile şi zidurile şi să bată înfundat în ele ca nişte berbeci cu capul de bronz. De fapț sub carapacea aceea din bîrne groase de lemn, susținute de grinzi bătute cruciş şi de stîlpi puternici, se află cîteva zeci de soldați romani, care se pun imediat pe lucru: unii încearcă să desprindă pietrele din zidărie, cu nişte gheare de metal aflate la capătul unor prăjini

lungi, alții sapă la rădăcina zidurilor, ca să le şubrezească, iar alții mînuie un drug gros de lemn, suspendat pe funii, îl trag înapoi şi îi fac vînt înainte, izbind cu capul lui de metal în cetate. Ştiu ei bine, soldații aceştia, aşa au învățat şi aşa au văzut: dacă reuşeşti să lipeşti magaoaia aceasta, de zid, nu ți se mai poate întîmplă nimic rău, pietrele aruncate de pe metereze nu pot să spargă acest scut puternic, apa fiartă şi smoala topită se scurg pe de lături şi nici focul nu se poate prinde de pieile crude de animal întinse pe acoperiş tocmai cu partea însîngerată în sus. Dar toate acestea se potrivesc la exercițiile de luptă şi se potrivesc la alte cetăți. Dacii rostogolesc de pe crestele zidurilor nişte pietre atît de mari încît zdrobesc dintr-o singură lovitură aceste gînganii monstruoase din pîntecul cărora țîşnesc soldații scăpați cu viață şi fug buimaci, care încotro, buni numai pentru a fi binecuvîntați cu cîte o singură săgeată.

În acelaşi timp cu broaştele țestoase se apropie de ziduri un fel de turnuri uriaşe cu ostaşi înlăuntrul lor, cățărați pe schele, cu mici deschizături prin care să se tragă cu arcul sau să se arunce sulița, cu uşi care să se deschidă la comandă, de sus în jos, lăsîndu-se ca nişte podețe pînă pe metereze. Clămpăneau în mers scuturile, agățate pe fața turnului, ca nişte solzi pe o burtă de peşte şi era lucru ştiut că cei asediați sînt întotdeauna neputincioşi față de aceste cetăți din lemn care se apropie ca o fatalitate. Însă dacii aruncau cu nişte funii care aveau cîrlige la cap, agățau de moț aceste turle uriaşe şi le trăgeau într-o parte sau alta de-a lungul zidului, pînă cînd le răsturnau cît erau de înalte. Şi se împrăştiau uluiți soldații scăpați cu viață şi nu era nevoie decît de o singură săgeată pentru fiecare.

Dar mai erau, una lîngă alta, balistele, care puteau să arunce cu pietre sau cu ulcele de seu sau de răşină chiar peste metereze, direct în cetate. Şi mai erau, una lîngă alta, catapultele care puteau să bată cu pietre în ziduri şi în porți. Şi atît unele cît şi celelalte se aflau la o distanță de metereze încît nu puteau ajunge pînă la ele nici pietrele aruncate cu mîna, nici sulițele şi nici săgețile celor asediați. Şi era lucru ştiut din toate învățăturile că aceste maşini de război tocmai de aceea sînt invulnerabile fiindcă nu poate ajunge duşmanul în nici un fel şi cu nimic pînă la ele. Dar dacii cunoşteau toate meşteşugurile războaielor romane şi, pentru că se aşteptau la aşa ceva, îşi făuriseră catapulte şi baliste în cetate pe care le ridicaseră pe postamente de pămînt pînă la înălțimea zidurilor. Şi maşinile de război ale romanilor sînt lovite înainte de a se aşeza bine pe poziție.

Nu au dacii atîtea pietre aduse în cetate cîte maşini de război avem noi şi putem să mai aducem la Sarmizegetusa, cîte putem să reparăm şi chiar să construim aici cu meşterii noştri. Nu au cu ce să ni le sfărîme pe toate chiar dacă ar fi să-şi spargă toate stîncile şi să arunce cu ele în noi, chiar dacă şi-ar demola toate casele ca să zvîrle în noi pietrele din ele, chiar dacă

şi-ar preface în bolovani tot muntele pe care se află cetatea lor. Dar ca să poți să aduci alte broaşte țestoase, alte turnuri de asediu, alte baliste şi alte catapulte, trebuie să dai la o parte rămăşițele celor care au fost sfărîmate. Şi este adevărat că pentru acest lucru soldații noştri trebuie să treacă printr-o adevărată ploaie de săgeți. Şi nici o săgeată de a dacilor nu nimereşte alături.

Am adus aici, în Dacia, cea mai mare armată pe care a comandat-o vreodată în luptă un imperator roman. Dar nu pentru ca să piară mai mulți soldați romani decît în oricare război. Poate că nimeni nu a avut grijă de ostaşii lui mai mult decît mine, nimeni nu a pus atîta preț pe viața şi pe sănătatea lor cît am pus eu. Cu fiecare soldat mort părea că a murit cîte ceva din propria mea ființă şi fiecare rană primită de ei mă durea şi pe mine. Tocmai de aceea am pregătit atît de bine acest război. Cu cît ai mai

mulți soldați bine pregătiți, bine înarmați şi bine conduşi, cu atît vor pieri mai puțini: aceasta era convingerea mea. Şi mîndria mea era să cuceresc cea mai puternică țară din cîte au fost supuse de romani, cu cele mai mici pierderi în oameni. Dar iată că aici, sub zidurile Sarmizegetusei, se toacă mai multă oştire romană decît la asediul oricărei alte cetăți. Trimiteam mereu alți şi alți ostaşi să înlăture scheletele maşinilor de război sfărîmate şi aduceam altele în locul lor, dar nici ele nu aveau o soartă mai bună, iar pentru fiecare om nu trebuia decît o singură săgeată. Şi iar şi iar, ca într-un vis urît, nu mai isprăveau pietrele, nu mai epuizau săgețile. De unde aveau atîtea?

Le făceam cîte o dată semn că ne îngăduie să ne adunăm morții şi răniții: atunci ei nu ne mai săgetau, cu toate că stăteau cu arcurile întinse.

Şi ne-am adunat atîtea rînduri de morți şi de răniți că, dacă ar fi fost

îngrămădiți unii peste alții, stiva lor s-ar fi ridicat mai sus decît zidurile cetății.

Am fi putut s-o ținem aşa încă multă vreme, ca într-un vis urît care nu se mai sfîrşeşte, tot nu aveau ei, dacii; atîtea săgeți cîți soldați avea imperiul. Dar într-o clipă s-au rupt toate barierele, ostaşii mei ajunseseră la capătul răbdărilor. Nu am rostit bine porunca şi s-au repezit să ia cu asalt cetatea, cu scări de lemn şi cu scări de funie, cu prăjini şi funii care aveau cîngi la cap, unii după alții strigînd un „bara" care făcea să se cutremure munții. Toate coastele zidurilor Sarmizegetusei erau pline de soldați romani ca un muşuroi de furnici, se părea că nici săgețile, nici lăncile, nici apa fiartă, nici păcura aprinsă, nimic nu-i mai poate opri. Dar cu toate că urcau mereu, unii după alții, nu se întîmpla nimic dincolo de ziduri, de parcă s-ar fi topit cu toții acolo pe metereze, sau chiar mai înainte de a ajunge la ele. Şi trîmbițele de luptă sună mereu şi vin alte şi alte rînduri de soldați.

Are imperiul destui „bara-bara-bara", din mii de piepturi porneşte strigătul roman de luptă, nimeni nu şovăie. Să se termine o dată, trebuie să se termine „ba-ra, ba-ra, ba-ra"... Se cutremură văzduhul, ar putea să se spargă bolta cerului, dar zidurile cetății rămîn neclintite.

*

Este cu mult mai greu să opreşti iureşul unui atac decît să-l porneşti. Stau mult în cumpănă dacă se opresc elanul sau disperarea soldaților dezlănțuiți. Dar am pierdut prea mulți. Şi comandantul moare cîte puțin cu fiecare dintre ei. Îl dor toate rănile celor care au rămas în viață. Şi, în afară de aceasta, nu vreau să rămîn în istorie drept generalul care a cucerit o cetate cu prețul celor mai multe vieți de soldați. Iar eu mai sînt şi împăratul romanilor. Şi imperiul va mai avea nevoie de armate puternice.

Sună trîmbițele de încetare şi de retragere.

Soldații mei se opresc din înaintare ca un val care se clatină nehotărît. Apoi încep să dea înapoi, mereu cu fața spre duşman, cu scuturile în apărare, cu sulița pregătită să arunce cu ea din mers.

Dar săgețile dacilor nimeresc mereu în plin.

*

De pe metereze dacii fac semn că vor să mai trimită o solie. Încă nu s-a făcut numărătoarea. Lupt în armata imperiului de pe vremea cînd eram de-abia un băiat. Dar nu am văzut niciodată atîția morți cîți au căzut în aceste zile sub zidurile Sarmizegetusei.

Resping solia.

După ce a pierdut atîta armată, împăratul nu mai poate să facă altceva decît să cucerească cetatea şi țara dacilor.

*

Dar o cetate ca aceasta nu se poate cuceri decît cu chibzuință. Pun să se taie o pădure întreagă şi îngrămădesc copacii într-un parapet care se înalță la o depărtare de zidurile cetății pînă unde nu pot bate nici săgețile, nici balistele sau catapultele lor. De fapt închid cetatea într-o altă cetate, cu un val de pămînt, de pietre şi buşteni mai înalt decît zidurile ei. Din spatele acestui taluz şi ascuns de privirile lor, începem să săpăm tunele, pe care le ducem pînă sub fundații, să le lărgim, să le umplem cu lemne uscate'la care să le dăm foc. Şi atunci, prăbuşindu-se bolta tunelelor, se vor nărui şi zidurile de deasupra, ca să dea năvală prin spărturi soldații gata pregătiți. În acelaşi timp lărgim mereu parapetul, cu alți buşteni, cu crengi, cu pămînt şi cu pietre pe care le rostogolim pe partea dinspre cetate..

Este o treabă anevoioasă, dar de data aceasta Sarmizegetusa va fi cucerită.

*

Era o noapte cu lună plină. În fața noastră, cetatea semeață a dacilor, cu oamenii ei pe metereze. Ştiam că zilele ei sînt numărate. Tunelele săpate de noi nu mai aveau decît vreo douăzeci de paşi pînă la temelia ei. Iar valul de pămînt se apropia mereu, şi atunci cînd el va fi lipit de ziduri, ne vom afla la aceeaşi înălțime cu oamenii de pe metereze şi ne vom putea lupta ca pe o cîmpie deschisă. Iar cînd noi vom fi pe creasta zidurilor, vom putea arunca în cetate, de sus, pietre, buşteni, suliți, săgeți, şomoioage aprinse.

Lucram şi noaptea, atît la lărgirea parapetului cît şi la săparea tunelurilor. Nu aveam de ce să ne temem. Toate porțile şi toate zidurile sînt supravegheate. Dacă un pîlc de oaste ar ieşi din cetate să ne atace, cu atît mai rău pentru ei. Sîntem pregătiți în orice clipă să nimicim chiar întreaga armată care a încăput în cetate. Iar din altă parte nu are cine să ne atace. În spatele parapetului toate locurile sînt înțesate cu legiuni şi cohorîte romane.

*

Au venit pe sub pămînt. Prin tunelele săpate de noi. Ghiciseră pe unde îşi croiau drum, săpaseră şi ei altele, care au dat într-ale noastre, ne-au omorît oamenii, pe tăcute, şi au ieşit în tabără cînd nu se aştepta nimeni la aşa ceva.

Şi poate că nu am scăpat decît pentru că ei îl voiau pe împărat viu. Pentru că eu aveam pe umeri o simplă mantie de soldat. Pentru că nu mă aflam în cort. Pentru că nu le-a trecut prin minte că împăratul s-ar putea afla la miezul nopții lungit pe creasta parapetului ca să cerceteze cu privirea cetatea dacilor la lumina lunii.

Dar de ce a poruncit Decebal să nu fiu adus la el decît viu şi nevătămat? De ce, cînd au dat peste mine, în retragerea lor, şi singurul soldat care îmi sta în preajmă a început să strige: „împăratul în pericol!”, înainte de a cădea, de ce dacul care m-a recunoscut nu a spus decît atît:

„Deci tu eşti Traian”, şi a trecut pe lîngă noi?

*

Am mai cerut încă o dată, prin crainic, să ni se deschidă porțile cetății, şi să ni se predea regele, armata şi tezaurul. Şi, ca să ştie la ce se aşteaptă, i-am avertizat că, dacă nu se supun de bună voie, vom arde cetatea pînă la temelii, vom surpa toate zidurile şi nu vom cruța pe nici unul dintre locuitorii săi.

Dar nu putem să facem nimic din toate acestea. Cînd ajungem pe metereze, zidurile cetății se surpă sub noi. Şi toate clădirile care se aflau dincolo de întărituri, se prăbuşeau în flăcări. Şi nici măcar un singur om viu.

Şi rămîne neîmplinit jurămîntul împăratului de a trece totul prin foc şi sabie.

*

Îl întrebă şi nu-i răspunse.

Îl chemă şi nu veni.

Şi el simți atunci mai mult decît oricînd nevoia de celălalt. Să fie aici, aproape, față în față, pe colțul lui de zid. Să-şi întindă mîinile şi să le pună pe umerii lui. Să-şi treacă palma peste fruntea şi peste obrajii lui. Să-i pipăie cu vîrful degetelor sprîncenele, ochii, buzele, bărbia, fruntea, tîmplele şi iar ochii, sprîncenele... Să-i simtă respirația. Să-i simtă căldura.

Şi de-abia atunci îşi dădu seama că nu-şi întinsese niciodată mîinile să le pună pe umerii lui, să-şi pipăie fața, să vadă dacă există acolo cu adevărat.

Dar să apară oriunde ar fi. Să nu rămînă singur în fața atîtor întrebări fără răspuns.

Îl mai chemă o dată şi încă o dată.

Ştia că nu va mai veni.

*

Se făcea că umblu de-a lungul unui rîu de munte cu gîndurile împrăştiate. Şi că, tot umblînd aşa pe marginea apei, am ajuns în dreptul unui vad. Şi că aici, în dreptul vadului, rîul era mai lat, apa mai puțin adîncă şi mai liniştită. Şi că luna bătea pînă în fundul apei, luminînd pietrele şi nisipul. Că chiar luna s-a aşternut pe fundul apei, ca un uriaş denar de aur.

În realitate chiar umblam de-a lungul rîului, ca să-mi adun gîndurile. Trecuseră multe zile şi trecuseră multe nopți de la căderea Sarmizegetusei. Decebal nici nu fusese găsit. Dar mai mult decît Decebal mă îngrijora faptul că nu aflasem unde este ascuns tezaurul dacilor. Poți să intri în triumf în Roma chiar fără un rege captiv. Dar fără comorile Daciei nu se poate. Visteria imperiului era istovită. Multe plăți erau amînate. O mulțime de oameni de vază ai Romei şi-au pus averile în joc în acest război şi dacă nu

puneam mîna pe aurul dacilor, ar fi rămas ruinați.

Mii şi mii de soldați îşi aşteptau salariile şi s-ar fi putut să caute să le dobîndească pe altă cale dacă nu găseam ascunzătoarea în care se aflau bogățiile strînse de regii dacilor. Mai erau cetățenii romani, mult mai mulți la număr, care plăteau impozite, atît de grele pentru ducerea acestui război încît ajunseseră la capătul puterilor şi fără aurul Daciei nu se mai putea conta pe ei. Şi mai erau provinciile, aproape stoarse de vlagă pentru acest război, care încă stăteau liniştite, dar ştiam că n-ar mai fi putut să suporte dacă ar fi trebuit să geamă sub povara dărilor şi după cucerirea unei țări atît de bogate cum era socotită Dacia.

Statul era plin de datorii şi împăratul la fel. Mă împrumutasem cu sume mari la diferite persoane particulare, ba chiar la cămătari. Nu era un lucru nou. Şi Cezar era dator vîndut înainte de a porni spre cele două Galii. Numai că Cezar s-a întors bogat la Roma. Şi cu un rege care să fie sacrificat.

Chiar umblam aievea de-a lungul rîului şi luna aceasta răsturnată în apă, cu desenele ei nelămurite, părea într-adevăr un denar uriaş de aur, căzut printre bolovanii de piatră.

Sub apa liniştită din vad se vedea foarte bine fundul de piatră şi de nisip. Nisip, ca în orice vad, în fiecare zi stîrnit şi ridicat, şi pietre care, ca în orice vad, erau mereu mişcate, rostogolite, scrijelate, sparte de roțile carelor Şi de copitele vitelor. Dar acum totul se liniştise, apa, pietrele, nisipul. Şi luna din albia rîului.

Şi cum priveam aşa nisipul de pe fundul apei, mi s-a părut că văd două luni în loc de una, fiecare ca un denar de aur. Şi de la un timp încolo se făcea că fiecare bolovan de piatră, aşa cum era el scrijelat sau spart de roțile cailor şi de copitele vitelor, avea pe el un chip nelămurit, drahmele, ca denarii, ca talanții. Dar un împărat trebuie să ştie să-şi stăpînească închipuirea.

*

Am venit din nou, pe lumina zilei. Un vad ca toate vadurile, cu nisipul mereu stîrnit, cu pietrele mereu mişcate.

Şi mă gîndii că, dacă ar fi să îngrop o comoară în albia unui rîu şi aş urmări, se înțelege, să nu se poată descoperi acest lucru, n-aş alege decît un vad în care nisipul este stîrnit şi pietrele mişcate din loc în loc de roțile carelor şi de copitele vitelor.

*

Săpau soldații în albia secată a rîului, care fusese abătut pe altă vale. Atît praefectus fabrum, ofițerul care îi comanda, cît şi oamenii săi, se pricepeau bine să construiască şi să dărîme, doar fuseseră nelipsiți, în tot timpul războiului, de la lucrările de fortificare a taberelor, la repararea drumurilor, la lucrările de forțare a cursurilor de apă, la asediul cetăților.

Sub pietre şi sub nisip dădură, la cîțiva paşi, de nişte ziduri boltite şi tencuite, de pe care fugea apa, de parcă ar fi fost făcute din sticlă.

*

Comorile dacilor. Cupe şi vase de ritual adunate din sanctuare şi puse la adăpost de lăcomia cuceritorilor. Brățări, coliere, fibule de prins pînza şi stofa hainelor, agrafe şi ace de păr, totul numai şi numai din aur şi argint, lucrat cu multă măestrie, în chip de cerbi, de păsări, de şerpi, de flori, de animale fabuloase. Dar mai ales monede. Monede dacice, de la Dromichete, de la Burebista, de la Scorilo, de la Duras, de la Decebal, de la un şir întreg de regi şi prinți cu chipuri de oameni, cu fel de fel de ornamente, dar mai ales cu un om călare sau stînd în picioare, alături de calul său.

Şi multe monede ateniene, spartane, thebane, din vechi cetăți de pe țărmul Pontului Euxin, din insule şi Grecia, persane şi macedonene, siriace, babiloniene şi asiriene, celtice şi scitice, din Egiptul Ptolemeilor şi din întregul imperiu roman.

Fiecare piesă a fost notată şi înscrisă, cu greutatea şi valoarea ei, ca să fie totul înregistrat, să nu se piardă nimic, să nu se nască vreo bănuială.

*

Se făcea că venise din nou la vad la miezul nopții. Groapa fusese astupată, rîul dat pe vechea lui albie.

Şi luna, tot aşa, ca un denar uriaş de aur, pe fundul apei.

Şi se făcea că tot privind aşa în apă, se vedea oglindit în întregime, în afară de capul care nu i se mai cunoştea dintre bolovanii de piatră.

Şi se făcea că luna de pe fundul apei aduce tot mai mult cu un cap de om fără trup.

Şi se făcea, sau nu se făcea, că luna aceea care aducea atît de mult cu un cap de om fără trup se rostogoleşte printre bolovani de piatră şi îşi caută iar loc pînă se aşază deasupra umerilor săi.

Şi acum el era de două ori, unul pe malul apei, ținîndu-se drept pe picioare, celălalt, crescut din tălpile lui în partea cealaltă.

Şi cum privea aşa în albia rîului, de la un timp încolo nu mai ştiu care este el şi care este cel oglindit în apă. Îşi ridică mîinile să-şi pipăie capul, dar făcu la fel şi celălalt, trecîndu-şi palmele peste luna rotundă pe care o avea pe umeri.

Şi, ca să umple cu ceva golul acela din fundul rîului în care se petreceau lucruri atît de ciudate, aduse cu gîndul din nou acolo tezaurul dacilor. Ulpiu Traian nu mai văzuse niciodată atîta bogăție la un loc. Poate că aşa arătase tezaurul Romei pe vremea lui Augustus, a lui Nero, a lui Domițian. Şi, ca să umple golul acela din apă şi să umple un gol de timp, Cezarul văzu cu ochii minții, acolo pe fundul rîului, cum tezaurul roman

creştea si se umfla cu monete şi cu obiecte de preţ din cetăţile şi de la popoarele cucerite. Şi tot aşa crescuseră şi se umflase tezaurele lui Darius, lui Filip, al atîtor regi şi împăraţi. Ulpiu Traian vedea cu ochii minţii, acolo, pe fundul apa cum pentru visteria proprie dacii scormoneau în munţi lor după aur şi spăla nisipul din albia rîurilor, cum îl topesc în cuptoare şi îl toarnă în formele făcute de ei.

Dar mai vedea Cezarul că în tezaurul dacilor era mai mult aur venit din alte părţi decît cel scos din munţii lor, monete bătute la Atena, la Sparta, la Theba, la Roma, la Apollonia, la Tomis, la Callatis, la Odessos, la Histria, la Olbia. Dar şi mai de departe, de la Alexandria, cetatea din delta Nilului şi încă mai de departe, de la Susa şi Persepolis. trecute din mînă în mînă şi din veac în veac. Le vedea acolo Cezarul, pe fundul rîului, aşa cum le văzuse cînd au fost dezgropate şi cînd au fost încărcate în care. Şi în felul acesta tezaurul dacilor nu s-ar fi deosebit de celelalte, care aveau în ele atîtea monete şi atîtea obiecte aduse de la alţii. Dar Ulpiu Traian văzu acolo, pe fundul apei luminat de lună, herghelii întregi de cai mîndri şi înfocaţi şi cirezi întregi de boi albi, ciolănoşi şi cu coarnele mari şi multe turme de oi cu lîna lungă, butoaie de vin, turte de ceară, vase cu miere, stive de copaci pentru vase şi corăbii. Şi ştiu că din tot ce au adunat dacii în tezaurul lor nimic nu a fost adus cu sabia, fiecare dram de aur era plătit cu muncă şi cu sudoare. O avere curată, ca lacrima.

Dar toate acestea nu-i fură de nici un folos Cezarului pentru liniştea sa, pentru că, iată, venise el cu sabia.

Îşi alungă din minte toate aceste gînduri şi groapa aceea de pe fundul rîului rămase la fel de adîncă şi la fel de goală.

Şi în golul acela adînc se legăna celălalt bărbat, crescut din tălpile sale şi lui îi fu teamă că dintr-o clipă în alta putea să se desprindă de sine şi să cadă în hău şi Cezarul încercă cu ochii minţii să mai umple cu cîte ceva gropanul acela rămas pe fundul rîului ca un mormînt deschis. Ies pe toate drumurile şi umplu toate forurile Romei cetăţenii imperiului care se bucură şi aclamă vestea pe care au primit-o că tot omul este scutit de impozite pe acest an, iar strigătele, lor se urcă pînă la cer cînd află că vor mai şi primi pe deasupra din aurul dacilor, cîte 650 de dinari fiecare. Dar, oricît sînt ei de mulţi şi oricît şi-ar agita braţele şi oricît ar aclama de tare, groapa aceea din fundul rîului din care a fost scos tezaurul Daciei rămîne aproape goală. Şi atunci dă poruncă Cezarul să fie aduşi zece mii de gladiatori care să se lupte în circ şi să fie cumpărate unsprezece mii de fiare sălbatice, care să se sfîşie între ele sau să fie vînate în arenă în cinstea victoriei asupra lui Decebal. Dar nici cu zece mii de gladiatori şi nici cu unsprezece mii de animale sălbatice şi nici cu miile nenumărate de cetăţeni ai Romei care umplu toate băncile circului şi nici cu cele 123 de zile de sărbători şi petreceri plătite din aurul dacilor nu se astupă groapa de la picioarele

împăratului.

Încă mai trebuia pus ceva în groapa aceea şi atunci Ulpiu Traian cumpără toate terenurile, dintre Forumul roman şi Colina Quirină, la apus de Forumul lui Augustus, pune să se niveleze toată această suprafață, un lucru ce părea imposibil, taie în adîncime dealul înlocuind panta lină cu o faleză abruptă, care trebuie consolidată cu un zid de sprijin. Un adevărat munte de pămînt se îngrămădeşte cu prilejul acestor lucrări, conduse de vestitul arhitect Apolodor din Damasc, cel care a construit şi podul de piatră peste Dunăre. Dar groapa de la picioarele împăratului tot nu se umple. Piața este pavată cu blocuri mari de marmoră albă, iar de-a lungul laturilor sale se ridică portice făcute de marmoră colorată şi împodobite cu scuturi şi cu statui de daci captivi. În spatele porticurilor se deschid două hemicicluri, unde se întîlnesc scriitori, retori, filozofi şi discipolii lor. Spre miazănoapte Piața este mărginită de Bazilica Ulpiu, cea mai vastă din Roma, „decorată cu marmoră albă de Luna, pentru placarea pereților, ca să-i facă mai strălucitori, marmoră de Pentelic, pentru frizele de deasupra coloanelor şi pentru coloane, granit cenuşiu, marmoră africană de culoare galbenă şi multe feluri de marmoră cu nervuri şi striații. La adăpost de zgomot şi de mulțime, lîngă bazilică, se deschideau două biblioteci spre zona principală.” Şi încă nu era de ajuns să se umple golul acela în care se legăna, ca în cupa unui clopot. Cu aurul adus din războiul cu dacii, ar putea să fie construit un templu pentru zeul tuturor bătăliilor, Marte, protectorul legiunilor romane, sau un templu pentru Iupiter detunătorul, cel mai mare zeu dintre zei, sau pentru Venera, zeița străbună a romanilor.

Şi se construi atunci cea mai mare columnă din cîte au fost ridicate vreodată; înfăşurată într-o eşarfă de marmoră în care erau săpate scene chiar din acest război pe care împăratul încă nu ştia dacă l-a terminat. Şi din care lipsea această întîmplare cu Cezarul privind în golul din apă cum se legăna un bărbat crescut din tălpile sale. În schimb era acolo, cioplită în marmoră, o altă scenă, care nu avusese loc: se făcea că regele Decebal, înconjurat de soldați rămaşi la rădăcina unei stînci, unde căzuse rănit, îşi înfige sabia în piept ca să nu fie prins viu.

Şi toate aceste minuni, piața pavată cu blocuri de marmoră, porticele decorate cu scuturi şi cu statui, hemiciclurile cu filozofii, cu retorii şi cu scriitorii lor, cele două biblioteci fără seamăn, bazilica fără pereche, se îngropară în pămînt, se acoperiră sub nisip şi sub pietre şi nu mai rămase la vederea împăratului decît scena aceea săpată în marmoră în care regele dacilor refuză să se dea prins. Peste care se suprapune alta, însă neclară, încă nedefinită, cu un centurion care s-ar apleca asupra regelui mort, ca să-i ia capul şi o mînă, să le aducă împăratului pentru încredințare.

Şi toți bolovanii aceia de piatră din vad, scrijelați de roțile carelor şi de copitele vitelor, se văd acolo, pe fundul apei, în bătaia lunii, cu nişte semne

pe ei, care pot fi ochi sau buze, frunte, arcade, tîmple, obraji, nas, bărbie.

Şi parcă n-ar mai fi nici o îndoială: toţi bolovanii aceia de piatră de deasupra mormîntului din care a fost scos tezaurul dacilor, sînt nişte capete retezate. Pînă şi luna de pe fundul apei s-a aşezat şi ea în grămada de bolovani, ca un cap retezat. Iar bărbatul acela care crescuse din tălpile Cezarului nu mai putea să fie văzut, aşa cum atîrna în apă, decît pînă la umeri.

Împăratul de-abia reuşi să-şi smulgă privirea din apă. Dar cînd o ridică spre cer văzu că luna cea adevărată sîngerează şi este sfîşiată de vîrcolaci...

*

Împăratul s-a aşezat din nou, numai el cu gîndurile lui, pe rădăcina aceea de zid în ruină. Şi aghiotantul apăru pentru prima dată atunci cînd nu avea nevoie de el.

— Trimisul Senatului vrea să te vadă.

— Să aştepte.

— Aşteaptă de aseară, nu mai are răbdare.

— Roma se grăbeşte?

Ar fi bine să-l primeşti.

— Adu-l încoace.

— Aici?

— Aici, de ce nu? Să vadă cu ochii lui cum arată Sarmizegetusa după război. Ca să aibă ce să povestească.

— Te găseşte plin de praf, de cenuşă şi de funingine... Şi pe buze ai cenuşă, şi pe pleoape... De schimbat nu aveai cu ce, că toate veşmintele ţi le-ai dat pentru feşe...

— Ave, Cezar, părinţii Romei te salută! Părinţii Romei te încredinţează prin mine de încrederea şi respectul lor.

— Mulţumesc părinţilor Romei pentru încredere şi pentru respect. Dar cred că nu ai făcut un drum atît de lung şi atît de greu numai pentru aşa ceva.

— Senatul a primit, prin ştafete, rapoartele tale despre cucerirea Daciei.

— Era de datoria mea să-i ţin la curent pe venerabilii părinţi ai Romei de tot ce se întîmpla aici.

— Şi m-au trimis pe mine...

— Poţi să vezi cu ochii tăi, numai ruine şi cenuşă...

— Pentru asta vei fi primit la Roma în cel mai mare triumf din cîte s-au cunoscut...

— Nu-mi căutaţi un merit în asta. N-am vrut... Dar nu s-a putut altfel... Dacii ăştia s-au agăţat de fiecare palmă de pămînt, de fiecare piatră, de fiecare copac, de fiecare fir de iarbă.

— Senatul ştie că avem pierderi mari în oameni, în cai şi arme.

— Dacă asta face plăcere părinților Romei, au de ce să se bucure.

— Roma mai vrea şi alte dovezi că ai cucerit Dacia, definitiv şi în întregime.

— Am trimis spre Roma grîne, vin, ceară, miere, cai. Ieri am găsit tezaurul regelui îngropat într-o albie de rîu. A şi fost încărcat în care... Atîta aur şi argint nu a văzut niciodată Roma.

— Da, dar unde este Decebal?

— Decebal... Aş vrea să ştiu şi eu... Zile de-a rîndul, zile şi nopți a fost căutat printre morți şi printre răniți. Au fost scotociți toți munții şi toate văile, dealurile, pădurile, pînă şi bîrlogurile fiarelor sălbatice. Nu l-am găsit...

— El există. Tu n-ai decît să-l prinzi. Şi să-l aduci la Roma.

*

Nu părăsise rădăcina aceea de zid cînd se apropie de el unul dintre cei mai de ispravă comandanți de oşti pe care îi avea.

— Ave, Cezar..,

— Ce e, generale, de arăți atît de abătut şi speriat? Nu-ți convine că s-a terminat războiul?

— De-abia de acum începe greul.

— Asta aşa e... Sînt multe de făcut pe aici...

— Cît timp a fost război, soldații ca soldații, mergeau la lupta fără murmur şi cîrtire... Cine murea — murea, cine scăpa — scăpa... Fiecare ştia la ce poate să se aştepte...

— Ai soldați curajoşi, i-am văzut cum se bat...

— Erau... Erau curajoşi. Dar acum, că nu mai au un duşman în față, cu care să se bată...

— Sînt prea obosiți... o să le treacă.

— Nu există decît un singur leac pentru, boala asta.

— Care?

— Capul lui Decebal... Atîta timp cît ştiu că regele nu a fost prins, ostaşii nu vor avea linişte... Trebuie să punem neapărat mîna pe el, viu sau mort...

— Facem tot ce putem. Pînă una alta caută să-ți stăpîneşti soldații. Iei toate măsurile la care ai dreptul ca să înăbuşi în faşă orice încercare de împotrivire:

— Asta şi fac. În zori a fost decimată o centurie.

— Ce spui?

— Chiar aşa, din zece soldați unul a fost decapitat. Prin tragere la sorți... Plecase unul dintre ei fără să se mai întoarcă. Iar ei nu l-au oprit să dezerteze.

— Am cucerit Dacia iar acum ne ucidem între noi... Ce putere

blestemată au ei dacă, chiar atunci cînd nu-se mai luptă făţiş, ne fac să ne pierdem capul?

— Decebal... Atîta vreme cît dacii cred că el mai este în viaţă, trăieşte şi speranţa lor că sînt de neînvins. Pune-l pe Decebal în lanţuri, arată-l dacilor, arată-l romanilor şi, poate atunci, o să avem linişte.

Generalul salută scurt şi numai pe jumătate şi se întoarce la soldaţii săi. Rămas singur pe rădăcina aceea de zid în ruină, împăratul Traian îşi ridică fruntea înnegurată:

— De unde să te iau?... Ce fel de om esti?...

*

Aghiotantul se apropie ca să spună că a sosit o solie de la Roma cu două mesaje, unul pentru împărat, celălalt pentru delegatul Senatului, cerînd, de fapt, acelaşi lucru, să fie trimis Decebal.

— Părinţii Romei şi-au pierdut răbdarea.

— S-au întors de la Roma şi oamenii mei de taină şi am aflat tot ce se poate afla. Nu e vorba numai de Senat. Toată lumea la Roma şi în întreaga Italie, ba chiar şi în provincii, se interesează de Decebal, dacă este viu sau mort. Consulari, senatori, patricieni, cavaleri, plebe, liberţi, negustori, meşteşugari, ostaşi, femei, copii, pretutindeni, în Senat, în for, în temple, pe străzi, la terme, în taverne, nu se mai vorbeşte decît despre aşa ceva. Fie că a fost adusă de vînt, fie că a fost semănată de cineva cu dibăcie, sămînţa aceasta a prins rădăcini, încolţeşte şi înfrăţeşte. Parcă toată viaţa lor nu ar mai depinde decît de acest lucru. Decebal, Decebal, toată ziua Decebal.

— Ei, bine, n-au decît să răstoarne toate statuile din Roma: dacă îl găsesc, eu nu-l pun în lanţuri şi nu-l decapitez..

Reprezentantul Senatului este galben ca turta de ceară. În afară de mesajul Senatului a primit şi veşti confidenţiale. Se învîrte pe lîngă Traian, frîngîndu-şi mîinile. Se plînge. Se roagă. Caută argumente. Imploră. Senatul cere... Stăpînii lumii vor...

— Eu sînt împăratul! se ridică Traian cu semeţie.

Trimisul Senatului rămîne deocamdată mut. Apoi îi revine glasul. Şi spune cu destulă îndrăzneală.

— Încă nu-ţi dai seama că există cineva mai puternic decît tine?

— Decebal!... Mai puternic acum decît oricînd, dacă poate să tulbure un întreg imperiu...

*

Aghiotanul se aşază în apropierea împăratului pe o piatră afumată, aşteptînd să i se ceară părerea. Şi cum nu i se cere, rupe tăcerea cu de la sine putere.

— Sînt atîţia daci morţi, împărate... E plin pămîntul de ei.

— Daci şi romani...

— Şi romani, poate şi mai mulți... Dar noi avem nevoie de un singur cap... Capul lui Decebal...

— De unde să-l iau? zice cu tristețe Traian, ținîndu-l pe al său între palme. Apoi, deodată, parcă ars cu fierul roşu: Doar nu vrei să spui....

— Ba da...

Se aşază din nou pe colțul de zid şi îşi pleacă fruntea pe genunchi. Apoi sare şi rage ca un leu.

— Asta nu!

*

Împăratul primi vestea că undeva, departe de Sarmizegetusa, în cheile unui rîu a fost descoperită o cetățuie pe un pinten de munte. Comandantul armatei din apropiere ceruse să i se deschidă porțile, dar fusese primit cu săgeți. Aşa că nu-i rămăsese decît să înceapă asediul şi să-l vestească pe împărat. Şi să adauge că, după părerea lui, regele Decebal nu putea să fie decît acolo.

Porniră fără zăbavă, cu toți soldații care mai erau buni de drum, cu cei o mie de pretorieni vînjoşi, sosiți de la Roma pentru escortarea împăratului. Traian trimise ştafete în toate părțile să fie urnită într-acolo toată armata disponibilă. În drum adunară maşinile de aruncat pietre şi de aruncat săgeți aprinse, berbecii de spart porți şi ziduri, scările, funiile cu cîngi şi tot ce putea fi folosit pentru asalt.

Dar cetățuia din cheile rîului era aşezată pe o stîncă uriaşă, care avea vîrful retezat parcă anume în acest scop. Nu puteai să arunci cu nimic în zidurile ei, nici cu mîna, nici cu maşina de pe crestele din jur, pentru că nici pietrele şi nici săgețile nu ajungeau pînă acolo.

— Numai dacă am avea aripi am ajunge dincolo de ziduri — fu de părere prefectul pretorienilor.

— Pînă la urmă foamea şi setea îi vor face să deschidă porțile, adăugă prefectul Romei.

— Dar asediul ar putea să țină cîteva luni, zise trimisul Senatului. Şi cetățenii romani nu mai au răbdare...

— Eşti unul dintre cetățenii romani, ba chiar un reprezentant al lor, ai vreo idee cum se poate cuceri cetatea aceasta? îl întrebă împăratul căutînd să-şi stăpînească vocea.

— Nu am, recunoscu trimisul senatorilor, pe un ton destul de îndrăzneț, dar asta e treaba ta.

*

După ce dadu ocol cetății pe crestele munților vecini, Ulpiu Traian se aşeză pe o piatră.

— Nu avem aripi, dar nici ei nu au..!

— Şi pe unde au ajuns ei în cetate, putem să ajungem şi noi, întregi aghiotantul... Dar cum au ajuns?

Dar împăratul nu mai avu timp să caute un răspuns care rătăcea cine ştie pe unde.

— Sună adunarea. Vreau să le vorbesc ostaşilor! porunci el scurt.

„Am cucerit Dacia, spunea împăratul, dar a mai rămas această cetățuie, în care se crede că s-a adăpostit şi regele Decebal. Fără această cetățuie şi fără regele dacilor nu se poate spune că Dacia a fost cucerită cu adevărat. Putem să lăsăm cetățuia aceasta aici, cu Decebal în ea? Va fi foarte greu, de ce să vă ascund? Ca să ne cățăram pe ziduri trebuie, mai întîi, să coborîm în fundul acestei prăpăstii atît de adînci că nici nu se vede unde se termină. Apoi să urcăm pe pereții drepți ai stîncii pînă la rădăcina zidurilor. Şi de-abia de atunci încolo avem de a face cu o cetate ca acelea pe care le cunoaştem. Pînă acum fiecare soldat a fost nevoit să lupte pe viață şi pe moarte.. Cine a şovăit, cine a dat înapoi, cine a fugit, a fost pedepsit aşa cum se întîmplă întotdeauna cu trădătorii. Cine a fost curajos şi viteaz a fost răsplătit şi încă o să mai fie, spunea Ulpiu Traian în fața soldaților. Dar ultima cetate a dacilor, împreună cu regele Decebal, va fi cucerită numai cu soldații care vor să lupte de bunăvoie, nu din poruncă.”

*

Erau aşa de mulți voluntari că nu puteau să fie folosiți decît pe rînd. Dar se răreau atît de repede rîndurile încît nu aveau prea mult de aşteptat.

Din fundul prăpastiei cetățuia de-abia se zărea sub bolta cerului. Odihniți şi vînjoşi, pretorienii, care au cerut şi ei voie să participe la cucerirea cetății, au făcut o treabă bună, ajungînd să se cațere pînă sub rădăcina zidurilor, săpînd în piatră găuri în care să pui vîrful piciorului şi bătînd scoabe de metal de care să se lege funiile. Dar pînă la urmă tot vechii soldați au fost cei care au ajuns primii înăuntru. Atîția cîți au mai rămas, au ajuns primii înăuntru. Trimisul Senatului, care a privit lupta de pe creasta unui munte vecin, mai înalt decît cetatea, avea să povestească mai tîrziu, în felul lui sec şi rece: „Ostaşii romani urcau pe peretele de granit al stîncii ca nişte furnici care nu se mai isprăvesc, oricît le-ai mătura din cale. Cîte o dată coasta de piatră rămînea chiar goală, curățată de bolovanii ce se rostogoleau de sus, de săgețile, de apa fiartă, de torțele aprinse. Dar nu pentru multă vreme. Alte şi alte gîngănii începeau să se cațere din nou, de parcă ar fi ieşit dintr-un furnicar fără sfîrşit. Bărbații daci, puțini la număr, repezi în mişcări dar stăpîniți din fire, nu-şi cruțau viața decît ca să poată să răpună cîți mai mulți duşmani. Femeile îi îndemnau pe bărbați cu strigătele lor, le lăudau faptele, le legau rănile, le aduceau apă şi merinde, cărau pietre, sulițe şi săgeți. La fel făceau şi copiii, cît de mici, fără să încurce pe nimeni şi fiind numai de folos. Iar cînd ostaşii romani ajunseră la metereze, luptau toți, bărbați, femei, bătrîni, copii.” Trimisul Senatului mai povestea că a văzut femei care îşi aprindeau

veşmintele şi se aruncau în flăcări de pe creasta zidurilor peste pîlcurile de romani, ca să dea foc la cît mai mulți dintre ei, iar cu ultimele puteri se agățau de un centurion sau de un decurion şi nu-i dădeau drumul pînă cînd nu mureau amîndoi încleştați.

*

Cînd împăratul ajunse dincolo de porți cetatea era aşternută cu trupuri de oameni, bărbați, femei, bătrîni şi copii. Nici un dac nu renunțase la lupta atîta timp cît putuse să se țină pe picioare. Ba şi de acolo, de jos, dacă mai avea o mînă pe care să poată s-o ridice.

— Sînteți liberi, fură primele cuvinte pe care le rosti Ulpiu Traian. Răniții vor primi îngrijiri şi fiecare este liber să plece unde vrea.

Un dac bătrîn îşi ridică încet capul de jos.

— Unde să plecăm de pe vatra noastră?

— Nu vă izgoneşte nimeni. Puteți să rămîneți la voi acasă...

— Sub călcîiul stăpînirii romane...

— În privința aceasta trebuie să am o înțelegere cu regele vostru...

— Regele nostru nu poate să tîrguie cu nimeni libertatea poporului său.

— Nu e vorba de nici un tîrg. Ar trebui să ne înțelegem şi atîta tot.

Bătrînul dac îşi lăsă capul jos, cu urechea lipită de pămînt, de parcă ar fi vrut să asculte dacă se aud copitele vreunui cal care se apropie, care se îndepărtează.

— Arată-te Decebal, ştiu că eşti aici! strigă împăratul. Dar în tăcerea care se lăsă nu îi răspunse nimeni.

— Ştiu că eşti aici! repetă Ulpiu Traian.

Fumul şi funinginea înăbuşea cuvintele împăratului, dar el continua să strige.

— Dacă eşti viu, arată-te... Sau eşti mort...

Apoi ca şi cum n-ar mai fi încăput nici o îndoială.

— Decebal este mort!

— Decebal este mort! repetară comandanții de oşti adunați în jurul său.

— Decebal este mort, Decebal este mort, Decebal este mort! strigau soldații de la unul la altul.

Bătrînul dac deschise pleoapele, şi, de data aceasta, reuşi să se ridice într-un cot.

— Ți-e teamă, împărate... La toți vă e teamă... Dar de ce ți-e frică nu scapi.... Decebal nu e mort...

Dacă nu e mort, să se arate!...

— Speri în zadar... Decebal trăieşte...

Împăratul încercă să rîdă, dar nu reuşi cine ştie ce.

— Dacă este viu, unde este?

— Eu sînt Decebal, spuse bătrînul şi se întinse pe pămîntul cetății ca

un prunc în leagăn.

*

Îl căutaseră peste tot. Alergaseră după el ca după o nălucă. Dar l-au găsit. Nici nu se putea altfel. Cînd armata romană se punea în mişcare nu-i scăpa nimic. Soldații erau mîndri că tocmai ei au avut norocul să rămînă în viață pînă la prinderea regelui. Se vedeau de pe acum încărcați de glorie şi răsplătiți cum n-au mai fost alții. Generalii şi trimisul Senatului începeau să se liniştească. Numai împăratul se întunecase la chip. Dorise atît de mult să-l găsească viu. Dorise atît de mult să stea de vorbă între patru ochi cu marele rege, pe care, oricum, l-a învins. Avea atît de multe de întrebat. Avea atît de multe de aflat. Se lăsă în genunchi, îi atinse pleoapele, buzele, fruntea.

— Deci aşa arăți...

Apoi se înălță în picioare şi se înfăşură în mantia de soldat pe care cineva i-o aninase pe umeri.

— Decebal este mort, rosti el. Îl mai privi o clipă în tăcere, apoi porunci.

— Ridicați-l!

Dar cînd soldații se aplecară asupra bătrînului se auzi o voce de aproape, de departe:

— Decebal trăieşte!

Înlemniră cu toți.

— Eu sînt Decebal...

Căutară printre morți şi printre răniți pînă îl găsiră pe un bărbat cu barba uşor încărunțită şi cu o căciulă mică de stofă, tivită cu aur.

— Eu sînt Decebal! repetă el fără sfială.

Dar de-abia făcură zid în jurul lui, că închise şi el ochii pentru totdeauna.

— Acum avem doi! se plînse aghiotantul.

— Şi nici unul viu, îl completă prefectul pretorienilur.

Dar tocmai atunci se auzi un glas din colțul celălalt al
cetății.

— Eu sînt Decebal!

Şi apoi alte şi alte voci:

— Eu sînt Decebal...

— Vor să-l acopere, spuse prefectul Romei, care de mulți ani învățase să conducă fel de fel de cercetări. Înseamnă că este pe aici, pe undeva şi ei vor să ne țină pe loc pînă se face nevăzut. Lăsați-mă să încerc, poate aflu de la cineva unde putem să dăm de el. Întotdeauna se găseşte cîte cineva care să te pună pe urmele celui căutat...

Îi luă pe rînd pe toți cîți puteau să silabisească un cuvînt.

— Unde este Decebal?

Le făgăduia răsplata cea mai mare pe care şi-o închipuia el şi îi amenința cu cele mai cumplite schingiuiri. Dar nimeni nu-şi mişca limba în gură decît ca să rostească:

— Eu sînt!

I se aduse împăratului un copil cam sub trei ani, care nu avea pe el decît o cămăşuță atît de scurtă încît nu-i acoperea nici mijlocul măcar.

— Uneori se poate afla mai mult de la un ținc decît de la un om mare, zise prefectul Romei şi îşi întinse mîinile să-l prindă pe băiat. Dar împăratul, care nu mai văzuse de mult un copil atît de aproape, se aplecă asupra puiului acela de om şi-l ridică cu blîndețe în brațe.

— Poate şi tu vrei să spui că eşti Decebal?

Dar copilul nu făcu altceva decît să gungure. Puțin se sinchisea el că se află la pieptul unui împărat. Ba, încă, cel mai mare împărat al celei mai mari împărății de pe lume. Îşi întinse mînuțele şi începu să pipăie fruntea bărbatului acela, tîmplele, arcadele sprîncenelor, nasul,, obrajii, buzele, bărbia. De parcă ar fi vrut să ia cunoştință de el. De parcă ar fi vrut să-l țină minte.

— Aduceți stafide, ceru împăratul, de parcă uitase că mai există şi altceva de făcut. Dar tocmai atunci copilul rosti foarte limpede:

— Eu sînt Decebal!

Toți cei de față tresăriră, în afară de Ulpiu Traian, care se aplecă pentru a-l pune pe băiat cu picioarele pe pămînt. Şi copilul începu să se

îndepărteze fuguța, de parcă ar fi alergat la sînul mamei. Şi era de mirare cum de-şi poate face loc printre morții şi răniții căzuți de-a valma. Să juri, şi mai multe nu, că trupurile acelea se dau la o parte din calea lui să-i facă loc să treacă.

În fața copilului se deschise o poartă pe care ei n-o văzuseră pînă atunci.

Şi parcă o punte de lumină urca din pragul acestei porți spre bolta cerului.

După aceea, pe o muchie de deal, sub o poală argintată de nor, se ivi un călăreț îmbrăcat în alb, pe un cal alb,care începu să sune din corn, parcă a jale, parcă a chemare.

*

Se făcea că se înfățişează cineva care să spună că s-a descoperit o gură de peşteră. Nu se ştia unde duce şi nici dacă duce undeva, dar era acolo o gură de peşteră într-o coastă de munte, sub o rădăcină de zid de cetate.

Împăratul se ridică din aşternut, îşi duse mîna la frunte tot mai avea fierbințeală, se ridică, ameți puțin, se clătină pe picioare, dar se ținu bine, apoi crezu că se simte în putere. Vru să-şi pună platoşa, coiful, umerarele, pulparele, tot ce poate să-l apere pe un luptător roman de sulițe, de săgeți, de lănci, de spade, de pietre aruncate cu praştia, de orice ar fi putut să-l vatăme. Dar numai gîndul acesta îl făcu să le simtă prea grele pe trupul său şi renunță. Îşi puse pe umeri mantaua aceea de soldat şi ieşi din cort.

Gura de peşteră era chiar acolo unde i se spusese.

Împăratul porunci să nu-l însoțească nimeni. Dacă nu se întoarce după trei zile şi după trei nopți, să deschidă testamentul pe care l-a lăsat. Dar numai după trei zile şi trei nopți.

La început nu se întîmplă nimic, împăratul înainta la lumina torței ca printr-un portic de templu sau un portic de casă. Şi tocmai aceasta îl neliniştea că era prea multă linişte şi nu se întîmplă nimic, şi nu se împotriveşte nimic, de parcă ar fi fost aşteptat, de parcă drumul i-ar fi fost pregătit.

Şi merse el ce merse şi văzu că din galeria prin care trecea fără oprelişti şi fără întîmplări se deschideau alte guri de tunel, cînd ici, cînd colo şi de la o vreme fu ispitit să încerce şi altceva decît să se lase dus de drumul cel mai bun şi mai drept, parcă anume pus la picioarele lui din altă voință.

Şi chiar intră într-unul din aceste tunele şi de ce înainta de aceea drumul devenea tot mai greu, ba urcînd în pantă, ba coborînd ca o pîrtie alunecoasă. Şi începu să-i pîlpîie şi torța, ca o prevestire, dar el nu se lăsă. Tunelul se strîmta tot mai mult şi el trebui să se aplece, să se frîngă de mijloc, pereții erau jilavi, picioarele îi alunecau pe piatră, îl bătea în piept un fel de vînt rece, în rafale, torța se stinse, bîjbîia în întuneric, lilieci cu aripi moi sau păsări de noapte treceau în zbor pe lîngă el, frigul umed îl

pătrundea pînă în măduva oaselor, îl dureau ochii de atîta întuneric, îi sîngerau palmele şi îşi julise genunchii, dar înainta mereu, fie ce o fi, trebuie să apuce să vadă ce sa află la capul acestui coridor, că trebuie să existe ceva acolo care i se ascunde.

Şi nu ştiu dacă au trecut mai multe zile şi dacă au trecut mai multe nopți de cînd bîjbîia aşa prin inima muntelui, dar după o cotitură văzu deodată undeva, departe, o fereastră de cer.

Şi merse şi merse şi văzu că gura acelei peşteri se deschide spre o întreagă lume, cu sate mari, cu grădini pline de pomi, cu dealuri domoale pe care păşteau turme de oi, cirezi de vite şi herghelii de cai, cu nesfîrşite lanuri de grîu, cu drumuri şi cu fîntîni la marginea şi la răspîntiile drumurilor. Şi îşi dădu seama că acolo se află dacii liberi, unde nu ajunsese încă să pună piciorul nici un soldat roman. Şi vru să se apropie mai mult dar tunelul se opri brusc la marginea unei despărțituri adînci în munte în fundul căreia trecea, vîjîind, un rîu năvalnic. Se cunoşteau locurile unde pe cele două maluri au fost rezemate cele două capete de pod sau de punte. Dar acum nu mai era în fața lui decît un hău adînc, anume ca să nu poată să treacă el, să nu poată să treacă nici un străin. Mai era un căpătîi de țară de cucerit dincolo de bariera munților şi împăratul ştiu că, imediat ce se va întoarce în tabără, îşi va pune armatele în mişcare. Desigur că n-are să-şi vîre legiunile prin galeria aceea îngustă şi întortocheată de peşteră. Va ocoli munții sau va trece peste ei, nimic nu este imposibil. Hannibal luase în piept zăpezile munților cu elefanții lui şi cu nişte soldați deprinşi cu căldura de pe țărmul mării şi din deşertul fierbinte. Şi drumul nu-i fu mai lesnicios la întoarcere. Şi de-abia aştepta să ajungă în tabără, avea atîtea de făcut. Dar cu cît se grăbea mai tare cu atît nu avea nici un spor. Se gîndi că poate au trecut cele trei zile şi trei nopți. Îi păru rău de ce scrisese în testament, anume să fie urcat la cîrma imperiului cel mai bun dintre romani. La urma urmei era el cel mai bun? În primul lui testament indicase pe Longinus, dar acesta se aruncase de pe meterezele Sarmizegetusei. De aici înainte să hotărască soarta. Sau sabia. Oricum, cel care va pune mîna pe putere va fi hotărît să şi-o apere împotriva oricui. Chiar împotriva lui Marcus Ulpius Traianus, dacă acesta ar apărea în gura peşterii în care a dispărut.

Şi merse şi merse şi ajunse în galeria cea mare. Şi ştiu că dacă o ia la dreapta va ajunge în tabără, poate la timp ca să nu înceapă luptele pentru putere. Dar ce se află la partea cealaltă? Poate că încă n-au trecut cele trei zile şi cele trei nopți. Şi se pomeni că apucă în cealaltă parte.

Iar avea torța în mînă. Cu o flacără bogată, care îi lumina drumul pînă departe.

*

Şi merse şi merse.

Şi ajunse într-un fel de pădure toată numai şi numai din copaci de

lumină. Şi creşteau copacii aceştia de lumină, atît de jos, de pe podeaua de gheață, cît şi de sus, din bolta de piatră. Fără crengi, fără frunze, unul spre altul, cel de sus cu cel de jos, pînă se împreunau formînd un fel de coloane aşa cum nici o minte de om n-ar fi putut să iscodească. Şi dacă ciocăneai cu vîrful degetelor într-un asemenea copac — şi împăratul o făcu de mai multe ori — începea să cînte în şoaptă. Nici flautul, nici lira, nici naiul, nimic din lumea cunoscută lui nu putea să scoată sunete atît de minunate.

Şi merse ce mai merse şi dădu de un ochi de apă atît de limpede de parcă şi el ar fi fost făcut din lumină topită.

Iar deasupra acestui lac de cleştar se deschidea bolta de piatră sub cerul albastru.

Cerul cu soarele.

Cerul cu luna.

Cerul cu stelele.

Cu stele şi cu luceferi.

Şi din rotundul ochiului acela de apă şi de sub rotundul cerului porneau ca dintr-un butuc de roată patru rîuri limpezi, poate spre patru margini de țară sau patru margini de lume.

Şi îl văzu.

Pe un fel de pat tăiat în stîncă.

Înfăşurat într-o saricâ de păstor albă ca zăpada.

Culcat pe o rînă, pe pledurile albe ca zăpada.

În jurul său, sfatul țării..

*

— Lumea asta este mare, ne vom găsi şi noi un loc sub cer, aşa cum şi-au găsit atîtea seminții care au rătăcit dintr-o parte în alta.

— Dar noi nu sîntem una din acele seminții rătăcitoare, noi ne-am născut şi am crescut pe pămîntul acesta, în el se află cenuşa şi oasele strămoşilor noştri.

— Pămîntul nostru nu mai este al nostru, au pus stăpînire pe el romanii.

Regele Decebal stă aşa, într-o rînă, cu capul sprijinit în podul palmei şi nu face altceva decît să-i asculte.

— Să ne aruncăm asupra lor cu mic cu mare şi să ne luptăm pînă pierim cu toții. Mai bine să ne lăsăm trupurile aici, în pămîntul nostru, decît să ne pierdem minții prin locuri străine.

— E mare şi întinsă stepa de dincolo de hotare, cu oameni puțini şi rari care se mută dintr-un loc în altul după turmele lor. Poate că au să ne îngăduie şi pe noi, puțin pămînt pe care să-l desțelenim şi să-l semănăm, puțin pămînt pentru casele şi bordeiele noastre, pentru fîntînile şi pentru rădăcinile pomilor şi atîta tot.

— Şi dacă nu ne lasă?

— De ce să nu ne lase? Nu le facem nici un rău. Vrem doar să trăim pe o bucată de pămînt, nu dăm năvală la ei, să-i supunem.

— Dar dacă vor încerca să ne supună ei pe noi?

— Atunci n-am avea decît să ne apărăm.

— Decît să ne lăsăm oasele pe acolo, pe nu ştim unde, tot mai bine să ne luptăm cu romanii în țara noastră.

— Ne-a mai rămas o parte de țară, dincolo de munți, în care romanii nu au pus piciorul pînă acum.

— Nu încă, dar au să sosească şi acolo.

Regele îşi potrivi mai bine pe pledul alb ca zăpada cotul mîinii în care îşi sprijinea capul şi toți tăcură, să-l asculte.

— De ce să pierim cu toții? întrebă el cu vocea blîndă, obosită dar foarte clară.

— Dar ce ne-a mai rămas de făcut? îi întoarse, bărbăteşte, întrebarea cel care vorbise ultima dată.

— Să nu murim, răspunse regele.

— Se ştie de cînd lumea că dacii sînt nemuritori, numai trupul nostru poate să fie doborît şi eu nu mă gîndeam la alceva.

— Au căzut destui, prea mulți, cei care au mai rămas trebuie să trăiască, nu pentru ei ci pentru urmaşii noştri şi urmaşii lor. Aici şi numai aici.

— Dar aici sînt romanii.

— Ei stăpînesc cu armele, voi trebuie să fiți stăpînii cu mintea, cu dragostea pentru acest pămînt şi cu munca brațelor voastre.

— Sînt mulți şi au să mai aducă şi pe alții.

—Unde sînt celții, sciții, sarmații şi alte seminții care s-au aşezat printre noi, pe pămîntul nostru? Le-au tăiat cineva capetele? Au fost

aruncați în prăpăstii? Au fost arşi sau îngropați de vii? Nu au pierit aşa, deodată, dar după cîteva rînduri de oameni s-au topit cu totul în poporul nostru, de n-a mai rămas din ei decît o poveste, cîteva nume şi cîteva cuvinte.

— Cu romanii este altceva.

— Cu romanii poate să fie mai greu şi poate să dureze mai mult. Ar fi fost mult mai bine să-i putem da afară din țară cu armele şi să-i putem ține departe. Dar nu s-a putut şi nu se mai poate. Acuma nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să-i sorbim încetul cu încetul în ființa noastră, numai aşa putem să-i învingem.

Bărbații aceia adunați acolo rămaseră un timp tăcuți şi duşi pe gînduri, apoi spuseră, pe rînd, cu vocea apăsată |

— Aşa să fie!

*

— Porunca mea de pe urmă, spuse regele, ridicîndu-se şi mai mult în cotul în care se sprijinea, porunca mea este ca toți dacii care şi-au părăsit satele să se întoarcă acasă. Să-şi reclădească casele arse şi distruse, să are pămîntul şi să-l semene, să facă, să crească şi să țină copii sănătoşi şi frumoşi.

Şi nişte călăreți îmbrăcați în alb porniră pe caii lor albi spre cele patru zări.

*

— Ai venit! zise regele, fără să se ridice de pe pled. Împăratul îl privi în tăcere de pe cealaltă margine a lacului de cleştar. Ar fi vrut să se aşeze pe ceva, dar nu era nimic pentru el pe acolo. Altceva ar fi vrut să răspundă sau măcar cu altceva să înceapă dar crescu în el mînia că trebuie să rămînă în picioare, ca un şcolar, că prea este privit ca unul aflat în trecere pe acolo, prea nu se ia în seamă că el este împăratul romanilor şi că se află pe pămîntul unei țări pe care o va declara provincie romană.

— Ai rămas singur, spuse cu răutate în glas.

— Am rămas aşa cum am vrut şi cum este obiceiul pe aici.

— În sfîrşit, te-am găsit. Te-am căutat peste tot, dar te-am găsit. Eşti acum în mîna mea.

— Împărații romani uită cîte o dată că sînt şi ei oameni şi că nici unui om nu-i stă totul în putință.

— Aş putea să chem cîțiva soldați să te ridice pe sus, cu pleduri cu tot şi să te trimit spre Roma.

— Dacă vrei, poți să încerci... Unde sînt soldații aceia? Sîntem aici într-un loc unde nici un străin nu are putere.

— M-ai atras într-o cursă, cum ai făcut şi cu Longinus.

— Longinus a venit el singur la noi.

— Dar s-a rostogolit de pe zidul cetății.

— Nu l-am împins noi, tu l-ai tras jos pentru că n-ai făcut la timp semnul pe care-l aşteptam.

— Cereai să-mi scot oştile din ţara ta şi să le trec dincolo de Dunăre, tocmai cînd mă aflam sub zidurile Sarmizegetusei.

— El a înţeles că acesta este singurul lucru înţelept.

— Pentru acest lucru ai vrut să ne întîlnim înainte de asaltul cetăţii? Ca să mă convingi cît de înţelept este să fac cale întoarsă?

— Longinus, dacă el ar fi fost împăratul, ar fi făcut acest lucru. Mă tem că un zeu supărat pe lume s-a amestecat în treburile noastre şi numai aşa se face că oamenii trimişi de Nerva au dat mai întîi peste tine.

— Adică din noi doi el ar fi fost un împărat mai bun?

— Longinus a înţeles că imperiul roman ar fi avut de cîştigat, ba ar fi avut chiar nevoie de o Dacie puternică aici, la hotarul Dunării.

— De ce? Ca să fim mereu ameninţaţi? Ca să existe în permanenţă primejdia că puteţi porni spre Roma?

— Aceasta este marea voastră greşeală, judecaţi toate popoarele cu aceeaşi măsură. Poporul meu nu a dus niciodată alte războaie decît ca să se apere. Dar acum tu deschizi cu adevărat drumul altor seminţii spre Roma. Ia aminte ce-ţi spun, nu va trece prea multă vreme şi pe calea sacră a cetăţii eterne şi pe cele şapte coline vor tropoti copitele cailor iar în Forum îşi vor ridica barbarii corturile.

— Iată un lucru care nu se poate.

— Ia aminte, din clipa cînd a fost cucerită Dacia, începe prăbuşirea imperiului roman.

— De ce îmi spui toate acestea, ştii că nu pot şi nu vreau să las această ţară necucerită. Şi acum ce urmează să se întîmple cu mine? Ai să trimiţi o solie să ceară părăsirea Daciei de către oastea romană în schimbul vieţii şi libertăţii împăratului? Ia şi tu aminte, Decebal, dacă Longinus a putut să se arunce de pe zid, aş putea şi eu să mă azvîrl în lacul acesta limpede sau să găsesc altceva, în nici un caz nu te las să faci din mine obiect de tîrguială.

Şi împăratul chiar încercă să se apropie de lac, dar picioarele îi erau grele ca de plumb.

— Tu singur ai căutat gura peşterii şi te-ai vîrît în ea.

— Dar mă aşteptai.

— Drept e, ştiam că vii.

— Ai şi trimis oameni să-mi ceară răscumpărarea? Sau ai de gînd să mă urci pe un zid, ca să le spun chiar eu acest lucru?

— Numai Longinus ar putea să accepte acest schimb. Dar Longinus nu mai este. Şi fără el Roma crede că Dacia face mai mult decît un cap de împărat.

— Capul împăratului pentru o provincie?

— De ce nu? La Roma au căzut multe capete, chiar de împăraţi şi

uneori pentru mai puțin decît o provincie.

— Ba cu mult mai mult, pentru un imperiu.

— Pe care l-a prins acum un fel de beție, crede că are neapărat nevoie de încă un cap aşezat la temelia puterii lui.

— Da, se caută un cap pentru imperiu. Capul lui Decebal.

— Dacă vrei, încercăm cu capul lui Tiaian...

— N-ai să faci asta!

— N-am s-o fac. Fie chiar numai pentru că oricare altul ar fi mai rău pentru noi decît tine. I-ar trebui şi lui puțină glorie, fără aşa ceva nu se poate intra în triumf în Roma şi pentru aceasta ar fi în stare să distrugă şi ce a mai rămas.

— Şi acum ce are să se întîmple cu mine?

— Nimic altceva. Tu singur ai intrat în această peşteră, ca să-ti mai limpezeşti gîndurile...

Nu mai avea decît o singură teamă, să nu treacă cele trei zile şi trei nopți înainte de a ajunge în tabără. Dar la întoarcere tunelul era destul de larg şi destul, de înalt, fără întortocheli şi fără hîrtoape. Iar torța parcă i se aprinsese singură în mînă.

Nu se schimbase nimic în tabără. Ba, mai mult, parcă nici nu i se observase lipsa.

Se vesti peste tot că împăratul va da poruncile pentru Dacia.

Şi toată lumea aşteptă să le asculte.

*

Edictul imperial fu adus la cunoştință tuturor şi nu se afla nimeni în afara obligației de a i se supune.

Înceta starea de război.

Dacia era declarată provincie romană, condusă de împărat printr-un legat al său.

Sub pedeapsa cu moartea, nici un dac nu va mai putea fi ucis.

Sub pedeapsa cu moartea, nici un dac nu poate fi prins, făcut prizonier, trimis în sclavie la Roma sau vîndut negustorilor de sclavi.

Sub pedeapsa cu moartea, nimeni nu mai avea voie să prade casele, sanctuarele, satele şi cetățile, chiar dacă acestea erau părăsite.

Sub pedeapsa cu moartea, nimeni nu avea voie să jefuiască vreun om din Dacia, nici de vite, nici de grîu, nici de ceară, nici de miere, nici de podoabe, de nici unul din bunurile sale.

Orice familie şi orice dac aflați în pribegie se puteau întoarce fără teamă la casele şi în satele lor.

Soldații romani erau obligați să-i ajute pe pribegi să-şi reconstruiască locuințele şi să-şi refacă gospodăriile dacă au avut de suferit de pe urma războiului.

Veteranii din legiunile şi cohortele care au luptat în Dacia puteau să rămînă aici, primind loturi de pămînt, cu condiția să trăiască în pace cu populația băştinaşă şi să nu tragă foloase de pe urma ei.

Erau îngăduite căsătoriile, dar se pedepsea orice încercare de a sili pe cineva la această, fie cu forța, fie cu amenințarea, fie prin cumpărare.

*

„Ave, Cezar!" Legiunile şi cohortele îl aclamau pe împărat.

— Toată lumea mulțumită? îl întrebă acesta pe aghiotantul său.

— Cu unele excepții neînsemnate, dar pe care împăratul trebuie să le cunoască.

— Senatorii?

— Încă n-am ajuns pînă acolo.

— Negustorii mărunți de sclavi şi de alte chilipiruri, care n-au decît să se întoarcă cu mîna goală?

— Şi ei.

— Soldații care nu sînt încă sătui de pradă?

— Unii dintre ei nu au scăpat de datoriile pe care le au la cămătari.

— Vor primi salarii sporite, ca să se poată achita de toate datoriile. Mai sînt şi alții?

— Ar mai fi...

— Veteranii care au uitat să lucreze pămîntul, sau n-au ştiut niciodată şi s-au legănat în visul că nu vor avea altceva de făcut în gospodăria lor decît să dea porunci şi să-şi mîngîie cîte o nevastă tînără, luată cu forța?

— Şi ei...

— Tribunii şi legații care cred că nu au strîns destulă glorie şi destulă avere?

— Şi ei?

— Generalii care cred că trebuie cucerit şi colțul acela de țară de la miazănoapte, care a rămas liber, şi care sînt de părere să-i punem în lanțuri pe toți oamenii din această țară?— Ei invocă obiceiul şi dreptul roman de a nimici şl a lua în sclavie întreaga populație a unei cetăți care nu vrea sâ se supună sau se răscoală.

— Dacia nu este o cetate.

— Dar se face de două ori vinovată, şi pentru că s-a răsculat după primul război, călcînd condițiile de pace care le-au fost impuse, şi pentru că nu vrea să se supună nici acum, în ultima clipă.

— Vorbeşti ca unul care eşti de partea lor.

— Vorbesc ca unul care are datoria să-ți aducă totul la cunoştință, să nu-ți ascundă şi să nu răstălmăcească nimic.

— Dar senatorii?

— Mulți dintre ei murmură.

— Murmură, mîriie, mormăie, asta o ştiu mai de mult, dar pun ceva la cale?

— Încă nu îndrăznesc. Dar nu s-ar da înapoi.

— Cezar a asmuțit plebea împotriva lor şi cînd s-a îndreptat cu armata spre Roma ei au părăsit Curia, însoțin- du-l pe Pompeius.

— Dar Cezar a" căzut ucis chiar la picioarele senatorilor, care au avut ambiția să pună din nou mîna pe putere.

— Antoniu şi Octavianus s-au folosit de ei, cel din urmă numindu-l pe Cicero părintele său şi salvatorul republicii.

— Însă nu a trecut mult şi capul retezat al lui Cicero era pus pe tribună, în Curie, între brațele sale tăiate de la coate.

— Augustus a păstrat Senatul numai de formă, Tibe- rius nu i-a întărit puterea. Nero l-a desconsiderat.

— Dar Senatul l-a declarat pe Nero duşman al imperiului şi el a fost silit să se sinucidă.

— Vespasian nu i-a acordat Senatului nici o putere, Titus nici o importanță, iar Domițian îi numea sau îi da afară pe senatori ca pe slujitorii săi, asta cînd nu le tăia capetele.

— Dar senatorii l-au ucis într-o noapte în palatul său, după ce au obținut promisiunea de la Coccpius Nerva, viitorul tău tată adoptiv, că va primi să fie împărat.

— Nici unul dintre împărați nu i-a dat Senatului atîta strălucire cît i-am dat eu şi acuma murmură?

— Mîrîie, e gata să latre şi i-ar face plăcere să muşte.

— Şi ce e de făcut?

— Să-i faci pe cei mai colțoşi să urle la lună.

— Nu prea ai respect pentru părinții Romei şi ai imperiului.

— Sînt un om din popor, mi-am irosit copilăria printre femei şi prin toate locurile în care cetățenii liberi ai Romei îşi petrec timpul pălăvrăgind, restul timpului, l-am trăit prin tabere militare, iar soldații, după marşurile lungi făcute în tăcere, au un limbaj foarte colorat. Şi, dincolo de toate acestea, ştiu că rolul unui aghiotant este să-l mai şi amuze pe superiorul său.

— Nu prea ai reuşit...

— Mai ales în ultima vreme, cînd ai fost foarte în- gîndurat, cînd nu aveai somn, cînd stăteai cîte o noapte întreagă pe un colț de zid în ruină.

*

Se întorceau acasă dacii de prin păduri, de pe văi, de prin lunci, pe unde îi alungase urgia războiului. Nu se fereau de romani, dar nici nu săreau asupra lor. Le suportau prezența ca pe o iarnă grea, căruia n-ai ce să-i faci, tot ce-ți rămîne este să rezişti şi să aştepți. Pînă una alta trebuiau

să-şi refacă tot ce a fost distrus şi să ia totul de la cap, să are, să semene, să sape, să secere, să cosească. Apărură în curînd şi oamenii stăpînirii, ca să înregistreze tot omul, cu numele, cu vîrsta, cu membrii de familie, cu pămîntul, cu vitele, cu tot avutul. Ca să se cunoască bine situația. Dar nu era un an în care să se pună impozite. De altfel nici nu ar fi avut cum să fie plătite.

Ici-colo cîte un soldat roman lăsat la vatră începea să-şi înjghebe şi el gospodărie: Pe tot pămîntul Daciei se înlăturau ruinele cetăților distruse, se curăța de cioate pădurile arse, se reparau podurile şi drumurile, se construiau castre. Şi se plănuiau să se construiască o Sarmizegetusă, aproape de vatra celei vechi mult mai frumoasă.

Împăratul avea de ce să fie mulțumit. Vedea în toate acestea un început de aşezare de lume nouă. O lume care lua ființă din puterea şi din voința lui şi la destinul căreia veghea ca totul să meargă bine. Toate celelalte, Roma cu senatorii şi cu plebea ei, provinciile, serbările care se pregăteau, triumful, Forumul pentru care Apolodor din Damasc îi şi prezentase planurile, se aflau undeva pe planul al doilea. Şi lumea aceasta nouă se înfiripa într-ade- vâr. Şi el se simțea puternic ca un zeu. Dar în gîndul său cel mai intim îi era recunoscător lui Decebal. Fără porunca lui poate că dacii nu s-ar fi întors niciodată la casele lor. Fără îndemnul lui ar fi mai curs încă sînge, şi de o parte şi de alta, pînă cînd țara ar fi rămas pustie. Fără să vorbească despre aceasta, ei doi, regele dac şi împăratul romanilor, se înțeleseseră încă o dată. Această lume nouă se crea din voința amîndorura. Înfrînt, rănit, retras într-o peşteră departe de lume, ca să nu vadă nimeni cum îşi dă sfirşitul, Decebal găsise calea prin care poporul Iui să nu piară. Şi nu mai ştia cui să-i mulțumească Ulpiu Traian că nu căzuse capul acela pe care îl cerea tot imperiul.

Şi totuşi împăratul cedă. Şi cedă tocmai atunci cînd nu mai exista nici

o primejdie reală de a i se lua cîrma din mîini sau capul de pe umeri. Dar cînd nimeni nu mai amenința fățiș, toată lumea își pusese speranțele în el că poale să-l prindă şi să-l aducă la Roma pe Decebal. În Forum, în taverne, în curie, pe toate drumurile şi în toate casele numai despre asta se vorbea. Nimănui nu-i trecea prin minte că regele învins pdate să scape în vreun fel. Ulpiu Traian, cel mai mare comandant de oşti din cîți a cunoscut lumea, l-ar putea găsi şi în gaură de şarpe.

„Mă simt obligat față de tine, i se adresă în gînd împăratul, dar am obligații mai mari față de imperiul pe care îl conduc. Şi imperiul nu mai vrea şi nu mai doreşte altceva decît capul tău."

Şi se dezbrăcă repede de toate simțămintele pe care le avea față de regele dac. De prețuirea pe care o avea pentru el, de cinstea pe care trebuia să i-o arate. El nu va fi un simplu cetățean care să-şi lase slobode sentimentele, să facă ce face după bunul lui plac. El era împăratul roma-.nilor.

— Şi chiar îi plăcea să-l-Vadă în cortegiul său triumfal pe Decebal, purtat pe o letică fără acoperiş, aşezat într-o rină pe sarica lui de oaie cu lînă albă ca zăpada. Nici-un general roman nu a adus din războaiele sale un trofeu mai de preț. Exista un edict de pedeapsă cu moartea pentru oricine ar fi încercat să prindă şi să facă sclav un om dac după încheierea războiului. Dar dacul acesta era Decebal, iar un împărat roman putea oricînd să redeschidă un război şi să calce peste legile pe care le-a dat.

Ştia de unde să-l ia. Şi era atît de sigur de el încît îi asigură pe comandanții de legiuni pe care îi chemase în acest scop, pe reprezentanții Senatului, pe toți cei din jurul său că Decebal este ca şi prins. Iar vestea începu să umble din om în om, fiecare mai punînd cîte ceva,de la el, ba că regele dacilor a venit şi s-a închinat la picioarele împăratului, ba că a fost o luptă dreaptă între ei doi, undeva, pe un vîrf de munte şi Ulpiu Traian l-a silit să îngenunche şi să implore iertare. Oricum, fusese deja prins, nimeni nu mai avea în privința aceasta nici o îndoială.

Decebal fusese prins. Se dezlănțui o adevărată beție de bucurie de la o margine la alta a imperiului.

*

Ştia prea bine unde se află gura aceea de peşteră ascunsă după două tufe de liliac şi o adevărată perdea de rugi de mure. Dar nu o mai găsi. În zadar puse să-fie scoase din pămînt toate tufişurile şi să fie distrusă întreaga vegetație să fie dat pămîntul la o parte. Nu rămînea decît piatra seacă de gresie şi de cremene.

Cercetară muntele pînă în vîrf şi pe toate părțile. Se scotociră toți munții din jur. Nici o gură de tunel. Nici o urmă de peşteră.

„Ave, Cezar! Ave, Cezar!” aclama un întreg imperiu. Dar Decebal nu putea fi găsit nicăieri.

Omul din prejma împăratului care îl ajuta să-şi pună şi să-şi scoată platoşa şi coiful, care îi pregătea patul să se culce, care gusta din mîncare şi din vin ca să moară el în cazul că ar fi fost otrăvite, era pentru Ulpiu Traian un fel de umbră însoțitoare căreia nu-i acorda nici o atenție, după cum nu dădea atenție nici propriului său trup.

Se termina războiul şi devotamentul său nici nu fusese luat în seamă. De fapt, se gîndi, ce făcuse el altceva decît să-l ajute pe împărat să se echipeze, să-i aştearnă patul, să-i guste mîncarea şi să-i facă rost de o mantie de soldat după ce şi-o dăduse pe a sa pentru feşe să fie pansate rănile soldaților? Omul din umbră. Omul fără nume. Asta o să rămînâ.

Îşi iubea împăratul. Se bucurase ca un părinte de copilul său care se scoală de pe boală cînd Ulpiu Traian se ridicase de pe colțul acela de zid în ruină pe care stătuse o noapte întreagă zgîlțîiat de febră sau de friguri. Dar împăratul trecea din nou prin momente de cumpănă.

„Ave, Cezar, ave Cezar, Decebal a fost prins!”

*

Şi trecu un lanț de munți şi fu atacat tribul carpilor care făcea parte din dacii liberi. Fără alt motiv decît că s-ar putea să afle de la ei cum se poate ajunge la Decebal. Au murit mulți oameni, şi de unii şi de alții, dar, ca de obicei, nu s-a putut afla nimic.

S-a aşezat împăratul pe un colț de stîncă, întunecat ca noaptea. Ajutorul său, omul din umbră, omul fără nume păşeşte tăcut şi îi pune pe umeri mantaua de soldat..

De-abia s-a stins zgomotul bătăliei.

E aşternut pămîntul cu morți.

S-au strîns în jurul împăratului conducătorii de oşti. Sînt cu toții îngrijorați. Nici urmă de Decebal. Împăratul a făgăduit. Dar împăratul este invulnerabil. Răspunderea ar putea s-o poarte oricine dintre ei. Şi nu este nici unul care să nu poată fi învinuit de cîte ceva. Taina ascunsă bine acolo, înlăuntrul lor, ca să n-o vadă nimeni, iese din cînd în cînd la suprafață şi nu poate să-i scape unui ochi ca al aghiotantului.

Şi sînt cu toții nişte generali vestiți. Şi ce nume răsunătoare şi pline de glorie, dar nu este în stare nici unul dintre ei să-l ajute pe împărat.

Şi totuşi cineva trebuie s-o facă.

„N-ar fi pentru prima oară cînd un om oarecare, fără faimă, fără nume, întoarce lucrurile în istoria lunii atunci cînd nici generalii, nici împărații nu mai au nici o putere”, îşi zise aghiotantul.

*

— Capul lui Decebal!

Îl privise pentru prima dată cu luare aminte.

Şi omul acesta subțirel, firav, fără nume, care nu fusese pentru el decît o pereche de mîini dibace ce-l ajutau pe împărat să se îmbrace şi să se dezbrace şi despre care nici nu se întrebaseră măcar dacă este un sclav, un libert sau un cetățean roman, omulețul acesta dacă nu era nebun...

— Capul lui Decebal şi mîna dreaptă!

— Şi puse un sac la picioarele împăratului şi avea lîngă el un vlăjgan de centurion, ales parcă pe sprînceană, cu pieptul bombat, cu privirea înfocată.

Omulețul se apleacă asupra sacului, îi îndoaie pe îndelete marginile, le răsuceşte făcute colac, apoi îşi vîră mîinile în fundul lui şi ridică un cap de dac cu barbă, cum erau atîția după această ultimă bătălie.

— Capul lui Decebal!

Şi omulețul care ține în palmele mîinilor întinse capul acela de dac, creşte deodată în ochii generalilor cît un munte de mare.

— Iar aceasta este mîna lui dreaptă.

Şi cum rămîn toți cei de față cu respirația tăiată, aghiotantul împăratului aşteaptă ca ei să-şi mai vină în fire, apoi adaugă arătînd spre centurionul pe care l-a adus.

— El este viteazul!

Să fără să i se pună vreo întrebare, acesta, începe să spună pe nerăsuflate.

— Îl urmăream călare; toți ai lui au căzut ucişi, iar el rănit, s-a rezemat de o stîncă. I-am strigat să se predea, în numele împăratului, care îi făgăduieşte viața, dar el şi-a străpuns pieptul cu sabia pe care o avea în mînă. I-am desprins capul şi o mînă ca să le aduc împăratului pentru înştiințare şi recunoaştere.

— Şi pentru răsplată, zise Ulpiu Traian.

Centurionul nu se codi.

— Şi pentru răsplată, răspunse el fără şovăială.

Spre înştiințare, răsplată şi recunoaştere.

Înştiințarea avusese loc. Răsplata nu era greu de făcut. Dar tot greul răspunderii cădea pe umerii lui Ulpiu Traian. Ostaşul acela tăiase un cap şi o mînă şi le vîrîse într-un sac. Un lucru care ar fi putut să-l facă oricine. Însă identitatea capului trebuia confirmată de împărat.

— Dar cine eşti tu, viteazule, întrebă el ca să cîştige timp.

— Mă numesc Tiberius Claudius Maximus, răspunse ostaşul scurt.

— Şi de unde eşti?

— Din Philippi. Tatăl meu a luptat acolo.

— De partea cui?

— Împotriva celor care l-au asasinat pe Cezar.

Şi împăratul se văzu în situaţia că nu prea mai are ce să spună, adică nu prea mai are cum să amîne momentul cînd trebuie să autentifice fapta ostaşului.

— Vei fi răsplătit cum se cuvine. În primul rînd vei avea dreptul să spui oriunde că tu eşti cel care a adus capul lui Decebal în faţa împăratului...

— Şi dreptul să-şi sape aceste cuvinte pe piatra funerară? întrebă aghiotantul mai mult ca să adauge de la el acest favor în afară de cele pe care le făcea împăratul.

— Şi acest drept, aprobă Ulpiu Traian, împreună cu atîţia dinari încît să aibă cu ce să trăiască pînă atunci după pofta inimii.

Şi pentru că tot mai voia să amîne, îl mai întrebă.

— Ia spune, cum a fost?

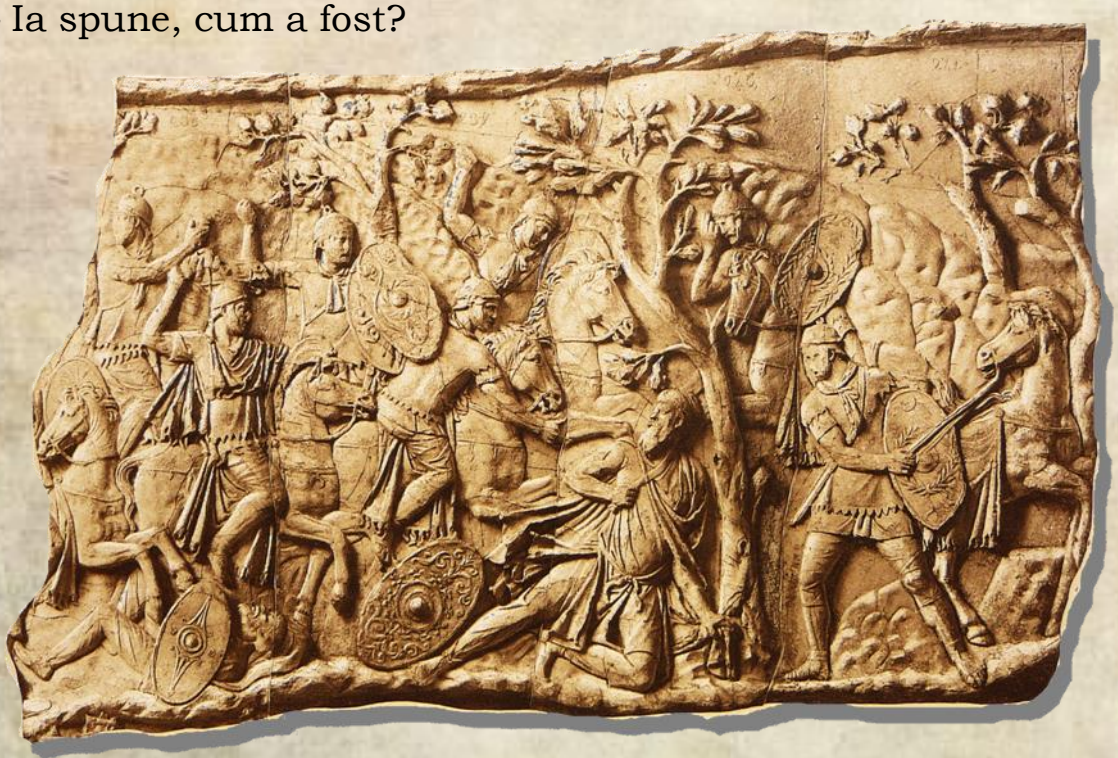

— Îl urmăream călare, toţi ai lui au căzut ucişi iar el, rănit, s-a rezemat de o stîncă. I-am strigat să se predea, în numele împăratului, care îi făgăduieşte viaţa, iar el şi-a străpuns pieptul cu sabia pe care o avea în mînă...

— Şi altceva?

— I-am desprins capul şi o mînă ca să le aduc împăratului pentru înştiinţare şi recunoaştere.

— Şi altceva?

— Îl urmăream călare, toţi ai lui au căzut ucişi, iar el, rănit.,..

— S-a rezemat de o stîncă, ştim asta.

— I-am strigat să se predea....

— Şi nu te-a ascultat...

— În numele împăratului, care i-a făgăduit viaţa.

Nu se putea scoate nimic mai mult de la el, centurionul repeta mereu aceeaşi poveste, care părea învăţată pe da rost.

— Bine, vei fi chemat să-ţi primeşti răsplata!

În timp ce Ulpiu Traian privea îndelung capul acela de dac oamenii din jurul său, stîlpii imperiului roman, stăteau cu sufletul la gură. Ce s-ar fi întîmplat dacă împăratul ar fi spus că nu este al lui Decebal capul acela? Trebuia s-o ia de la cap, să înceapă din nou nebunia căutărilor, să scotocească toţi munţii, să treacă în stepa sciţilor, s-o ia spre nord, pînă la acea margine a pămîntului cu iarnă veşnică? Va cere Senatul şi poporul înlocuirea la comandă a generalilor incapabili? Se va răscula vreuna dintre legiuni? Va trebui decimată vreo cohortă? Vor fi tulburări la Roma sau în provincii?

„Sorţii au căzut asupra ta", zise împăratul în gîndul său privind parcă vrăjit capul acela retezat. Apoi ridică mîna spre ascultare.

— Recunoaşteţi acest cap?

— Este capul lui Decebal! strigară în cor toţi cei de faţă.

— Să se ia mărturie sub jurămînt de la fiecare, porunci împăratul.

Şi ei jurară pe rînd.

Apoi împăratul hotărî scurt, parcă vrînd să se elibereze:

— Capul lui Decebal!

— Un cap pentru un imperiu! adăugă aghiotantul.

Dar generalii treceau pe lîngă el semeţi şi plini de sine de parcă mai cîştigaseră încă o bătălie, cea mai mare dintre toate. Şi omuleţul acela subţirel, cu mîinile pline de sînge, rămînea în urma lor, neluat în seamnă şi fără nume. Şi tot ce-i mai rămînea de făcut fu să caute o urnă de aur sau de argint. Capul care liniştea un întreg imperiu nu putea să fie purtat într-un sac de cînepă.

*

A fost cel mai măreţ triumf din cîte s-au văzut vreodată. Împăratul luase chipul lui Iupiter. Pe veşmintele lui şi pe carul aurit fuseseră agăţate amulete, cele mai multe reprezentând virilitatea masculină, ca să ţină departe mînia şi invidia zeilor.

„Ave, Cezar, ave, Cezar, ave, Cezar..." Bărbaţi, femei, copii, toată suflarea Romei şi toţi trimişii provinciilor sau curioşii lor, din zeci de mii de piepturi o adevărată explozie de bucurie. Iar peste toate acestea ajungeau în rafale, din cînd în cînd, răgetele celor unsprezece mii de fiare sălbatice, care

trebuiau să se sfîşie în arenă spre desfătarea stăpînilor lumii.

Via sacra. Panta Capitoliului. Sanctuarul.

Toată Roma, părea cuprinsă de delir.

Tezaurul dacilor.

Capul lui Decebal.

Capul şi mîna dreaptă.

Mai multă strălucire şi mai multă măreție nu puteau să încapă în cetatea eternă.

Dar în timp ce urca treptele templului lui Iupiter Capitolinul, Ulpiu Traian avea impresia că aude cum trosneşte din încheieturi cel mai mare imperiu al lumii.

Peste cîțiva ani, după ce adăugase imperiului încă cinci provincii, întinzînd hotarele de la un ocean la altul peste trei continente, Marcus Ulpius Traianus era lovit de o boală necruțătoare, ca şi Alexandru Macedon.

Se zice că în ultimele clipe i-ar fi conjurat pe cei din jurul său să transmită din generație în generație această învățătură: „Dacă va fi să cadă vreodată imperiul, poporul roman nu putea supraviețui decît sorbindu-i în ființa sa pe cei veniți să-l stăpînească”.

Dar de unde ştia aceasta n-a vrut sau n-a apucat să mai spună...

SFÎRŞIT

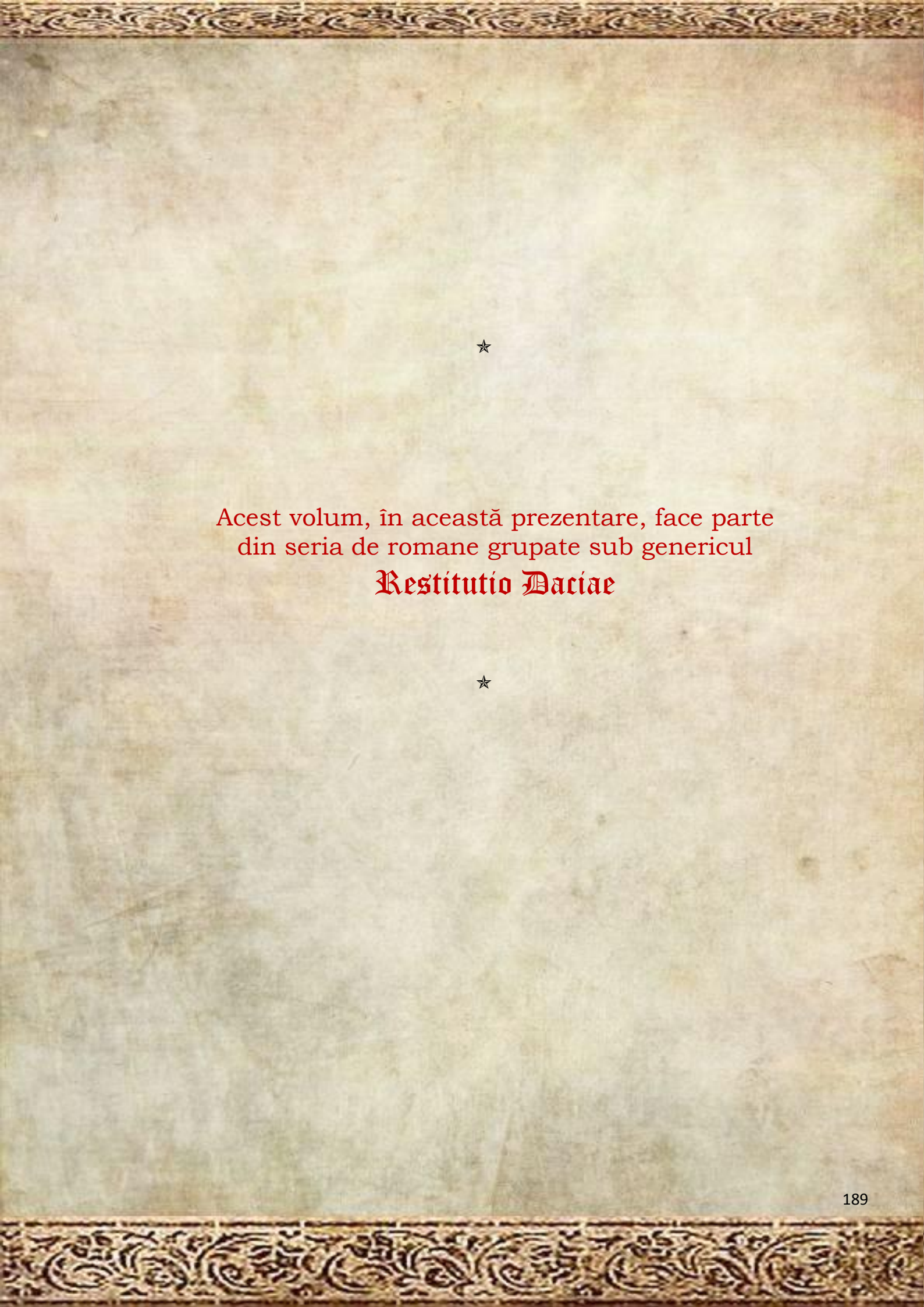

Acest volum, în această prezentare, face parte
din seria de romane grupate sub genericul

Restitutio Daciae